

T.C.
GAZI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

HEDEFTE SAPMA VE CEZA SORUMLULUĞU

ÖZGE CEREN YAVUZ

CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU ANABİLİM DALI

TEMMUZ 2019

HEDEFTE SAPMA VE CEZA SORUMLULUĞU

Özge Ceren YAVUZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

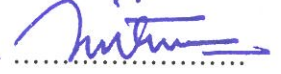
TEMMUZ 2019

Özge Ceren YAVUZ tarafından hazırlanan "Hedefte Sapma ve Ceza Sorumluluğu" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalında Ceza ve Ceza Usul Hukuku Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ

Kamu Hukuku, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Başkan : Prof. Dr. Cumhur ŞAHİN

Kamu Hukuku, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Üye : Doç. Dr. Elvan KEÇELİOĞLU

Kamu Hukuku, Çankaya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Tez Savunma Tarihi: 10/07/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Özge Ceren Yavuz

10.07.2019

Bilim Kuralları

Anahtar

Kelimeler

Sayfa Adet

Tez Durumu

HEDEFTE SAPMA VE CEZA SORUMLULUĞU
(Yüksek Lisans Tezi)

Özge Ceren YAVUZ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2019

ÖZET

Failin hareketleri, iradesine dâhil olmayan birtakım nedenlerden dolayı üzerinde suç işlemek istediği konunun değil de başka bir konun üzerinde etkisini meydana getirmiş olabilir. Böyle bir ihtimalde tek neticeli hedefte sapma söz konusudur. Diğer bir ihtimalde ise, failin üzerinde suç işlemek istediği konu ile birlikte başka bir konu daha hareketlerden etkilenmiş olabilir. Böyle bir durumda ise çok neticeli hedefte sapma söz konusudur. Sapmanın gerçekleştiği durumlarda, failin gerçekleştirdiği tek hareketi ile birden fazla suç işlemiş olmasından dolayı ceza sorumluluğunun belirlenmesi önemli bir problem olarak karşımıza çıkar. 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda hedefte sapma hâlinde uygulanabilecek 52. madde hükmü bulunmaktaydı. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ise hedefte sapmaya ilişkin bir düzenleme yoktur. Ancak madde gerekçelerinde bu bakımdan yol gösterici açıklamalara yer verilmiştir. Buna göre, hedefte sapma fikri içtima bağlamında ele alınması gereken bir meseledir.

Bilim Kodu : 50301
Anahtar : Hedefte Sapma, Fikri İçtima, Fiil, Mağdurun Kimliğinde
Kelimeler : Yanılma, Ceza Sorumluluğu
Sayfa Adedi : 187
Tez Danışmanı : Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ

TRANSFERRED INTENT AND CRIMINAL LIABILITY
(M.Sc. Thesis)

Özge Ceren YAVUZ

GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR SOCIAL SCIENCE

July 2019

ABSTRACT

Perpetrator's acts can have an effect on another issue apart from the issue of crime which perpetrator wants to commit a crime about, due to reasons which except for perpetrator's will. In that possibility, transferred intent with one result is being talked about. In another possibility, another issue with the issue of crime which perpetrator wants to commit a crime about, might got affected by the acts. In such a case, transferred intent with two result is being talked about. In the case when transferred intent happens, identification of criminal liability occurs as an important problem because perpetrator commits two crime with one act. There was an article 52 of abrogated Turkish Criminal Code numbered 765, which may be applicable when transferred intent happens. But, there are not any legal regulations about transferred intent in Turkish Criminal Code numbered 5237. However, there are guiding explanations in law's preambles. According that preambles, transferred intent is a matter which should be considered within the scope of ideal concurrence.

Science Code : 50301
Key Words : Transferred Intent, Ideal Concurrence, Deed, Error In Persona, Criminal Liability
Page Number : 187
Supervisor : Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez konumun belirlenmesi aşamasında daha sonra çalışmalarım boyunca değerli yardımlarıyla beni yönlendiren, bana zamanından ayırarak kıymetli tecrübelerinden faydalanmama müsaade eden danışmanım Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ'e, hem tez jürimde bulunan hem de yüksek lisans eğitimim boyunca bilimsel anlamda katkılarını esirgemeyen Prof.Dr. Cumhur ŞAHİN'e, yine yüksek lisans eğitim sürecinde kendilerini tanıma fırsatı bulduğum ve bilimsel tecrübelerinden faydalanma imkânına sahip olduğum için kendimi şanslı hissettiğim Prof. Dr. İlhan ÜZÜLMEZ, tez jürimde bulunarak çalışmama katkı sağlayan Doç. Dr. Elvan KEÇELİOĞLU'na, hem bilimsel anlamda hem de manevi anlamda desteğini hissettiğim Dr. Öğretim Üyesi M. Onursal CİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, bu yoldaki en büyük destekçim olan ve adeta benimle birlikte emek veren, zahmetlerime ortak olup yine beni her zaman teşvik eden çok değerli aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	
HEDEFTE SAPMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	
1.1. Suçun Konusu	7
1.1.1. Genel Açıklamalar	7
1.1.2. Hedefte Sapmada Suçun Konusunun Önemi	10
1.1.2.1. Suçun konusunun cinsi	13
1.1.2.2. Suçun konusunun niteliği	22
1.2. Hedefte Sapma Kavramı Ve Hukuki Niteliği	26
1.2.1. Hedefte Sapma (Aberratio Ictus) Kavramı	26
1.2.2. Hedefte Sapmanın Hukuki Niteliği	36
1.2.2.1. Hedefte sapmanın hukuki niteliğini açıklayan teoriler	36
1.2.2.2. Değerlendirme ve görüşümüz	39
1.3. Hedefte Sapmanın Benzer Kurumlardan Farkı	40
1.3.1. Genel Olarak Yanılma ve Hedefte Sapmanın Yanılmadan Farkı	40
1.3.2. Hedefte Sapmanın Suçun Maddi Konusunda Yanılmadan (Error In Persona Vel Objeto) Farkı	47
1.3.2.1. Hedefte sapmanın mağdurun kimliğinde yanılmadan (şahısta hata-error in persona) farkı	48
1.3.2.2. Hedefte sapmanın <i>Error in Objeto</i> 'dan farkı	58

2. BÖLÜM

ESKİ TCK'DA HEDEFTE SAPMA DÜZENLEMESİ, HEDEFTE SAPMANIN
TÜRLERİ, SONUÇLARI VE SORUMLULUK REJİMİ

2.1. 765 Sayılı Kanun Dönemindeki Durum	59
2.1.1. Genel Açıklamalar	59
2.1.2. 765 Sayılı Kanun Döneminde Hedefte Sapma Hâline İlişkin Çözüm Şekli.....	61
2.1.2.1. Failin gerçekleştirdiği suçta ağırlatıcı sebep bulunması	64
2.1.2.2. Failin işlemeye kastettiği suçta ağırlatıcı sebep bulunması.....	67
2.1.2.3. Failin işlemeye kastettiği suçta hafifletici sebep bulunması	68
2.1.3. 765 Sayılı Kanun'un Getirdiği Çözüm Şekline Yönelik Değerlendirmeler	68
2.1.4. 765 Sayılı Kanun Döneminde Hedefte Sapma Hâline İlişkin Çözüm Şeklinin Uygulanması İçin Gerekli Olan Şartlar	72
2.2. Hedefte Sapmanın Türleri	75
2.2.1. Tek Neticeli Hedefte Sapma	75
2.2.2. Çift (veya Çok) Neticeli Hedefte Sapma	78
2.3. Hedefte Sapmanın Sonuçları Ve Hedefte Sapmada Sorumluluk Rejimi	82
2.3.1. Hedefte Sapmanın Sonuçları.....	82
2.3.1.1. Tek Neticeli Hedefte Sapmanın Sonuçları	82
2.3.1.2. Çift neticeli hedefte sapmanın sonuçları	83
2.3.2. Hedefte Sapma Hâlinde Ceza Sorumluluğu.....	84
2.3.2.1. Fikri içtimada fiil tekliği-fiil çokluğu ayrımı ve hedefte sapmada önemi.....	92
2.3.2.2. Tek neticeli hedefte sapma durumunda ceza sorumluluğu	102
2.3.2.2.1. Suç konusunun niteliğinin aynı kaldığı tek neticeli sapma durumunda ceza sorumluluğu	105

Sayfa

2.3.2.2.2. Suç konusunun niteliğinin değiştiği tek neticeli sapma durumunda ceza sorumluluğu.....	108
2.3.2.3. Çift neticeli hedefte sapma durumunda ceza sorumluluğu.....	110
2.3.2.3.1. Suç konusunun niteliğinin aynı kaldığı çift neticeli sapma durumunda ceza sorumluluğu.....	112
2.3.2.3.2. Suç konusunun niteliğinin değiştiği çift neticeli sapma durumunda ceza sorumluluğu.....	118
2.3.2.4. TCK m. 43/3 hükmünün getirdiği istisnaların uygulama alanı ...	120

3. BÖLÜM**HEDEFTE SAPMANIN ÖZEL GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ VE CEZA MESULİYETİ BAKIMINDAN SONUÇLARI**

3.1. Hedefte Sapmanın Özel Görünüm Şekilleri.....	127
3.1.1. Suçun Nitelikli Hâlinin İşlenmesi Durumunda Hedefte Sapma.....	127
3.1.1.1. Fiilin İşleniş Şeklinden Kaynaklanan Nitelikli Unsurlar	130
3.1.1.2. Mağdurun veya Suçun Konusunun Vasfından Kaynaklanan Nitelikli Unsurlar.....	136
3.1.1.3. Fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan nitelikli unsurlar.....	141
3.1.1.4. Fiilin işlenişle güdülen amaç veya saik itibarıyla nitelikli unsurlar.....	144
3.1.1.5.Kasten öldürme suçunun tasarlayarak işlenmesi hâli	147
3.1.2. Hedefte Sapma Sonucunda Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Bir Suç İşlenmesi	148
3.1.3. Hukuka Uygunluk Sebeplerinin Mevcudiyeti Hâlinde Hedefte Sapma	150
3.1.3.1. Görevin yerine getirilmesi	151
3.1.3.2. Meşru savunma	153
3.1.4. Kusurluluğu Etkileyen Nedenlerin Mevcudiyeti Hâlinde Hedefte Sapma	158

3.1.4.1. Cebir veya tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi.....	158
3.1.4.2. Haksız tahrik	159
3.1.5. Suça İştirak Hâlinde Hedefte Sapma.....	162
3.1.5.1. Müşterek faillik	162
3.1.5.2. Dolaylı faillik.....	164
3.1.5.3. Azmettirme.....	165
3.1.5.4. Yardım etme	169
3.2. Hedefte Sapmanın Türk Ceza Kanunu'na Göre Ceza Sorumluluğu Bakımından Sonuçları	171
3.2.1. Tek Neticeli Hedefte Sapma Yönünden.....	171
3.2.2. Çitf Neticeli Hedefte Sapma Yönünden.....	172
SONUÇ	173
KAYNAKLAR.....	179
ÖZGEÇMİŞ.....	187

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
CD	Ceza Dairesi
CGK	Ceza Genel Kurulu
dn.	Dipnot
E	Esas
ETCK	765 sayılı Eski Türk Ceza Kanunu
İBGK	İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
İBK	İçtihadı Birleştirme Kararı
K	Karar
Karş.	Karşılaştırınız
kn.	Kenar numarası
m.	Madde
no.	Numara
S.	Sayı
StGB	Strafgesetzbuch (Alman Ceza Kanunu)
s.	Sayfa
T	Tarih
TCK	5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu
vd.	Ve devamı

GİRİŞ

Fail, suça sebebiyet veren eylemini her zaman veya sadece istediği konu üzerinde gerçekleştiremeyebilir. İşte böyle hâllerde karşılaşılabilen hedefte sapma durumu, özellikle cezai sorumluluğa etkisi bağlamında önem arz eden bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda failin ceza sorumluluğunun tespit edilmesi açısından, gerek “hedefte sapma” kavramına verilen anlam ve gerekse de bu kavrama bağlanan sonuçlar belirleyici nitelikte olmaktadır. Bu kapsamda ise ceza yasalarında benimsenen sistemlerin rol oynadığı görülmektedir. Kimi ceza yasaları sapmayı hata mevzuu kapsamında mütalaa ederek failin tek suça göre sorumluluğu esasına dayanan “tekli” bir sistem benimserken kimi yasalar ise hedefte sapmayı hata hâlinde ayrı ayrı gerçekleştirilen sonuçlar açısından failin kastı veya taksirine göre ayrı ayrı cezalandırıldığı “ikili” bir sistem benimsemiştir.

5237 sayılı TCK’da hedefte sapmaya ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak hataya ilişkin 30. ve fikri içtima ilişkin 44. maddelerin gerekçelerinde bu konuya ilişkin değerlendirmelere yer verildiği görülmektedir¹. Daha önce, 765 sayılı mülga TCK’nın 52. madde ile getirdiği çözüm şeklinde, mağdurun kimliğinde yanılma (ya da şahısta hata) ile hedefte sapma hâlleri aynı maddede ele alınmaktaydı. 5237 sayılı TCK’da ise, hataya ilişkin 30. maddenin gerekçesinde, hedefte sapma hâlinde bir hata söz konusu olmadığı için bu madde kapsamında bir düzenleme yapılmasına gerek görülmediğine işaret edilmiştir. Keza, TCK’nın fikri içtima düzenleyen 44. maddesinin gerekçesinde, gerek doktrinde gerek uygulamada hedefte sapma durumunda fikri içtima hükmünün uygulanması gerektiği yönündeki görüş hâkim olduğu belirtilerek bu sebeple kanuni düzenlemede hedefte sapma hâlinin şahısta hata ile birlikte değerlendirilmesinden vazgeçildiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla, 765 sayılı Kanun’un “tekli” sistemi benimsediği, ancak 5237 sayılı TCK’nın yürürlüğe girmesi

---

¹ Bkz. Gazi Üniversitesi Türk Ceza Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi(2018). **Türk Ceza Hukuku Mevzuatı**. (Cilt: I, Kanunlar). (21. Bası). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 185, 204.

ile bu anlayışın terk edildiği görülmektedir². Bu itibarla, eski anlayışın neden terk edildiğinin ortaya konulması ile yeni anlayışın nasıl yorumlanması gerektiği önemli birer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamızda bu hususlara dair açıklamalarda bulunulmaya çalışılmıştır.

Doktrinde ve yargı kararlarında; hedefte sapma kavramına, buna bağlanan sonuçlara, hedefte sapmanın gerçekleştiği hâllerde failin ceza sorumluluğunun ne şekilde tespit edilmesi gerektiğine ilişkin konularda fikir birliğinin tam olarak sağlanamadığı görülmektedir. Kanaatimizce, fikir birliği sağlanamamasının nedenlerinden ilki, 765 sayılı Kanun döneminde hedefte sapma konusundaki anlayışın etkisidir. Diğer bir neden ise, çift neticeli hedefte sapma durumunda failin ceza sorumluluğu tespit edilirken uygulanan “fikri içtima” hükmü (TCK m. 44) ile ilgili olarak “fiil” ifadesine verilen anlamın farklı yorumlanmasından ibarettir. İlk problem, 5237 sayılı TCK’daki hedefte sapmaya ilişkin yaklaşımın anlaşılması ve benimsenmesi ile çözülebilecektir. İkinci problemin çözümlenmesi de benzer şekilde gerçekleşebilecektir ancak bu sefer, TCK’nın hedefte sapmaya ilişkin yaklaşımının anlaşılmasına ek olarak, Kanun’un hazırlanmasına egemen olan suç teorisinin de anlaşılması gerekecektir. Bu anlamda, Yargıtay’ın vermiş olduğu kararlar tahlil edilirken özellikle gerekçelerinde yer alan hususların değerlendirilmesi araştırmanın amacına ulaşması açısından gereklidir. Bu sebeple yeri geldikçe konuyla ilgilisi nispetinde veya bir bütün olarak, Yargıtay kararlarına ve bu kararlar hakkında değerlendirmelerimize de yer verilmiştir.

TCK’nın hedefte sapmaya ilişkin yaklaşımının anlaşılması açısından, bu kavramın benzer kurumlardan farkının ortaya konulması önem arz eder. Bu farkların ortaya koyulması, kavramın özellikle mağdurun kimliğinde yanılma hâli ile karıştırılmaması açısından gereklidir. Buna ek olarak, mülga TCK dönemindeki

---

² 765 sayılı mülga TCK’da ve kaynağı olan İtalyan Ceza Kanunu’nda, hedefte sapma durumunda, fail tek suça göre sorumlu tutulmakta idi. Bkz. Yüce, T.T. (1982). **Ceza Hukuku Dersleri**. (Cilt: I). Manisa: Şafak Basım ve Yayınevi, s. 326. Bu itibarla, bu kanunlarda tekli bir sistem benimsenmişti. 5237 sayılı TCK’da ise, mülga TCK’nın benimsediği tekli sistem terk edilmiştir. Bunun yerine, failin hem teşebbüs ettiği suçtan hem de hedefte sapma sonucunda gerçekleştirdiği suçtan sorumlu tutulabildiği ikili bir sistem benimsenmiştir.

yaklaşımın açıklanması da gerekir. Çünkü hedefte sapmaya ilişkin bu eski yaklaşımın artık neden benimsenmediği ve yürürlükte olduğu dönemde dahi neden eleştirilere tabi olduğunun³ anlaşılması, ancak mülga TCK'nın söz konusu yaklaşımının ortaya konulması ile gerçekleşebilir. Bu itibarla TCK'da neden aynı yaklaşımın devam ettirilmeyip başka bir cezalandırma sistemine ilişkin yaklaşımın benimsendiği de görülecektir.

Bu kapsamda ayrıca, suçun konu unsuruna ilişkin açıklamalar yapmak gerekecektir. Bunun sebebi, mülga TCK'da hedefte sapmaya ilişkin 52. madde hükmünün uygulanabilmesi için "suçun niteliğinin değişmemesi"⁴ şartının aranmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü mülga TCK'da hedefte sapma durumunda failin tasavvurundaki suç ile gerçekleşen suçun konularının farklı olması hâlinde hedefte sapmaya ilişkin 52. maddenin uygulanamayacağı kabul edilmekteydi⁵. Ancak TCK'da hedefte sapmaya ilişkin değerlendirme yapabilmek için böyle bir şart aranmamakta ve doktrinde hâkim olan görüşe göre suçların konularının aynı olabileceği gibi farklı da olabileceği kabul edilmektedir. Bu bağlamda suç konularının cinsinin ve niteliğinin değişmesi ile failin ceza sorumluluğunun ne şekilde etkileneceğinin belirlenmesi önem arz eder. Ayrıca, TCK'daki yaklaşım ile hedefte sapmaya bağlanan sonuçların saptanması da hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda failin ne şekilde cezalandırılacağına belirlenmesi açısından önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

TCK'nın suç teorisinin anlaşılması açısından ise, Kanun'un bilhassa genel hükümlerindeki ve bunların gerekçelerindeki açıklamalara bakılması gerekir. Bir fiilin cezalandırılması için gerekli olan şartlar, bir fiilin suç sayılması için taşıması

---

³ Bkz. Yüce(1982), s. 327-328; Dönmezer, S., Erman, S. (1994). **Nazarî Ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım**, Cilt: II, Yeniden Gözden Geçirilmiş 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, s.335, no. 1068; İçel, K., Sokullu-Akinci, F., Özgenç, İ., Sözüer, A., Mahmutoğlu, F. S., Ünver, Y. (2000). **İçel Suç Teorisi**. (2. Kitap). (2. Bası). Kırklareli: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., s.278-279.

⁴ Bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 324, no. 1058

⁵ Önder, A. (1989). **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. (Cilt: II). (1. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., s. 356.

gereken unsurlar, bu şartlara ve unsurlara verilen anlamlar bu bakımdan yol gösterici nitelikte olacaktır. Bu şekilde, TCK'da "fiil" ifadesine verilen anlamın ne olması gerektiği sonucuna varılabilecektir. Yine bu kapsamda fiil teklifi-çokluğu ayrımı ile bu konudaki görüşler karşımıza çıkmaktadır.

Doktrindeki görüşlere ve yargı kararlarına bakıldığında, "fiil" ifadesinden "hareket" veya "netice" anlaşılması gerektiğini savunan iki ayrı anlayış olduğu görülmektedir⁶. Dolayısıyla görüşlerden biri harekete üstünlük tanırken biri neticeye üstünlük tanımaktadır. Bu görüşlerden hangisinin TCK'ya egemen olan suç teorisine göre benimsenmesi gerektiği ve hangisinin 765 sayılı mülga TCK dönemindeki suç teorisi anlayışının devamı olduğu, hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda failin tabi tutulduğu cezai sorumluluk rejiminin dayanağının tespit edilmesi açısından önem arz eder.

Araştırmamızda, bahsettiğimiz bu problemlerin nasıl çözümlenmesi gerektiğine ilişkin görüşlerimiz ortaya konulmaya çalışılmıştır. İlk bölümde, suçun konu unsuruna değinilmiş ve hedefte sapma hakkında genel bilgiler ile kavramsal açıklamalara yer verilmiştir. Bunlara ek olarak, hedefte sapmanın benzer kurumlardan olan farkı ortaya konulmuştur. Bu konuda özellikle, hedefte sapmanın mağdur kimliğinde yanılmadan farkı önem arz etmektedir.

İkinci bölümde, hedefte sapmaya ilişkin mülga TCK dönemindeki yaklaşımdan bahsedilerek buna yönelik değerlendirmelerde bulunulmuş ve bu anlayışın neden terk edildiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bunun ardından yine aynı bölümde, hedefte sapmanın türlerine, TCK'da hedefte sapmaya bağlanan sonuçlara ve hedefte sapma hâlinde failin ceza sorumluluğunun nasıl

---

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. İçel, K. (1972). *Suçların İçtimaı: Genel Bilgiler-Fikri İçtima-Müteselsil Suçlar-Görünüşte İçtima*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, s.28 vd.; Önder, s. 531 vd.; İçel, K. (1964). "Fikri İçtima Üzerine Bir İnceleme". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 30(1-2), 171-200; Göktürk, N. (2014). "Türk Hukukunda Suçların İçtimaı". *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 2(1-2), s. 32 vd.; Dülger, M. V. (2014). "Suçların Birleşmesine İlişkin Tanımlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Leges Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı: 1, s. 7 vd.

Ayrıca bkz. Kunter, N. (1948). "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 14(1-2), 359-379.

tespit edilmesi gerektiğine ilişkin doktrindeki ve yargı kararlarındaki görüşler ile kanaatlerimize yer verilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ise şudur ki; hedefte sapma hâlinde failin ceza sorumluluğunun ne şekilde belirlenmesi gerektiğine ilişkin sistemlerin, özellikle hedefte sapmaya bağlanan sonuçlar bakımından ortaya çıktığı görülmektedir.

Nihayet üçüncü bölümde ise, hedefte sapmanın özel görünüm şekillerine ve yargı kararlarına yer verilerek değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bunlara ek olarak, hedefte sapmanın TCK'ya göre ceza sorumluluğu bakımından sonuçları ele alınmıştır. İfade etmemiz gerekir ki, son bölümde yer verdiğimiz "hedefte sapmanın özel görünüm şekilleri" bakımından ele alınan ceza hukukuna ait diğer kavramlar, konu bütünlüğünü bozmamak ve araştırmanın amacından sapmamak gibi gayelerle, somut bir olayda hedefte sapma ile birlikte bulunabilmesi yönünden sınırlı olarak ele alınmıştır.

1. BÖLÜM

HEDEFTE SAPMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Suçun Konusu

1.1.1. Genel Açıklamalar

Suçun varlığına vücut veren, diğer bir ifade ile suçun oluşması için bulunması ya da bulunmaması gereken şeyler suçun unsurlarını oluştururlar⁷. Her suçun kanuni tanımındaki unsurlar, maddi ve manevi unsurlar olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır⁸. Suçun kanuni tanımında yer alan maddi unsurlar, fiilin suç oluşturması için bulunması gereken hususlardır⁹.

Suçun maddi unsurlarından birini, suçun konusu oluşturmaktadır¹⁰. Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır ve kast suçun kanuni tanımındaki unsurların

---

⁷ Şenol, C. (2018). "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Suçun Maddi ve Nitelikli Unsurlarında Hata". *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 38, s. 125.

⁸ Özgenç, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (14. Bası). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 173.

Suçun bir de hukuka aykırılık unsuru bulunmaktadır. Suçun unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kunter, N. (1949). *Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi*, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası., s. 20 vd.; Alacakaptan, U. (1975). *Suçun Unsurları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no. 372, Sevinç Matbaası, s. 8 vd.; Hakeri, H. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (21. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.,s. 134 vd.; Yüce(1982), s. 182 vd.; İçel, K., Evik, A.H. (2007). *İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (2. Kitap). (4. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., s. 5 vd.; İçel, K. (2018). *İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (5. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., s. 224 vd.; Şenol, s. 125 vd.; Demirbaş, T. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (13. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 209 vd.; Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 205 vd. ; Özgenç(2018), s. 173 vd; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 43 vd.; Akbulut, B. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (5. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 226 vd.; Koca, M., Üzülmöz, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 106 vd.; Öztürk, B., Erdem, M. R. (2018). *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. (18. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 165 vd.

⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 422.

¹⁰ Özgenç(2018), s. 213 vd.; Koca/Üzülmöz(2018), s. 118 vd.; Akbulut(2018), s. 375 vd.; Özen, M. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*. (3. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 298 vd. Yargıtay da bunu ifade etmektedir, bkz. Yargıtay 1. CD. E. 2017/115 K. 2017/1481 T. 8.5.2017 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir (TCK m. 21/1). Haksızlık olarak fiilin kanuni tarifinde bulunan tüm unsurlar, kastın kapsamına dâhildir¹¹. Dolayısıyla failin kasten hareket ettiğinden bahsedilmesi için, suçun konusunun da fail tarafından bilinmesi gerekir^{12,13}. Zira kastın varlığı, ancak failin suçun unsurları hakkındaki bilgisinin tam ve doğru olmasına bağlıdır¹⁴.

Suçun konusu doktrinde, “eşya veya şahsın fizikî ve maddî yapısı”¹⁵, “tipe uygun hareketin üzerinde meydana geldiği maddî şey”¹⁶, “tipik hareketin üzerinde gerçekleştirildiği kişi veya şey”¹⁷, “suç ile korunan hukuksal değerın vücudu veya maddî varlığı”¹⁸, “suçun cismini teşkil eden kişi veya şey”¹⁹, “hareketin yönelik olduğu ve suç tipinde belirtilen konu”²⁰ olarak tanımlanmıştır²¹. Yargıtay ise suçun konusunun, 5237 Sayılı TCK'nın hazırlanmasında esas alınan suç teorisine göre,

¹¹ Özgenç, İ. (1998). “Kast-Taksir Kombinasyonları”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof.Dr. Süleyman Arslan Armağanı, 6(1-2), s. 345.

¹² Koca, M. (2009). Türk Ceza Hukukunda Hata, *Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu* (Editör:Öztürk, B.). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.89.

¹³ Doktrinde kimi yazarlar konusuz suç olmayacağını ifade ederken, kimi yazarlar ise konusuz suç olabileceğini savunmaktadır. Konusuz suç olamayacağı yönünde bkz. Özgenç(2018), s. 213; Koca/Üzülmez(2018), s. 118. Buna karşın, suçun mutlaka konusunun bulunması gerektiği yönünde bkz. Öztürk, B., Erdem, M. R. (2018). *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. (18. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 194. Benzer şekilde, pek çok suçun konusu olmadığı yönünde bkz. Toroslu, N., Toroslu, H. (2018). *Ceza Hukuku Genel Kısım*. (24. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi, s. 111. Ayrıca, “maddî konusu” olmayan suçların varlığına rağmen, “hukukî konusu” olmayan suç olamayacağı yönünde bkz. Demirbaş, s. 561; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 299-300.

¹⁴ Şenol, s. 120.

¹⁵ Özgenç(2018), s. 213.

¹⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 211.

¹⁷ Koca, M., Üzülmez, İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 116.

¹⁸Özen(2018), Genel Hükümler, s. 298.

¹⁹Dönmezer, S., Erman, S. (1987). *Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*. (Cilt:I). (10. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., s. 320, kn. 470.

²⁰Artuk, M.E., Gökçen, A., Yenidünya, A. C. (2015). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (9. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 285.

²¹ Kimi yazarlar “hareketin konusu” ifadesini de kullanmışlardır. Bkz. Koca/Üzülmez(2017), Genel Hükümler, s. 116; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 211. “Tipik fiilin konusu” ifadesine de rastlanmaktadır. Bu konuda bkz. Erem, F., Danışman, A., Artuk, M.E. (1997). *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (14. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 234.

kanunda tanımlanan tipik hareketin üzerinde icra edildiği kişi ya da şey, olarak açıklandığını belirtmektedir²².

Kimi yazarlar, bu konuya dair olmak üzere “suçun maddi konusu” ve “suçun hukuki konusu” olmak üzere iki farklı kavram kullanmaktadır²³. Bunlardan suçun maddi konusu, suçun konu unsurunu karşılarken suçun hukuki konusu ise hukuki değer kavramına karşılık kullanılmaktadır²⁴. Hukuki değer, kanunkoyucunun suç tipini düzenlenmesinin sebebi olan soyut menfaat olarak ifade edilmektedir²⁵. Suç teşkil eden hareketin ihlal ettiği hukuki değer ve suçun maddi unsurlarından birisi olan suçun konusu kavramlarını birbirine karıştırmamak gerekir²⁶. Bu iki ayrı kavramın ayırt edilmesine dikkat çekmek için örnek vermek gerekirse, kasten öldürme suçunda ihlal edilen hukuki değer yaşam hakkı iken suçun konusu ise yaşayan bir kişidir²⁷. Bu itibarla öldürülen kişinin yaşamı suçun konusunu oluşturmaktadır. Yargıtay’ın vermiş olduğu kararlara bakılacak olursa “suçun

²² Yargıtay 1. CD. E. 2017/115 K. 2017/1481 T. 8.5.2017 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

²³ Bkz. Toroslu/Toroslu, s. 109-110; Soyaslan, D. (2016). **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. (7. Baskı) Ankara: Yetkin Yayınları, s. 234; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 298; Erem/Danışman/Artuk, s. 234; Dönmezer/Erman(1987), s. 320, kn. 470; Demirbaş, s. 52, 557 vd.

Ayrıntılı bilgi için bkz. Erem, F. (1968). “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 25(1), s. 11-33.

²⁴ Özgenç(2018), s. 213, dn. 190.

Suçun konusu probleminin maddi ve hukuki açılardan incelenebileceğini söyleyen *Dönmezer/Erman* da, suçun hukuki konusundan maksadın bir ceza normu ile korunan, diğer bir ifade ile suçla ihlal edilen hak ve menfaat olduğunu (Ranieri, s. 106 ve Antolisei, s. 122’den nakleden Dönmezer/Erman(1987), s. 321, kn. 470) ifade etmiştir.

Doktrinde, “suçun hukuki konusu” kavramı ile “suç ile korunan hukuki değer” kavramının aynı veya farklı anlamlara geldiğini ileri süren görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özen(2018), Genel Hükümler, s. 300. İfade etmek gerekir ki, Özen de, bu görüşlerden “hukuki konu” ile “suç ile korunan hukuki değer”in aynı anlama geldiği görüşünü benimsediğini belirtmiştir.

Artuk/Gökçen/Yenidünya’nın da, “hukuki konu” ifadesini “korunan hukuki değer” ile aynı anlamda kullandığı görülmektedir. Bkz. Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 285-286.

²⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 212.

²⁶ Özgenç, s. 213-214; Akbulut(2018), s. 376; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 211-212.

²⁷ Tezcan, D., Erdem, M. R., Önok, R. M. (2018). **Teorik Ve Pratik Ceza Özel Hukuku**. (16. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 133; Özen, M. (2018). **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler**. (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 102-103; Koca, M., Üzülmüş, İ. (2017). **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**. (4. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, 25-27.

maddi konusu”²⁸ ile “suçun hukuki konusu”²⁹ ifadelerinin kullanıldığı görülmekle beraber, “korunan hukuki değer”³⁰ ifadesine yer verildiği de görülmektedir.

1.1.2. Hedefte Sapmada Suçun Konusunun Önemi

Suçun konusunun aynı olmasına karşın hareketlerin farklı olması değişik nitelikte suçlara meydan verebilir; buna mukabil hareket aynı olduğu hâlde sadece konunun değişmesiyle de suçun niteliği değişebilir³¹. Bir suçun konusunun, hedefte sapma hâlinde kimi durumlarda cinsi itibarıyla değişebilmesi mümkün olabilirken kimi durumlarda ise niteliği itibarıyla değişebilmesi mümkün olabilmektedir. Nitekim bizim de iştirak ettiğimiz doktrindeki görüşe göre, sapma hâlinde konular aynı veya farklı nitelikte olabilir³².

²⁸ “...sahte fatura düzenlemek ve kullanmak suçlarında **suçun maddi konusunun fatura olması...**” Yargıtay 11. CD. E. 2016/10697 K. 2018/105 T. **10.01.2018** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

“...İsnat olunan **suçun maddi konusu olan uyuşturucu maddenin hukuka aykırı yöntemle elde edilmesi nedeniyle suçun maddi konusu bulunmadığı ...**” Yargıtay 20. CD. E. 2015/15257 K. 2015/4507 T. **4.11.2015** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

²⁹ “...evrakta sahtekarlık **suçlarının hukuki konusu kamunun güvenidir...**” Yargıtay CGK E. 2009/105 K. 2009/303 T. **22.12.2009** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

“...kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf **suçunun hukuki konusunu oluşturan eşyanın kaybedilmiş olmasından söz edebilmek için...**” Yargıtay 2. CD. E. 2013/16167 K. 2014/4878 T. **24.02.2014** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

“...Saniğin üzerine atılı mühür bozma **suçunun hukuki konusunun, yetkili makamların emri uyarınca bir şeyin varlığının aynen korunmasını sağlamak için ortaya konulan iradenin sürdürülmesi olduğu...**” Yargıtay 5. CD. E. 2011/10419 K. 2012/10496 T. **18.10.2012** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

³⁰ “...bu suçla **korunan hukuki değer, veli ya da vasinin çocuk üzerinde sahip olduğu velayet veya vesayet hakkıdır...**” Yargıtay CGK E. 2014/468 K. 2017/181 T. **21.03.2017** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

“...Hakaret eyleminin cezalandırılmasıyla **korunan hukuki değer, kişilerin onur, şeref ve saygınlığı olup, bu suçun oluşabilmesi için davranışın kişiyi küçük düşürmeye matuf olarak gerçekleşmesi gerekmektedir...**” Yargıtay CGK E. 2014/436 K. 2016/134 T. **15.03.2016** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 23.06.2019)

³¹ Erem(1968), s. 15.

³² Özgenç(2018), s. 634; Göktürk, N. (2013). **Fikri İçtima (Suçların İçtimalı)**. (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 194; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.279; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 510-511; Merki, D. (2013). “Türk Ceza Hukukunda Sapma”. **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Doğan Soyaslan Armağanı**, 8(2), s. 520-521; Özgenç(1998), s. 353-354; Özgenç, İ. (2005). **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel**

Konuların aynı olduğu hâlde hareketlerin farklı olması, suçun niteliğini değiştirebilir. Örnek olarak kasten öldürme (TCK m. 81) ile kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi (TCK m. 83) suçlarının ikisinin de konusu, failden başka yaşayan bir insanın hayatıdır³³. Ancak konuları aynı olmasına karşın, bunlar iki ayrı suçtur. Bu durumun sebebi, bu suçların fiil unsurlarının birbirinden farklı olmasıdır. Kasten öldürme suçu, bir insanın hayatını sonlandırmaya matuf bir hareketin icra edilmesi ile işlenebilirken, kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi suçu ise, kişinin hukuken yükümlü olduğu icrai bir davranışı gerçekleştirmemesi ile işlenmektedir³⁴.

Benzer şekilde, hareket aynı olduğu hâlde de, sadece konunun değişmesi ile suçun niteliği değişebilir³⁵. Örnek olarak, failin mağduru yaralamak için fırlattığı taşın mağdura değil de bir otomobile isabet etmesi olayında failin hareketi aynı kalmakta ve fakat hareketin üzerinde etkili olduğu konu değişmekte olduğundan, failin işlediği suçun niteliği de değişmektedir. Kasten yaralama suçunun konusu, failden başka yaşayan bir insanın vücudu³⁶ iken, mala zarar verme suçunun konusu ise, başkasına ait olan taşınır veya taşınmaz maldır³⁷. Böyle bir olayda, otomobil değil de failin gerçekte hedef aldığı kişi isabet almış olsaydı, kasten yaralama suçu işlenecekti. Ancak burada failin tasavvurundaki suç, kasten yaralama olmasına karşın gerçekleşen suç mala zarar vermedir. Çünkü failin hareketini üzerinde gerçekleştirmek istediği konu değişmiştir. Buna bağlı olarak, konunun değişmesi ile suçun niteliği de değişmiştir.

Hükümler). (2. Bası). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s . 579; Apaydın, C. (2018). **Ceza Hukukunda Kusurluluk.** (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 139.

³³ Koca/Üzülmez(2017), Özel Hükümler, s. 27, 95.

³⁴ Koca/Üzülmez(2017), Özel Hükümler, s. 30,95.

³⁵ Erem/Danışman/Artuk, s. 236. Yazarlar bu duruma örnek olarak silahla bir insana ateş etmek (ETCK m. 448) ve başkasının hayvanını öldürmeyi (ETCK m. 521) göstermektedirler.

³⁶ Koca/Üzülmez(2017), Özel Hükümler, s. 156; Tezcan/Erdem/Önok, s. 232.

³⁷ Tezcan/Erdem/Önok, s. 766; Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ. (2018). **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler.** (13. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.676.

Aynı şekilde, failin bir evin camına fırlattığı taşın camı kırdıktan sonra içeride bulunan birisine isabet etmesi olayında, failin aynı hareketi başka bir konu üzerinde de etkili olmakta ve konunun farklı olmasından dolayı farklı nitelikte bir suçun daha oluşumuna sebebiyet vermektedir. Bu sefer, failin tasavvurundaki suç mala zarar verme iken gerçekleşen suçlardan biri bu olsa bile, bir de taksirle yaralama suçu gerçekleşmiştir.

Fail tarafından işlenmesi tasavvur edilen suçun konusunun niteliğinin sapma sonucunda başka bir suçun gerçekleşmesi ile değişmesi, sapmanın varlığını olumsuz anlamda etkilemez. Nitekim sapma hâlinde konuların aynı olabileceği gibi farklı olabilmesinin de mümkün olduğuna yukarıda işaret edilmişti. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki, 765 sayılı TCK döneminde, hedefte sapmanın varlığı için, failin gerçekleştirmek istediği suç ile gerçekleşen suç arasında nitelik itibarıyla fark bulunmaması gerekmektedir³⁸. Buna mukabil, sapma durumunda, failin hedef aldığından başka bir konu üzerinde suç gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda, nitelik aynı kalmak şartıyla suçun konusunun cinsinin değişmesi gerekmektedir. 5237 sayılı yeni TCK'da ise failin gerçekleştirmek istediği suç ile gerçekleşen suç arasında nitelik farkının bulunmaması gibi bir şart aranmamaktadır.

Konunun daha açık izah edilebilmesi adına, suçun konusunun cins itibarıyla ve nitelik itibarıyla değişmesi durumlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki, bu şekilde yapılmış olan değerlendirmede, sadece hedefte sapmanın sonucunda, suç konusunda gerçekleşen değişiklik referans alınmıştır. Bunun haricinde, suçun konusu hakkında düşülen yanlış sonucunda da suç konusunda bir değişiklik meydana gelebilir, ancak bu durum değerlendirmemizin dışında kalmaktadır. Hâl böyle olsa da, gerek bu iki durum arasındaki farka işaret etmek gerek suç konusunun cinsi ve niteliği kavramlarını

---

³⁸ 765 Sayılı Kanun Döneminde Hedefte Sapma Hâline İlişkin Çözüm Şeklinin Uygulanması İçin Gerekli Olan Şartlar için bkz. s. 70 vd.

belirginleştirmek adına, suçun konusu hakkında düşülen yanlış durumda meydana gelen değişiklikten de yeri geldikçe bahsedilmiştir.

1.1.2.1.Suçun konusunun cinsi

Suçun konusunun cinsi ile ifade edilmesi gereken husus, o konuyu aynı nitelikteki diğer konulardan ayırt edici kılan özellikleridir. Suçun konusunun cinsi, o konunun özelliğini ifade eder³⁹. Hedefte sapma sonucunda bir suçun konusu değişebilir. Fail, tasavvur ettiği neticeyi gerçekleştirmek için harekete başlar ancak netice sapma sonucu aynı nitelikteki ve fakat başka cinsteki bir konu üzerinde gerçekleşirse suçun konusunun cinsi değişmiş olur.

Bir suçun konusunun cinsinin değişmesi; o suçun konusunu, nitelikleri farklı diğer konulardan ayırt edici kılan özelliklerinin aynı kalması ve fakat o konuyu, aynı nitelikteki diğer konulardan ayırt edici kılan özelliklerinin değişmesidir. Örnek olarak kasten öldürme suçu açısından açıklama yapılacak olursa, fail bir kişiyi kasten öldürmek için ona doğru bir el ateş ederse, ancak ateş ettiği kişi o sırada hareket ettiğinden dolayı failin öldürmek istediği kişinin hemen yanında bulunan bir başkası isabet alır ve ölürse, fail yine aynı suçu işlemiştir (TCK m. 81).

TCK'nın 44. maddesinin gerekçesinde hedefte sapmaya ilişkin olarak verilen örneklerden birisinde de benzeri bir durum söz konusudur⁴⁰. Verilen örnekte, bir kişiyi öldürmek üzere ateşlenen silahtan çıkan kurşun, mağdura isabet etmeden duvara çarparak sekmekte ve bir başkasının ölümüne neden olmaktadır. Burada da failin öldürmek için icra hareketlerine başladığı mağdurun hayatı değil, kurşunun sekmesi sonucu başka bir kişinin hayatı suçun konusu olmuştur. Fakat

---

³⁹ Özen(2018), Genel Hükümler, s. 646. Özen, suç konusunun cinsinde hata yapılmasına ilişkin verdiği örnekle durumu açıklamaktadır. A marka bir bilgisayar almak isterken B marka bir bilgisayar alınmasında, suçun konusunun cinsinde bir hata yapıldığını ifade etmektedir. Bkz. Özen(2018), Genel Hükümler, s. 646.

Yazarın verdiği bu örnekte, A marka bilgisayar ile B marka bilgisayarın, markalarının farklı olması sebebi ile cinsi farklı iken, ikisinin de bilgisayar olması sebebi ile nitelikleri aynıdır.

⁴⁰ Bkz. Gazi Üniversitesi Türk Ceza Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, s. 204.

her iki hâlde de, bir ölüm neticesi gerçekleşmiş ve bu itibarla da bir insanın hayatı suçun konusu olduğundan, bu sebeple konunun niteliğinin değişmesi söz konusu olmamıştır. Ancak failin, gerçekte öldürmek istediği kişiyi değil de, bu yöndeki hareketinin sonucunda başka birisini öldürdüğü hususunun da göz ardı edilmemesi gerekir. Failin gerçekleştirmeyi tasavvur ettiği netice ile gerçekleşen netice işte bu anlamda birbirinden farklıdır. Ne var ki, her iki hâlde de bir ölüm neticesi gerçekleştiği de aşikârdır.

Sonuç itibarıyla, her iki örnek hakkında da şunu söyleyebiliriz ki; fail, öldürmek istediği kişiden hedefte sapma sonucu başka bir kişinin ölümüne neden olmuştur. Dolayısıyla bu suçların konusu bir insanın hayatı olmakla nitelik itibarıyla aynıdır. Ancak muayyen bir kişinin ölmesi için harekete geçen fail, bundan başka bir kişinin ölümüne neden olduğu için, suçun konusunun cinsinin değiştiği görülmektedir. Örnek olarak fail, (A) kişisini öldürmek isterken sapma sonucunda (B) kişisini öldürmüştür. Eğer hedefte sapma gerçekleşmeseydi ve fail başlangıçta öldürmeye kastettiği muayyen kişiyi öldürseydi, bu durumda suçun konusunun cins itibarıyla da aynı kalması söz konusu olacaktı. İşte suçun konusunun cins itibarıyla değişmesinden murat budur.

Suçun konusunun cinsinin sapma sonucunda değişmesi, kanaatimizce failin ceza sorumluluğunu ve hedefte sapmanın varlığını etkilememelidir. Ancak bu gibi durumlarda mağdura ilişkin vasıfların failin ceza sorumluluğu bakımından etkili olduğu durumlarda failin iradesinin araştırılması gerekir. Bu nedenle sözgelimi, kasten öldürme suçunun temel şeklini işleyecekken hedefte sapma sonucunda altsoyunu öldüren failin, kusuru ile gerçekleşen suçtaki manevi unsur da göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılması gerekir. Bir suçun nitelikli hâlinin işlenmesi ile hedefte sapmanın bir arada bulunması, üçüncü bölümde hedefte sapmanın özel görünüm şekilleri bahsinde ayrıca ele alınmıştır.

Suçun konusunun eşya olduğu hâllerde de suçun cinsinin hedefte sapma sonucunda değişmesi söz konusu olabilir. Örnek olarak, hasmının yoldan otomobiliyle geçeceği sırada failin onun aracına doğru fırlattığı taş, yol kenarında

park hâlindeki başka bir araca isabet etmiş olabilir. Burada, mala zarar verme suçu işlemek isteyen fail icra hareketlerine başlamıştır. Fakat hareketlerden, hedefte sapma sonucunda üzerinde netice gerçekleştirilmek istenen konu değil başka bir konu etkilenmiştir. Burada suçun konusunun niteliği değişmemiştir ancak cinsi değişmiştir. Dikkat etmek gerekir ki, mala zarar verme suçunun taksirle işlenmesi kanunda düzenlenmediği için, gerçekleşen netice açısından failin taksiri söz konusu ise, failin bu yönden cezai sorumluluğu cihetine gidilemeyecektir.

Hedefte sapma sonucunda, failin neticeyi üzerinde gerçekleştirmek istediği konunun bundan etkilenmeyip, aynı cinsteki bir başka konunun etkilendiği durumlarda hedefte sapma sonucunda tek neticenin gerçekleşmesi söz konusudur. Şimdiye kadar verilen örnekler ve yapılan açıklamalarda tek netice gerçekleşmiştir. Bu durumlarda failin ceza sorumluluğunun ne şekilde olması gerektiği bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira failin bir neticeyi gerçekleştirmek için hareket etmesi, ancak bu neticenin gerçekleşmeyip aynı hareketin bir sonucu olarak farklı bir neticenin gerçekleşmesi söz konusudur. Fail, gerçekleştirmeyi tasavvur ettiği ve fakat hedefte sapma sonucunda gerçekleştiremediği kasıtlı suçundan teşebbüs hükümlerine göre sorumlu tutulmalıdır. Gerçekleşen neticeden sorumluluğu için ise manevi unsurunun araştırılması gerekir. Bu durumda failin hedefte sapma sonucu gerçekleşen neticeden olası kastla veya ilgili suç tipinin kanunda taksirli biçimi düzenlenmişse taksirle sorumlu tutulması gerekir.

Hedefte sapma hâlinde ceza sorumluluğuna ilişkin ayrıntılı açıklamalara çalışmanın ikinci bölümünde yer verilecek olsa da, yeri gelmişken şu hususlara değinmekte fayda vardır: TCK'nın fikrî içtimayı düzenleyen 44. maddesinin gerekçesinde de ifade edildiği gibi, gerek doktrinde gerek uygulamada hedefte sapma durumunda fikri içtima hükmünün uygulanması gerektiği yönündeki görüş hâkimdir. Fikri içtimaya ilişkin 44. madde ise işlediği bir fiil ile, birden fazla farklı suçun gerçekleşmesine neden olan kişinin bunlardan en ağır cezayı hangisi gerektiriyorsa ondan dolayı cezalandırılacağına hükmetmektedir. Burada ifade edilen "fiil" ifadesinden ne anlaşılması gerektiğine göre doktrinde farklı görüşler ileri

sürülmüştür. Kimi görüşler “fiil” ifadesinden bizim de katıldığımız üzere “hareket” anlaşılması gerektiğini ifade etmekte ise de⁴¹, klasik suç teorisinin etkisi ile “netice” anlaşılmasının gerektiğini ileri süren görüşler de bulunmaktadır^{42, 43}.

Belirtmek gerekir ki, şu aşamada hedefte sapma sonucunda suçun konusunun sadece cinsi itibarı ile değiştiği ve tek neticenin gerçekleştiği durumlara değinilmektedir. Bu itibarla “fiil” ifadesinden ister netice anlaşılsın ister hareket anlaşılsın, failin ceza sorumluluğuna etkisi olmayacaktır. Ne var ki, 5237 sayılı TCK’ya hâkim olan suç teorisine göre, fiil ve netice suçun iki ayrı maddi unsuru olduğundan mütevellit, fiil sayısının tespiti için netice sayısı itibarıyla bir değerlendirme yapılamamaktadır⁴⁴. Gerçekten, netice fiilin bir alt unsuru değildir⁴⁵.

Yine de konuyu daha belirgin hâle getirmek adına, ayrı ayrı değerlendirmek gerekirse, bizim de isabetli bulduğumuzu belirttiğimiz görüşe göre “fiil” ifadesinden hareket anlaşıldığı takdirde, failin hareketinin tek olduğu görülecektir. Neticelerden birisi gerçekleşmediği için teşebbüs aşamasında kalmıştır. Gerçekleşen netice farklı bir suçu oluşturduğu takdirde TCK m. 44 uygulanacak ve failin gerçekleşmeyen neticeye ilişkin suça teşebbüsten ve gerçekleşen neticeden hangisi daha ağır cezayı gerektiriyorsa ondan cezalandırılması cihetine gidilmesi gerekecektir. Eğer “fiil” ifadesinden netice anlaşılırsa da, gerçekleşen tek netice olduğu görülecektir. Bu durumda gerçekleşen netice farklı bir suçu oluşturduğu takdirde yine TCK m. 44 uygulanacak ve failin gerçekleştirmek istediği neticeye ilişkin suça teşebbüsten ve gerçekleşen neticeden hangisi daha ağır cezayı gerektiriyorsa ondan cezalandırılması cihetine gidilmesi gerekecektir.

---

⁴¹ Özgenç(2018), s. 642-643, dn. 1151; Demirbaş, s. 552; Koca/Üzülmez(2018), s. 535; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 570; Göktürk(2014), s. 40.

⁴² Hakeri, s. 646; Dönmezer/Erman(1994), s. 385, no. 1130; İçel(2018), s. 580.

⁴³ Bu konuda daha ayrıntılı açıklamalar, ikinci bölümün fikri içtimada fiil tekliği-çokluğu ayırımına ilişkin başlığında yer almaktadır.

⁴⁴ Özgenç(2018), s. 642-643, dn. 1151.

⁴⁵ Göktürk(2014), s. 40.

Diğer yandan, gerçekleşen netice farklı bir suçu oluşturmadığı takdirde ise TCK m. 43/2'nin uygulanması gündeme gelecektir. TCK m. 44, farklı neviden fikri içtimaa ilişkin iken, TCK m. 43/2 ise aynı neviden fikri içtimaa ilişkin bir düzenlemedir. Buna göre, aynı suçun tek bir fiil ile birden fazla kişiye karşı işlenmesi hâlinde TCK m. 43/1 hükümleri uygulanmalıdır. TCK m. 43/1 ise zincirleme suça ilişkin bir düzenlemedir. Bu hükmün uygulanması ile aynı neviden fikri içtima hâlinde, fail hakkında tek bir cezaya hükmedilir ancak bu ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Ancak TCK m. 43/3 gereği olarak, kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu hükümler uygulanmaz. Bu itibarla sayılan bu dört suç için suçların içtimaa değil gerçek içtima uygulanması gerekmektedir.

Bu açıklamalardan sonra, konuyu daha somut hâle getirmek için yukarıda verilen örneklerde failin ceza sorumluluğuna bakmak gerekir. Verilen ilk örnekte fail bir kişiye ateş etmekte, fakat bu kişi o sırada hareket ettiğinden hemen yanında bulunan başka bir kişi hedefte sapma sonucunda isabet almakta ve ölmekte idi. Bu örnekte, hedefte sapma sonucunda tek netice gerçekleşmiş, suçun konusunun niteliği değil ancak cinsi değişmiştir. Fail öldürmek amacıyla ateş ettiği kişi bakımından kasten öldürmeye teşebbüsten sorumludur. Ölen kişi açısından ise manevi unsuruna göre sorumlu olmalıdır. Bu örnekte failin, hareket hâlindeki bir kişinin hemen yakınında bulunan başka bir kişinin isabet alabileceğini göze alarak hareket ettiği kabul edilmelidir. Bu itibarla failin ölüm neticesinden olası kastı ile cezai olarak sorumlu tutulması gerekmektedir. Bu örnekte fail işlediği bir "fiil" ile kasten öldürmeye teşebbüs ve olası kastla öldürme suçlarını işlemiştir. Bu itibarla aynı suçun (TCK m. 81) birden fazla kişiye karşı tek bir "fiil" ile işlenmesi söz konusudur. Bu durum TCK m. 44'e değil, TCK m. 43/2'ye uymaktadır. Bu örnekte, kasten öldürme suçu söz konusu olduğundan TCK m. 43/3 gereği olarak gerçek içtima uygulanması gerekecektir. Sonuç itibarıyla bu örnekteki failin, kasten öldürmeye teşebbüsten ve olası kastla öldürmeden, gerçek içtima uygulanması ile, ayrı ayrı cezalandırılması gerekmektedir.

Yukarıda yer verilen ikinci örnek ise, TCK m. 44'ün gerekçesindeki örneklerden birisi idi. Bu örnekte failin bir kişiyi öldürmek için ateşlediği silahından çıkan kurşun bu kişiye isabet etmeden duvardan sekerek başka bir kişinin ölmesine neden olmaktadır. Bu örnekte failin öldürmek için kendisine ateş ettiği kişi bakımından kasten öldürme suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır. İkinci olarak, duvardan seken kurşun hedefte sapma sonucunda bir başka kişiye isabet ederek ölümüne neden olmuştur. Bu itibarla suçun konusunun niteliğinin değişmediği ve fakat cinsinin değiştiği görülmektedir. Failin gerçekleşmesini istediği ölüm neticesi, hedefte sapma sonucu aslında hedef olarak almadığı bir başka konu (hedef alınan kişinin değil, ölen kişinin hayatı) üzerinde gerçekleşmiştir. Fail, gerçekleşen bu ölüm neticesinden manevi unsuruna göre sorumlu tutulmalıdır. Kurşunun sekmesi sonucunda ortamda bulunan başka bir kimsenin ölmesi neticesinden fail taksiri ile sorumlu tutulmalıdır. Failin taksirinin basit mi yoksa bilinçli mi olduğu mevzuu ise olayın diğer maddi özelliklerine göre araştırılması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Failin bu taksirinin basit olabileceği gibi bilinçli olması da mümkündür. Fail işlediği bir fiil ile kasten öldürme (TCK m. 81) suçuna teşebbüs etmiş ve taksirle öldürme (TCK m. 85) suçunu işlemiştir. Bu itibarla TCK m. 44'te düzenlenen farklı neviden fikri içtimaa ilişkin hükmünün uygulanması gerekir. Bu itibarla verdiğimiz örnekte failin en ağır cezayı gerektiren suçtan cezalandırılması cihetine gidilmesi gerekmektedir.

Hedefte sapmada hedef ittihaz edilen kişinin veya eşyanın üzerinde herhangi bir netice meydana gelmemiş ve fakat failin icrasına başladığı fiili nedeni ile başka bir kişinin veya eşyanın üzerinde netice meydana gelmiş olabilir⁴⁶. Şimdiye kadar suçun konusunun cinsi ile ilgili verilmiş olan örneklerde ve yapılmış olan açıklamalarda hedefte sapma sonucunda tek neticenin gerçekleştiği hâllere değinilmiştir. Ancak çalışmanın ikinci bölümünde de ifade edileceği üzere, hedefte sapma sonucunda birden fazla neticenin gerçekleşmesi de mümkün olabilmektedir. Failin kasten işlediği failin hedef ittihaz ettiği kişi veya eşya ile birlikte başka bir kişi veya eşya üzerinde de netice meydana getirmesi söz konusu

---

⁴⁶ Özgenç(2018), s. 644, dn. 1152.

olabilir⁴⁷. Sözgelimi, failin mağduru öldürmek için ateşlediği silahından çıkan kurşun, mağdurun vücuduna isabet edip çıkararak o an yakınında bulunan bir başka kişinin daha ölümüne sebebiyet verebilir. Benzer şekilde, tartışma esnasında muhtemel bir saldırıyı öngörerek saldırandan mağduru korumak üzere araya giren kişiye, saldıranın attığı tekmenin isabet ederek mağdur ile birlikte, ikisinin birden yaralanmasına sebep olması hâlinde de durum böyledir. Bu durumlarda hedefte sapma sonucunda suçun konusunun niteliğinin değişmeden cinsinin değişmesi ve çift neticenin gerçekleşmesi söz konusudur. Bu durumda failin ceza sorumluluğunun ne şekilde belirlenmesi gerektiğine de yeri gelmişken değinmek gerekir⁴⁸. Verilen bu iki örnekte de, failin tasavvurundaki netice gerçekleşmiş ve buna ek olarak başka bir netice daha gerçekleşmiştir. Bu itibarla failin işlediği bir fiil ile birden fazla neticenin gerçekleşmesine sebebiyet vermesi söz konusudur. Bu durumda farklı neviden fikri içtima ilişkisi TCK m. 44'ün mü yoksa aynı neviden fikri içtima ilişkisi TCK m. 43/2'nin mi uygulanması gerektiğini tespit edebilmek için failin tasavvurundaki netice ile gerçekleşen neticenin mahiyetlerine bakmak gerekir. Vermiş olduğumuz, mağdurdan çıkan kurşunun başka birisinin daha ölümüne sebebiyet vermesi örneğinde, gerçekleşen iki ölüm neticesinden birinin kasten öldürme suçunu oluşturduğu açıktır. Gerçekleşen diğer neticeden failin sorumluluğunun tespit edilebilmesi için somut olayın şartlarına bakarak manevi unsurun belirlenmesi gerekse de; eğer olası kastı söz konusu ise iki kasten öldürme (TCK m.81) suçu söz konusu olacaktır, eğer taksiri söz konusu ise de bir kasten öldürme (TCK m.81) bir taksirle öldürme (TCK m.85) suçu söz konusu olacaktır. İkinci netice bakımından olası kastı söz konusu olduğunda aynı suç birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlendiği için aynı neviden fikri içtima (TCK m.43/2) hükmünün uygulanabileceği düşünülse de, TCK m. 43/3 dolayısıyla gerçek içtima kuralının uygulanması gerekecektir. Yine aynı örnekte, failin ikinci netice bakımından taksirinin söz konusu olması hâlinde ise, fail gerçekleştirdiği tek bir fiil (yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, TCK'ya egemen olan suç teorisine göre "fiil"

---

⁴⁷ Özgenç(2018), s. 644, dn. 1152.

⁴⁸ Bu konuda daha ayrıntılı açıklamalar, ikinci bölümün, hedefte sapma hâlinde ceza sorumluluğuna ilişkin başlığında yer almaktadır.

ifadesinden hareketin anlaşılması gerektiği görüşüne katıldığımızdan, birden fazla neticenin gerçekleştiğinden bahisle birden fazla fiil olduğunun söylenemeyeceği kanaatindeyiz) ile birden fazla farklı suçun oluşumuna sebebiyet verdiği için hakkında TCK m. 44 gereği farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanması ve gerçekleştirdiği suçlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılması gerekecektir. Hedefte sapma sonucunda çift neticenin gerçekleştiği hâllere ilişkin olarak verdiğimiz, saldırı esnasında araya giren kişinin de mağdur ile birlikte yaralanması örneğinde de fail gerçekleştirdiği tek fiil ile aynı suçu birden fazla kişiye karşı işlemiştir. Bu itibarla durum aynı neviden fikri içtimaa uysa da (TCK m. 43/2), TCK m. 43/3 gereği fail hakkında gerçek içtimain uygulanması gerekecektir.

Hedefte sapma sonucunda suçun sadece cinsinin değiştiği ve fakat niteliğinin değişmediği durumlarda gerek tek netice gerçekleşmiş olsun gerek çift netice gerçekleşmiş olsun, verilen örneklerde de görüldüğü üzere, her zaman olmasa da genel itibarıyla aynı neviden fikri içtimain tanımına uyan bir durum söz konusu olmaktadır. Sonuç olarak görülmektedir ki suçun sadece cinsinin değişmesi her zaman tek başına suçun niteliğini değiştirmemektedir. Bu itibarla fail hakkında, eğer TCK m. 43/3'te sayılan dört suçtan birisini işlememişse, aynı neviden fikri içtima hükmünün uygulanması gerekebilir. Failin bu dört suçtan birini işlemesi söz konusu ise de hakkında gerçek içtima hükümlerinin uygulanması gerekir. Suçun cinsinin değişmesi ile birlikte, gerçekleşen suçun mahiyetine bakıldığında failin tasavvurundaki suçun niteliğinden farklı olması söz konusu ise de (kasten öldürme-taksirle öldürme suçlarının aynı olayda bulunmasında olduğu gibi) farklı neviden fikri içtimaa ilişkin TCK m. 44'ün uygulanması gerekir.

Suçun konusunun cins itibarıyla değişmesine Yargıtay kararlarına konu teşkil eden olaylardan aşağıdaki örnekler gösterilebilir:

- Sanığın, öldürmek istediği eşine ateş ederken, eşinin kucağında bulunan kızının isabet alarak ölmesi ve buna karşın sanığın eşinin ise yaralanması

olayında⁴⁹ sanığın işlemeye kast ettiği öldürme suçunun konusu eşinin hayatıdır. Sapma sonucu failin işlediği suçlardan biri teşebbüs aşamasında kalmış kasten öldürmenin nitelikli şekli ve diğeri ise olası kastla öldürmenin nitelikli şeklidir. Sanığın tasavvurundaki suçun konusu ile gerçekleşen suçun konusu bir insanın hayatı olup, niteliği itibarıyla aynıdır. Ancak cinsi itibarı ile farklıdır. Zira somut olarak, birinin konusu, sanığın eşinin hayatı iken diğeri'nin konusu ise çocuğun hayatıdır.

- Sanığın, Enver'i bıçakla yaralamak isterken onları ayırmak için müdahale eden Hasan'ı yaraladığı olayda, sanığın gerek işlemeye kast ettiği suçun gerek gerçekleştirdiği suçun konularının nitelikleri aynı olup, vücut bütünlüğüdür. Bu itibarla suçun mahiyeti değişmemiştir. Ancak Enver'in vücut bütünlüğüne karşı yaralama suçunu işlemeye kast ederken, Hasan'ın vücut bütünlüğüne karşı bir yaralanmaya sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla suçun konusunun cinsi değişmiştir⁵⁰.

Tüm bu açıklamalarda sonra, failin suçun konusu veya mağduru hakkında düştüğü yanlışlıktan kaynaklanan değişikliklere de kısaca işaret etmek gerekir. Bu durumda failin suç konusunun cinsi hakkında bir yanlışlığı söz konusudur. Fail işlemeyi tasavvur ettiği suçu yine işlemektedir, bu suçun konusu nitelik itibarıyla aynıdır. Ancak olaylar somut olarak incelendiğinde suç konusunun cinsinin değiştiği görülür. Örnek olarak, geceleyin girdiği evden evlenmek istediği kız yerine onun ablasını kaçıran kişi, öldürmek için pusuda beklediği kişi yerine karanlıkta karıştırması sonucu başka birisini öldüren kişi, değerli bir mücevheri çalmak amacıyla girdiği evde onun kadar değerli olmayan başka bir mücevheri çalan kişi ya da hasmının evi olduğu zannıyla başkasının evinin pencerelerini kıran kişi suç konusu hakkında yanlışlığa düşmüştür. Bu örneklerin hepsinde de failin tasavvurunda gerçekleştirmek istediği bir suç vardır ve fakat fail bu suçun konusu

⁴⁹ Yargıtay CGK E. 1973 / 446 K. 1973 / 163 T. **19.02.1973** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

⁵⁰ Yargıtay 2. CD. E. 9945 K. 9917 T. 26.10.1948. Karar için bkz. Gözübüyük, A.P. (1980). **Türk Ceza Kanunu Açıklaması (Madde 1-124)**. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, s. 230.

hakkında bir yanlışlığa düşmüştür. Bu sebeple işlemek istediği suçu, başka bir konu üzerinde gerçekleştirmektedir. Fakat burada bunun sebebi sapma değil, failin iradesinden kaynaklanan bir hâl olan yanlışlıktır. Hâl böyle olsa da görülmektedir ki, failin suçun konusunda yanlışlığa düştüğü bu örneklerde de failin tasavvurundaki suç ile gerçekleştirdiği suçun konuları nitelik itibarıyla aynıdır. Bu itibarla fail tasavvur ettiği suçu gerçekleştirmiştir, ancak her olay somut olarak incelendiğinde suçların konularının cinsi itibarıyla bir değişiklik olduğu görülmektedir. Örneklerden biri ele alınacak olursa, hırsızlık amacıyla girdiği evde çok değerli bir mücevheri çalmak isteyen ancak onun kadar değerli olmayan başka bir mücevheri çalan kişi, suçun konusu olan başkasına ait taşınır bir malı, bulunduğu yerden alarak yine hırsızlık suçunu işlemiştir. Ancak asıl çalmak istediği mücevher yerine o kadar da değerli olmayan başka bir mücevheri çaldığı için tasavvurundaki suç ile gerçekleştirdiği suçun konuları cinsi itibarıyla farklılaşmaktadır. Keza, bu konuda verilmiş olan diğer örneklerde de benzer durum söz konusudur.

1.1.2.2. Suçun konusunun niteliği

Suçun konusunun niteliği ile ifade edilmesi gereken husus, o konuyu farklı nitelikteki diğer konulardan ayırt edici kılan özellikleridir. Diğer bir ifadeyle, bünyesinde bulundurduğu hangi özelliklerinden dolayı konu, belirli bir vasıfta olma özelliğini kazanıyorsa, o özellikler suçun niteliğini belirlemektedir.

Hedefte sapma sonucunda bir suçun konusunun niteliğinin değişmesi mümkündür. Doktrinde, bizim de iştirak ettiğimiz görüşe göre, sapma hâlinde konuların aynı olabileceği gibi farklı da olabileceğinin kabul edildiğini daha önce belirtmiştik. Nasıl ki hedefte sapma sonucunda suçun cinsinin değişmesi mümkün ise, benzer şekilde suçun niteliğinin değişmesi de mümkündür. Bir suçun konusunun niteliğinin değişmesi ile ifade edilen husus, o suçun konusunu, onu nitelikleri farklı diğer konulardan ayırt edici kılan özelliklerinin değişmesidir. Suçun konusunun niteliği, cinsinden daha geniş bir anlam ifade eder. Konunun sadece cinsinin değişmesi hâlinde, niteliği değişmez. Ancak suçun niteliğinin değişmesi durumunda zaten artık aynı veya benzer cinsteki konulardan bahsedilmemektedir.

Hedefte sapma sonucunda gerçekleşen suçun konusunun niteliği, failin tasavvurundaki suçun konusunun niteliği ile aynı olabileceği gibi farklı da olabilir. Hedefte sapmada suçun konusunun niteliğinin aynı kalması hâlinde, konunun cinsinin değişmesi söz konudur. Suçunun konusunun cinsinin değişmesi ile ilgili açıklamalara önceki başlıkta yer verilmişti. Suçun konusunun hem niteliğinin hem de cinsinin değişmemesi hâlinde ise, zaten fail tasavvurundaki neticeyi gerçekleştirmeye yönelik hareketini hedefindeki konu üzerinde icra etmiştir; bu sebeple hedefte sapma gerçekleşmemiştir. Konuyu özetle ifade etmek gerekirse;

- Failin gerçekleştirdiği hareketin sonucunda hedefte ile meydana gelen suçun konusu, failin tasavvurundaki suçun konusu ile hem cins hem netice itibarıyla aynıdır ve bu hareket ile başka bir netice daha meydana gelmemiştir. Bu durumda hedefte sapma yoktur.
- Failin gerçekleştirdiği hareketin sonucunda hedefte sapma ile meydana gelen suç, failin tasavvurundaki suçun konusu ile sadece cins itibarıyla farklıdır. Bu durumda hedefte sapma sonucunda tek neticenin gerçekleşmesi mümkün olduğu gibi, birden fazla neticenin meydana gelmesi de mümkündür. Bu meseleye ilişkin açıklamalara önceki başlıkta yer verilmiştir.
- Failin gerçekleştirdiği hareketinin sonucunda hedefte sapma ile meydana gelen suç, failin tasavvurundaki suçun konusu ile nitelik itibarıyla farklıdır. Bu durumda hedefte sapma sonucunda tek neticenin gerçekleşmesi mümkün olduğu gibi birden fazla neticenin meydana gelmesi de mümkündür. İşte bu başlık altında incelenen mesele bu olmaktadır.

İlk olarak hedefte sapma sonucunda tek neticenin gerçekleştiği durumlara değinilecek olursa, TCK m. 44'ün gerekçesinde verilen örneklerden birisinde bu durum söz konusudur. Söz konusu örnekte, bir kişiye doğru onu yaralamak için atılan sopa, o kişiye isabet etmeden bir vitrin camına çarparak kırılmasına neden

olmaktadır⁵¹. Bu olayda failin tasavvurunda mağdurun yaralanması neticesi olsa da gerçekte meydana gelen netice vitrin camının kırılmasıdır. Failin işlemeyi tasavvur ettiği suç kasten yaralamadır (TCK m. 86) ve bu suçun konusu, failden başka yaşayan bir insanın vücududur⁵². Hâlbuki meydana gelen netice ile mala zarar verme suçu (TCK m. 151) işlenmiştir ve bu suçun konusu ise başkasına ait taşınır veya taşınmaz bir maldır⁵³. Bu itibarla failin tasavvurundaki neticeye ilişkin suç ile gerçekleşen neticeye ilişkin suçun konuları birbirinden nitelik itibarıyla farklıdır. Kasten yaralama suçu teşebbüs aşamasında kalmış ve mala zarar verme suçu ise tamamlanmıştır. Failin gerçekleştirdiği bir fiil birden fazla farklı suçun oluşumuna neden olması söz konusu olduğundan TCK m. 44'ün uygulanması ile fail bunlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılmalıdır.

Hedefte sapma sonucunda çift neticenin gerçekleştiği durumlarda da suçun niteliğinin değiştiği hâllere değinmek gerekmektedir. Yukarıda verilen örnek TCK m. 44'ün gerekçesinde de olduğu gibi şu şekilde değiştirilecek olursa, yaralamak için mağdura fırlatılan sopa hem mağduru yaralayıp hem de vitrin camına isabet ederse, hedefte sapma sonucunda çift netice gerçekleşmiştir ve gerçekleşen neticelere ilişkin suçların konuları birbirinden nitelik itibarıyla farklıdır. Failin

---

⁵¹ *Toroslu/Toroslu*, benzer bir örneği "suçta sapma" durumuna örnek olarak göstermektedir. Yazar verdiği örnekte (A), (B)'ye bastonla vurmak istemektedir ancak arkadaki dükkânın camını kırmaktadır. *Toroslu/Toroslu*, bu durumu "istenenden farklı sonuca neden olma durumu" olarak tanımlamakta ve failin bu durumda ceza sorumluluğunun kast ve taksir konusundaki genel ilkelere göre belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. *Toroslu/Toroslu*, s. 276.

Kanaatimizce, örnek olarak gösterilen durumda hedefte sapma söz konusudur. Daha önce de belirttiğimiz gibi, hedefte sapmada suçun konusunun niteliğinin değişebilmesi mümkündür. Nitekim doktrinde hâkim olan görüşe göre hedefte sapmada suçun konusunun farklı olabileceğinin kabul edildiğini belirtmiştik. İleride bahsedileceği üzere, 765 sayılı mülga TCK döneminde hedefte sapmaya ilişkin hükmün uygulanabilmesi için suçun niteliğinin aynı olması gerekmektedir. Ancak 765 sayılı TCK dönemindeki gibi bir düzenleme (m.52), 5237 sayılı TCK'da bulunmamaktadır. Bu itibarla gerek doktrin ve gerekse uygulamaya bakıldığında artık böyle bir şart aranmadığından, failin işlemeye kast ettiği suç ile gerçekleşen suç arasında nitelik itibarıyla fark bulunması hedefte sapmanın varlığına engel teşkil etmemektedir. Dolayısıyla her ne kadar 765 sayılı TCK'da "suçta sapma" kavramına ilişkin bir düzenleme olmasa da "failin işlemeye kast ettiği suç ile gerçekleşen suç arasında nitelik farkının bulunduğu" durumlar için kullanılan bu kavramın kullanılmasını -5237 sayılı TCK'da da buna ilişkin bir düzenleme olmadığı ve hedefte sapmada artık konuların farklı olabileceği kabul edildiği göz önünde bulundurulduğunda- isabetli bulmamaktayız. Bu konuda ayrıca, 64 numaralı dipnottaki açıklamalarımıza bakınız.

⁵² Koca/Üzülmez(2017), *Özel Hükümler*, s. 156.

⁵³ Tezcan/Erdem/Önok, s. 766; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), *Özel Hükümler*, s.676.

tasavvurundaki suç kasten yaralama suçudur (TCK m. 86) ve tamamlanmıştır. Buna ek olarak mala zarar verme suçu (TCK m. 151) işlenmiştir. Fail bu suçları gerçekleştirdiği bir fiil ile gerçekleştirdiği için TCK m. 44 gereği farklı neviden fikri içtima uygulanmalı ve en ağır cezayı gerektiren suçtan cezalandırılmalıdır.

Suç konularının nitelik itibarıyla farklı olduğu, Yargıtay kararlarına konu teşkil eden olaylardan aşağıdaki örnekler gösterilebilir:

- Saniğin durdurmak amacıyla lastiklerine ateş ettiği traktörde bulunanlardan birisinin isabet alarak öldüğü olayda⁵⁴, hareketle gerçekleştirilmesi tasavvur edilen suçun konusu ile gerçekleşen suçun konusu nitelikleri itibarıyla farklıdır. Mala zarar verme suçu işlenmeye kastedilmiştir, ancak maktulün isabet alması sonucu ölüm neticesi gerçekleşmiştir. Bu neticenin teşkil ettiği suçun konusu –bu neticeye ilişkin failin olası kastının, taksirinin olup olmadığı ayrı bir konudur- maktulün hayatıdır. Oysa saniğin, traktörü hedef alarak ona zarar vermeye kastettiği açıktır. Mala zarar verme suçunun konusu ise başkasına ait taşınır veya taşınmaz maldır⁵⁵. Dolayısıyla saniğin hareketi sonucu gerçekleşen suçların konularının nitelik itibarıyla farklı olduğu görülmektedir.
- Saniğin aralarında husumet bulunan kişinin aracına attığı taşın arka camdan içeri girerek ön koltukta oturan kişiye isabet ettiği olayda⁵⁶, saniğin gerçekleştirdiği suçların konusu nitelik itibarıyla farklıdır. Saniğin gerçekleştirdiği hareketle mala zarar verme ile olası kastla veya taksirle

---

⁵⁴ Yargıtay CGK E. 1979/1-460 K. 1979/489 T. 12.11.1979 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

⁵⁵ Tezcan/Erdem/Önok, s. 766; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Özel Hükümler, s.676.

⁵⁶ Yargıtay CGK E. 2013/431 K. 2014/377 T. 16.09.2014 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

yaralama suçları işlenmiştir. Bunlardan ilkinin konusu başkasına ait taşınır veya taşınmaz bir mal iken⁵⁷ diğerinin konusu ise başkasının vücududur⁵⁸.

Tüm bu açıklamalardan sonra, failin suçun konusu veya mağduru hakkında düştüğü yanlışlıktan kaynaklanan değişikliklere de kısaca işaret etmek gerekir. Bu durumda failin suç konusunun niteliği hakkında bir yanlışlığı söz konusudur. Bu sefer fail, işlemeyi tasavvur ettiği suçu gerçekleştirdiğini düşünürken aslında başka suçu gerçekleştirmektedir. Bu duruma örnek olarak, cinsel saldırı suçunun nitelikli şeklini (TCK m. 102/2) işlemek için mağdureyi etkisiz kılmak isteyen failin, ona ilaç vererek bayılttığını zannettiği ve fakat ilacın dozunu ayarlayamayarak ölümüne sebep olduğu olay gösterilebilir. Burada, failin baygın zannettiği ancak olay sırasında ölmüş olan maktuleye karşı gerçekleştirdiği eylem, artık cinsel saldırı suçunun nitelikli şeklini değil, kişinin hatırasına hakaret suçuna (TCK m.130/2) sebebiyet verir. Bu olaylarda hedefte sapma söz konusu değildir.

1.2. Hedefte Sapma Kavramı Ve Hukuki Niteliği

1.2.1. Hedefte Sapma (Aberratio Ictus) Kavramı

Latince'deki karşılığı *aberratio* olan *sapma* kavramının Güncel Türkçe Sözlük'teki isim anlamı "sapmak işi"⁵⁹dir. Sapmak ise, "yön değiştirmek", "önceden belirlenmiş, tespit edilmiş görüş, düşünüş, amaç veya davranıştan ayrılmak" ve "doğruluktan ayrılmak" olarak tanımlanmıştır⁶⁰. Zaman zaman sapma kavramı yerine kullanılan *inhiraf* ise "başka bir tarafa meyiletme" olarak tanımlanmıştır⁶¹.

---

⁵⁷ Tezcan/Erdem/Önok, s. 766; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Özel Hükümler, s.676.

⁵⁸ Koca/Üzülmez(2017), Özel Hükümler, s. 156.

⁵⁹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0e43c166b648.15342388 (son erişim tarihi: 10.10.2018)

⁶⁰http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0e43e5e20e58.84415104 (son erişim tarihi: 10.12.2018)

⁶¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0e44256c7200.66129273 (son erişim tarihi: 10.12.2018)

Ceza hukukunda ise doktrinde genel olarak kabul gören tanımına göre sapma, seçilen araçların yetersizliğinden veya yetenekli bir şekilde kullanılamamasından ya da başka herhangi bir nedenden dolayı, failin amacını oluşturan neticeden başka bir neticenin gerçekleşmesidir⁶². Bu itibarla sapma, kastın oluşumundan sonra, hatta icrası aşamasında ortaya çıkan dışsal faktörlerden dolayı sonucun failin kast ettiğiinden farklı şekilde gerçekleştiği bir hâldir⁶³.

Sapma hâlini doktrinde, hedefte sapma (*aberratio ictus*), suçta sapma (*aberratio delicti*)⁶⁴ ve nedensellik bağında sapma (*aberratio causae*)⁶⁵ olarak üç

⁶² Dönmezer/Erman(1994), s. 313-314, no. 1039.

⁶³ Ozansü, M. C. (2006). "Yeni Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Hata Kavramı" **Suç Politikası**, İçel, K., Ünver, Y. (Editörler). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 389.

⁶⁴ *Dönmezer/Erman*, failin suç teşkil eden eyleminin hedef aldığından başka bir konu üzerinde neticesinin gerçekleşmesi durumunda failin işlemeyi kast ettiği suç ile gerçekleşen suç arasında **nitelik farkı bulunuyorsa**, doktrinde böyle durumlarda suçta sapmanın söz konusu olduğunun ifade edildiğini belirtmiştir. Bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 324-325, kn. 1058.

Yazarlar, İtalyan Ceza Kanunu'nda *aberratio delicti* başlığı altında yer alan düzenleme ile ulaşılan sonuca göre failin kastettiği netice gerçekleşmemişse fail, kastettiği netice bakımından teşebbüs aşamasında kalmış kasıtlı bir suçtan ve gerçekleşen fakat failin istemediği netice bakımından taksirli suçtan sorumlu tutulmalı ve hakkında içtima kuralları uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. 765 sayılı TCK döneminde böyle bir düzenleme bulunmamasına karşın *Dönmezer/Erman*, genel esasların uygulanması ile İtalyan Ceza Kanunu'ndaki düzenleme dolayısıyla varılan sonucun aynısına ulaşılmamasının mümkün ve gerekli olduğu ifade etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 325, no. 1058.

Kanaatimizce suçta sapma bahsi, hedefte sapmanın söz konusu olabilmesi için failin işlemeyi tasavvur ettiği suç ile gerçekte işlediği suçun konuları arasında nitelik itibarıyla fark bulunmaması gerektiğini savunan görüşlerin bir neticesidir. Ne var ki, 5237 sayılı TCK da, 765 sayılı ETCK m.52'deki gibi bir düzenleme bulunmadığından dolayı hedefte sapma hâlinde bu suçların konularının farklı niteliklerde olması mümkündür. Bu itibarla, suçların konularının farklı olması dolayısıyla aralarında nitelik farkının bulunduğu durumlarda suçta sapma, bulunmadığı durumlarda ise hedefte sapma olacağı tespitini yapmak isabetli olmayacaktır. Dolayısıyla, hedefte sapma hâlinde failin işlemeyi tasavvur ettiği suç ile gerçekleşen suçun konularının cins itibarıyla farklı olabilmesi nasıl mümkünse nitelik itibarıyla da farklı olabileceği ve buna bağlı olarak bu suçların da niteliklerinin farklı olabileceği kanaatindeyiz. Hedefte sapma hâlinde suçun konu unsurunun önemine sonraki başlıkta ayrıntılı olarak değinilecektir.

⁶⁵ *Dönmezer/Erman*, nedensellik bağında sapmayı, belirli bir şekilde işlenmek istenen suçun, başka bir suretle meydana gelmesi olarak tanımlamaktadır. Bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 336, no. 1069. *Erman* ise, failin kanuni tarifte öngörülen sonucu belirli bir hareketi ile gerçekleştirdiğini zannettiği ve fakat sonucun, failin elinde olan veya olmayan başka herhangi bir sebepten dolayı gerçekleştiği hâl olarak tanımlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erman, R. B. (2006). **Yanılmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, s. 84.

başlık altında değerlendiren yazarlar olsa da⁶⁶, ifade etmek gerekir ki, çalışmanın devamında yer yer kullanılan “sapma” ifadesi, “hedefte sapma” kavramını karşılamaktır.

“Hedef” kavramının anlamına bakılacak olursa, Güncel Türkçe Sözlük’te “nişan alınacak yer, nişangâh”, “yapılması tasarlanan iş, amaç” ve “varılacak yer, ulaşılabacak son nokta” olarak tanımlandığı görülecektir⁶⁷. *Hedefte sapma* kavramının Latince karşılığı olan *aberratio ictus* ise “darbenin sapması” anlamına gelmektedir⁶⁸.

Ceza hukukunda hedefte sapma, saldırının belirli bir konuya yönelik olduğu hâlde bu konunun isabet almayarak saldırının başka bir konu üzerinde etkili olduğu ancak saldıran tarafından tipe uygun ve kasıtlı fiilin koşullarının

---

Yüce, failin neticeyi meydana getirmek için tasavvur ettiği sebeple gerçekleşen neticenin meydana gelme şekli arasında fark olduğu ve fakat gerçekleşen nedensellik bağının yine failin gerçekleşmesini istediği netice olup failin eyleminden doğduğu olaylarda, failin tasavvuru ile neticenin gerçekleşme biçimi arasındaki farkın önemsiz olduğu ve ceza sorumluluğunun etkilenmeyeceğini belirtmiştir. Bkz. Yüce, T. T. (1985). ***Ceza Hukukunun Temel Kavramları***, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 64. Bu duruma *Dönmezer/Erman*’ın vermiş olduğu, failin bir kişiyi yaraladıktan sonra öldüğünü zannederek mağduru suya attığı veya yaktığı ve bu şekilde boğularak veya yanarak ölümüne neden olduğu örnek olaylar uygun düşmektedir. Örnekler için bkz. *Dönmezer/Erman*(1994), s. 229, no.938.

Erman, bu duruma benzer şekilde, öngörülen neticenin önceden farklı bir nedenden dolayı meydana geldiği durumlarda da nedensellik bağında sapma meydana geldiğini belirtmektedir. Bkz. *Erman*, s. 84. Bu duruma da *Önder*’ in vermiş olduğu, failin mağduru köprüden suya atmak suretiyle boğularak ölmesini istemesi karşısında mağdurun suya düşmeden evvel başını köprü’nün demirine çarparak ölmesi örnek olayı uygun düşmektedir. Örnek için bkz. *Önder*, s. 348-349.

Şenol, aynı anlamı karşılamak üzere “nedensellik bağında hata” ifadesini kullanmıştır. Bkz. *Şenol*, s. 131. Kanaatimizce, bu durumlarda genellikle failin tasavvurunda bir eksiklik olduğu için “nedensellik bağında sapma” yerine “nedensellik bağında hata” ifadesinin kullanılması daha isabetli olmuştur.

Nedensellik bağında sapma ya da hata, nedensellik bağının kastın kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ile ilgili ayrı bir tartışma konusu olduğundan bu konuyla ilgili olarak bu açıklamalarla yetinmek gerekir. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Şenol*, s. 131.

⁶⁶Toroslu/Toroslu, s. 273; Güngör, D. (2006). ***Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata***, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, s. 107.

⁶⁷http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0e42ca0d4312.48309563 (son erişim tarihi: 10.12.2018)

⁶⁸ Bkz. Köhler, AT, s. 152’den nakleden *Erman*, s. 88.

gerçekleşmediği durumlar olarak tanımlanmıştır⁶⁹. TCK'da hedefte sapmaya ilişkin bir hüküm yer almadığı için buradan yola çıkarak bir tanımı yapılamamaktadır.

Türk ceza hukuku doktrinindeki tanımlar ise şu şekildedir: ÖZGENÇ, hedefte sapmayı, yapılan hareketin gerçekleştirilmek istenen konu üzerinde değil ve fakat failin yetersizliği, yeteneğini gereği gibi kullanamaması ya da sair bir nedenden dolayı meydana gelen sapma sonucu başka bir suç konusu üzerinde gerçekleşmesi olarak tanımlamıştır⁷⁰. KOCA/ÜZÜLMEZ, neticenin suçun gerçekleştirilmesi için seçilen araçların elverişsizliği, kullanma hatası veya diğer bir nedenden dolayı istenen konu üzerinde değil başka bir konu üzerinde gerçekleştiği durumlarda hedefte sapma olduğuna işaret etmiştir⁷¹. Benzer şekilde, ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE de sapmayı, failin hareketine ilişkin neticenin istenen konu üzerinde değil de başka bir konu üzerinde meydana gelmesi, olarak tanımlamaktadır⁷².

ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA ise sapmayı, faile veya failin suç işlemek için kullandığı vasıtaya ait bir nedenden dolayı, hareketin failin kastettiği sonucu değil başka bir neticeyi meydana getirmesi olarak ifade etmektedir⁷³. ÖZEN'in hedefte sapma tanımı ise, harekette gelişen irade dışı değişiklik üzerine, kişinin gerçekleştirmek istediği neticenin yerine başka bir neticenin gerçekleşmesi, şeklindedir⁷⁴.

Hedefte sapmayı bir beceri hatası olarak nitelendiren HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, bu durumda failin iradesinin sağlıklı bir şekilde tezahür ettiğini ve fakat yapılan hareketin ya kastedilen neticeden başka bir neticeyi meydana getirdiği ya da kastedilen netice ile birlikte başka bir neticeyi daha

---

⁶⁹ Freund, AT, §7, kn. 84'den nakleden Erman, s. 88.

⁷⁰ Özgenç(2018) s. 643, dn. 1152.

⁷¹ Koca/Üzülmez(2017), Genel Hükümler, s. 482.

⁷² Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 421.

⁷³ Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 551.

⁷⁴ Özen(2018), Genel Hükümler, s. 510.

meydana getirdiğini ifade etmektedir⁷⁵. MERKİ, sapmada failin işlemeye kastettiği suçun icra hareketlerini tamamladığı hâlde neticenin istenilmeyen bir konu veya istenilen konuyla birlikte istenilmeyen başka bir konu üzerinde daha gerçekleştiğini belirtir⁷⁶. APAYDIN, sapma hâlini failin hareketine ilişkin neticenin istediği konu üzerinde değil de başka bir konu üzerinde meydana gelmesi olarak tanımlanmaktadır⁷⁷.

Hedefte sapma kavramını karşılamak üzere doktrinde ve yargı kararlarında çeşitli ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Örnek olarak, hedefte sapma için YÜCE⁷⁸

---

⁷⁵ Hafızoğulları, Z., Özen, M. (2016). **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**. (9. Baskı). Ankara: US-A Yayıncılık, s. 301. Yazarlar, hedefte sapmanın failin iradesinin sağlıklı tezahürüne dair bir husus olmadığını ve bu itibarla doktrinde sapmanın hataya düşmek veya bilmemek olarak değerlendirilmediğini belirterek bu durumda söz konusu olanın, failin fiilini icra etmede yeterli beceriye sahip olmaması, olduğunu ifade etmektedirler. Ancak diğer yandan da hedefte sapmayı bir beceri hatası olarak nitelendirmekte ve hedefte sapma kavramını karşılamak üzere “isabette hata”, “hedefte hata” ifadelerini kullanmaktadırlar.

Yazarların hedefte sapma hâlinde failin iradesinin sağlıklı tezahür ettiği açıklamalarına iştirak etmekle birlikte, hedefte sapma hâli ile ilgili olarak “beceri hatası” nitelendirmesi kullanılmasını isabetli bulmamaktayız. Hata, failin iradesine ilişkin bir husus olduğundan dolayı hedefte sapma hâlinde bir hata söz konusu değildir (Hedefte sapmanın benzer kurumlardan farkı bahsinde, genel olarak yanılma-hata- ve hedefte sapmanın yanılmadan farkına ayrıntılı olarak değinilmiştir.). Nitekim yazarlar da, doktrinde sapmanın hataya düşmek veya bilmemek olarak değerlendirilmediğini ifade etmişlerdir. Buna mukabil, devam eden açıklamalarında “beceri hatası” nitelendirmesini kullanmışlardır. Kanaatimizce, hedefte sapma hâlinde failin hareketlerinin dış dünyaya yansımalarının sonucunda meydana gelen neticenin failin hedef aldığından başka bir konu üzerinde gerçekleşmesinin nedeninin failin becerisinden kaynaklandığı durumlarda bunun “beceri eksikliği” olarak nitelendirilmesi daha isabetli olacaktır.

Buna ek olarak şunu da söylemek gerekir ki, hata ile hedefte sapmanın farklı kavramlar olmasından dolayı, “hedefte hata” ifadesinin kullanılmasını da isabetli bulmamaktayız. “Hedefte hata” ifadesinin yanlış bir ifade olduğu yönündeki bizim de haklı bulduğumuz görüş için bkz. Özen, M. (2008). **Suçların İçtimaı (Zincirleme Suç - Fikri İçtima - Bileşik Suç)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara., s. 327. Aynı yönde bkz. Yüce(1982), s. 326, dn. 77.

Ayrıca yeri gelmişken şunu da eklemek gerekir ki, doktrinde bazı yazarların sapma ve hata kavramlarını birbirleri yerine kullandığı görülmektedir(örnek olarak: tek neticeli hata, çok neticeli hata veya sapma gibi). İfade edelim ki, hedefte sapma hâlinde bir yanılığ söz konusu olmadığından dolayı, bu iki kavramı birbiri yerine kullanılmasını da isabetli bulmamaktayız. Kanaatimizce, kavram karışıklığına yol açmamak adına böyle bir tutumda bulunmamak gerekir. Aynı yönde bkz. Özar, S. (2006). “Türk Ceza Hukukunda Sapma”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 66, s. 228.

⁷⁶ Merki, s. 517.

⁷⁷ Apaydın, s. 80.

⁷⁸ Yüce(1985), s. 65.

ve SAVAŞ/MOLLAMAHMUTOĞLU⁷⁹ “sapkın eylem”; BENGÜ⁸⁰ “icrada hata”; EREM⁸¹, DEMİREL⁸², HAFIZOĞULLARI/ÖZEN⁸³ ve EREM/DANIŞMAN/ARTUK⁸⁴ “isabette hata” ifadelerini kullanmıştır.

Yargıtay, 765 sayılı mülga TCK döneminde verdiği bir kararda “hedefte hata” ifadesini kullanarak bu ifadeyi şu şekilde tanımlamıştır: fiilin, failin işlemeyi kastettiği kişiden başka bir kişi üzerinde sonuç doğurması hâlinde, örneğin, (A) isimli kişiye öldürmek için ateş edilmesine rağmen kurşunun herhangi bir arıza nedeniyle (B) isimli kişiye isabet etmesi halinde hedefte hata (isabette hata) söz konusu olmaktadır⁸⁵. Yargıtay CGK, bu kararında “hedefte hata” ifadesinin tanımını yapmış olmakla birlikte, gerek Yargıtay CGK gerekse özel daireler bundan önceki ve sonraki kararlarında “hedefte hata”, “hedefte yanılğı” ifadelerini kullandığı gibi⁸⁶ “hedefte sapma” ifadesini de kullanmıştır⁸⁷. Öyle ki, 5237 sayılı TCK yürürlüğe girdikten sonra da “hedefte hata” ifadesine yargı kararlarında yer vermeye devam edildiği görülmektedir. İfade edelim ki, sapma hâlinde bir hata söz konusu olmadığından, bu kavramı karşılamak üzere “hata” ifadesinin kullanılmasını isabetli bulmamaktayız⁸⁸. Nitekim sapmanın benzer kurumlardan

---

⁷⁹ Savaş, V., Mollamahmutoğlu, S. (1999). *Türk Ceza Kanunu'nun Yorumu*. (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 1039.

⁸⁰ Bengü, s. 82.

⁸¹ Erem, F. (1993). *Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler*. (Cilt: I). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 443.

⁸² Demirel, H. (1955). “Ceza Hukukunda Bilmeme ve Hata”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(3), s. 108.

⁸³ Hafızoğulları/Özen, s. 301 vd.

⁸⁴ Erem/Danişman/Artuk, s. 613.

⁸⁵ Yargıtay CGK E. 1990/1-310 K. 1990/333 T. **10.12.1990** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

⁸⁶ Bkz. Yargıtay 5. CD. E. 1990/2114 K. 1990/2360 T. **02.10.1990**; Yargıtay 1. CD. E. 2004/3461 K. 2004/3444 T. **18.10.2004**; Yargıtay 5. CD. E. 1990/1036 K. 1990/1342 T. **15.05.1990**; Yargıtay 4. CD. E. 2000/1097 K. 2000/1523 T. **28.02.2000**; Yargıtay 2. CD. E. 2004/11932 K. 2005/24182 T. **09.11.2005**; Yargıtay 1. CD. E. 2006/7389 K. 2007/8583 T. **20.11.2007** (<http://www.hukukturk.com>, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

⁸⁷ Bkz. Yargıtay 1. CD. E. 2008/8953 K. 2009/4249 T. **06.07.2009**; Yargıtay 1. CD. E. 2017/115 K. 2017/1481 T. **08.05.2017** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

⁸⁸ Aynı yönde bkz. Yüce(1982), s. 326, dn. 77.

farkı bahsinde ayrıntılı olarak gerekçelendirildiği üzere, sapma halinde bir yanılığ söz konusu değildir. Bu anlamda şimdilik, sapma ve hata ifadelerinin iki ayrı kavram olduğunu ifade etmekle yetinmek gerekir. Kaldı ki Yargıtay da hedefte sapma hâlinde bir yanılığın söz konusu olmadığını çeşitli kararlarında ortaya koymuştur⁸⁹.

Sonuç itibarıyla şu şekilde ifade edilebilir ki; failin suç teşkil eden bir hareket gerçekleştirmek için icraya başladığı ancak araçları kullanmaktaki beceri eksikliği, doğru isabet alamaması, isabet aldığı kişi veya şeyin hareket hâlinde olması vb. gibi failin iradesinden kaynaklanmayan nedenlerle, failin üzerinde netice gerçekleştirmek istediği kişi veya şeyin isabet almayarak başka bir kişi veya şey üzerinde bir neticenin meydana geldiği yahut failin üzerinde netice gerçekleştirmek istediği kişi veya şeyin isabet almasına ve bunun üzerinde netice gerçekleşmesine ek olarak aynı hareketin başka bir kişi veya şey üzerinde de bir netice meydana getirmesi, hedefte sapma olarak tanımlanabilir. Yapmış olduğumuz bu tanımdan yola çıkarak, hedefte sapmanın varlığı için;

- İlk olarak, failin suç teşkil eden bir hareket gerçekleştirmek üzere icraya başlamış olması gereklidir. Bu anlamda ifade edilmek istenen husus, failin kanuni tarifteki maddi unsurlarını bilerek icra hareketlerine başladığı suçu gerçekleştirmek istemesidir. Dolayısıyla failin icra hareketlerine başladığı suçun manevi unsuru, doğrudan kast olmalıdır. Yoksa olası kastla ve taksirle işlenen bir suçta, sapma gerçekleşmesi söz konusu değildir. Olası kastla işlenen bir suçta, fail zaten meydana gelmesi muhtemel addedilen neticeyi göze almıştır, fakat sadece gerçekleşmesine katlanmaktadır; onun meydana gelmemesi için ayrı bir çaba sarf etmemektedir fakat gerçekleşmemesi için önlem de almayarak hareketlerine devam etmektedir. Bu itibarla, failin gerçekleşmesini doğrudan isteyerek bu doğrultuda hareketlerini yönlendirdiği bir durum söz konusu olmadığından,

---

⁸⁹ Yargıtay 1. CD. E. 2017/115 K. 2017/1481 T. 08.05.2017 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

failin bu yöndeki hareketlerine rağmen muhtemel netice meydana gelmezse faili teşebbüsten sorumlu tutmamak gerekir. Zira olası kasta teşebbüsü kabul etmek, ceza sorumluluğunun alanını katlanılamaz derecede genişletecektir⁹⁰. Benzer şekilde, taksirle işlenen bir suçta, failin istediği herhangi bir neticeden bahsedilemeyeceğinden, sapmadan da bahsedilemez⁹¹.

- Ya failin hareketinin neticesini üzerinde gerçekleştirmek istediği konu isabet almamalı ve başka bir konu isabet almalıdır ya da failin hareketini üzerinde gerçekleştirmek istediği konunun isabet almasına ek olarak başka bir konu (ya da konular) daha isabet almalıdır⁹². İşte sapmanın gerçekleştiği aşama tam olarak budur. Bu aşama, netice veya neticelerin meydana geldiği aşamadır. Meydana bir netice geldiği hâllerde, fail işlemeye doğrudan kast ettiği suçu gerçekleştirememiştir; yukarıda bahsedildiği şekilde, fail icra hareketlerine başladığı için bu suç teşebbüs aşamasında kalmıştır. Ancak failin doğrudan kast etmediği bir netice meydana gelmiştir. Meydana birden fazla netice geldiği hâllerde ise, fail hem işlemeye doğrudan kast ettiği suçu gerçekleştirebilmiştir hem de bunun yanında failin doğrudan kast etmediği bir başka netice daha meydana gelmiştir. Bu ihtimalde failin tek hareketi ile işlediği suçların hepsi tamamlanmıştır.
- Fail, tek bir fiil işlemiş olmalıdır. Failin hareketi ile meydana gelen netice sayısının birden fazla olduğu durumlarda dahi, failin bu neticelerin oluşumuna işlediği tek bir fiili ile sebebiyet vermiş olması gerekir. Burada bahsetmiş olduğumuz fiil tekliği, fiilin doğal anlamda değil hukuki anlamda tek olmasıdır. Doğal anlamda ve hukuki anlamda hareket birbirinden farklı

---

⁹⁰ Özgenç(2018), s. 488.

Olası kasta teşebbüsün mümkün olup olmadığı hakkında doktrinde farklı görüşleri sürülmüştür. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Aksoy İpekçioğlu, P. (2009). **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**. (1. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 166 vd.

⁹¹ Merki, s. 517.

⁹² Bu iki ihtimal, hedefte sapmanın türleridir Bu konudaki açıklamalara ikinci bölümün hedefte sapmanın türlerine ilişkin başlığında yer verilmiştir.

anlamlara gelmektedir. Doğal anlamda birden fazla hareket, bazı durumlarda ceza hukuku anlamında tek fiil olarak kabul edilebilir⁹³. Burada sıklıkla karşılaşılan mesele, yaralamaya yönelik doğal anlamda birden fazla hareket gerçekleştirilirken, fail ile mağdur arasına girerek onları ayırmaya çalışan kimselerin sapma sonucu isabet aldığı olaylarda, birden fazla kişinin yaralanması sonucunun gerçekleşmiş olmasıdır⁹⁴. Bu gibi olaylarda failin doğal anlamdaki birden fazla hareketi, hukuki anlamda tek bir hareket olduğundan, failin tek bir hareketi ile birden fazla yaralama neticesine sebep olduğu kabul edilerek failin ceza sorumluluğu buna göre belirlenmelidir.

- Failin hedefinden başka bir konunun isabet almasının sebebi, failin iradesine dâhil olmayan bir etkenden kaynaklanmalıdır. Gerçekten, sapmada failin iradesi sağlıklı olarak ortaya çıkmaktadır⁹⁵. Bu durumun sebebi failin suç işlemek için seçtiği araçları kullanmaktaki beceri eksikliği olabileceği gibi doğru isabet alamamasından da kaynaklanabilir. Örnek olarak, fail öldürmek istediği kişiye ateş eder ancak doğru nişan alamaz ve başkası isabet alarak ölürse, failin doğru isabet alamaması nedeniyle hedefte sapma gerçekleşir. Burada failin kullandığı silah, tasavvurundaki kişiyi öldürmek için elverişlidir ancak doğru nişan alamaması, başka birisinin isabet alması sonucunu doğurmuştur. Benzer şekilde, failin daha nişan alamadan tetik düşürmesi sonucunda silahın ateşlenerek bir başkasının isabet alması durumunda da sapma vardır. Burada da yine

---

⁹³ “Fiil” kavramına verilen anlam ve “fiil teklifi-çokluğu” ile ilgili açıklamalarımız ikinci bölümün ilgili başlığında yer almaktadır.

⁹⁴ “Sanığın, müdahil Ahmet Çelik’e vurmak için salladığı kürek darbelerinden birinin hedefte hata neticesi aracı durumunda bulunan Niyazi Teşil’e değerek yaralanmasına sebebiyet verdiğinin anlaşılması...” Yargıtay 6. CD. 5547-9307 T. **06.12.1983** (Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1050.)

“Sanığın hedefi olan İsmet Hatıl’a gelişigüzel salladığı bıçağın araya giren ve hedefi olmayan karısı maktuleye isabet ettiği, sol kasık bağı altında tek bir yara husule geldiği, bu tesadüfi darbenin femoral arteri keserek aşırı kan kaybından ölümü intaç ettiği anlaşıldığı hâlde...” Yargıtay 1. CD. 562/1142 T. **13.05.1992** (Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1050.)

“İki sanığın birbirini yaralamaya çalıştıkları sırada araya giren bekçi yaralanmış olmasına göre...” Yargıtay 4. CD. 6910/7891 T. **21.06.1950** (Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1052.)

⁹⁵ Merki, s. 517.

failin iradesinin haricinde bir husus olan beceri eksikliği söz konusudur. Bu durumlara ek olarak, failin icra hareketlerini gerçekleştirdiği sırada, başka bir suç konusunun, failin hedefindeki suç konusuna bu hareketlerden etkilenebilecek şekilde yakın bulunması da hedefte sapmaya neden olabilir. Örnek olarak, failin öldürmek için silahını ateşlediği kişiden çıkan kurşunun, o kişinin arkasında bulunan başka bir kişiye daha isabet ederek yaralanmasına neden olmasında durum böyledir. Burada elbette failin kusuru ceza sorumluluğu bağlamında önem arz edecektir, lakin hedef alınan kişinin arkasında bir başkasının daha bulunmasının sebebi failin iradesine dâhil olan bir husus değildir. Bu şekilde, bu konudaki örnekleri çoğaltmak mümkündür; failin nişan aldığı suç konusunun hareket hâlinde olması, failin silahla ateş edecekken elinin titremesi, failin icra hareketlerini gerçekleştirdiği sırada dışarıdan ona karşı gelen bir müdahale (mesela olayı gören üçüncü bir kişinin failin eline ya da suç işlediği araca vurarak atışın veya darbenin yön değiştirmesine neden olması), fail icra hareketlerini gerçekleştirdikten sonra hedef alınan konuya yönelik dışarıdan gelen bir müdahale (söz gelimi olayı gören üçüncü bir kişinin failin hedef aldığı kişiyi iterek atışın o kişiyi isabet almamasını sağlaması), failin suçu işlemek için kullandığı araçtan kaynaklanan teknik bir bozukluk, failin öldürmek istediği kişiyi hedef alması ancak rüzgârın yön değiştirmesi sonucunda bir başkasının isabet alması, failin hedef aldığı kişinin darbeden korunmak için kendini geri çekmesi, failin doğru nişan alarak hedefindeki kişiye ateş ettiği olayda ateş alınan hatta aniden üçüncü bir kişinin ya da bir cismin girmesi... Bu sebeplerin hepsi de failin iradesine dâhil olmayan hususlar olup hedefte sapmanın gerçekleşmesine neden olabilecek etkenlerdendir.

1.2.2. Hedefte Sapmanın Hukuki Niteliği

1.2.2.1. Hedefte sapmanın hukuki niteliğini açıklayan teoriler

Hedefte sapmanın hukuki niteliğini açıklamak üzere ileri sürülen teoriler *eşdeğerlik teorisi* ve *somutlaştırma teorisidir*. Bu iki teori, hedefte sapma hâlinde failin cezai sorumluluğunun ne şekilde belirlenmesi gerektiğine dair bir belirleme yapmak için önce hedefte sapmanın hukuki niteliğini belirlemektedir. Hedefte sapma hâlinde ceza sorumluluğuna ilişkin açıklamalar, çalışmanın ikinci bölümünde yer aldığından dolayı şimdilik sadece bu teoriler hedefte sapmanın hukuki niteliği bağlamında incelenecek ve teorilerin ceza sorumluluğuna ilişkin ayrıntılı açıklamalarına doktrindeki tartışmalarla birlikte ikinci bölümde yer verilecektir.

“Eşdeğerlik teorisi”^{96,97}, “eşit değer teorisi”^{98,99} ya da “denklik teorisi” denilen ilk teoriye göre göre, eğer hedefte sapma hâlinde failin işlemeye kast ettiği suç ile gerçekleşen suçun konusu “aynıysa” hedefte sapma dikkate alınmamalıdır ve bu durumda gerçekleşen tamamlanmış suç dolayısıyla failin cezalandırılması cihetine gidilmelidir¹⁰⁰. Buna göre, failin gerçekleştirmek istediği suç tipi ile gerçekleştirdiği suç tipinin konuları aynı nitelikte ise, sapmanın herhangi bir etkisi yoktur¹⁰¹. Çünkü bu durum, tipiklik açısından önemli bir durum olarak görülmemektedir¹⁰².

---

⁹⁶ Gleichwertigkeitstheorie

⁹⁷ Bkz. Roxin, C. (2006). *Strafrecht Allgemeiner Teil*. (Band 1). (4. Auflage). München: Verlag C.H. Beck, §12, kn. 160.

⁹⁸ Gleichheitstheorie

⁹⁹ Önder, sapmanın hukuki sonucunu yanılma ile aynı gören görüşler için kullanıldığını ifade ettiği *eşit değer teorisinin*, yanılma ve sapma arasında hem hukuki müessese olarak hem sonuçları bakımından bir fark kabul etmediği için bu şekilde isimlendirildiğini ifade etmektedir. Bkz. Önder, s. 353.

¹⁰⁰ Heinrich, B. (2015). *Ceza Hukuku Genel Kısım-II*. (Editör: Ünver, Y.). (Cilt: II). (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi. (Eserin orijinali 2014’te yayımlandı), s. 161, no. 1106.

¹⁰¹ Bkz. Bemann, G. (2011). “Rose-Rosahl Olayı (Çev. Önder, A.)”. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 13(1), 306-320. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 1958), s. 309.

¹⁰² Öztürk/Erdem, s. 340.

Bu teorinin modern ceza hukukunda ilk olarak PFOTENHAUER tarafından 1828 yılında ortaya atıldığı belirtilmektedir¹⁰³. Bu görüşe göre, hedefte sapmanın ceza sorumluluğuna etkisi mağdurun kimliğinde yanılmayla aynı olmalıdır. Gerçekten, eşdeğerlik teorisinde, hedefte sapma ile suçun konusundaki yanılma arasında herhangi bir ayrıma gidilmemektedir¹⁰⁴. Çünkü bu teoriyi savunanlar, yanılma ve sapma hâllerinde failce istenmeyen suçun gerçekleşme şekli arasındaki farklılığın, her iki müesseseye bağlanan hukuki sonuçların ayrı olmasını gerektirecek nitelikte bir farklılık olmadığını ileri sürmektedirler¹⁰⁵. Ayrıca, failin yanılma hâlinde kasten hareket ettiğini kabul eden bir kanunun sapma hâlinde de aynı esasa sadık kalması gerektiğini ve sapma hâlinde tek suçun varlığını kabul etmesi gerektiğini savunmaktadırlar¹⁰⁶.

Somutlaştırma teoris^{107,108} neticeye göre bir ayırım yaptığı için bu teoriye “*farkı belirten teori*” veya “*ayırım teoris*”¹⁰⁹de denilmektedir¹¹⁰. Bu teorinin modern ceza hukukunda ilk olarak GESTERDING tarafından 1819 yılında ortaya atıldığı belirtilmektedir¹¹¹. Bu görüşe göre, yanılmada failin saikinde bir hatası söz konusu olduğu hâlde sapmada ise dikkatsizlik, tedbirsizlik veya beceriksizlik sebebiyle netice istenmeyen konu üzerinde meydana geldiği için iki müessese arasında bu açıdan fark bulunmaktadır¹¹². Bu görüşe göre, *failin belirli bir konuya yönelik kastından söz edilebilmesi için, bu konunun failin hareketini gerçekleştirdiği anda zihninde belli bir miktar somutlaşmış olması gerekmektedir; eğer bu somutlaştırma sonucunda fail herhangi bir yanılığa düşmeden, hareketinin hedefi olarak*

---

¹⁰³ Quentin, 7 vd. ile Thurmayer, 1 vd.’den nakleden Önder, s. 353.

¹⁰⁴ Öztürk/Erdem, s. 340.

¹⁰⁵ Önder, s. 353-354.

¹⁰⁶ Önder, s. 354.

¹⁰⁷ Konkretisierungstheorie

¹⁰⁸ Bkz. Roxin, §12, kn.160.

¹⁰⁹ Unterscheidungstheorie

¹¹⁰ Önder, s. 353.

¹¹¹ Önder, s. 353.

¹¹² Önder, s. 353.

saptadığı konudan başka bir konu üzerinde netice gerçekleşmiş ise, bir yanılığ değil, *sapma hâli söz konusudur*¹¹³.

Teorilerin ceza sorumluluğuna ilişkin geliştirdikleri çözüm önerileri ikinci bölümün üçüncü başlığında ayrıntılı olarak ele alınmış olsa da, burada farkı ortaya koymak adına ilgisi nispetinde bahsetmek gerekir. Eşdeğerlik teorisini savunanlar, bir olayda kastın varlığı için hedef alınan konunun failce herhangi bir şekilde belirlenmesi gerekmediğini ve failin kasten hareket ettiğinin kabulü için hedefteki konunun başka kişi ve eşyadan ayırt edilmiş olmasının aranmayacağını ileri sürmektedirler¹¹⁴. Bu görüşü savunanlar failin kasten hareket ettiği esastan yola çıkarak failin işlemiş olduğu suçun neticesinin aynı hukuki nitelikteki konu üzerinde gerçekleşmesi durumunda genel kastı (dolus generalis) kabul etmektedirler ve failin kasten, tek suçtan sorumlu tutulması gerektiğini ileri sürerler¹¹⁵.

Söz gelimi fail bir kişiyi kasten yaralamak veya öldürmek isterken hedefte sapma sonucu başka birisini yaralar veya öldürürse, sonuç itibarıyla fail birisini yaralamaya veya öldürmeye kast etmiştir ve bunu gerçekleştirmiştir. Failin yaralamaya veya öldürmeye kast ettiği kişi de, gerçekte yaralanan veya ölen kişi de aslında farklı kişiler olsalar bile sonuç itibarıyla birer insandır; bu itibarla failin işlemeye kast ettiği suç ile gerçekleşen suçun konuları aynıdır. Dolayısıyla vermiş olduğumuz bu örnekte eşdeğerlik teorisine göre, hedefte sapma ceza sorumluluğu üzerinde etki yaratmamakta ve failin tamamlanmış kasten öldürmeden cezalandırılması cihetine gidilmelidir. Çünkü kastın varlığı için, failin suç tipindeki türe (insan, eşya vb.) ait bir konuyu hedef alması ve neticenin de aynı türe ait bir konu üzerinde gerçekleşmesi yeterli kabul edilmektedir¹¹⁶. İşte somutlaştırma teorisinin eşdeğerlik teorisine itirazı şu konuda temerküz etmektedir: kast, suç

---

¹¹³ Erman, s. 96.

¹¹⁴ Erman, s. 94.

¹¹⁵ Önder, s. 354.

¹¹⁶ Puppe, GA 1981, s. 3'den nakleden Erman, s. 95.

tipinde soyut olarak öngörölmüş unsurlara değil, somut bir gerçekliğe dayalıdır¹¹⁷. Bu sebeple, somutlaştırma teorisinde fail, hareketini gerçekleştirirken konuya ilişkin bir miktar da olsa bilgi sahibi olarak onu zihninde somutlaştırmalıdır. Aksi hâlde, eşdeğerlik teorisinin kabul edilmesinin sonucunda öngörölmeyen bir nedensellik gelişimi sebebiyle gerçekleşen neticeden dolayı, faili kastı nedeniyle cezalandırmak gerekir¹¹⁸.

1.2.2.2. Değerlendirme ve görüşümüz

765 sayılı Kanun döneminde, doktrinde kimi görüşler 765 sayılı mülga TCK'nın 52. maddesinde¹¹⁹ mağdurun kimliğinde yanılma ile hedefte sapmanın aynı hukuki nitelikte kabul edildiğini, kimi görüşler bu hâllerin sadece hukuki sonucunun aynı olduğunu bu itibarla hukuki niteliklerinin aynı olmadığını¹²⁰ ifade etmiştir. Söz konusu 52. madde, hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılmayı aynı kapsamda ele almaktaydı. Yargıtay'ın 765 sayılı TCK yürürlükte iken vermiş olduğu kararlarda, yukarıda da belirtildiği gibi, "hedefte hata" ve "isabette hata" ifadelerini kullanmış olması, hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılmayı 765 sayılı TCK'nın sistematığına uygun olarak birlikte değerlendirdiğine işaret etmektedir.

5237 sayılı TCK ise hedefte sapmaya ilişkin ayrıca bir düzenlemeye yer vermemiştir. Bununla birlikte, mağdurun kimliğinde yanılmaya ilişkin ayrı bir düzenleme de yer almamaktadır. Bu itibarla kanunkoyucunun hedefte sapmaya ilişkin meselenin çözümünü doktrine ve uygulamaya bıraktığı görölmektedir.

---

¹¹⁷ Öztürk/Erdem, s. 340.

¹¹⁸ Öztürk/Erdem, s. 340.

¹¹⁹ 765 sayılı TCK'nın 52. madde hükmü şu şekilde idi: "Bir kimse bir hata veya sair bir arıza yüzünden cürmü kast ettiği şahıstan başka bir şahsın zararına işlemiş olursa cürümden zarar gören kimsenin sıfatından neşet eden ve cezayı şiddetlendiren esbap faile tahmil olunmaz. Belki cürüm kast olunan şahsa karşı işlemiş gibi telakki olunarak fail, cürmün tazammun edebileceği esbabı muhaffefeden istifade eder."

¹²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Erman, s. 96.

Kanaatimizce, eşdeğerlik teorisinin uygulanması artık söz konusu olmamaktadır. Zira mağdurun kimliğinde yanılma hâli ile hedefte sapma, hedefte sapmanın benzer kurumlardan farkı bahsinde ayrıntılı olarak gerekçelendirildiği üzere, hem ayrı müesseselerdir hem de aralarındaki bu ayrılık dolayısıyla bunlara bağlanan sonuçların aynı olması isabetli olmayan uygulamalara yer verebilecektir. Kaldı ki, eşdeğerlik teorisinin uygulanması demek failin genel kastının kabul edilmesi anlamına gelecektir. Somutlaştırma teorisini ise, mağdurun kimliğinde yanılma ile hedefte sapmanın birbirinden farklı müesseseler olduğunu ortaya koyması itibarıyla isabetli bulduğumuzu belirtmemiz gerekir. Bu teorilerin failin ceza sorumluluğuna ilişkin getirdiği çözüm şekline yönelik açıklamalar ile bunlara yöneltilen eleştirilere ikinci bölümde yer verilmiştir. Yine de şimdiden ifade etmek gerekir ki, hedefte sapma durumunda, birincisi failin gerçekleştirmeye doğrudan kast ettiği ve tamamlanan veya teşebbüs aşamasında kalan bir suç, ikincisi failin gerçekleştirmeye doğrudan kast etmediği ancak gerçekleşen bir suç olmak üzere iki suç vardır. Bu sebeple, gerçekleşen suçların mahiyetine göre aynı veya farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerekir. Dolayısıyla şunu söylemek gerekir ki; hedefte sapma, mahiyeti itibarıyla, failin kendi iradesinden kaynaklanmayan dışsal bir etkenden dolayı, tek fiili ile birden fazla suç işlediği, fikri içtima kapsamında değerlendirilmesi gereken, hatadan farklı ve kendine özgü yapısı olan bir ceza hukuku kavramıdır.

1.3. Hedefte Sapmanın Benzer Kurumlardan Farkı

1.3.1. Genel Olarak Yanılma ve Hedefte Sapmanın Yanılmadan Farkı

Gerek yanılmada gerek sapmada, fail dış dünyada aslında istemediği bir netice meydana getirmiştir¹²¹. Aralarında bu şekilde bir ortak nokta bulunan yanılma ile sapmanın farkını ortaya koymak gerekir. Yanılma, Güncel Türkçe Sözlük'te "yanılmak işi" olarak tanımlanmıştır¹²². Yanılmak ise, yine Güncel Türkçe

---

¹²¹ Şenol, s. 137.

¹²² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b7941910ddf93.76256192 (son erişim tarihi: 10.12.2018).

Sözlük'te, "tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak" ve "sonucunu düşünmeden veya bilmeden uygunsuz bir davranışta bulunmak" şeklinde açıklanmıştır¹²³.

Ceza hukukunda yanılma(hata) ise ya bilmemektir (ignorantia) ya da yanlış tasavvur etmektir (error)¹²⁴. Diğer bir ifadeyle, gerçeğe ilişkin bilginin hiç olmaması -bu itibarla bilmemeyi de kapsamaktadır- veya yeter derecede olmaması nedeniyle yanlış hüküm verilmesini ifade etmektedir^{125, 126}. Bu itibarla, bilmemek ya da eksik veya yanlış bilmek anlamlarına gelmektedir^{127, 128}.

Ceza hukukunda yanılma, doktrinde yazarlar tarafından farklı tasniflere tabi tutulmuştur¹²⁹. Kimi yazarlar, "*hukuki hata(ya da yasakta yanılğı)*"¹³⁰ ve "*fiili hata(ya da eylemde yanılğı)*"¹³¹ tasnifini benimsemişlerdir¹³². Ceza hukukunda hata kavramını, ceza kanunu bilmemenin (yasakta yanılğı) veya meşru sanılan hareketi gayrimeşru kılan durumu bilmemenin(eylemde yanılğı) neticesi olarak tarif eden tanımlama da bu ayrımı desteklemektedir¹³³. Bu ayrımında, hukuki hata

¹²³http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b7941910ddf93.76256192 (son erişim tarihi: 10.12.2018).

¹²⁴ Önder, s. 343.

¹²⁵ Maggiore, 391'den nakleden Dönmezer/Erman(1994), s. 313, no.1039.

¹²⁶ Ayrıca bkz. Ersoy, Y. (1967). "Ceza Hukukunda Bilmeme ve Hatanın Hukuki-Psikolojik Anlamı". **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 22(4), 249-259.

¹²⁷ Yüce(1985), s. 63.

¹²⁸ Ayrıca bkz. Erman, S. (1946). "Ceza Hukukunda Hukuki Bilmeme ve Yanılma". **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 12(2-3), 509-536; Özbek, V. Ö. (2008). "Türk Ceza Hukukunda Hata". **Ceza Hukuku Dergisi**, 3(7), 83-99; Değirmenci, O. (2014). "Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı Ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma". **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:110, 129-188.

¹²⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Şenol, s. 121 vd.; Erman, s. 7 vd.

¹³⁰ Rechtsirrtum

¹³¹ Tatirrtum

¹³² Demirel(1955), s.101; Dönmezer/Erman(1994), 314, no. 1039; Yüce(1985), s. 63-65; Önder, s. 343; Demirbaş, s. 424; Bengü, s. 21-25; İçel/Evik, s. 218; İçel, K. (1967). **Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 222.

¹³³ Roux, J-A., Cours de droit criminel français, 2. Bası, C. I, Paris, 1927, s. 178'den nakleden Bengü, s. 15.

hâlinde, fail işlediği fiilin cezalandırılması gerektiğini ifade eden bir kuralın bulunduğunu bilmemektedir veya bu kurala yanlış anlam vererek yanılmıştır ve bu çeşit hata, kanuni tanıma uygun eylemin hukuka aykırılığı üzerinde bir değerlendirme hatasıdır; fiilî hata hâlinde ise fail işlemiş olduğu suçun maddiyatına ilişkin bir hususta yanılmıştır veya bu hususları bilmiyordur, böylece fiile ilişkin bir hata yapmıştır ve bu çeşit hata suç tanımında yazılı eylem üzerinde bir algılama hatasıdır¹³⁴. Bu şekilde, dış dünyaya dair değişikliklere ilişkin fiilî yanığı ile bunların hukukî yorumuna ilişkin hukuki yanığı tasnifi doktrin ve uygulama açısından uzun süre ortaya konulan ve savunulan inceleme yöntemi olmuştur¹³⁵.

Kimi yazarlar, suç teorisinde hatanın “*kastı kaldıran hata*” ve “*kusurluluğu etkileyen hata*” olarak ikiye ayrıldığı bir tasnifi benimsemişler ve “suçun maddi unsurlarında hata”, “suçun nitelikli unsurlarında hata”, “hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata” hâllerini kastı kaldıran hata; “kusurluluğu etkileyen nedenlerin maddi şartlarında hata” ve “işlenen fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda hata (yasak hatası, haksızlık yanığı)”¹³⁶ hâllerini ise kusurluluğu etkileyen hata olarak telakki etmişlerdir^{137, 138}. Gerçekten, 5237 sayılı TCK’da hataya ilişkin yapılan düzenlemenin daha ziyade, hatanın kasta ve kusurluluğa etkisini esas aldığı söylemenin daha doğru olduğu ifade edilmektedir¹³⁹.

---

¹³⁴ Bu konuda bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 314, no. 1039; Demirel(1955), s. 101-106; Toroslu/Toroslu, s. 254; Yüce(1985), s. 63, Bengü, s. 21.

¹³⁵ Erman, s. 8. Yazar, ayrıca burada “fiili hata-hukuki hata” tasnifini benimseyen yazarların çoğunun aslında “tıpte yanığı-yasak yanığı” tasnifini benimsediğini ileri sürmektedir. Örneğin yukarıda yer vermiş olduğumuz “hukuki hata” tanımıyla aslında “yasak yanığı”nın, fiilî hata tanımında kullanılan “suçun maddiyatına” ifadesi ile de “suç tipinin maddi unsurlarının” ifade edildiğini ileri sürmüştür.

¹³⁶ Verbotsirtum

¹³⁷ Özgenç(2018), s. 463; Koca/Üzülmez(2017), Genel Hükümler, s. 252 (*Koca/Üzülmez*, ayrıca hukuka uygunluk nedenlerinin sınırında hata hâlinin de kastı kaldıran hatanın görünüm biçimlerinden birisi olduğunu ifade etmiştir.); Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 545; Akbulut(2018), s. 406.

¹³⁸ Erman, “tıpte yanığı-yasak yanığı” tasnifini ileri sürerek bu görüşteki yazarların genellikle kastı kaldıran hata-kusurluluğu etkileyen hata tasnifini yaptığını ifade etmiştir, Erman, s.21.

¹³⁹ Şenol, s. 124.

Hata ile ilgili olarak, sapmadan farkını ortaya koyabilmek adına verilen bu açıklamalarla yetinmek gerekir. Sapma, kimi yazarlar tarafından hatanın bir türü olarak telakki edilmektedir¹⁴⁰. Bu görüşteki yazarlardan SOYASLAN, sapma hâlinde iradenin teşekkülünden sonra iradenin fiile dönüştüğü aşamada failin iradesinden bağımsız gerçekleşen kabiliyetsizlik türünden bir hatanın varlığından bahsetmektedir¹⁴¹. TOROSLU/TOROSLU, hatanın sadece iradenin oluşumunda değil, aynı zamanda iradenin gerçekleştirilmesi sürecini de etkileyebileceğini ifade ederek failin öngörüsündeki olayla gerçekte ortaya çıkan olayın arasında fark bulunduğu hâllerde hatanın bir türü olduğunu belirttiği sapmanın gerçekleştiğini ifade etmiştir¹⁴². GÜNGÖR de fiil üzerinde hatanın bir türü olarak kabul ettiği sapmada, failin hareketinden kaynaklanan nedensel sürecin, failin öngördüğünden farklı bir gelişim göstermesinin söz konusu olduğunu belirtmiştir¹⁴³. İfade etmek gerekir ki, sapmayı hatanın türü olarak kabul eden görüş doktrinde azınlıktadır.

Doktrinadaki diğer görüşe göre ise, hedefte sapma hâlinde bir yanılığ söz konusu değildir¹⁴⁴. Belirtmemiz gerekir ki, biz de doktrinde hâkim durumda olan bu görüşü isabetli bularak iştirak etmekteyiz. Buna mukabil, hedefte sapmayı hatanın bir çeşidi addeden azınlık görüşünü ise isabetli bulmamaktayız.

765 sayılı mülga TCK döneminde, yanılma ve sapma müesseseleri doktrin ve uygulama tarafından aynı nitelikte görülmele birlikte aralarında farkın

---

¹⁴⁰ Soyaslan, s. 457; Toroslu/Toroslu, s. 272; Güngör, s. 107.

¹⁴¹ Soyaslan, s. 457.

¹⁴² Toroslu/Toroslu, s. 272-273.

¹⁴³ Güngör, s. 107.

¹⁴⁴ Özgengç(2018), s. 634; Koca/Üzülmez(2017), Genel Hükümler, s. 537; Göktürk(2013), s. 193; Bengü, s. 82; Zafer, H. (2015). **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75**, 5. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, s. 262; Demirbaş, s. 424; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 510; Eroğlu, F. (2012). "Sapma Kavramı Ve Türk Ceza Hukukunda Sapma Halinde Uygulanacak Hükümler". **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Duygun Yarsuvat'a Armağan**, 9(2), 633-658, s. 634; İçel/Evik, s. 218; Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 551; Gözübüyük, s. 227; Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1039; Yüce(1982), s.325; Merki, s. 517; Koca(2009), s. 90; Akbulut, B. (2016). **Ceza Hukuku Genel Hükümler**. (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 364; Özar, s. 227; Apaydın, s. 80,137; Özen(2008), s. 327; Şenol, s. 138; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 421; Akbulut, B. (2019). **Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler**. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 173.

bulunduğunu ileri süren görüşler de bulunmaktaydı¹⁴⁵. Bu durumun nedeni ise 765 sayılı TCK'nın 52. maddesinde hedefte sapmanın mağdurun kimliğinde yanılma ile aynı madde kapsamında ele alınmış olmasıydı. Ancak hemen ifade edelim ki, 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesinin gerekçesinde de açıkça izah edildiği üzere, kanuni düzenlemede hedefte sapmanın mağdurun kimliğinde yanılma ile birlikte değerlendirilmesinden vazgeçilmiştir. Şöyle ki, mağdurun kimliğinde yanılmaya ilişkin 5237 sayılı TCK'da ayrıca bir hükme yer verilmemiştir. TCK'nın 30. maddesinin gerekçesinde bu durumun nedeni izah edilmiştir. Buna göre mağdurun kimliğinde yanılma 30. maddenin birinci ve ikinci fıkraya hükümleri bağlamında düşünülmesi gereken bir husus olduğundan, bu duruma ilişkin ayrı bir hükme yer verilmesi gereksiz görülmüştür. Buna ek olarak, diğer maddelerde de hedefte sapmaya ilişkin olarak ayrıca bir hükme yer verilmemiştir. Yine, TCK'nın "hata"yı düzenleyen 30. maddesinin gerekçesinde, hedefte sapma hâline ilişkin bu madde kapsamında bir düzenleme yapılmasına gerek görülmediği belirtilirken bunun gerekçesi olarak hedefte sapma hâlinde bir hatanın söz konusu olmadığı ifade edilmiştir.

Gerçekten, yukarıda yer verilen tanımlarına da bakılacak olduğunda hedefte sapma hâlinde bir yanılığın varlığından bahsetmek mümkün olmamaktadır; bu itibarla yanılma ve sapma birbirinden ayrı iki farklı kavramdır. Zira hedefte sapmada, yanılmadaki gibi failin tasavvurunun gerçekle bağdaşmamasının nedeni bir bilgi eksikliği veya yanlış bilgidir kaynaklanmamaktadır. Sapma, failin iradesine dâhil olmayan birtakım nedenlerden kaynaklı olarak gerçekleşir. Oysa yanılmada kusur faildedir, fail eğer dikkatli davranırsa idi yanılmayı engelleyebilirdi¹⁴⁶ ve söz konusu yanılma gerçekleşmeyebilirdi¹⁴⁷. Gerçekten yanılmada, failin gerçekleştirdiği ile düşündüğü arasında farklılık bulunmasında failin kusuru vardır; ancak sapmada failin iradesi yoktur¹⁴⁸. Bu sebeple, hata ve

---

¹⁴⁵ Bu konuda bkz. Önder, s. 351.

¹⁴⁶ Hakeri, s. 488

¹⁴⁷ Özen(2008), s. 327.

¹⁴⁸ Özen(2008), s. 327.

sapmanın hukuki mahiyetlerinin farklı olduğunu söylemek gerekir¹⁴⁹. Nitekim Yargıtay da hedefte sapma hâlinde hatanın söz konusu olmadığı görüşündedir¹⁵⁰.

Hedefte sapmada failin fiili aslında işlemeye kast ettiği suçu gerçekleştirmeye yöneliktir, ancak gerçekleşen olay ile failin tasavvuru arasında uyumsuzluk olmasının nedeni genellikle failden bağımsız dışsal birtakım nedenlerden kaynaklanmaktadır. Eğer ki hedefte sapma, dışsal bir etkenden değil de faile ilişkin bir etkenden kaynaklanıyorsa da, bu ancak bir beceri eksikliği olabilmektedir. Fail, eğer suç işlemek amacıyla seçtiği aracı kullanmak için yeteri beceriye sahip değilse veya yeteri beceriye sahip olmakla birlikte suçu işlediği sırada aracı kullanmak için eksik bir beceri göstermişse hedefte sapma gerçekleşebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, hedefte sapma dışsal birtakım etkenlerden kaynaklanabileceği gibi faile ilişkin bir etken olan beceri eksikliğinden de kaynaklanabilmektedir. Bu durumda, failin işlemeyi düşündüğü netice ile gerçekleşen netice arasındaki farklılık bir hatadan kaynaklanmamaktadır; failin iradesi sağlıklıdır¹⁵¹. Sadece iradenin dış dünyaya tezahürü aşamasında, failin iradesine dâhil olmayan etkenlerden kaynaklı olarak bir değişiklik gerçekleşmektedir. Nitekim gerek dışsal etkenler olsun gerek failin araçları kullanmaktaki beceri eksikliği olsun failin iradesine dâhil olmayan hususlar olduğu için failin iç dünyasına ilişkin olarak nitelendirilemezler.

Yanılma ise, failin iç dünyasına ilişkin bir husustur ve sübjektif bir nitelik taşıır¹⁵². Gerçekten yanılma, failin iradesinin oluşması aşamasında meydana

---

¹⁴⁹ Şenol, s. 138.

¹⁵⁰ "...Hedefte sapma halinde bir hata söz konusu değildir. Zira, hedefte sapmada sapan failin iradesi değil hareketidir. Bu halde hareket adeta saporak yön değiştirmekte ve neticesini istenilen konu üzerinde değil de başka bir konu ya da istenilen konu yanında istenilmeyen başka konu veya konular üzerinde gerçekleştirmektedir. Hatada ise failin bilgisizliği ya da yanlış bilgisi söz konusu olup, failin düşündüğü ile gerçek arasında zıtlık bulunmaktadır..." Yargıtay 1. CD. E. 2017/115 K. 2017/1481 T. 08.05.2017 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin vermiş olduğu bu kararda yer alan yukarıdaki açıklamalar, gerek sapma ile hatanın farkını ortaya koyması ve gerekse bunu gerekçelendirmesi açısından kanaatimizce son derece açıklayıcı ve yol gösterici niteliktedir.

¹⁵¹ Özen(2018), Genel Hükümler, s. 510.

¹⁵² Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 420.

gelmektedir ve failin egemenlik alanı içindedir¹⁵³. Ancak failin suç işlemeye yönelik iradesi gerçekleşip bu anlamda bir neticenin meydana gelmesi doğrultusunda hareket gerçekleştirilerek bu irade “dış dünyaya yansıdığı andan sonra” ortaya çıkan etken, yanılma olmamaktadır. Bu mülahazalarla, yanılmanın iradenin gerçekleştirilmesi sürecinde de etkili olabileceği gerekçesine dayandırılan, sapmayı yanılmanın bir türü olarak telakki eden azınlık görüşüne iştirak etmemekteyiz¹⁵⁴. Failin iradesi ortaya çıktıktan sonra onun hâkimiyeti haricinde gelişen bir durum söz konusu olmakta, bu itibarla da faile yüklenebilecek bir hata bulunmamaktadır¹⁵⁵.

Sonuç itibarıyla, tüm bu gerekçelerle, hedefte sapma hâlinde bir yanılma söz konusu değildir. Çünkü yanılma hâlinde failin zihnindeki gerçeklik ile objektif gerçeklik arasında bir farklılık bulunmaktadır¹⁵⁶. Diğer bir ifade ile, failin icrası aşamasında tasavvurundaki bir eksiklik nedeniyle failin iradesi gerçekleşme veya hukuk düzeni ile çelişki içerisindedir¹⁵⁷. Oysa hedefte sapmada böyle bir durum söz konusu olmayıp failin suçu işlemek üzere kullandığı araçların yetersizliği veya bunları kullanmadaki becerisinin eksikliği ya da benzeri başka dışsal etkenler (sözgelimi kurşunun sekmesi gibi) nedeni ile failin işlemeye kast ettiği suç tasavvurundaki gibi gerçekleşmemektedir. Bu bağlamda, neticenin failin istemediği bir hedef üzerinde gerçekleşmesinin nedeni failin iradesine dâhil olmayan nedenlerden kaynaklanmaktadır¹⁵⁸. Diğer bir ifadeyle, yanılma failin fikrî faaliyetleri safhasındayken sapma hâlinde ise failin icra hareketleri yapılırken fikrî faaliyetlerinde yanılma söz konusu değildir; fail suçu üzerinde işlemek istediği konuya yönelik olarak icra hareketlerine başlamıştır ancak iradesi dışındaki nedenlerle netice başka bir konu üzerinde meydana gelmiştir¹⁵⁹. Bu sebeptendir ki

---

¹⁵³ Özen(2008), s. 327.

¹⁵⁴ Aynı yönde bkz. Eroğlu, s. 634.

¹⁵⁵ Özen(2018), Genel Hükümler, s. 510.

¹⁵⁶ Erman, s. 83.

¹⁵⁷ Şenol, s. 121.

¹⁵⁸ Bengü, s. 83.

¹⁵⁹ Önder, s. 352.

hedefte sapma ile yanılma iki farklı kavramdır, dolayısıyla bu iki farklı durumun varlığının ceza sorumluluğuna etkisinin ne olacağı ayrı ayrı incelenmesi gereken meseleler olmalıdır.

1.3.2. Hedefte Sapmanın Suçun Maddi Konusunda Yanılmadan (Error In Persona Vel Objeto) Farkı

Suçun maddi unsurlarında yanılma (unsur yanılması), bir somut olayda suçun maddi unsurlarına dair konulardaki bilgisizlik, eksik veya yanlış bilgiyi ifade etmektedir; bir başka ifadeyle, somut olaya ilişkin failin tasavvurunun gerçekte bağdaşmamasıdır¹⁶⁰. Suçun maddi unsurlarında yanılma hâli, yukarıda yer verilen tasnifler bağlamında ele alındığında fiilî hata-hukuki hata ayırımında fiilî hata, kastı kaldıran hata-kusurluluğu etkileyen hata ayırımında kastı kaldıran hata, tipte yanılma-yasak yanılması ayırımında tipte yanılmanın görünüm şekillerinden biri olarak değerlendirilmelidir. Suçun maddi unsurlarından birisi olan suçun maddi konusunda gerçekleşen yanılma (error in persona vel objeto) hâlinde fail, işlediği suç oluşturan eylemini yönelttiği kişi veya şey hakkında yanılığa düşmektedir. Diğer bir ifadeyle fail, suç tipinde suçun konusu olarak belirlenen kişi veya şeyi yanılma sonucunda karıştırarak hedeflediği konudan başka bir konu üzerinde kanuni tarifte öngörülen sonucu gerçekleştirmektedir¹⁶¹. Bu durumda failin fiili, bilgisizliği nedeniyle dış dünyada istediğinden farklı bir kişi veya şey üzerinde gerçekleşmektedir¹⁶². Bu şekilde gerçekleşen suçun maddi konusu bakımından hata, şahıs hakkında (error in persona) veya eşya hakkında (error in objeto) olabilmektedir¹⁶³. Bu çeşit hatanın türlerinin hedefte sapmadan farklarını ayrıca ele almadan önce, genel olarak farkını ortaya koymakta fayda vardır.

---

¹⁶⁰ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.276.

¹⁶¹ Erman, s. 82.

¹⁶² Şenol, s. 136.

¹⁶³ Heinrich, II, kn. 1099'den nakleden Koca/Üzülmez(2017), Genel Hükümler, s.255; Yüce(1985), s. 63.

Suçun maddi konusunda yanılma hâli, dışsal olanın failce algılanıp içselleştirilmesi aşamasında ortaya çıkan sübjektif temelli bir olgudur¹⁶⁴. Diğer bir ifadeyle, failin dış dünyaya ait bir durumu, bilgi eksikliği veya yanlış bilgi nedeniyle yanılması sonucu, kendi iç dünyasında gerçeğinden farklı tasavvur etmesi söz konusudur. Bu durum ise failin tasavvuru ile gerçekte meydana gelen olayın bağdaşmaması sonucunu doğurur. Buna mukabil hedefte sapma hâlinde failin tasavvuru ile meydana gelen olayın bağdaşmamasının sebebi failin iç dünyasına ait bir etkenden değil, dışsal birtakım etkenlerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla hedefte sapma, failin, suçun maddi konusunda düştüğü hatadan farklıdır¹⁶⁵.

Alman ceza hukuku doktrinindeki hâkim görüş de suçun maddi konusunda yanılma ve hedefte sapmanın birbirinden ayırt edilmesi ve yasal olarak farklı incelenmesi gerektiği yönünde olmakla birlikte, buna karşı bir azınlık görüşü de mevcuttur¹⁶⁶.

1.3.2.1. Hedefte sapmanın mağdurun kimliğinde yanılmadan (şahısta hata-error in persona) farkı

Mağdurun kimliğinde yanılma ya da şahısta hata (error in persona), suç teşkil eden bir fiilin hata sonucunda istenenden başka bir kişiye karşı işlenmiş olmasıdır¹⁶⁷. Hedefte sapma ve mağdurun kimliğinde yanılma birbirinden farklıdır^{168,169}. Hedefte sapma ve mağdurun kimliğinde yanılma arasındaki farkı

¹⁶⁴ Erman, s. 84.

¹⁶⁵ Koca/Üzülmez, s. 258.

¹⁶⁶ Toepel, F. (1994). "Error In Persona Vel Objecto Und Aberratio Ictus", *Jahrbuch für Recht und Ethik*, 2 JRE 1994, s. 413. (www.jstor.org, son erişim tarihi: 24.06.2019)

¹⁶⁷ Apaydın, s. 135.

¹⁶⁸ Aynı yönde bkz. Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 550, Merki, s. 519; Koca(2009), s. 90.

¹⁶⁹ Yargıtay'ın vermiş olduğu bir karara konu teşkil eden olayda, aslında hedefte sapma gerçekleşmiş olmasına rağmen, durumun şahısta hata olarak nitelendirilmesi kanaatimizce de isabetli olmamıştır:

"Sanık Hemet'in müşteki İdris'e attığı taşın araya giren müşteki Meryem'i yaralaması şeklinde gerçekleşen eylemin şahısta hata sonucu müşteki Meryem'in yaralanması suçunu oluşturduğu ve sanığın yalnızca tamamlanmış suç olan müşteki Meryem'i kasten yaralamak suçundan cezalandırılması gerektiği gözetilmeyerek, sanığın eylemi iki ayrı suç kabul edilerek TCK.nun 44.

ortaya koymak, bu iki hukuki müessese arasındaki benzerliklerden dolayı birbirlerine karıştırılmaması için önem arz etmektedir. Bu sebeptendir ki, öncelikle iki müessese arasındaki benzerliklere işaret etmekte fayda vardır.

Benzerliklerden birisi, fail suçu tasavvuruna tamamen uygun şekilde gerçekleştirememiş olsa bile her iki müessesede de kanuni tarife uygun bir suçun gerçekleşmesidir. Başka bir deyişle, fail işlemeyi tasavvur ettiği suçu, tamamıyla tasavvuruna uygun işleyememiş olsa da aslında hiçbir suç işlememiş değildir.

Ayrıca hedefte sapma sonucunda tek neticenin gerçekleştiği hâllerde tıpkı mağdurun kimliğinde yanılmada olduğu gibi fail işlemeye kast ettiği suçu sadece tasavvurundaki konudan başka bir konu üzerinde gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla bir diğer benzerlik, hem mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde hem hedefte sapma sonucunda tek neticenin gerçekleştiği hâllerde failin işlemek istediği suçu tasavvur ettiği konu üzerinde gerçekleştirememesidir. Demek oluyor ki, her iki hâlde de failin tasavvuru ile gerçekte meydana gelen olay arasında bir uyumsuzluk söz konusudur. Bu itibarla bir olayda hedefte sapma mı yoksa mağdurun kimliğinde yanılma mı gerçekleştiğinin tespit edilebilmesi için bu iki müessese arasındaki farklardan yola çıkarak bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

---

maddesi uyarınca Meryem'e yönelik kasten yaralama suçundan ceza verilmesine yer olmadığına ve İdris'i yaralamaya teşebbüs suçundan cezalandırılmasına karar verilmesi," Yargıtay 2. CD. E. 2009/42636 K. 2009/41628, T. 09.11.2009. Karar için bkz. Koca/Üzülmez(2018), s. 259, dn. 694.

Nitekim Koca/Üzülmez, kararın bu yönü ile hatalı olduğunu belirterek olayda şahısta hatanın değil, tek neticeli sapmanın gerçekleşmiş olduğunu ifade etmektedir. Ayrıntılı değerlendirme için bkz. Koca/Üzülmez(2018), s. 259, dn. 694.

Benzer şekilde, aşağıda yer verilen karara konu teşkil eden olayda da aslında hedefte sapma gerçekleşmiş olmasına rağmen Yargıtay'ın, bir yandan hedefte sapmanın gerçekleştiğini söylerken diğer yandan şahısta hatadan bahsetmek suretiyle bu iki kavramı aynı anlamı ifade etmek üzere kullandığı görülmektedir:

"Saniğin aralarında kan husumeti bulunan müşteki İbrahim'e etkili mesafeden hamili av silahı ile önce bir, sonra müteaddit el ateş ettiği, çıkan saçmalardan ikisinin hedefte hata sonucu müştekinin yanında bulunan eşi Ayşe'ye isabetiyle onu raporunda yazılı olduğu şekilde yaraladığı oluş ve kabulden anlaşılmalı olmasına göre, şahısta hata nedeniyle mağdurun sıfatından ileri gelen ağırlatıcı sebebin saniğe sirayetinde yasal olarak bulunmadığı..." Yargıtay 5. CD. E. 1987/1316 K. 1987/1205 T. 13.04.1987 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

Hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılma arasında ilk olarak, *hedef alınan kişiler ile işlenen suçun kanunda öngörülen neticesinin üzerinde gerçekleştiği kişiler bakımından* bir fark vardır. Mağdurun kimliğinde yanılmada, hedefte sapma hâlinde farklı olarak fail bir kişiyi başka bir kişi ile karıştırarak yanlış kişiyi hedef almaktadır¹⁷⁰. Bu itibarla, mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde hedef alınan kişi hakkında bir yanlışlığa düşüldüğü için neticenin üzerinde gerçekleştiği kişi ile hedef alınan kişi aynı kişidir. Oysa hedefte sapma hâlinde, fail bir kişiyi başka bir kişiyle karıştırmamaktadır; sadece, hareketinden hedef aldığı kişiden başka bir kişi etkilenmektedir¹⁷¹. Burada fail, istediği konuyu yanılmadan hedef almıştır, ancak sapma nedeniyle netice başka bir konu üzerinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla mağdurun kimliğinde yanılma ile hedefte sapma arasında ilk fark kendini şu şekilde göstermektedir; fail hedef aldığı kişinin şahsında bir yanlışlığa düştüğü için en başından hedef aldığı kişi ile suçu üzerinde işlediği kişi aynıyken, hedefte sapmada ise failin hedef aldığı suç konusu ile suçu üzerinde işlediği konu aynı değildir. Diğer bir ifadeyle, yanılmada failin hareketinin yönelmiş olduğu konu tek olmasına rağmen, sapmada ise birden fazla konu vardır¹⁷². Örneğin (A) kişisine silahla ateş etmek isteyen fail, (A)'nın işyerinden çıkıp her zaman arabasını park ettiği otoparka giderek otomobiline binmesini beklemekte iken, aynı otoparkta, aynı saatte, aynı model bir otomobile binen (B) kişisini havanın kararmasıyla (A) zannederek hedef alır ve ateş ederek ölümüne sebep olursa mağdurun kimliğinde yanılmış olur. Bu olayda fail (A) zannettiği (B)'yi hedef almış ve yine (A) zannettiği (B)'ye karşı kasten öldürme suçunu işlemiştir. Ancak hedefte sapma hâlinde, sözgelimi, (A) işyerinden çıkarak otoparktaki otomobiline doğru ilerlerken fail (A)'yı hedef alarak ateş eder, ancak kurşun o sırada (A)'nın önünden geçmekte olduğu levhadan sekerek otopark bekçisi (C)'ye isabet ederek ölümüne sebep olursa hedefte sapma gerçekleşmiş olur. Bu olayda fail (A)'yı hedef almıştır ancak failin silahı yetenekli kullanamaması, silahın gereği

---

¹⁷⁰ Güngör, s. 87.

¹⁷¹ Toroslu/Toroslu, s. 273.

¹⁷² Akbulut(2016), s. 364.

gibi ateş almaması, kurşunun sekmesi ve benzeri gibi failin tasavvurundan bağımsız birtakım sebeplerden dolayı (C) üzerinde netice gerçekleşmiştir.

Şu husus da göz ardı edilmemelidir ki, her iki hâlde de failin iradesi ile gerçekte ortaya çıkan netice arasında bir farklılık bulunmaktadır¹⁷³. Aslında fail bir insanı öldürmeye kast etmiş ve ölüm neticesi gerçekleşmiş ise de neticenin üzerinde gerçekleştiği kişi, failin tasavvurundaki kişi değildir¹⁷⁴. İlk verilen örnekte, fail (A)'yı öldürmeyi tasavvur ederken (B)'nin, ikinci verilen örnekte ise yine (A)'yı öldürmeyi tasavvur ederek (C)'nin ölümüne sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılma arasındaki ikinci fark, *failin tasavvuru ile gerçekte ortaya çıkan netice arasındaki farkın kaynağı bakımındandır*. Diğer bir ifadeyle, failin tasavvuru ile gerçekleşen olay arasında fark vardır ancak bu farkı meydana getiren etkenler farklıdır. Mağdurun kimliğinde yanılmada bu farkı meydana getiren etken mağdurun şahsı hakkındaki yanlış bilgi iken, hedefte sapmadaki farkı meydana getiren etken failin suçun icrası aşamasındaki ehliyetsizliği veya tamamen tesadüfi ve arızı bir hâldir¹⁷⁵. Yargıtay

¹⁷³ Dönmezer/Erman(1994), s. 314, no. 1039.

Loewenheim da, bu açıdan hedefte sapmanın mağdurun kimliğinde yanılmaya görünüşte benzediğini ifade etmiştir. Bununla beraber iki kavram arasında yanılmanın konusu bakımından bir fark bulunduğunu ileri sürmüştür. Yazar, failin ateş ederek vurduğu kişiyi başka birisi zannettiği olayda failin yanılığının suçun objesinin kimliğine ilişkin olduğunu ve fakat failin doğru kişiye ateş etmesine rağmen kurşunun saparak başka birisine isabet etmesi örneğindeki gibi kurşunun failin beklediğinden farklı bir yol izlediği hedefte sapma olayında failin yanılığının gerçekleştirdiği hareketinin nedensel gelişimine ilişkin olduğunu belirtmiştir (Loewenheim, U. (1970). "Error In Obiecto ve Aberratio Ictus (Mahkeme Kararı Kroniği)" (Çev. İçel, K.). **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 36(1-4), 422 – 438, s. 425).

Görüldüğü üzere, *Loewenheim* hedefte sapma hâlinde bir yanılı söz konusu olduğu görüşünde olmakla birlikte, bu kavramın yanılmanın konusu bakımından mağdurun kimliğinde yanılmadan farklı olduğunu savunmaktadır. Kanaatimizce, yazarın verdiği örnekte olduğu gibi kurşunun failin tasavvur ettiğinden farklı bir yol izlemiş olması failin yanılı içinde olduğunu göstermek için yeterli bir emare değildir. Zira yanılı, failin iradesi üzerinde etkisini gösteren bir hâldir ve failin nişan aldığı kişiye ateş etmesi ile birlikte iradesi dış dünyaya tezahür etmektedir. Dolayısıyla artık bu andan itibaren bir meydana gelebilecek bir yanılıdan bahsetmek mümkün olmamalıdır. Bu mülahazalarladır ki yazarın görüşüne iştirak etmeyerek hedefte sapma hâlinde bir yanılmanın söz konusu olmadığı kanaatinde olduğumuzu yinelemek isteriz.

¹⁷⁴ Verdiğimiz örneklerde failin ceza sorumluluğunun nasıl belirlenmesi gerektiğine üçüncü bölümde verilecektir. Özellikle verdiğimiz örnekteki gibi tasarlama nitelikli hâlinin bulunduğu nitelikli kasten öldürme suçlarında failin ceza sorumluluğunun ne şekilde belirleneceği hususu önem arz etmektedir.

¹⁷⁵ Bengü, s. 83.

da hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılmanın farklı durumlar olduğunu izah ederken bu açıdan farklarını ortaya koymaktadır¹⁷⁶.

Üçüncü olarak, sapma ile kişide yanılma arasında *psikolojik bakımdan* bir fark olduğu ifade edilmiştir¹⁷⁷; bir görüşe göre, kişide yanılma durumunda kastın oluşma aşamasında etkisini gösteren bir hata söz konusudur ve bu yüzden kast yanlış biçimde ortaya çıkmaktadır, oysa sapma hâlinde kastın oluşumundan sonra ortaya çıkan bir yanılma söz konusudur ve kastın yanılma olmaksızın meydana gelmesinden sonra ortaya çıkan bir nedenle netice başka türlü gerçekleşmektedir¹⁷⁸. Gerçekten, yanılma hâlinde bir psikoloji meselesi söz konusudur¹⁷⁹. Ancak belirtelim ki, mağdurun kimliğinde yanılma durumunda failin kastının oluşumuna etki ederek onun yanlış bir biçimde ortaya çıkmasına yanılma etki etse de, sapma hâlinde kastın oluşumundan sonra ortaya çıkarak neticenin başka türlü meydana gelmesine neden olan etkeni yanılma olarak telakki etmek kanaatimizce isabetli olmamıştır. Bu nedenle, şöyle ifade edebiliriz ki; mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde failin tasavvuru henüz dış dünyaya yansımamışken, bir başka ifadeyle icra hareketlerine başlamadan evvel yanılma etkeniyle failin hareketleri etkilenmişken, hedefte sapma hâlinde fail icra hareketlerine yanılma, sapma veya başka bir etkenden etkilenmeden başlar ve fakat sapma nedeniyle failin tasavvurundakinden başka bir netice gerçekleşir. Bu açıdan, mağdurun kimliğinde yanılma ile hedefte sapma arasında psikolojik bakımdan bir fark olduğu görüşüne iştirak etmekteyiz. Mesela, yukarıda verdiğimiz iki örnekten birincisinde,

---

¹⁷⁶ “...**hedefte sapma ile hatanın özel bir hali olan şahısta hata farklı hususlardır. Şahısta hatada fail mağdurun şahsında hataya düşmektedir. Örneğin, failin A'yı öldürmek isterken, A olduğunu zannederek B'yi öldürmesi gibi. Oysa hedefte sapmada fail, eylemini gerçekleştirmek istediği kişiyi karıştırmamakta, ancak hareketinin sonucunda meydana gelen sapma sebebiyle kastettiği kişi dışında bir başka kişi veya kastettiği kişiyle birlikte başka bir kişiyi de öldürmekte ya da yaralamaktadır...**” Yargıtay 1. CD. E. 2017/115 K. 2017/1481 T. **08.05.2017** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

¹⁷⁷ *Demirbaş*, kişide hata ile sapma arasındaki tek farkın psikolojik yönden olduğunu savunmaktadır. Yazar, hata ve sapmanın aynı hükümlere tâbi olduğu görüşünden yola çıkarak “hata” ve “sapma” ifadelerinin birbirlerinin yerine kullanılmasının mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Bkz. *Demirbaş*, s. 437.

¹⁷⁸ Leone, *Il Reato Aberrante*, Napoli, 1940, 62-63'ten nakleden Dönmezer/Erman(1994), s. 323, no.1054.

¹⁷⁹ Bengü, s. 17.

mağdurun kimliğinde yanılan fail, daha otoparkta (A) sandığı kişiyi gördüğü an onu öldürmek için harekete geçmiştir. Fail icra hareketlerine başladığında yanılmanın etkisi içindedir ve gördüğü kişiyi öldürmeye kastetmektedir. Bu şekilde yanılı etkisini kastın üzerinde göstermekte ve failin iradesi etkilenmektedir. Hâlbuki ikinci örnekte, failin iradesini etkileyen bir etken söz konusu değildir. Fail (A)'yı görerek ateş ettiğinde, icra hareketlerine başladığında ve dahi icra hareketleri bittiğinde, iradesi etkilenmemiştir. Fail tasavvur ettiği neticeyi gerçekleştirmeye kast etmiştir, ancak sapma nedeni ile netice başka bir konu üzerinde gerçekleşmiştir. Hata hâlinde ise, fail icra hareketlerinin başından sonuna kadar, suçu hangi konu üzerinde işlemek istiyorsa gerçekten de o konu üzerinde işlediğini zannetmektedir¹⁸⁰. Bu itibarla, mağdurun kimliğinde hataya düşen failin iradesi üzerinde meydana gelen bir etki söz konusuysen, hedefte sapma hâlinde ise failin iradesi etkilenmemektedir. Nitekim Yargıtay da, hedefte sapma anlamında kullandığı hedefte hatanın mağdurun şahsında düşülen hatadan tamamıyla ayrı olduğunu, burada failin kişiyi karıştırmadığını ve hedefi sapanın failin iradesi değil eylemi olduğunu ifade etmiştir¹⁸¹. Buna mukabil, fiille irade arasında uyumsuzluğun söz konusu olduğu ve failce istenmeyen bir fiilin meydana gelerek suçun icrası sırasında bir yanılmanın etki gösterdiğini ileri süren yazarlar da bulunmaktadır¹⁸².

Dördüncü olarak, hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılma arasında *ceza sorumluluğuna etkisi bakımından* bir fark vardır. Mağdurun kimliğinde

---

¹⁸⁰ Merki, s. 518.

¹⁸¹ "...Suçun, failin istediği kimseden başka bir kişi aleyhine işlenmesi iki biçimde oluşabilir. Bunları "kişide hata" ve "hedefte hata" olarak belirtmek gerekir.

a- *Kişide hata*: Bu halde fail mağdurun şahsında hataya düşmektedir. Örneğin, öldürmek istediği kimsenin yerine bir başka kişinin öldürülmesi gibi...

b- *Hedefte hata*: (isabette hata): Fiil, failin işlemeyi kastettiği kimseden başka bir kişi üzerinde sonuç doğurabilir. Örneğin, fail öldürmek için (A) isimli mağdura ateş eder, fakat kurşun herhangi bir arıza nedeniyle (B) isimli kişiye isabet ederse hedefte hata söz konusu olur.

Hedefte hata hali, kişide hatadan tamamıyla ayrıdır. Burada fail kişiyi karıştırmamıştır. Hedefleri sapan, failin iradesi değil eylemdir..." YCGK E. 1990/1-310 K. 1990/333 T. **10.12.1990** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

¹⁸² Güngör, s. 3

yanılma hâlinde tek netice meydana gelmektedir, bu itibarla failin hem gerçekleştirmek istediği hem de gerçekleştirdiği suçlardan ayrı ayrı sorumlu tutulması söz konusu olmamaktadır¹⁸³. Mağdurun kimliğinde yanılmak, kural olarak, kanundaki tanıma uygun haksızlığın gerçekleşmesi açısından önem arz etmez¹⁸⁴; bunun sebebi, suçun kanuni tarifende belirlenmiş olan fiilin soyut bir şekilde (örneğin mağdurun kimliğinden soyut olarak) gerçekleştirilmesinin yeterli olması ve bunun dışında bir somutlaştırılmaya gidilememesidir¹⁸⁵. Mağdurun kimliğinde yanılmanın gerçekleştiği hâllerde, failin tasavvuru gerçekleşmiş olsa idi, ceza hukuku açısından yapılacak değerlendirmenin değişip değişmeyeceği dikkate alınarak bir sonuca varılması gerekir¹⁸⁶. Failin tasavvur ettiği fiil ile tipik olarak meydana gelen fiilin konuları aynı değerde ise, Örnek olarak, fail (A)'yı öldürmek isterken yanılarak (B)'yi öldürmüştü, tasavvuru gerçekleşse idi (A)'yı öldürmüş olacaktı. Bu sebeple mağdurun kimliğinde yanılma, esaslı olmayan¹⁸⁷ ve geçici bir yanılığa çeşididir¹⁸⁸. Diğer bir ifadeyle, kural olarak, cezai sorumluluk açısından hareketin şu ya da bu kişiye yönelik işlenmiş olmasının önemi yoktur¹⁸⁹. Zira kural olarak, pasif süjenin kimliği esaslı unsur sayılmaz¹⁹⁰. Çünkü kanun koyucu, suçun kanuni tanımında öldürülen kişi yönünden bir somutlaştırma yapmamış, “bir insanın öldürülmesinden” bahsetmiştir¹⁹¹. Bu nedenle, mağdurun kim olduğu hususunda failin hataya düşmesi, kastın gerçekleşmesini önleyen bir etkiye sahip değildir¹⁹². Suçun konusu, suçun bir nitelikli hâlini oluşturmadığı takdirde,

---

¹⁸³ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2016), s. 460.

¹⁸⁴ Özgenç(1996) s. 245.

Ayrıca, suçun konusunda yanılmanın önemsizliğinin gerekçesinin, hiçbir zaman sapmanın da önemsizliği neticesini doğuran bir sebep olmayacağı ve sapmanın suçun konusunda hatadan farklı bir işleme tutulması gerektiği yönündeki görüş için bkz. BEMMAN(Çev.ÖNDER), s. 311.

¹⁸⁵ Özgenç(1996) s. 283.

¹⁸⁶ Koca(2009), s. 89

¹⁸⁷ Yüce(1982), s. 325.

¹⁸⁸ Zafer, s. 255.

¹⁸⁹ Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 551.

¹⁹⁰ Apaydın, s. 135.

¹⁹¹ Koca(2009), s. 89.

¹⁹² Apaydın, s. 135.

yanılmaya ilişkin herhangi bir problem söz konusu değildir¹⁹³. Bu kuralın bir istisnası olarak, işlenmesi fail tarafından tasavvur edilen veya gerçekleşen suçlarda nitelikli unsurların bulunduğu durumlar karşımıza çıkmaktadır. Nitelikli unsur, failin gerçekleştirmeyi tasavvur ettiği ya da gerçekleştirdiği suçta bulunabileceği gibi her ikisinde de bulunabilmektedir. TCK m. 30/2, bir suçun daha fazla veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hâllerinin gerçekleştiği konusunda yanılan kişinin bu yanılığısından yararlanacağı ifade etmektedir. İşte mağdurun kimliğinin suçun nitelikli unsuru olarak düzenlendiği hâllerde TCK m. 30/2 uygulama alanı bulmakta ve fail yanılığısından yararlanmaktadır. Bu itibarla gerçekleşen suç bakımından, failin iradesi esas olarak alınmaktadır; failin gerçekleştirmek istediği konu yönünden ise ayrıca bir ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. Hedefte sapma hâlinde ise failin ceza sorumluluğu bakımından failin gerçekleştirdiği hareket, meydana gelen netice ve sayısı belirlenmelidir. Buna göre yapılacak belirlemede, duruma ve suçların mahiyetine göre aynı veya farklı neviden fikri içtimaa ilişkin hükümlerin uygulanması gerekmektedir¹⁹⁴.

Hataya ilişkin TCK m. 30'un yazımına, StGB §16 ve §17'de yer alan düzenlemeler ile Alman ceza hukuku doktrinindeki görüşler etki etmiştir^{195, 196}. Alman hukukunda suçun konusunda yanılmanın ceza sorumluluğuna etkisi bakımından fikir birliği vardır, bu çeşit bir yanılmanın esaslı kabul edilerek ceza sorumluluğunun tespiti bakımından kastı kaldırması için failin birbirine karıştırdığı objelerin eşit değerinde bulunup bulunmadıklarının (her bir obje bakımından aynı

¹⁹³ Öz, K. (2013). "Türk Ceza Kanunu'nda Fiili Hata", Duttge, G., Ünver, Y. (Editörler). **Alman Ceza Hukuku Açısından TCK'nın Kusur İlkesi** (Cilt:II), s. 202.

¹⁹⁴ İkinci bölümün üçüncü başlığında, hedefte sapmada ceza sorumluluğunun nasıl belirlenmesi gerektiğine ilişkin daha ayrıntılı açıklamalara yer verilecektir.

¹⁹⁵ Şenol, s. 118.

¹⁹⁶ StGB §16 (Suç tipinin unsurlarını oluşturan durumlarda hata): (1) *Failin icrası sırasında kanundaki suç tipinin unsurunu oluşturan bir durumu (maddi unsuru) bilmeyen kişi, kasten hareket etmiş olmaz. Taksirli davranış sebebiyle cezalandırılabilme saklıdır.* (2) *Failin icrası sırasında hata nedeniyle, daha hafif bir ceza öngören bir kanundaki suç tipini oluşturan durumların var olduğunu zanneden bir kişi, kasten işlenen suçtan dolayı, sadece daha hafif ceza öngören kanuna göre cezalandırılabilir.*

StGB §17 ise, hukuki hataya ilişkindir. Yenisey, F., Plagemann G. (2015). **Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)**. (2. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., s. 18.

suç tipindeki unsurların gerçekleşip gerçekleşmediğinin) değerlendirilmesi gerektiği ifade edilir; değerler eşit ise yanılma esassız, eşit değilse esaslıdır^{197, 198}. Benzer şekilde Türk hukukunda da, aynı değerdeki suç konusunda yanılmanın failin cezalandırılması bakımından önemsiz olduğu ifade edilmektedir¹⁹⁹. Hedefte sapma hâlinde ise, Alman hukukunda, ceza sorumluluğunun ne şekilde tespit edileceğine ilişkin iki görüş bulunmaktadır; hâkim görüşe göre hedefte sapma hâlinde kastedilen obje yönünden teşebbüs aşamasında kalmış suç ve taksirin bulunması şartıyla isabet alan obje yönünden tamamlanmış taksirli suç varken azınlık görüşü savunanlar hedefte sapma hâlinde cezai sorumluluğun suçun konusunda yanılma ile aynı şekilde belirlenmesi gerektiğini (hedefte sapmanın

---

¹⁹⁷ Loewenheim(Çev.İçel), s.427-428. *Loewenheim*, burada kullandığı “obje” kavramına nesne ve kişileri kapsayacak şekilde geniş anlam vermektedir. Bu bağlamda, mağdurun kimliğinde yanılmayı (*error in persona*), *error in objektonun* bir görünüm biçimi olarak ifade etmektedir. Bkz. Loewenheim(Çev.İçel), s. 424-425.

¹⁹⁸ Buna karşın, mağdurun kimliğinde yanılmanın gerçekleştiği bir kasten öldürme suçunda hatanın esaslı olmamasının sebebi tartışma konusu olmuştur. Bu eski olay, Alman ceza hukukunda oldukça tartışılmış ve üzerine çalışmalar yapılmıştır. Söz konusu olay şu şekilde gerçekleşmiştir:

Kereste işletmecisi sahibi Rosahl, işletmesinde işçi olarak çalışan Rose’ye, marangoz Schliebe’yi öldürmesi için yüklü bir miktarda para teklif eder. Rose, 11.9.1858 tarihinde saat 21.00’da pusuya yatarak Schliebe’yi bekler. Rose, daha önceden Schliebe’yi tanımamasına karşın, karşıdan gelen kişiyi Schliebe zannederek silahını ateşler. Oysa vurularak ölen kişi, 17 yaşında bir lise öğrencisi olan Harnisch’tir. Bu konuda bkz. Bemann(Çev. Önder), s. 306.

Bu olayda mahkeme, Rose’nin hatasının esaslı olmamasının sebebi olarak şunu gerekçe göstermiştir; Hukuk, bir insanın öldürülmesini genel olarak yasakladığına ve Rose de bir insanı öldürme iradesi doğrultusunda Harnisch’i öldürdüğüne, Harnisch de bir insan olduğuna göre Rose onu iradi olarak öldürmüştür. *Bemann*, doktrinde bazı yazarlar tarafından da kabul edildiğini belirttiği mahkemenin bu gerekçesini, faili genel kast içine sokması nedeniyle eleştirmektedir. Yazara göre bu görüş yerinde olmayıp, Rose’nin hatasının esaslı olmamasının nedeni, fiili ika ederken karşıdan yaklaşan insanı öldürme iradesine sahip olması ve bunu gerçekleştirmesidir. Bemann(Çev.Önder), s. 312.

Görülmektedir ki, mağdurun kimliğinde yanılmada konuların eşdeğer olması durumunda failin bu konuda düştüğü yanılığının esaslı kabul edilmediği konusunda tartışma yoktur. Ancak failin bu yanılığının neden esaslı olmadığı konusunda tartışmalar vardır. Diğer bir ifadeyle, failin düştüğü yanılığının ceza sorumluluğuna etki etmeyeceği ve failin tamamlanmış kasten öldürmeden sorumlu tutulacağı kuşkusuzdur ancak bunun dayanağı olarak sunulan görüşler farklıdır. Bu konuda ileri sürülen görüşlere ve bunlara yöneltilen eleştirilere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Bemann(Çev.Önder),s. 307-312.

¹⁹⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2016), s. 460.

esaslı olup olmadığının, diğer bir ifadeyle isabet alan ve almayan objelerin hukuki değerinin aynı olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini) ileri sürmektedir²⁰⁰.

Beşinci fark, hedefte sapma ve mağdurun kimliğinde yanılma hâllerinde *suç konularının niteliği bakımından* ortaya çıkar. Şöyle ki; hedefte sapma hâlinde suç konusunun niteliğinin değişmesi mümkündür. Gerçekten, hedefte sapma hâlinde, suç konularının aynı olabilmesi gibi farklı olabilmesinin de mümkün olduğunu savunan görüşün doktrinde hâkim olduğunu ifade etmiştik. Oysa, mağdurun kimliğinde yanılma durumunda ise, failin tasavvurdaki suçu üzerinde işlemek istediği konu da, failin hareketinin sonucunda gerçekleşen suçun konusu da birer “kişi”dir. Bu itibarla, hedefte sapmada tasavvurdaki suçun konusu kişi veya eşya, gerçekleşen suçun konusu kişi ve/veya eşya olabilirken; mağdurun kimliğinde yanılmada ise tasavvurdaki suçun konusu kişi, gerçekleşen suçun konusu da yine bir kişidir. Ancak bu fark her zaman ayırt edici nitelikte olmayabilir. Zira hedefte sapma durumunda hem tasavvurdaki suçun konusunun hem de gerçekleşen suçun konusunun birer “kişi” olması ihtimali mümkündür. Bu sebeple, böyle bir olayda hedefte sapmanın mı yoksa mağdurun kimliğinde yanılmanın mı var olduğunu tespit edebilmek adına sıralanmış olan diğer farklar açısından da birlikte bir değerlendirme yapmak gerekebilir.

Nihayet altıncı fark, *meydana gelen neticelerin sayısı bakımından* kendini göstermektedir. Hedefte sapma sonucunda tek netice meydana gelebileceği gibi birden fazla sayıda netice de meydana gelebilir²⁰¹. Hâlbuki mağdurun kimliğinde yanılma durumunda fail suçun konusu olan kişi hakkında yanılığa düştüğü için, başka bir kişi üzerinde bu suçu işler ve dolayısıyla meydana gelen netice sayısı tektir. Hemen ifade etmek gerekir ki, bu fark da tıpkı beşinci fark gibi ayırt edici nitelikte olmayan bir farktır. Zira hedefte sapma sonucunda da tek netice meydana gelmesi mümkündür. Bu nedenle beşinci fark hakkında yapılmış olan, diğer

---

²⁰⁰ Loewenheim(Çev.İçel), s. 428.

²⁰¹ Bu konudaki açıklamalar ikinci bölümün hedefte sapmanın türlerine ilişkin başlığında yer almaktadır.

farklarla birlikte değerlendirilmesi gerektiği yorumu, burada da geçerliliğini korumaktadır.

1.3.2.2. Hedefte sapmanın *Error in Objeto*'dan farkı

Error in objeto²⁰²,²⁰³ failin suç teşkil eden eylemini yönelttiği suç konusu eşya üzerinde yanılması hâlinde söz konusu olan bir yanılı türüdür. Bu durumun karakteristiğinin kaynağı, failin iki nesneyi birbirine karıştırmışından dolayı tecavüz ettiği ve isabette bulunduğu nesnenin gerçekte tecavüz etmek istediği nesne olmamasından ileri gelmektedir²⁰⁴. Mağdurun kimliğinde yanılmanın hedefte sapmadan yukarıda sıralanan farkları burada da geçerlidir. Ancak burada, error in objektodan hedefte sapmayı ayırt etmemiz gerektiği durumlarda suçun veya suçların konusu bir kişi değil bir eşyadır.

---

²⁰² Bkz. Heinrich, II, kn. 1099'dan nakleden Koca/Üzülmez(2018), s. 257-258.

²⁰³ Ayrıca bkz. Böse, M. (2014). "Alman Ceza Kanunu §242'de Düzenlenen Hırsızlık Suçunda Malın Bulunduğu Yerden Alınmasının Ve Mal Edinmenin Konusu Hakkında Hata(Çev. Meraklı, S.)". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 3621-3636. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 2010)

²⁰⁴ Loewenheim(Çev. İçel), s. 424.

2. BÖLÜM

ESKİ TCK'DA HEDEFTE SAPMA DÜZENLEMESİ, HEDEFTE SAPMANIN TÜRLERİ, SONUÇLARI VE SORUMLULUK REJİMİ

2.1. 765 Sayılı Kanun Dönemindeki Durum

2.1.1. Genel Açıklamalar

5237 sayılı Kanun'da hedefte sapma ile ilgili bir hüküm mevcut değildir. Ancak 765 sayılı Eski TCK'da hedefte sapma ile ilgili olarak bir düzenlemeye yer verilmiş idi. Bu düzenlemede hedefte sapma hâli, suçun unsurlarında yanılığa ilişkin 52. madde kapsamında ele alınmıştı. Bu bağlamda önce, bir prensip ortaya konulmakta, ardından ağırlatıcı ve hafifletici sebepler açısından bu prensibin doğurabileceği sonuçlar düzenlemekteydi²⁰⁵.

Söz konusu düzenlemeye göre²⁰⁶, hata veya benzeri bir arıza dolayısıyla suçu kast ettiği kişiden başkası zararına işleyen kişiye, mağdur olan kişinin sıfatından kaynaklanan cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren sebepler yüklenememekteydi. Buna mukabil, işlenen suçun yöneldiği kişinin şahsından kaynaklanan cezanın hafifletilmesini gerektiren sebepler ise suç sanki bu kişiye karşı işlenmiş gibi kabul edilerek uygulanabilmekteydi.

52. madde hükmü, suçun kastedilen kişiden başkası zararına işlenmiş olmasına dair bir çözüm şekli getirmekteydi. Suçun kastedilenden başkası zararına işlenmesi ise ya failin mağdurun kimliğinde yanılığa düşmesinden (şahısta hata, error in persona) ya da hedefte sapmadan ileri gelebilmektedir²⁰⁷.

---

²⁰⁵ Dönmezer/Erman(1994), s. 323, no.1056.

²⁰⁶ 765 sayılı TCK'nın 52. madde hükmü şu şekilde idi: "Bir kimse bir hata veya sair bir arıza yüzünden cürmü kast ettiği şahıstan başka bir şahsın zararına işlemiş olursa cürümden zarar gören kimsenin sıfatından neşet eden ve cezayı şiddetlendiren esbap faile tahmil olunmaz. Belki cürüm kast olunan şahsa karşı işlenmiş gibi telakki olunarak fail, cürmün tazammun edebileceği esbabı muhaffefeden istifade eder."

²⁰⁷ Demirel(1955), s. 108. Ancak yazar, *aberratio ictus* kavramını karşılamak üzere *isabette hata* ifadesini kullanmıştır.

Nitekim hükmün lafzında yer alan “hata veya sair bir arıza” ibaresindeki “hata” ile şahısta hatanın, “sair bir arıza” ile de hedefte sapmanın karşılandığı ifade edilmiştir²⁰⁸. Bu itibarla, suçun unsurlarında yanılmanın türlerinden biri olan mağdurun kimliğinde yanılma ile hedefte sapma hâlinin aynı madde kapsamında ele alındığı görülmektedir. Buna göre hedefte sapma, suçun konusunda yanılma veya mağdurun kimliğinde yanılmaya ilişkin esaslara göre çözümlenmektedir²⁰⁹. Oysa hedefte sapma hâlinde yanılığın söz konusu değildir; failin hareketinin neticesi istediği konu üzerinde değil, sapma sonucunda başka bir konu üzerinde gerçekleşmektedir²¹⁰.

Bir görüşe göre, eski TCK, hedefte sapmayı bir yanılığın olarak değerlendirmemesine karşın her iki durumu da aynı maddede düzenleyerek ikisine de aynı sonucu bağlamıştır²¹¹. Bu durum, hedefte sapmanın bağımsız bir hukuki müessese olduğunu inkâr etmeyen ve fakat hukuki sonuçların aynı tutulması ile sınırlı kalmak üzere kanun koyucu tarafından getirilen pratik bir çözüm olarak mütalaa edilmektedir²¹². Ancak gerek 765 sayılı mülga Kanun döneminde doktrindeki ağırlıklı görüş ve gerekse 5237 sayılı TCK yürürlüğe girdikten sonra doktrinde yapılan karşılaştırmalar, bizim de iştirak ettiğimiz şekilde, 765 sayılı TCK’da hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılmanın aynı kapsamda ele alınarak aynı nitelikte görüldüğüne ilişkin olmaktadır²¹³. Gerçekten, 765 sayılı Kanun, mağdurun kimliğinde yanılma ve hedefte sapmayı kusurluluğu ve dolayısıyla da ceza sorumluluğunu etkileyen bir hâl olarak kabul etmişti²¹⁴. Ancak

---

²⁰⁸ Manzını, II, 1920,38 ve Leone, II ReatoA aberrante, 62’den nakleden Dönmezer/Erman(1994), s. 323(no.1054); Toroslu/Toroslu, s. 273; Merki, s. 519.

Gözübüyük de, buradaki “arıza” ifadesi ile sapmayı aynı anlamda kullanmaktadır. Bkz. *Gözübüyük*, s.227.

²⁰⁹ Özgenç(1998), s. 354.

²¹⁰ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.278.

²¹¹ Erman, s. 95.

²¹² Bkz. Dönmezer/Erman(1994), c.II, Kn. 1058’dan nakleden Erman, s. 96. Karş. Önder, s. 351. *Önder* de doktrindeki ağırlıklı görüş gibi, mülga TCK’nın 52. Maddesinin hedefte sapma ve yanılmayı aynı nitelikte kabul ettiği görüşündedir. Bkz. Önder, s. 351.

²¹³ Aynı yönde bkz. Merki, s. 518.

²¹⁴ Şen(2006), s. 85. Yazar, devam eden açıklamalarında ise, 765 sayılı Kanun kapsamında, mağdurun kimliğinde yanılma ile hedefte sapma arasında fark bulunduğunu ifade etmiştir. Bu

bir yandan “hata veya sair bir arıza” ifadesi kullanılarak hata ile hedefte sapma aynı kefeve konulmuş, bir yandan da sapmanın hatadan başka bir arıza olduğu öngörülerek bunların farklı olduğu kabul edilmişti²¹⁵.

2.1.2. 765 Sayılı Kanun Döneminde Hedefte Sapma Hâline İlişkin Çözüm Şekli

765 sayılı Kanun döneminde, hedefte sapmanın ceza sorumluluğuna etkisinin mağdurun kimliğinde yanılma ile aynı olduğu kabul edilmekteydi²¹⁶. Yanılma hakkında doktrinde fikir birliği olduğu üzere, failin istemediği bir netice gerçekleşmiş olsa dahi, suçu üzerinde gerçekleştirmek istediği konu ile suçun üzerinde gerçekleştiği konu aynı nitelikte ise; kanun, aynı niteliği haiz hukuki konuları aynı şekilde koruduğundan dolayı fiilin kasten işlenip suçun tek olduğu kabul edilmekteydi²¹⁷. Burada, failin hukuk düzenini ihlal etmek istediği ve nitekim gerçekleştirdiği hareketiyle bunu yaptığı için hedefte sapmanın ceza sorumluluğunu bertaraf etmeyeceği ifade edilmiştir²¹⁸. Ayrıca kanunun herkesi eşit ölçüde koruduğu ve kanun önünde suçun kimin aleyhine işlendiği bakımından bir fark gözetilemeyeceği hususu da bu görüşü desteklemektedir²¹⁹.

Örnek olarak, belirli bir kişiyi öldürmek isterken başka birisini öldürmenin suçun tamamlanması bakımından önem arz etmediği ifade edilmekteydi²²⁰. Hâl böyle iken, hedefte sapma ceza sorumluluğunu bertaraf etmese bile bazı özel

---

görüşünün gerekçesi olarak, failin icra hareketinin sadece üzerinde netice gerçekleştirmeyi amaçladığı somut hukuki yararı değil, sapma sonucu bundan başka bir hukuki yararı daha zedelediğini ileri sürmüştür. Bkz. Şen(2006), s. 86. Kanaatimizce, yazarın ileri sürdüğü gerekçede ifade edilen düşünce açısından bir isabetsizlik yoktur; ancak bu durum 765 sayılı Kanun'da hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılma arasında fark bulunduğu görüşünü destekler nitelikte değildir. Hedefte sapma ile mağdurun kimliğinde yanılma arasında Şen'in de ifade ettiği üzere fark bulunmaktadır. Ancak 765 sayılı Kanun, 52. madde düzenlemesi ile bu iki hâli aynı kapsamda ele almak ve aynı sonuca bağlamak suretiyle farklı görmemektedir.

²¹⁵ Özar, s. 228.

²¹⁶ Bengü, s. 85.

²¹⁷ Önder, s. 352.

²¹⁸ Öner, H.,(1945) “Türk Ceza Kanunu'nda Hata ve Taksirli Suçlar” *Adalet Dergisi*, 8, s. 760-762'den nakleden Bengü, s. 86.

²¹⁹ Dönmezer/Erman(1994), s. 323, no. 1055.

²²⁰ Bengü, s.85.

durumlarda ceza sorumluluğunun ne şekilde etkileneceğinin de belirlenmesi gerekmektedir. Sözelimi, ceza sorumluluğunu etkileyen nedenlerden birinin varlığı hâlinde fail suç teşkil eden eylemini gerçekleştirir ve fakat hedefte sapma sonucunda failin kast ettiğinden başka biri üzerinde neticen gerçekleşirse failin ceza sorumluluğunun ne şekilde belirleneceği hususu önem arz etmektedir. Buna yönelik olarak 52. madde, ağırlatıcı ve hafifletici sebeplerin varlığı hâlinde ceza sorumluluğunun ne şekilde belirlenmesi gerektiğine ilişkin bir çözüm getirmekteydi.

52. maddeye göre hata veya benzeri bir arıza dolayısıyla suçu kast ettiği kişiden başkası zararına işleyen kişiye, mağdur olan kişinin sıfatından kaynaklanan cezanın ağırlatılmasını gerektiren sebepler yüklenememekteydi. Örneğin, hasmını öldürmek üzere ateş eden failin karanlıkta seçemeyerek kendi kardeşini vurması olayında, maktulün şahsından, failin kardeşi olması nedeniyle, kaynaklanan bir ağırlatıcı sebep bulunmaktaysa da (ETCK m. 449), 52. madde gereği failin -yanılarak kardeşini vurduğundan dolayı- kardeş öldürmeden değil adam öldürmeden cezalandırılması gerektiği ifade edilmekteydi²²¹. Benzer şekilde, suçun konusundan kaynaklanan ağırlatıcı sebeplerin de faile yüklenemeyeceği ifade edilmekteydi; örneğin çaldığı malın devlet malı olduğunu bilmeyen failin basit hırsızlık suçunun cezası ile cezalandırılması gerekmekteydi²²². Buna mukabil, işlenen suçun yöneldiği kişinin şahsından kaynaklanan cezanın hafifletilmesini gerektiren sebepler ise suç sanki bu kişiye karşı işlenmiş gibi kabul edilerek uygulanabilmekteydi. Bir başka deyişle, suçu işlemek istediği şahsında hafifletici sebep barındıran kişiye yönelik değil ve fakat başkasına yönelik olarak işleyen kimse, bu hafifletici sebeplerden yararlanabilmekteydi. Sözelimi, (A)'yı öldürmeye kasteden fail, yanılma veya sapma dolayısıyla (B)'yi öldürürse, kanun nazarında (A) ölmüş sayılmaktaydı ve kusurluluk meselesi eğer gerçekte (A) ölmüş olsaydı ne suretle çözümlenecek idiyse o şekilde bir yol izlenmekteydi²²³. Buna benzer olarak, meşru savunma gibi cezayı kaldıran nedenlerden birinin varlığı hâlinde de

---

²²¹ Yüce(1985), s. 64.

²²² Yüce(1985), s. 64; Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1038-1039.

²²³ Dönmezer/Erman(1994), s. 324, no.1057.

durum böyleydi; kısacası, fail hedefinin şahsından kaynaklanan cezayı azaltan veya ortadan kaldıran sebeplerden yararlanmaktaydı²²⁴.

Sonuç itibarıyla, 765 sayılı Kanun'un getirdiği çözüm şeklinin uygulanabildiği durumlarda, sübjektif olarak failin işlemeyi kastettiği ve fakat gerçekleşmeyen bir netice ile failin işlemeye kastetmediği ve fakat sapma sonucunda objektif olarak gerçekleşmiş bir başka bir netice bulunmaktaydı²²⁵. 52. maddenin getirdiği çözüm şeklinde esas olan failin iradesiydi, ancak failin iradesi ile gerçekleşen netice arasındaki farkın failin aleyhine olduğu hâlde mesele yine failin lehine olan objektif duruma göre çözümlenmeliydi²²⁶. ETCK, bu şekilde bir varsayım kurarak sübjektif yöne üstünlük tanımaktaydı, gerçek ile irade arasındaki farklılığı irade lehine çözümlenerek suçun kastedilen kişiye karşı işlenmiş farz edileceğini açıklamaktaydı²²⁷. Bu şekilde sübjektif bir ölçüt edinildiği için, failin kast ve niyetinin ne olduğunun araştırılması gerekmektedir²²⁸.

765 sayılı Kanun'un sübjektif yöne tanıdığı üstünlük nedeniyle anlaşılmaktadır ki, Kanun sapma hâlinde tek suçun varlığını kabul etmektedir; ancak bu durumda varlığından bahsedilen tek suç gerçekte meydana gelen neticenin gerektirdiği suç olmayıp aslında failin gerçekleşmesini istediği neticenin meydana getireceği suçtur²²⁹. Bu itibarla görülmektedir ki, 765 sayılı mülga Kanun, hedefte sapmayı hata mevzuu kapsamında değerlendirip, bu durumda tek suçun varlığını kabul ederek ceza sorumluluğunu bunu göre belirlediğinden, tekli bir sistem benimsemiştir. Bu bağlamda 765 sayılı Kanun, birisi gerçekleşmeyen netice açısından kastedilen ancak teşebbüs aşamasında kalmış kasıtlı bir suç, diğeri ise gerçekleşen netice açısından taksirli bir suç olmak üzere iki suçun varlığını kabul etmemiş²³⁰ ve bu şekilde bir anlayışa karşı çıkmıştır²³¹. Diğer bir

---

²²⁴ Bengü, s. 81.

²²⁵ Eroğlu, s. 637.

²²⁶ Önder, s. 356.

²²⁷ Antolisei, 325 ve Florian, 505'den nakleden Dönmezer/Erman(1994), s. 323-324, no. 1057.

²²⁸ Kantar, B., Ceza Hukuku, s. 117-118'den nakleden Bengü, s. 82.

²²⁹ Dönmezer/Erman(1994), s. 324, no. 1057.

²³⁰ İçel(1967), s. 225-226.

ifadeyle, hedefte sapma hâlinde iki suçun varlığını kabul ederek ceza sorumluluğunu buna göre belirleyen ikili sistemin anlayışını benimsememiştir.

52. maddenin getirdiği çözüm şekline ilişkin bu genel açıklamalardan sonra maddenin uygulanması sırasında karşılaşılabilecek durumlara göre sistematik bir değerlendirme yapmak için sırasıyla şu hususlara değinmek gerekir: ya failin işlediği suçta ağırlatıcı sebep bulunmaktadır ya failin işlemeye kastettiği suçta ağırlatıcı sebep bulunmaktadır ya da failin işlemeye kastettiği suçta hafifletici sebep bulunmaktadır.

2.1.2.1. Failin gerçekleştirdiği suçta ağırlatıcı sebep bulunması

Failin gerçekleştirdiği suçta ağırlatıcı sebep bulunması ile birlikte failin işlemeyi istediği suçta ağırlatıcı sebep bulunabilir veya bulunmayabilir. Her iki durumda da *mağdurun sıfatından kaynaklanan ağırlatıcı sebepler* faile yüklenmemektedir.

Kastedilen suçta mağdurun sıfatından kaynaklanan ağırlatıcı sebep bulunmayıp gerçekleşen suçta bulunduğu duruma örnek olarak, fail herhangi bir kişiyi öldürmek isterken mağdurun kimliğinde yanılma veya hedefte sapma sonucunda kardeşini öldürmüş olabilir. Böyle bir durumda 52. madde hükmü gereği olarak maktulün şahsından kaynaklanan ağırlatıcı sebep uygulanmamaktaydı ve failin suçun temel şeklinden cezalandırılması gerekmektedir. Ancak aynı sonuca kast kuralı ile de ulaşılabileceği ifade edilmekteydi, zira failin işlediği suç tipindeki unsurları bilmesi ve istemesi gerektiği için mağdurun sıfatından kaynaklanan ağırlatıcı nedenlerin de bilinmesi gerektiği ifade edilmekteydi²³². 52. madde hükmünün gerekçesini böylece kast kuralında bulabilmenin mümkün olduğu belirtilerek, failin gerçekleştirdiği suç, o suçtan

---

²³¹ Dönmezer/Erman(1994), s. 324, no. 1057.

²³² Önder, s. 356.

zarar görene karşı işlemeyi istemediği için bu kişinin sıfatından kaynaklanan ağırlatıcı sebeplerin meydana gelmesini de istemediği ileri sürülmektedir²³³.

Benzer şekilde, hem kastedilen suçta hem de gerçekleşen suçta mağdurun sıfatından kaynaklanan ağırlatıcı sebep bulunmaktaysa yine failin suçun temel şekliyle cezalandırılması gerekmektedir. Bu duruma örnek olarak, babasını öldürmek isteyen failin babası zannederek kardeşini öldürmesi veya hedefte sapma neticesinde kardeşinin ölümüne sebep olması hâlinde, 52. maddenin getirmiş olduğu çözüm şekline istinaden failin nitelikli adam öldürmeden değil (ETCK m. 449), bu suçun temel şekliyle (ETCK m. 448) cezai sorumluluğu cihetine gidilmesi gerekmektedir. Çünkü fail bu örnek olayda kardeşine karşı suç işleme kastına sahip olmadığı için, kardeşinin sıfatından kaynaklanan ağırlatıcı sebep failin kastı dışında kalmakta ve bu sebeple bu ağırlatıcı sebebin faile yüklenmemesi gerekmektedir. Nitekim Yargıtay da bu yönde kararlar vermektedir²³⁴. Kısacası, gerçekleşen suçta bulunan ağırlatıcı sebep mağdurun sıfatından kaynaklanmakta idiye faile yüklenememektedir.

Failin gerçekleştirdiği suçta bulunan *mağdurun sıfatından kaynaklanmayan ağırlatıcı sebepler* ise faile yüklenebilmektedir²³⁵; çünkü bu sebepler suçun maddiyetine ilişkin olduğu ve kanun da herkesi eşit şekilde koruduğu için

²³³ Dönmezer/Erman(1994), s. 329, no. 1063.

²³⁴ "...Olay günü sanığın kızı (A) ya sarkıntılık yaptığı, kızının da durumu annesi (Ş) ile babaannesi (F) ye anlattığı, sanığın bu şekilde yaptıklarının annesi ve karısı tarafından duyulmasına kızarak kızı (A) ya "seni vuracağım" diye saldırdığı, bu saldırı karşısında kızı (A) nın annesi (F)nin ve karısı (Ş)nin salondan odaya geçip kapıyı kapattıkları sanığın kapıyı açmalarını söylediği, açılmaması üzerine kontoplak kapıyı kırarak kapıda 65 santim yükseklikten açtığı bir delikten tüfeği ile içeri ateş ederek kızı yerine yanlışlıkla kayden annesi olduğu ileri sürülen (F) yi yaralı olarak öldürdüğü olayın akışını doğrulayan şahadet ve ölü muayene tutanağı münderecatı ve hazırlıkta yapılan tesbitlerden anlaşılması göre sanığın asıl öldürmek istediği kızı (A) dır fakat (A) yı vuramamıştır. **Asıl hedeften ancak hafifletici sebep sanığa sirayet edeceği ağırlatıcı sebebin ise sirayet edemeyeceği 52. maddenin yazılı biçiminden açıkça anlaşıldığı gibi yanlışlıkla suça hedef olanın sıfatından doğan ağırlatıcı sebebin sirayet edemeyeceği de aynı maddenin birinci fıkrası sarahatı icabından bulunmasına rağmen sanığın öldürülmek istenen yerine yanlışlıkla suça hedef olan maktulenin sıfatından doğan ağırlatıcı sebebin sirayetinden bahisle T.C.K.nun 448. maddesi yerine T.C.K.nun 450/1. maddesi ile tecziyesi cihetine gidilmesi...**" bozma nedeni sayılmıştır. Yargıtay 1.CD. E. 1977/1590 K. 1977/2043 T. 14.06.1977 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 03.06.2019)

²³⁵ Dönmezer/Erman(1994), s. 327, no. 1061.

mağdurun değişmesinin önem arz etmediği belirtilmekteydi²³⁶. Kaldı ki bu ağırlatıcı sebepler 52. maddenin kapsamı dışında kalmaktaydı. Failin yanılma veya sapma sonucunda gerçekleştirdiği suçta mağdurun sıfatından kaynaklanmayan bir ağırlatıcı neden bulunması, aslında failin işlemeye kast ettiği suçta bu nitelikte bir ağırlatıcı neden bulunmasından kaynaklanmaktaydı. Örnek olarak, zehirlemek suretiyle (A)'yı öldürmek isteyen yardımcısı, (A)'nın içeceğini düşündüğü buzdolabında bulunan içeceğe zehir katmışsa, ancak eve gelen bir misafir buzdolabını açarak zehirli içeceği içmişse, yardımcının zehirlemek suretiyle adam öldürme ağırlatıcı sebebinden (ETCK m. 449) sorumlu tutulması gerekmektedir.

Failin gerçekleştirdiği suçta ağırlatıcı sebep bulunduğu hâllerde önem arz eden bir konu tasarlama ve kan gütme saiki ağırlatıcı sebepleridir. Doktrindeki bir görüş, tasarlama ve kan gütme saikinin mağdurun sıfatıyla ilgisi bulunmadığını savunmaktadır²³⁷. Bu görüşe göre tasarlama kastın ileri bir derecesidir²³⁸ ve failin kastının yoğunluğundan kaynaklanmaktadır²³⁹. Kan gütme ise faili suç işlemeye sevk eden failin sübjektif durumuyla ilgili bir saiktir²⁴⁰ ve bu sebeple mağdurun değil failin şahsı ile ilgili olduğu ifade edilmektedir²⁴¹. Bu sebeplerle ki, tasarlama ve kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarında bu ağırlatıcı sebeplerin faile yüklenebilmesi gerektiği savunulmaktaydı²⁴². Buna mukabil, Yargıtay'ın görüşü ise aksi yönde idi^{243,244}.

---

²³⁶ Dönmezer/Erman(1994), s. 327, no. 1062.

²³⁷ Dönmezer/Erman(1994), s. 331, no. 1064; Önder, s. 357; Dönmezer, S. (1971). **Ceza Hukuku Hususi Kısım Şahıslara Karşı Ve Mal Aleyhinde Cürümler**. (8. Bası) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından No: 1692 Hukuk Fakültesi No: 369., s. 23.

²³⁸ Dönmezer/Erman(1994), s. 331, no. 1064.

²³⁹ Erman, s. 357.

²⁴⁰ Dönmezer/Erman(1994), s. 331-332, no. 1064.

²⁴¹ Önder, s. 358.

²⁴² Dönmezer/Erman(1994), s. 331-332, no. 1064; Önder, s. 358.

²⁴³ "Olaydan 5 sene kadar önce mağdur müdahil Ş. Bakar sanık M. Yavuz Koraz'ın babasını öldürmüş bu suçtan ötürü mahkum edilerek Af Kanunu nedeniyle tahliye edilmiştir. Olay günü mağdur müdahil Şeref ile arkadaşları Derviş, Musa ve Mehmet ile birlikte Kösebucağı köyünde bulunan ve yaralandığı haberini aldıkları Arif adındaki şahsın durumunu anlamak ve ziyaretinde bulunmak üzere yukarıda anılan köye gitmekte oldukları sırada sanık M. Yavuz'un Fındıklığı kenarından geçmekte iken 5 sene önce babasını öldüren Şeref'in oradan arkadaşları ile birlikte

2.1.2.2. Failin işlemeye kastettiği suçta ağırlatıcı sebep bulunması

Failin işlemeye kastettiği suçta ağırlatıcı sebep bulunmakla beraber failin gerçekleştirdiği suçta ağırlatıcı sebep bulunabilir veya bulunmayabilir. Öncelikle, failin işlemeye kastettiği suçta *mağdurun sıfatından kaynaklanan ağırlatıcı sebep* bulunduğu durumlara değinmek gerekirse; hem failin işlemeye kastettiği suçta hem de failin gerçekleştirdiği suçta mağdurun sıfatından kaynaklanan bir ağırlatıcı sebep bulunması durumunda, 52. maddenin getirdiği çözüm şekline göre 765 sayılı Kanun döneminde ne şekilde bir yol izlendiği önceki başlıkta ele alınmıştı. Bu sebeple burada, kastedilen suçta mağdurun sıfatından kaynaklanan ağırlatıcı sebep bulunduğu ve fakat gerçekleşen suçta bulunmadığı durumlara değinmekle yetinilecektir. Bu duruma örnek olarak, kardeşini öldürmek isteyen failin herhangi bir kimseyi kardeşi zannederek öldürmesi veya hedefte sapma sonucunda herhangi bir kimseyi öldürmesi gösterilebilir. Bu durum 52. maddede düzenlenmemişti ve durumun düzenlenmemesinin bu ağırlatıcı sebeplerin faille yüklenemeyeceğini ifade ettiği belirtilmekteydi²⁴⁵. Dolayısıyla böyle bir örnekte, fail nitelikli adam öldürmeden değil (ETCK m. 449), adam öldürmenin temel şeklinden (ETCK m. 448) sorumlu tutulmaktaydı.

---

geçmekte olduğunu gören sanık Mustafa'yı tabancasına davranarak ve Ş. Bakar'ı hedef olarak atışa başlamış ise de kurşunların hedefte inhiraf sonucu Şeref'e isabet etmeyip onunla beraber gitmekte olan mağdur müdahil Derviş'e isabet ederek onu müteaddit yerlerinden yaraladığı mahkemece de delillere uygun surette kabul edildiğine göre Şeref'e karşı mevcut bulunduğu anlaşılan kan gütme saikinin hedefte inhirafıyla Dervişin yaralanmasına sirayet etmeyeceği düşünülmeyen 52 delaletiyle 448 ve 62 ile uygulama yapılacak iken yazılı şekilde uygulama yapılması..." bozmaya sebebiyet vermiştir. Yargıtay 1. CD E. 1975/3006 K. 1975/4139 T. 25.12.1975 (http://www.hukukturk.com, son erişim tarihi: 24.06.2019)

²⁴⁴ "Suçlunun, babasına tevcih ettiği darbenin herhangi bir arıza yüzünden hedefini şaşırarak, bir şahsa isabeti halinde ceza tayini iktiza eyleyeceğine müteallik umumî kanaat ve zahabın, öldürülmesine sebat ve ısrar edilen muayyen bir şahıs yerine, başka birinin öldürülmesi takdirinde, revaç bulunmamasını teyit edecek makbul bir sebep ve mülâhaza ileri sürülemeyeceğine ve 450. maddenin muhtelif bentlerinde, şahsın sıfatı ve suçu vücuda getiren hadisedeki vaziyeti noktai nazarından, ceza şiddetlendirmeye saik olan sebeplerin 52. maddenin tatbiki istilzam eden hallerde cayi kabul bulunmadığına göre; aynı veçhile, failin niyetindeki şenaat sebebiyle, taammüt vasfı izafe edilen ve nihayet tezahüratı itibarıyla cezayı şiddetlendiren hususlarda da bir fark gözetmeğe, ne ceza kaideleri ve ne de kanun hükümleri noktai nazarından bir icap mülâhaza edilemediğinden, **52. maddenin tatbikini müstelzim ef'alde, taammüt vasfının intikal etmeyeceğine ve ceza tahdidinde yalnız suçun kasten yapıldığı düşünülmeyen, iddia olunan taammütten dolayı, cezanın şiddetlendirilmesine mahal olmadığına çoğunlukla karar verildi.**" Yargıtay İBK T. 13.11.1936, S. 14/32 (Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1040-1041.)

²⁴⁵ Dönmezer/Erman(1994), s. 333-334, no.1067.

Failin işlemeye kast ettiği suçta *mağdurun sıfatından kaynaklanmayan bir ağırlatıcı sebep bulunması* durumunda, kanaatimizce artık gerçekleşen suçta da bu ağırlatıcı sebep bulunduğundan, önceki başlıkta yer alan bu konuya ilişkin açıklamalar (failin gerçekleştirdiği suçta mağdurun sıfatından kaynaklanmayan ağırlatıcı sebep bulunması) burada da aynen geçerliliğini korumaktadır.

2.1.2.3. Failin işlemeye kastettiği suçta hafifletici sebep bulunması

Failin işlemeye kastettiği suçta hafifletici sebep bulunmakla beraber failin gerçekleştirdiği suçta hafifletici sebep bulunmayabilir ve hatta gerçekleşen suçta ağırlatıcı sebep bulunabilir. Böyle durumlarda 52. maddenin çözüm şeklindeki prensibe göre failin iradesine itibar edilmekteydi. Dolayısıyla failin işlemeye kastettiği suçta bulunan ancak failin gerçekleştirdiği suçta bulunmayan hafifletici sebepler gerçekleşmiş varsayılarak failin cezası indirilmekteydi²⁴⁶. Yargıtay da bu yönde kararlar vermekteydi; örnek olarak, kardeşini döven kişiye taş atan failin, taşın bir başkasına isabet etmesi hâlinde haksız tahrik hükmünün uygulanması neticesinde cezasının hafifletilmesi gerektiği ifade edilmekteydi²⁴⁷.

2.1.3. 765 Sayılı Kanun'un Getirdiği Çözüm Şekline Yönelik Değerlendirmeler

52. madde hükmünün getirdiği çözüm şeklinde *tamamlanmış bir tek suç* söz konusuydu ve hedefte sapma ile suçun konusunda yanılma arasında bir ayırım gözetilmeyerek *tek suçta göre sorumluluk esas* kabul edilmişti²⁴⁸. Nitekim madde metninde geçen "hata veya sair bir arıza" ifadesinin kullanılması ile yanılma ve sapma aynı hukuki nitelik içinde görülmekteydi ve tek suçun varlığı kabul edilmekteydi; meydana gelen neticeden failin kastı sebebiyle sorumluluğuna

---

²⁴⁶ Dönmezer/Erman(1994), s. 332, no. 1065.

²⁴⁷ Yargıtay'ın kararına konu teşkil eden bu olayda özel daire, -kendi kullandığı, ancak bizim daha önce ifade ettiğimiz gerekçelerle kullanılmasını isabetli bulmadığımız ifade ile- *hedefte yanılmanın* varlığını kabul etmiş ve esas mahkemesince sanık yararına haksız tahrik hükmünün uygulanması gerekip gerekmeyeceğinin tartışılmamasını bozma sebebi saymıştır. Yargıtay 4. CD E. 2000/1097 K. 2000/1523 T. **28.2.2000** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

²⁴⁸ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.279.

tutulacağı belirtilerek bu gibi hâllerde iki suç kabul eden sistem benimsenmemekteydi²⁴⁹. İtalyan Ceza Kanunu'nun hazırlanması sürecinde de, darbenin sapmanı hâlinde, biri gerçekleştirilen diğeri istenilen neticeye ilişkin olmak üzere iki cihetli bir isnadın söz konusu olup olamayacağı tartışma konusu olmuştu²⁵⁰. Buna ek olarak, 52. maddenin getirdiği çözüm şeklinde, gerçekleşen neticenin olası kastla ya da taksirle gerçekleşmesi arasında da herhangi bir fark gözetilmemekteydi²⁵¹.

765 sayılı TCK'nın 52. madde hükmü ile getirilen çözüm şekli yalnızca suçun kast edilen kişiden başkası zararına işlenmesine ilişkin idi. Diğer bir deyişle, suçun hedef alınan kişiden başka bir kişi üzerinde işlenmesi hâline ilişkin olarak bir çözüm şekli sunmakla yetiniyordu. Bu itibarla, failin eyleminin hem hedef alınan kişi hem de bu kişiye ek olarak hedef alınmamasına rağmen başka bir kişi üzerinde sonuç doğurması hâli^{252,253} ise 52. madde hükmü ile çözülemiyordu. Dolayısıyla, eski TCK hedefte sapma türlerinden ancak tek neticeli hedefte sapmaya ve mağdurun kimliğinde yanılmaya yönelik bir çözüm şekli getirmekteydi²⁵⁴. Yanılma ve sapma sonucunda çok neticenin meydana geldiği durumlar ise –diğer bir ifadeyle kastedilen neticeyle beraber istenmeyen ikinci bir neticenin de gerçekleşmesi-765 sayılı Kanun'da düzenlenmemiştir²⁵⁵. Doktrinde bir

---

²⁴⁹ Önder, s. 355.

²⁵⁰ Majno Ceza Kanunu Şerhi, s. 233, kn. 244.

Bu hususta, meclis üyelerinden birisi, hedefte sapma sonucunda istenilen kişiden başkasının öldürülmesi hâlinde biri tamamlanmış ve ihtiyari, diğeri ise tamamlanmamış ve gayri ihtiyari suç bulunduğu görüşünü savunmuştur. Ancak 1887 tarihli projeye dair komisyon raporunda bu husus çeşitli sebeplerle kabul edilmemiştir. Bkz. Majno Ceza Kanunu Şerhi, s. 233, kn. 244.

²⁵¹ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.279; Özgenç(1998), s. 354.

²⁵² Bu durum, çok (veya çift) neticeli hedefte sapmaya örnek teşkil etmektedir. Bu sebeple diğer bir ifade ile, 765 sayılı Kanun, çok neticeli hedefte sapmaya ilişkin olarak bir çözüm önerisi getirememekte idi; sadece tek neticeli sapmaya ilişkin bir çözüm önerisi getirebilmekte idi. Tek ve çok neticeli hedefte sapmaya ilişkin açıklamalar, hedefte sapmanın türlerine ilişkin sonraki başlıkta yer almaktadır.

²⁵³ Osmanlı ceza hukukunda ise, kasten öldürme suçunda tek neticeli hedefte sapma gerçekleşirse fail, fiili işlemeye kast ettiği şahsa karşı işlemiş gibi sorumlu tutulurken; çift neticeli hedefte sapmada ise fail her iki neticeden de sorumlu tutulmakta idi. Bkz. Avcı, M. (2018). **Osmanlı Ceza Hukuku II Özel Hükümler**. (3.Bası). Ankara; Adalet Yayınevi, s. 95

²⁵⁴ Özen(2008), s. 328; Şenol, s. 118.

²⁵⁵ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.279.

görüş, 765 sayılı Kanun'da bu konuya ilişkin bir düzenlemenin bulunmamasının kast ve taksire ilişkin genel esasların uygulanmasını gerektireceği ve böylece failin hakkında gerçek içtima kurallarının uygulanması ile meydana gelen neticelerden sorumlu tutulabilmesi sonucunun doğacağını ifade etmekteydi²⁵⁶. Diğer bir görüş ise, bu meselenin kusurluluk esasları içinde çözümlenmesi gerektiğini ifade etse de faile uygulanacak cezanın ETCK'nın 79. maddesi gereği fikri içtima kurallarına göre belirlenmesi gerektiğini savunmaktaydı²⁵⁷. Yargıtay ise, 765 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu dönemde, hedefte sapma hâlinde çift neticenin gerçekleştiği durumlarda 765 sayılı Kanun'un fikri içtimayı düzenleyen 79. maddesi hükmüne²⁵⁸ istinaden sanığın en ağır cezayı gerektiren eyleminden dolayı cezalandırılmasını ve sanığın eylemin tek suç teşkil ettiğini kabul etmekteydi^{259, 260, 261}.

²⁵⁶Bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 335, no. 1068; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.279.

²⁵⁷ Önder, s. 360-361.

²⁵⁸ 765 sayılı TCK'nın 79. madde hükmü şu şekilde idi: "İşlediği bir fiil ile kanunun muhtelif ahkâmını ihlal eden kimse o ahkâmdan en şedit cezayı tazammun eden maddeye göre cezalandırılır."

²⁵⁹ I. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun **10.11.1975** tarihli ve E. 1975/259 K. 1975/278 sayılı kararına konu teşkil eden olay şu şekilde cereyan eder:

A, hasmı olan Hüseyin'e kaldırımında yürüdüğü sırada silahla ateş eder. Kurşunlardan biri o sırada yolda yürümekte olan Melahat'a tesadüfen isabet eder. Hüseyin ve Melahat aldıkları isabetten dolayı yaralanırlar.

II. Esas mahkemesi bu şekilde cereyan eden olayda sanık hakkında iki kişiyi yaralamaktan ceza tayin etmiştir. Yargıtay Özel Dairesi, 765 sayılı TCK'nın 52. ve 79. maddelerine dayanarak eylemin tek suç teşkil ettiğinin gözetilmediğinden bahisle iki kişiyi yaralamaktan ceza tayin edilmesinin yasaya aykırı olduğu düşüncesiyle esas mahkemesinin kararını bozmuştur. Bozma kararı üzerine dosyayı yeniden inceleyen esas mahkemesi, uygulamada yasaya aykırı bir yön bulunmadığını ve sanığın ikinci mağdura karşı işlediği suçun cezasız kalmasının, hak ve adalet kuralları ile bağdaşmayacağı düşüncesiyle eski hükmünde direnmiştir. Bunun üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay CGK, direnme hükmünü isabetli görmeyerek hükmün bozulmasına oybirliği ile karar vermiştir:

"Sanığın, hasmı mağdur Hüseyin ...'a tevcih ederek sıktığı kurşunlardan birinin hedefte hata sonucu aynı istikamette yürümekte olan mağdur Melahat'a tesadüf eseri isabetle, onu da yaralamış olması ve TCK'nın 52. ve 79. maddelerinin sarahati karşısında, direnme hükmünde isabet görülememiştir.

Nitekim TCK'nın kaynağı olan İtalyan Ceza Kanununun açıklayıcısı Majno, bu konu ile ilgili olarak şu görüşü belirtmiştir: 'Aynı şahsa tevcih edilen müteaddit kurşunlardan bazısının o şahsı, bir kısmının da tesadüfen diğer bir kimseyi yaralaması halinde, 78. (TCK'nın 79) maddeye tevfiklen en ağır ceza ile cezalandırılacak bir tek cürüm fiilinin mevcudiyetine hükmolunmuştur.'

Ceza Hukuku adlı eserinde Ord. Prof. Tahir Taner de, aynı görüşü ifade etmiştir. Yargıtay'ın uygulamaları da bu yoldadır.

52. madde hükmü ile getirilen çözüm şeklinin, bir hukuka uygunluk sebebinin varlığı hâlinde uygulanmaması gerektiği ileri sürülüyordu; nitekim Yargıtay da bu yönde kararlar vermektedir²⁶².

Failin gerçekleştirmek istediği suçu tamamlamış olması 52. maddenin uygulanabilmesi için şart değildi, bu suçun teşebbüs aşamasında kaldığı hâllerde de madde hükmü uygulanabilmekteydi²⁶³.

---

*Olayın açıklanan işleyiş tarzına ve TCK.'nun 52. ve 79. maddeleri hükümlerine, kanun koyucunun amacına ve yukarıda belirtilen teyit edici görüşlerine göre; **sanığın eyleminin tek suç teşkil ettiği gözetilmeden, iki ayrı suçtan mahkumiyetine karar verilmesi, yasaya aykırı bulunduğundan hükmün bozulmasına karar verilmelidir.***"

İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, çok neticeli sapmada karma bir suç ya da Yargıtay kararlarında ifade edildiğinin aksine fikri içtima bulunmadığını –zira fikri içtimadan bahsedilebilmesi için fiilin (765 sayılı TCK'ya hakim olan suç teorisine göre fiil, hareket ve neticeyi ifade etmekteydi) tek olması gerektiğini- savunmaktaydılar. İtalyan Ceza Kanunu (m. 82/3)'te faille meydana gelen neticelerin gerektiği cezaların en ağır olanının artırılarak verilmesini öngören düzenleme gibi bir düzenleme 765 sayılı Kanun'da yapılmadığı müddetçe, kast ve taksire ilişkin genel esasların uygulanması ile failin her iki neticeden de sorumlu tutulabilmesine yol açıldığını ifade etmekteydiler.

Yazarlar şu örnekle konuyu izah etmektedirler: fail (A)'yı öldürmek isterken merminin sekmesi sonucunda (B) ölmüştür. Failin bu olayda, (A) bakımından teşebbüs aşamasında kalmış adam öldürme suçundan ve (B) bakımından tamamlanmış olası kastla veya taksirle adam öldürme suçundan sorumlu tutulması gerekir. Bkz. İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.278-279.

²⁶⁰ Önder de bu durumda suç teklifini kabul etmekteydi, Önder, s. 361. *Dönmezer/Erman* ise sapma sonucunda birden fazla neticenin gerçekleştiği durumlarda netice sayısınca suç bulunduğu görüşündeydi, Dönmezer/Erman(1994), s. 336, no. 1068.

²⁶¹ Hâl böyle olsa da, 765 sayılı Kanun döneminde çift neticeli hedefte sapmanın gerçekleştiği kimi olaylarda, Yargıtay'ın hedefte sapmanın varlığını kabul ettiği görülmektedir. Bu sebeple, 765 sayılı Kanun'un hedefte sapmaya ilişkin 52. maddesi'nin uygulanabilmesi için, hedefte sapma sonucunda tek netice gerçekleşmiş olması şartı aransa da, Yargıtay birden fazla netice gerçekleştiği hâllerde de hedefte sapmanın gerçekleştiğini ifade edebilmektedir. Bkz. Yargıtay 5. CD. E. 1987/4306 K. 1987/4251 T. **02.12.1987** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 03.06.2019)

Ayrıca Yargıtay'ın, çift neticeli hedefte sapmada da sorumluluk rejiminin 52. madde hükmüne göre belirlenmesi gerektiği yönündeki kararları için bkz. Özgenç(1998), s. 358-359.

Kanaatimizce bu durum, 765 sayılı Kanun'un sadece tek neticeli hedefte sapmaya ilişkin bir düzenleme getirmiş olması yönündeki tutumunun bir sonucudur. Bu sebeple, durumun şu şekilde kısaca açıklanabileceği görüşündeyiz: Hedefte sapmanın türleri, sonraki başlıkta ele alınacağı üzere, tek neticeli ve çift neticeli hedefte sapma olmak üzere iki tanedir. 765 sayılı Kanun sadece tek neticeli hedefte sapmaya ilişkin bir çözüm getirmiştir. Çift neticeli hedefte sapmaya ilişkin bir çözüm getirmemiştir. Ancak bu durum, sapma sonucunda birden fazla netice gerçekleşmesi hâlinde, sadece 52. madde hükmünün uygulanmasına bir engeldir. Yoksa, Yargıtay'ın kararından da varılan sonuca göre, gerçekleşen durumun, "hedefte sapma" olarak nitelendirilmesinde bir engel görülmemektedir.

²⁶² Önder, s. 355.

Tüm bu değerlendirmelere ek olarak, 52. maddenin getirdiği çözüm şeklinin kanun sistematigi bakımından çelişkili sonuçlara yol açtığı yönünden eleştiriler yapılmaktaydı. Daha önce 52. maddenin failin iradesi lehine, sübjektif bir ölçüt getirdiğinden bahsetmiştik. Ancak 765 sayılı Kanun 44. maddesinde “*Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz.*” hükmünün yer alması ile hukuki yanılma bakımından katı bir sistem benimsenmiş olup buna mukabil 52. madde ile getirilen çözüm şeklinde failin sübjektif durumuna geniş şekilde yer verilmesi, bu iki madde arasında sistematik bakımından çelişki olduğu eleştirilerini beraberinde getirmekteydi²⁶⁴. Buna ek olarak, 765 sayılı Kanun’un 45. maddesinde²⁶⁵ cürümlerde kastın bulunmasının aranmasına istisna olarak failin bir şeyi iradi olarak yapmasının veya yapmamasının neticesinde kanunun ceza öngördüğü hâllerde failin sorumlu tutulacağını ifade etmesi ile, failin sübjektif durumuna değil gerçekleşen objektif duruma itibar edildiği görülmekte ve böylece failin sübjektif durumuna itibar eden 52. madde hükmü ile çeliştiği için 765 sayılı Kanun’da sistematik bir çelişkiye yol açtığı ifade edilmekteydi²⁶⁶.

2.1.4. 765 Sayılı Kanun Döneminde Hedefte Sapma Hâline İlişkin Çözüm Şeklinin Uygulanması İçin Gerekli Olan Şartlar

52. madde hükmünün uygulanabilmesi için bir arada bulunması gereken bazı şartlar vardı. İlk olarak, failin *işlemeye kastettiği bir suç* olmalıydı. Madde hükmünde geçen “...kast ettiği şahıstan...” ve “...kast olunan şahsa karşı...” ifadelerinden bu anlam çıkarılmaktadır. Bu şekildeki ifadelerden anlaşılacağı üzere, 52. madde kasıtlı işlenen suçlar için uygulanabilmekteydi²⁶⁷. Bu bağlamda taksirli suçlarda ETCK 52. madde hükmü uygulama alanı bulamamaktaydı.

²⁶³Yargıtay 1. CD, T. 16.4.1949, S. 79/73 (Karar için bkz. Önder, s. 356.)

²⁶⁴ Önder, s. 355.

²⁶⁵ 765 sayılı Kanun m. 45/1: *Cürümde kastın bulunmaması cezayı kaldırır. Failin bir şeyi yapmasının veya yapmamasının neticesi olan bir fiilden dolayı kanunun o fiille ceza tertip ettiği ahval müstesnadır.*

²⁶⁶ Önder, s. 355.

²⁶⁷ Önder, s. 355.

İkinci olarak, *gerçekleşen suçla failin işlemeye kastettiği suçun niteliklerinin aynı olması* gerekmektedir²⁶⁸: örneğin, failin (A)'ya vurmaya üzere kaldırdığı bastonun (B)'ye ait mağazanın vitrin camına isabet ederek kırılmasına neden olması ya da failin (A)'nın samanlığını yakmak üzere ateşleyerek samanlığa attığı bezin (B)'ye isabet ederek onu yaralaması olaylarında gerçekleşen suçla failin işlemeye kast ettiği arasında nitelik farkı vardır²⁶⁹. Bu sebeple verilen bu örneklerin ikisinde de ETCK 52. madde hükmü uygulanamamaktaydı. Zira ETCK'nın 52. maddesinin uygulama alanı bulabilmesi için, gerçekleşen suçun konusu ile failin işlemeyi istediği suçun hukuki konusunun aynı olması şarttı²⁷⁰. Aksi hâlde doktrinde suçta sapma diye anılan durumun söz konusu olduğu ifade edilmekteydi; suçta sapma hâli ise 52. maddenin kapsamı dışında kalmaktaydı ve dolayısıyla 52. maddenin failin işlemeye kastettiği suç ile gerçekleşen suç arasında kurduğu varsayım söz konusu olmadığı için suçta sapma hâlinde failin kast ve taksirine göre her ikisi de kasıtlı veya biri kasıtlı diğeri taksirli iki suç bulunmaktaydı²⁷¹.

Anlaşıldığı üzere, 52. maddenin uygulanması için failin istediği netice ile meydana gelen netice arasında nitelik farkının bulunmaması, bu ikisi arasındaki tek farkın hedefte ve mağdurun kişiliğinde görülmesi gerekmektedir²⁷². Aslında nitelik farkının bulunmaması olarak ifade edilen şarttan murat, konuların niteliklerinin aynı olmasının gerekliliğinden ibarettir. Bu şartın aranması, her ne kadar 52. maddenin lafzındaki “...kastettiği şahıstan başkası zararına...” şeklindeki ifadeden anlaşılmaktaysa da²⁷³, DÖNMEZER/ERMAN 52. madde hükmünün sadece mağdurda veya hedefte değişiklik olması hâline münhasır olmadığı ve suçun konusunda yanılma ve sapma hâllerini de kapsayacak şekilde²⁷⁴ geniş yorumlanması gerektiği görüşündedirler²⁷⁵. Bu görüşe göre, failin

---

²⁶⁸ İçel(1967), s. 226.

²⁶⁹ Dönmezer/Erman(1994), s. 324, no. 1058.

²⁷⁰ Önder, s. 356.

²⁷¹ Dönmezer/Erman(1994), s. 325, no. 1058.

²⁷² Dönmezer/Erman(1994), s. 326, no. 1058.

²⁷³ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.279.

²⁷⁴ Dönmezer/Erman(1994), s. 326, no.1059.

²⁷⁵ Özgenç(2018), s. 635, dn. 1144.

suçun konusu üzerindeki yanılığsı veya sair bir arıza nedeniyle suçunu başka konu üzerinde işleme, bazen suçun vasfını ve ağırlığını etkilemeyebilir²⁷⁶, bu ihtimalde yanılmanın etkisi yoktur; bazen suçun vasfını değiştirmeyebilir ancak ağırlığına etkili olabilir²⁷⁷, bu ihtimalde ise 52. maddedeki prensibi uygulamak gerekir²⁷⁸; bazen de suçun vasfını deęiřtirebilir²⁷⁹, bu ihtimalde 52. madde uygulanmamalı, kasta veya taksire ilişkin genel esaslar uyarınca mesele çözümlenmelidir, zira bu ihtimalde suçta sapma bulunup istenmemiş bir netice gerçekteymiřtir²⁸⁰.

5237 sayılı TCK'da ise, daha önce ifade ettiğimiz gibi, 52. madde benzeri bir hüküm bulunmamaktadır ve hedefte sapmaya ilişkin ayrıca bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak önceki bölümde de ifade edildiği gibi, doktrin ve uygulamadaki görüşe göre hedefte sapma durumunda konuların aynı olabilmesi gibi farklı olabilmesi de mümkündür²⁸¹. Bu itibarla, hedefte sapma sonucunda failin tasavvurundaki suçun niteliğinin değişmesi söz konusu olsa da *suçta sapma* kavramının artık kullanılmasının isabetli olmadığı görüşündeyiz. Zira bu durumlarda da meydana gelen durum, aslında hedefte sapma olmaktadır.

---

²⁷⁶ Yazarlar, bu ihtimale ilişkin olarak, birisinin samanlığından arpa çalmak isteyen failin karanlık nedeniyle çuvaları karıştırarak buğday çalması örneğini vermişlerdir, Dönmezer/Erman(1994), s. 326, no. 1059.

²⁷⁷ Failin sahte incilerden yapılmış bir kolyeyi çalmak isterken yine aynı mağdura ait gerçekte incilerden yapılmış bir kolye çalması bu ihtimale örnek olarak gösterilmiştir. Bkz. Bengü, 78.

²⁷⁸ Bazı yazarlar ise bu ihtimalde yanılmanın etkisi olmadığını ve suç gerçekte hangi konu üzerinde işlenmişse failin de bu konudan dolayı cezalandırılması gerektiğini savunmaktadırlar. Bkz. Hafter, Lehrbuch des schweizerischen Strafrechts, Berlin 1926, 178-181'den nakleden Bengü, s. 78. Örnek olarak, değersiz bir kopyayı tahrip ettiğini zannederek gerçekte değerli bir tabloyu parçalayan kimsenin hatası dikkate alınmamalıdır, fail bu yanılığsında yararlanmamalıdır. Bkz. Bengü, s. 78.

²⁷⁹ Yazarlar, bu ihtimale ilişkin olarak, failin özel evrakta sahtecilik yapmak isterken, resmî evrak sayılan bir varakada sahtecilik yapmasını örnek olarak göstermişlerdir. Bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 326, no.1059.

²⁸⁰ Dönmezer/Erman(1994), s. 326-324, no. 1059.

²⁸¹ Özgenç(2018), s. 634; Göktürk(2013),s. 194; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 510-511; Merki, s. 520-521; Özgenç(1998), s. 353-354; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.279.

2.2. Hedefte Sapmanın Türleri

2.2.1. Tek Neticeli Hedefte Sapma

Hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda kimi zaman failin hareketinin sonucunda tek bir netice meydana gelebilir. Böyle durumlarda *tek neticeli hedefte sapma* söz konusudur.

ÖZGENÇ bu durumu, hedef ittihaz edilen eşya veya kişi üzerinde herhangi bir neticenin gerçekleşmediği ve fakat icrasına başlanan fiilin başka bir kişi veya konu üzerinde sonuç meydana getirdiği hâller olarak tanımlamaktadır²⁸². DEMİRBAŞ, failin kastettiği asıl neticenin yerine başka bir neticeyi gerçekleştirmesi durumunda tek neticeli hedefte sapmanın varlığından bahsetmektedir²⁸³. TOROSLU/TOROSLU da tek neticeli sapmayı, (A)'nın (B)'yi öldürmek için ateşlediği silahtan çıkan merminin (B)'nin yanında duran (C)'ye isabet ederek onu öldürmesi örneği ile açıklamaktadır²⁸⁴. Benzer şekilde, APAYDIN, tek neticeli sapmada failin istediği neticeyi meydana getirdiğini ancak istediği konu üzerinde meydana getiremediğini belirtmektedir²⁸⁵. DÖNMEZER/ERMAN, failin asıl kastettiği neticenin gerçekleşmeyip bunun yerine başka bir neticenin gerçekleştiğini belirttiği tek neticeli sapmada, mağdurun kimliğinde herhangi bir yanılgıya düşülmemesine ve gerçekten düşünülen kişiye ateş edilmesine rağmen failin elinin titremesi, mağdurun kendisini sakınması ya da mermi yoluna aniden üçüncü kişinin girmesi gibi nedenlerle suçun bir başkası aleyhine işlendiğini ifade etmektedir²⁸⁶.

ÖZEN ise, tek neticeli sapma durumunu, suç konusunun değişip değişmemesine göre iki ayrı örnekle açıklamaktadır. Suçun konusunun aynı olduğu ilk örnekte (A), (B)'yi öldürmek için ateş eder ancak kurşunun sekmesi

---

²⁸² Özgenç(2018), s. 644, dn. 1152.

²⁸³ Demirbaş, s. 437.

²⁸⁴ Toroslu/Toroslu, s. 275.

²⁸⁵ Apaydın, s. 137.

²⁸⁶ Dönmezer/Erman(1994), s. 332, no. 1053-1054.

sonucu (C) ölür; konuların farklı olduğu ikinci örnekte (A)'nın, (B)'nin camını kırmak için attığı taş camı kırmaz ancak (D)'yi yaralar²⁸⁷. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, faile veya failin suçta kullandığı araca ilişkin bir nedenden dolayı hareketin kastedilen sonucu değil başka bir neticeyi meydana getirmesi hâlinde, tek neticeli sapmanın söz konusu olduğunu ifade etmektedir²⁸⁸. MERKİ, tek neticeli sapmayı, failin hem istemediği hem de kastettiği neticeden başka bir neticenin meydana gelmesi hâlinde söz konusu olan sapma çeşidi olarak tanımlamaktadır²⁸⁹. ÖZAR, kastedilen neticenin sapma nedeniyle başka bir şey veya kimse üzerinde meydana gelmesini, tek neticeli sapma olarak ifade etmektedir²⁹⁰.

Gerçekten, tek neticeli hedefte sapma hâlinde fail, tasavvuruna uygun şekilde bir suçu işlemek için bir hareket gerçekleştirir. Ancak sapma sonucunda bu hareket failin üzerinde suç işlemeye doğrudan kastettiği suç konusu üzerinde herhangi bir netice meydana getirmez. Ne var ki, meydana gelen sapma nedeniyle, failin hareketi neticesini başka bir konu üzerinde meydana getirir. Örnek olarak, failin hasmını öldürmek için gönderdiği şekerlemeyi başka bir aile ferdinin yemesi, failin içine zehir koyduğu çayı hedeflediği kişinin değil bir başkasının içmesi hâllerinde tek neticeli hedefte sapma söz konusudur²⁹¹. Söz gelimi, kalabalık bir kutlama sırasında, hasmını zehirlemek için içine ilaç koyduğu içeceği garson ile gönderen failin, içecek hasmına ulaşmadan bir başka davetlinin alıp içmesi neticesinde başkasının ölümüne sebebiyet vermesinde tek neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir.

Tek neticeli hedefte sapma hâlinde meydana gelen netice, failin hedef aldığı konu üzerinde meydana gelmesini istediği netice ile aynı nitelikte olabileceği gibi farklı da olabilir. Bu durum aynı zamanda, sapma sonucunda gerçekleşen suçun konusu ile failin gerçekleştirmeye doğrudan kastettiği suçun konusunun aynı olabileceği gibi farklı da olabileceğinin kabul edilmesinin de bir sonucudur.

---

²⁸⁷ Özen(2018) s. Genel Hükümler, 511.

²⁸⁸ Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 718-719.

²⁸⁹ Merki, s. 520.

²⁹⁰ Özar, s. 238.

²⁹¹ Örnekler için bkz. Koca(2009), s. 90.

Tek neticeli hedefte sapmada, sapma nedeniyle meydana gelmeyen netice bakımından failin doğrudan kastı söz konusudur. Fail, bu neticeyi gerçekleştirmek için elverişli araçlarla icra hareketlerine başlar ancak elinden olmayan bir nedenden -sapma- dolayı bu netice gerçekleşmez. Bu sebeple failin doğrudan kast ettiği netice yönünden, teşebbüs aşamasında kalmış bir suç söz konusudur. Sapma nedeniyle meydana gelen netice açısından ise, duruma göre failin olası kastı veya taksiri söz konusu olabilir. Hatta belki olayın şartları göz önünde tutulursa, failin taksirinin dahi söz konusu olmadığı durumlar da gündeme gelebilir. Zira meydana gelen neticenin faile objektif olarak isnat edilebilir bir netice olmaması hâlinde, ceza hukuku anlamında kaza ve tesadüften bahsedilmesi gerekir.

Tek neticeli hedefte sapmayı daha iyi açıklayabilmek için Yargıtay kararlarına konu teşkil eden aşağıdaki olayları örnek göstermek mümkündür:

- Sanık, N.'ye ait işyerine giderek ondan veresiye alkol ister. Ancak N.'nin kabul etmeyerek uzaklaşmasını istemesi üzerine sanık, N.'nin işyerine taş atar. Sanığın attığı taş M.'ye ait olan başka bir işyerinin camına isabet ederek kırılmasına sebep olur²⁹².
- Sanık, kendi kızı A.'ya sarkıntılık yapar. A. durumu annesi Ş. ile babaannesi F.'ye anlatır. Fail, bu durumun duyulmasına sinirlenir. A.'ya, öldürmek için saldırır. Bunun üzerine A., Ş., ve F. kendilerini salona kapatır. Sanık bunun üzerine kapıda delik açar ve tüfeği ile içeri ateş eder. Ancak A. değil F. isabet alır ve ölür²⁹³.
- Aralarında husumet olan Ahmet ve Seyitali kavga etmeye başlar. Ahmet, oğlu Mehmet'ten silahını getirmesini ister ve gelen silahla Seyitali'yi vurmayı hedefler. Ancak Seyitali'nin uzaklaştığı ve olay yerine gelenlerin

²⁹² Yargıtay 15. CD. E. 2012/12484 K. 2013/1600 T. **30.01.2013** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

²⁹³ Yargıtay 5. CD. E. 1977/1590 K. 1977/2043 T. **14.06.1977** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 03.06.2019)

Ahmet'in elinden tabancayı almak istediği sırada tabanca ateş alır ve kavgayla ilgili bulunmayan Hüseyin isabet alarak ölür²⁹⁴.

- Sanık, alkollü vaziyette eve geldiği için babası ile arasında tartışma çıkar. Kendisini eve kabul etmek istemeyen babasına, cebinden çıkardığı bıçağı yaralamak kastıyla sallar. Ancak sanığın babası değil, kavgayı ayırmak için araya giren kız kardeşi isabet alarak yaralanır²⁹⁵.

2.2.2. Çift (veya Çok) Neticeli Hedefte Sapma

Hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda kimi zaman ise birden fazla netice meydana gelebilir. Böyle durumlarda *çift veya çok neticeli hedefte sapma* söz konusudur.

ÖZGENÇ, kasten işlenen fiil nedeniyle, hedef ittihaz edilen eşya ve kişinin yanı sıra, bir başka konu veya kişi üzerinde de netice meydana gelmesi hâlinde çift neticeli sapmanın varlığından söz etmektedir²⁹⁶. DEMİRBAŞ, failin asıl kastettiği neticeye ek olarak başka bir neticenin daha gerçekleşmesini çift neticeli sapma olarak tanımlamaktadır²⁹⁷. TOROSLU/TOROSLU çift neticeli sapmayı, (A)'nın (B)'yi öldürmek için ateşlediği silahından çıkan merminin (B)'ye isabet edip onun vücudundan çıkarak arkasında duran (C)'ye isabet etmesi ve ikisinin de ölmesi örneği ile açıklamaktadır²⁹⁸. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, failin fiilinin hem kastedilen neticeye hem de başka bir neticeye neden olması hâlinde çift neticeli sapmanın söz konusu olduğunu ifade etmektedir²⁹⁹. DÖNMEZER/ERMAN ise bu durumu failin kastettiği suç ve netice ile birlikte, istemediği ikinci veya daha fazla neticenin de meydana gelmesi olarak tanımlamakta ve failin ateş ederek

---

²⁹⁴ Yargıtay CGK T. 1.11.1971 S. 1-460/357 (Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1046-1047.)

²⁹⁵ Yargıtay CGK T. 9.11.1949 S. 2-146 (Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1048.)

²⁹⁶ Özgenç(2018), s. 644, dn. 1152.

²⁹⁷ Demirbaş, s. 437.

²⁹⁸ Toroslu/Toroslu, s. 276.

²⁹⁹ Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 719.

öldürmek istediği mağdurdan çıkan kurşunun bir başkasına isabet ederek onun yaralamasını örnek olarak göstermektedir³⁰⁰.

HAKERİ bu durumu, failin istediği neticenin gerçekleşmiş olması ile beraber bunun yanında başka neticelerin de meydana gelmesi, olarak tanımlamıştır³⁰¹. ÖZEN, çift neticeli hedefte sapmayı, suç konusunun değişip değişmemesine göre iki ayrı örnek üzerinden açıklamıştır. Suç konusunun aynı olduğu ilk örnekte, (A), (B)'yi öldürmek için ateş eder ve (B)'nin isabet alarak ölmesinden sonra onun vücudundan çıkan kurşun (C)'yi de öldürür; suç konusunun farklı olduğu ikinci örnekte (A)'nın, (B)'nin camını kırmak için attığı taş camı kırar ve içeride bulunan (C)'yi yaralar³⁰². MERKİ, çift neticeli sapmayı, failin işlemeye kastettiği suç ve neticeyle birlikte istemediği başka netice veya neticeleri de gerçekleştirmesi hâlinde söz konusu olan sapma çeşidi olarak ifade etmektedir³⁰³. BİRTEK, failin gerçekleştirmek istediği neticenin yanında konusu aynı veya farklı olan başka neticelerin de meydana geldiği durumları, çok neticeli sapma olarak tanımlarken; birden çok kişiye karşı aynı suçun işlenmesi ile tek hareketle birden fazla farklı suçun işlenmesi olarak konuyu ikiye ayırarak incelemektedir³⁰⁴. APAYDIN, failin kastettiği neticenin yanı sıra istemediği ikinci bir neticenin daha meydana gelmesini çok neticeli sapma olarak tanımlamaktadır³⁰⁵. ÖZTÜRK/ERDEM, failin hedef aldığı konunun yanı sıra başka bir konu üzerinde de suçun gerçekleştirilmesi durumunda çok neticeli sapmanın varlığından bahsetmektedir³⁰⁶.

Doktrindeki tanımlardan da anlaşılacağı üzere, çift neticeli hedefte sapma durumunda failin gerçekleştirmeyi tasavvur ettiği neticenin yanı sıra, failin gerçekleştirmeye doğrudan kast etmediği ikinci bir netice daha meydana gelir.

---

³⁰⁰ Dönmezer/Erman(1994), s. 322,335; no. 1053,1068.

³⁰¹ Hakeri, s. 491.

³⁰² Özen(2018), Genel Hükümler, s. 512.

³⁰³ Merki, s. 521.

³⁰⁴ Birtek, s. 244.

³⁰⁵ Apaydın, s. 138.

³⁰⁶ Öztürk/Erdem, s. 341.

Failin gerçekleştirmeyi tasavvur ettiği netice, meydana gelen ilk neticedir. Bu netice açısından failin doğrudan kastı söz konusudur. Meydana gelen ikinci netice ise, failin doğrudan kast ettiğinden ayrı bir neticedir ve failin bu netice açısından duruma göre olası kastı veya taksiri söz konusu olabilir. Sonuç itibarıyla; fail istediği ve gerçekleştirdiği netice bakımından kasıtlı; ikinci netice bakımından ise somut olayın şartlarına göre olası kastı, bilinçli taksiri veya basit taksiri ile sorumlu olur³⁰⁷.

Çift neticeli hedefte sapmada da, durumun şartları göz önünde bulundurulduğunda sapma sonucunda gerçekleşen ek netice açısından failin taksirinin dahi bulunmadığı durumlar gerçekleşebilir. Gerçekten, meydana gelen diğer neticenin faile objektif olarak isnat edilmesi her zaman mümkün olmayabilir.

Sapma sonucu meydana gelen ek netice ile failin gerçekleştirmeye doğrudan kastettiği netice aynı nitelikte olabileceği gibi farklı nitelikte de olabilir. Bu durum, tek neticeli sapmada da ifade ettiğimiz gibi, sapma sonucunda gerçekleşen suçun konusu ile failin gerçekleştirmeye doğrudan kastettiği suçun konusunun aynı olabileceği gibi farklı da olabileceğinin kabul edilmesinin bir sonucudur.

Çift neticeli sapmanın, failin gerçekleştirmeyi tasavvur ettiği neticenin yanı sıra failin gerçekleştirmeye doğrudan kast etmediği ikinci bir netice meydana getirme ihtimalinden başka, gündeme gelebileceği başka bir ihtimal daha mevcuttur. Failin gerçekleştirmek istediği netice gerçekleşmemiş ve fakat sapma sonucunda failin doğrudan kastının söz konusu olmadığı iki ya da daha fazla netice meydana gelmiş olabilir. Böyle istisnai durumlarda da çift neticeli hedefte sapmanın varlığından söz etmek gerekir. Örnek vermek gerekirse; fail, (A) kişisine ateş etmek isterken, olayı gören (C) kişinin müdahale etmek amacıyla namluyu başka yöne çevirmek için silahı eliyle ittiği ve aynı anda failin tetiğe bastığı olayda, silahtan çıkan kurşun (C) kişinin elini delip geçerek o sırada olay yerinden geçmekte olan (D) kişisine isabet edip yaralanmasına sebep olmuş olabilir. Böyle durumlarda, failin hedef aldığı konu bakımından gerçekleştirmek istediği netice

---

³⁰⁷ Aksoy İpekçioğlu, s. 170.

tıpkı tek neticeli hedefte sapmada olduğu gibi teşebbüs aşamasında kalmıştır. Ancak hedefte sapma sonucu gerçekleşen netice sayısı, tek neticeli hedefte sapmanın aksine, bir tane değildir. Bu ve benzeri durumlarda, hedefte sapmanın türünü tespit etmek açısından meydana gelen netice sayısı dikkate alınarak bir değerlendirme yapmak gerektiği için, çift neticeli hedefte sapmanın gerçekleştiğini kabul etmek gerekir.

Ayrıca ifade etmek gerekir ki, “çift” neticeli hedefte sapma ifadesini kullanmamızın nedeni, doktrinde yaygın olarak kullanılan terimin bu olmasıdır. Yoksa terimin içinde “çift” kelimesinin geçmesi, hedefte sapma sonucunda birden fazla neticenin gerçekleştiği durumlarda illaki bu netice sayısının ikiden ibaret olmasını gerektirmez. Bittabi bu neticelerin ikiden fazla olabilmesi de mümkündür. Bu sebeple, çift neticeli sapma yerine “çok neticeli sapma” kavramı da kullanılabilir, bunda bir sakınca yoktur. Bu duruma şu şekilde bir örnek vermek mümkündür: Fail (F), (A)’yı öldürmek için yol kenarında pusuda bekler. (A) yaya olarak yoldan geçtiği sırada (F) onu görür ve hızla yaklaşarak yakın sayılabilecek bir mesafeden silahını ateşler. (A), atıştan isabet alır ve ölür. (A)’nın vücudundan çıkan mermi, yoldan geçmekte olan bir minibüsün camını kırarak içerideki yolculardan birisinin yaralanmasına sebep olur. Görüldüğü üzere bu olayda, (A)’nın ölümü, minibüsün camının kırılması, yolcunun yaralanması neticeleri gerçekleşmiştir.

Çift neticeli hedefte sapmayı daha iyi açıklayabilmek için Yargıtay kararlarına konu teşkil eden aşağıdaki olayları örnek göstermek mümkündür:

- Sanık, yerden aldığı taşı hasmının arabasının arka camına doğru atar. Bunun sonucunda, camın kırılır ve içeri düşen taş arabanın ön koltuğunda oturmakta olan bir başka kişinin kafasına isabet ederek, yaralanmasına neden olur³⁰⁸.

---

³⁰⁸ Yargıtay CGK E. 2013/431 K. 2014/377 T. 16.09.2014 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

- Aralarında husumet olan Bilal ile Murat kavga ederken, Bilal silahını getirir. Bunun üzerine Murat, kendini korumak amacıyla Bilal'in silah tutan eline müdahale eder. O esnada Bilal'in silahı ateşlemesiyle mermi, Murat'ın sol elini delip çıkar. Murat'ın elinden çıkan mermi, üç metre mesafede bulunan Erdoğan'ın göğüs bölgesine isabet ederek ölümüne sebebiyet verir³⁰⁹.
- Evli olan Selahattin ile Arife boşanmak üzere anlaşılırlar. Ancak Selahattin, Arife'yi öldürmeye karar verir ve Arife'nin çalıştığı yere gidip onu öldürmek için silahını çıkararak ona doğru iki el ateş eder. Daha sonra duruma müdahale etmek isteyen Mustafa olay yerine gelir ve üçüncü atış da Mustafa'ya isabet eder. Aldıkları isabetler sonucunda hem Arife hem de Mustafa ölür³¹⁰.
- Sanık, resmi nikâhlı eşini öldürmek ister. Eşini öldürmek için silahını ateşlediği sırada, kızı eşinin kucağındadır. Sanığın atışları sonucunda eşi isabet alarak yaralanır. Ancak sanığın kızı da isabet alır ve ölür³¹¹.

2.3. Hedefte Sapmanın Sonuçları Ve Hedefte Sapmada Sorumluluk Rejimi

2.3.1. Hedefte Sapmanın Sonuçları

2.3.1.1. Tek Neticeli Hedefte Sapmanın Sonuçları

Gerek genel olarak hedefte sapmaya ilişkin kavramsal açıklamalarımızdan gerekse özel olarak tek neticeli hedefte sapmaya ilişkin açıklamalarımızdan yapılabilecek çıkarımlara ve TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, tek neticeli sapmanın sonuçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

---

³⁰⁹ Yargıtay CGK E. 2008/99 K. 2008/185 T. **08.07.2008** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 01.07.2019)

³¹⁰ Yargıtay CGK E. 1996/1-300 K. 1997/4 T. **04.02.1997** (<https://legalbank.net>, son erişim tarihi: 01.07.2019)

³¹¹ Yargıtay CGK. E. 1973/446 K. 1973 / 163 T. **19.02.1973** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 01.07.2019)

- Fail tek bir fiil ika etmiş ve bu fiil etkisinde meydana tek bir netice gelmiştir.
- Fail, sapma nedeniyle hedefindeki konu üzerinde tasavvurundaki suçu gerçekleştirememiştir. Bu itibarla failin, tasavvurundaki suçu işlemek için hedef aldığı konu bakımından icrasına başladığı suç tamamlanamamıştır, teşebbüs aşamasında kalmıştır. Çünkü failin gerçekleştirdiği fiil, sapma nedeniyle hedefindeki konu üzerinde etkisini gösteremediğinden herhangi bir netice de meydana getirememiştir.
- Failin gerçekleştirdiği fiil, sapma nedeniyle, failin hedef aldığı konudan başka bir konu üzerinde netice meydana getirmiştir. Bu itibarla da üzerinde netice meydana gelen konu bakımından tamamlanmış bir suç söz konusu olmaktadır.
- Tek neticeli sapma hâlinde, biri teşebbüs aşamasında kalmış ve diğeri tamamlanmış iki ayrı suç bulunmaktadır³¹².

2.3.1.2. Çift neticeli hedefte sapmanın sonuçları

Çift neticeli hedefte sapmaya ilişkin yer verilen açıklamalardan sonra, sonuçlarına ilişkin olarak TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, şunları sıralamak mümkündür:

---

³¹² *Hakeri*'nin de ifade ettiği üzere, Alman doktrinindeki hakim görüş ve TCK'nın gerekçesi, hedefte sapmada, yanılmada olduğu gibi tek değil, iki suç bulunduğunu kabul etmektedir; *Hakeri*, s. 489.

765 sayılı Kanun'a göre, tek neticeli sapmada tamamlanmış tek suçun varlığı kabul edilmekteydi. Bu Kanun'un yürürlükte olduğu zamanki görüşler de, Kanun'un etkisi ile bunu savunmuştu. Ne var ki, 5237 sayılı Yeni TCK'nın yürürlüğe girmesi ile bu durum değiştirmiştir. Yine de, eski TCK'nın anlayışının bir devamı olarak, tek neticeli sapma durumunda hâlâ tamamlanmış tek suçun varlığını kabul eden yazarlar da vardır: bkz. *Özar*, s. 239.

Özar, tek neticeli hedefte sapma hâlinde suçun, failin kastettiği kişiye karşı işlenmiş varsayılması gerektiğini ifade etmektedir. Bunu ifade ederken de, hâlihazırda bunu engelleyecek bir yasa hükmü bulunmadığını gerekçe göstermektedir. Sonuç olarak ise, uygulamada, 765 sayılı TCK m. 52'deki sonuçlara uygun süregelmiş görüş ve kararların devam etmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. *Özar*, s. 239. Yazarın, 765 sayılı TCK'nın anlayışını benimseyip, 5237 sayılı Yeni TCK'ya egemen olan suç teorisini bilhassa hedefte sapma ve fikri içtima bağlamında isabetli değerlendiremediği kanaatindeyiz.

- Fail tek bir fiil ika etmiştir; ancak meydana gelen netice sayısı birden fazladır.
- Fail hedeflediği konu üzerinde bir netice meydana getirmiştir. Bu konu yönünden, failin işlediği suç tamamlanmıştır.
- Fail hedeflediğinden ayrı bir konu veya konular üzerinde de netice meydana getirmiştir. Bu konu veya konular yönünden de, failin işlediği suç tamamlanmıştır.
- Bu itibarla ortada birden fazla suç vardır ve bu suçların hepsi de tamamlanmıştır, teşebbüs aşamasında kalmamıştır. Teşebbüs aşamasında kalan suç olmadığına göre, çift neticeli sapma hâlinde, kural olarak gerçekleşen netice sayısı kadar suç vardır. Ancak istisnai bir durum olarak, çift neticeli hedefte sapma hâlinde failin işlemeye kast ettiği suçu hedef aldığı konu üzerinde gerçekleştiremeyip, hareketinin birden fazla başka konu üzerinde netice meydana getirebileceğine işaret edilmişti. İşte netice sayısından yola çıkılarak çift neticeli hedefte sapma kavramı altında değerlendirilmesi gereken bu istisnai durumda, gerçekleşen netice sayısına ek olarak, teşebbüs aşamasında kalan suçu da failin ceza sorumluluğunu belirlerken işlenen suç sayısı açısından hesaba katmak gerekir.

2.3.2. Hedefte Sapma Hâlinde Ceza Sorumluluğu

Hedefte sapmada failin ceza sorumluluğunun belirlenebilmesi için, hedefte sapmaya bağlanan sonuçlar önem taşımaktadır. Hedefte sapmaya bağlanan sonuçlar önceki başlıkta sıralanmıştı. İşte bu sonuçlara göre, hedefte sapma durumunda failin cezalandırılma rejimine ilişkin sistemler karşımıza çıkmaktadır.

Konuyu somutlaştırmak için örnek vermek gerekirse, 765 sayılı mülga Kanun'da hedefte sapma sonucunda tamamlanmış tek bir suç gerçekleştiği kabul

edilerek tek suça göre sorumluluk esası benimsendiğine³¹³ daha önce değinilmişti. Oysa 5237 sayılı TCK'da ise hedefte sapmaya ilişkin bir düzenlemeye yer verilmeyerek bu durumun çözümlenmesinin doktrine ve uygulamaya bırakıldığı görülmektedir. Bu itibarla hedefte sapmada tek netice gerçekleştiği hâllerde birisi tamamlanmış ve diğeri teşebbüs aşamasında kalmış iki suç; çift neticeli sapma hâlinde ise, kural olarak, meydana gelen netice sayısı kadar suç olduğu göz önünde bulundurulduğunda failin bunlardan kastına veya taksirine göre sorumlu tutulması gerekmektedir. Görüldüğü gibi 765 sayılı Kanun döneminde tekli bir sistem benimsenmişken, 5237 sayılı TCK'da aynı sistem benimsenmemiş ve bu anlayış terk edilerek ikili bir sisteme geçilmiştir. Bu itibarla, eski ve yeni TCK'da hedefte sapma durumunda cezalandırma rejimine ilişkin farklı sistemlerin benimsendiği görülmektedir. Benzer şekilde, Alman ceza hukuku doktrinine bakıldığında da, hedefte sapmada failin nasıl cezalandırılacağı meselesinin çözümü için süregelen tartışmalar olduğu görülmektedir ve bu tartışmalar iki ayrı kutup olarak addedilebilen *somutlaştırma teorisi* ile *eşdeğerlik teorisi* arasında hareket etmektedir³¹⁴.

Eşdeğerlik teorisinde, tekli bir sistem benimsenmesi gerektiği savunulur. Bu teoriye göre, suçların konusu eşdeğer(denk) ise hedefte sapma dikkate alınmamalıdır³¹⁵. Bu görüş, sapma hâlinde -tıpkı mağdurun kimliğinde yanılmada olduğu gibi- failin tamamlanmış tek bir suçtan sorumlu tutulması gerektiğini savunur. Görülmektedir ki, bu teori hedefte sapmayı yanılma ile aynı şekilde çözen bir anlayışa sahiptir ve sapma hâli için yanılmadan ayrı olarak geliştirilmiş bir çözüm önerisi yoktur. Eşdeğerlik teorisine göre, hedefte sapma hâlinde, netice "aynı nitelikte konu üzerinde meydana gelmişse", failin genel kastı kabul edilir ve gerçekleşen bu "tek suçtan" kasten sorumlu tutulması gerektiği savunulur³¹⁶. Örnek olarak, Avustralya hukukunda "transferred malice" denilen bu durumda, aynı şekilde kişiler ya da eşyalar arasında herhangi bir ayırım yapılmayarak failin

³¹³ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s.279; İçel(1967), s. 225-226.

³¹⁴ Roxin, §12, kn. 160.

³¹⁵ Heinrich(Çev.Hakeri ve diğerleri), s. 161, kn. 1106.

³¹⁶ Önder, s. 354.

cezası belirlenir³¹⁷. 765 sayılı Kanun'da da tekli bir sistem benimsendiğine işaret etmiş ve bu Kanun'un 52. maddesinde sapma ile yanılmanın birlikte ele alındığını daha önce belirtmiştik. Buradan yola çıkarak, 765 sayılı Kanun'da eşdeğerlik teorisinin çözüm şeklinin benimsendiği söylenebilir. Ancak bu anlayış 5237 sayılı TCK tarafından, böyle bir cezalandırma sisteminin doğurabileceği sakıncalar göz önünde tutularak benimsenmemiştir. Yine de, eşdeğerlik teorisinin özellikle uygulanması ile doğurduğu sonuçlar bakımından sakıncalarını ortaya koyabilmek ve somutlaştırma teorisi ile kıyas edebilmek adına, bu teorisinin uygulanması ile failin ceza sorumluluğunun nasıl belirlenebileceği, tek ve çift neticeli sapma hâlleri ayrı ayrı ele alınarak aşağıdaki alt başlıklarda ayrıca incelenmiştir.

Somitlaştırma teorisi, kastın önceden belli bir konu üzerinde somutlaşması gerektiğini savunur; bu sebeple eğer sapma sonucunda failin hedeflediğinden başka bir konu isabet alırsa, failin bu açıdan kastı olmadığı kabul edilir³¹⁸. Bu teoriye göre sapma önemlidir ve sapmanın suçun konusunda hatadan farklı sonuçlara bağlanması gerekir³¹⁹. Alman ceza hukuku literatüründeki hâkim görüş bu yöndedir³²⁰. Görüldüğü üzere somutlaştırma teorisinde, eşdeğerlik teorisinin aksine, hedefte sapma hâlinde ceza sorumluluğunu belirlemek için hatadan ayrı bir çözüm şekli getirilmiştir. Bu teoriyi savunanlar, meydana gelen neticenin tek olduğu durumlarda dahi, failin bunu istemediği ve tasavvur etmediği için neticeden kastı dolayısıyla sorumlu tutulamayacağını ancak genel kusurluluk kuralları içinde meselenin incelenmesi gerektiğini ileri sürerek bu şekilde yapılacak bir inceleme sonucunda failin neticeden olası kast veya taksirle sorumlu tutulabileceğini ifade ederler³²¹. Buna ek olarak benzer şekilde, sapmanın hata konusunu düzenleyen kurallara göre çözümlenmesini isabetli bulmayan ve kastın ancak belli bir şeyi özel

---

³¹⁷ Brown vd., 180'den nakleden Hakeri, s. 489.

³¹⁸ Roxin, §12, kn. 160.

³¹⁹ Bemman(Çev.Önder), s. 311; Önder, s. 353.

³²⁰ Bu konuda bkz. Roxin, §12, kn. 160.

³²¹ Önder, s. 353.

olarak içerdiği zaman var olacağını savunanlar, sapmada failin hareketini yönelttiği konu bakımından teşebbüsün söz konusu olduğunu da ifade ederler³²².

Bahsi geçen teorileri karşılaştırmak adına örnek verilerek, (B) kişisini öldürmek isterken sapma sonucu (C) kişisini öldüren (A) failinin cezai sorumluluğuna ilişkin olarak şu şekilde bir değerlendirme yapılabilir: Somutlaştırma teorisine göre fail (A), mağdur (B)'yi öldürmeye ancak teşebbüs etmiştir ve bundan başka (C)'nin ölüm neticesinden de duruma göre taksirli sorumluluğu söz konusu olabilir; buna karşın eşdeğerlik teorisine göre (A), bir insanı öldürmeye kast etmiştir –bu kişi (B)'dir- ve bir insanı öldürmüştür -bu kişi ise (C)'dir-, bu onun gerçekleşen ölüm neticesinden kastının varlığı için yeterli görülmektedir³²³.

TCK'da hedefte sapma durumunda ceza sorumluluğuna ilişkin nasıl bir anlayışın benimsendiğini anlamak için 30. ve 44. maddelerin gerekçelerindeki ifadelerin yol gösterici nitelikte olduğu görülür³²⁴. TCK'nın hatayı düzenleyen 30. maddesinin gerekçesinde, hedefte sapma ile ilgili olarak bu madde kapsamında bir düzenleme yapılmasına gerek görülmediği ifade edilmiştir. Hedefte sapmanın benzer kurumlardan farkı otaya koyulmaya çalışılırken de değinildiği üzere, hedefte sapmada bir hatanın söz konusu olmadığı belirtilerek burada meselenin, “suçların içtimaı kapsamında değerlendirilmesi gereken bir sorun” olduğu vurgulanmıştır. Gerçekten, gerekçede de belirtildiği gibi hedefte sapma, uygulama tarafından da suçların içtimaı ve bilhassa fikri içtima bağlamında ele alınan bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır³²⁵. Doktrinde de bu yöndeki görüş hâkimdir³²⁶. TCK'nın fikri içtimaı düzenleyen 44. maddesinin gerekçesinde hedefte sapma ile ilgili yer alan açıklamalara bakıldığında da aynı hususun vurgulandığı bir

³²² Bemman(Çev.Önder), s. 308-309.

³²³ Roxin, §12, kn. 160.

³²⁴ Bkz. Özgenç(2005), s.421 vd., 575 vd.

³²⁵ “765 sayılı TCY'nın 52. maddesine benzer bir düzenlemeye yer verilmediğine göre sanığın eyleminin 5237 sayılı TCY'nda hangi suçu ya da suçları oluşturduğu sorununun içtima kuralları çerçevesinde çözülmesi gerekecektir.” Yargıtay CGK, E. 2008/1-99 K. 2008/185 T. 8.7.2008 (Göktürk(2014), s. 46.)

³²⁶ Bkz. Koca/Üzülmez(2018), s. 259; Akbulut(2019), s. 173; Özgenç(2005), s. 579; Göktürk(2013), s. 195; Akbulut(2016), s. 365, Özgenç(2018), s. 633; Gerçekler, H. (2017). **Yorumlu&Uygulamalı Türk Ceza Kanunu**. (3. Baskı). Ankara; Seçkin Yayıncılık., s. 392.

kere daha görülmektedir. Kanuni düzenlemede hedefte sapmanın, şahısta hata ile birlikte değerlendirilmesinden vazgeçilmesinin gerekçesinin bu durum olduğu belirtilmektedir. İster tek neticeli ister çok neticeli sapma hedefte sapma söz konusu olsun, daima birden çok suçun varlığı söz konusudur^{327, 328}. Dolayısıyla hedefte sapma hâlinde, suçların çokluğu gündeme gelmektedir. Bu itibarla, gerçekten hedefte sapma durumunda failin ceza sorumluluğunun fikri içtima kurallarına göre belirlenmesi gerekir.

Bu ifadelerden sonra, 5237 sayılı Yeni TCK'da hedefte sapmanın, artık hata kapsamında değerlendirilmediği görülmektedir ve sapma ile ilgili ayrıca bir hükme yer verilmeyerek bu konunun doktrin ve uygulamaya bırakıldığı göze çarpmaktadır. Doktrin ve uygulamadaki hâkim görüş ise madde gerekçelerinde de belirtildiği üzere, hedefte sapmanın fikri içtima bağlamında ele alınması gereken bir mesele olduğu yönündedir. Bu sebeple, 765 sayılı eski TCK'daki anlayışın yeni TCK'da devam ettirilmeyerek hedefte sapmanın hata ile birlikte değerlendirilmekten vazgeçilmesini ve meselenin çözümünün doktrin ile uygulamaya bırakılmasını isabetli bulmaktayız. Ancak bazı yazarların, TCK'da hedefte sapmayla ilgili bir hükme yer verilmemesini eleştirdiği görülmektedir.

SOYASLAN, 5237 sayılı TCK'da sapmanın hata içinde ele alınmayıp m. 30 ve 44'ün gerekçelerinde fikrî içtima bağlamında değerlendirilmesini eleştirmiş ve konunun yeniden gözden geçirilmesinin isabetli olacağını ifade etmiştir. Yazar bu görüşünün gerekçesi olarak, fikrî içtima hâlinde hem objektif (failin tek bir maddi vakıa yapması) hem de sübjektif (failin tek bir netice istemesi) olarak fiilin tek olduğunu belirtmiş ve neticenin fiil kapsamında olup onun üçüncü unsuru olduğunu ileri sürmüştür. Sapmada ise kimi zaman birden fazla maddi netice ve kimi zaman teşebbüs aşamasında kalmış bir suç ile tamamlanmış bir suç bulunabileceğinden dolayı sapmayı fikrî içtima içinde düşünmenin mümkün olmayacağını ifade etmiştir. Bu duruma getirdiği çözüm önerisine göre, konunun özel bir hüküm

---

³²⁷ Koca(2009), s. 91.

³²⁸ Suç tekliği-suç çokluğu ayrımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Göktürk(2013), s. 53 vd.

yoluyla düzenlenebileceğini, sapma hâlinde fikrî içtima uyarınca en ağır cezayı gerektiren suçun cezasının bir miktar artırılabilceğini ileri sürmektedir³²⁹.

Benzer şekilde TOROSLU/TOROSLU, 30. maddenin gerekçesinde hedefte sapmanın suçların içtimaî hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinin belirtilmesine karşın, bu durumun TCK'nın suçların içtimainı düzenleyen hükümleriyle bağdaşmadığını ileri sürmektedir^{330, 331}. EROĞLU da TCK'daki

³²⁹ Bkz. Soyaslan, s. 261,457.

Benzer şekilde *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe* de, adil bir çözüm için TCK m. 44'te bir değişiklik yapılarak hâkime belli oranda cezayı artırma imkânı verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe*(2016), s. 463.

³³⁰ Bkz. Toroslu/Toroslu, s. 274.

³³¹ *Toroslu/Toroslu*, TCK'nın 30. maddesinin gerekçesinde, hedefte sapma durumunda, suçların içtimaî hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gereken bir sorunun söz konusu olduğunun belirtilmesini eleştirmektedirler. Yazarlara göre, bu anlayış suçların içtimainı ilişkin hükümlerle bağdaşmamaktadır. Yazarlar, hedefte sapmada neden suçların içtimainı ilişkin hükümlerin uygulanamayacağını, suçların içtimainı ilişkin hükümleri tek tek ele alarak şu şekilde sistematik olarak izah etmektedirler:

- 1) Hedefte sapma durumunda, bileşik suçun söz konusu olmadığı açıktır (m.42).
- 2) Hedefte sapma durumunda, failin doğrudan hedef almamasına karşın gerçekleşen netice bakımından en fazla olası kastı söz konusu olabilmektedir. Bu itibarla failin gerçekleştirmeyi hedeflediği netice ile sapma sonucu meydana gelen neticenin, bir suç işleme kararının icrası kapsamında gerçekleştirildiği söylenemez. Oysa TCK, zincirleme suçun varlığı için bu şartı aramaktadır (m. 43). Buna ek olarak zincirleme suçun aynı kişiye karşı işlenmesi gerekirken hedefte sapmada, suçlar farklı kişilere karşı işlenmektedir. Ayrıca m.43/3, hedefte sapmanın gerçekleştiği kasten yaralama ve kasten öldürme suçları bakımından zincirleme suça ilişkin hükümlerin uygulanamayacağını belirtmektedir.
- 3) Nihayet hedefte sapma durumunda fikri içtima hükmü de uygulanamaz (m.44). Çünkü fikri içtimain söz konusu olabilmesi için bir fiil ile birden fazla farklı suçun işlenmiş olması gerekmektedir (yazarlar "fiil" ifadesinden "davranış" anlaşılmayacağını ayrıca belirtmişlerdir). Hâlbuki özellikle çift neticeli sapmada birden çok fiil bulunmaktadır ve hedefte sapma durumunda ortaya çıkan suçlar çoğunlukla aynı niteliktedir.

Bkz. Toroslu/Toroslu, s. 274-275.

Apaydın da, 5237 sayılı TCK'da sapmaya ilişkin bir hüküm bulunmamasını önemli bir eksiklik olarak nitelerken, *Toroslu/Toroslu* gibi, hedefte sapmada ortaya çıkan suçların çoğunlukla aynı nitelikte olduğundan yola çıkarak, fikri içtimada bir fiil ile birden fazla farklı suçun işlenmesi gerektiğini ifade etmekte ve çok neticeli sapmada bu sebeple TCK'nın gerekçesinde belirtildiğinin aksine fikri içtima kurallarının uygulanamayacağını belirtmektedir. Bkz. *Apaydın*, s. 17.

Merki'nin de, *Toroslu/Toroslu'nun* değerlendirmesini benimsediği görülmektedir. *Merki*, sapma hâlinde suçların içtimainı ilişkin hükümlerinin uygulanamayacağı görüşündedir. Bu görüşünü tıpkı *Toroslu/Toroslu'nun* sistematigi gibi sırayla açıklar. Buna göre; sapma hâlinde, bileşik suçun şartlarının gerçekleşmediği zaten açıktır. Yazarın ifadesiyle "zincirleme suçun ikinci fıkrasında düzenlenmiş şeklinin" ise sapma hâlinde uygulanmaması gerekir, çünkü sapma hâlinde istenmeyen suçun çoğunlukla taksirle işlenmesine karşın, maddenin aradığı "bir suç işleme kararı" şartı sadece kasten işlenen suçlarda sağlanabilir. Ayrıca yazar, fiil sayısının netice sayısı esas alınarak belirlenmesi gerektiği yönündeki görüşlere iştirak ettiğinden, bilhassa çok neticeli sapma

sapma hâline ilişkin yaklaşımın tartışmaya muhtaç olduğu kanaatindedir. Bu kanaatinin gerekçesi olarak da, sapma hâline ilişkin özel bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasının hangi sebepten kaynaklandığının anlaşılamadığını ileri sürmektedir. Buna ek olarak, özellikle 44. maddenin metninde yer almamasına mukabil gerekçesinde dikkat çekilen hususlara yer verildiği ve bunların eleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir³³². Aynı yönde, MERKİ de, ceza hukukçularının üzerinde görüş birliğine varamadığı ve uygulamanın çelişik kararlar vermek suretiyle tartışmaları ilerlettiği konularda, kanun koyucunun daha net kurallar koyması gerektiğini ve yoruma açık belirsizlikleri gidermesinin uygun olacağını savunmuştur³³³. Ayrıca yazar, sapma hâlinde doğrudan hüküm bulunmadığı için, bu konuda uygulanacak hükümlerin görüşler doğrultusunda farklılık arz etmesinden kaynaklı olarak, failin cezalandırılması aşamasında da farklılığın kendini göstererek birbiriyle karşılaştırıldığında oldukça adaletsiz sonuçların ortaya çıktığını ileri sürmektedir³³⁴. ŞEN, TCK m. 30'un gerekçesinde hedefte sapma konusundaki açıklamalarda isabet bulunmadığı görüşündedir³³⁵. ŞEN'e göre, TCK m. 44'te düzenlenmiş olan fikri içtima, işlenen bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşumuna neden olma durumunu kapsadığı için, "iki ayrı fiilin söz konusu olduğu hedefte saptırma" uygulanabilme imkânı yoktur; çünkü burada

---

hâlinde birden fazla netice ve dolayısıyla da birden fazla fiil bulunduğunu ifade etmektedir. Daha sonra, fikri içtimada ise tek fiilden kaynaklanan farklı suçlar olması gerektiğinden bahisle sapma hâlinde ortaya çıkan suçların niteliklerinin aynı olabileceği ihtimalinin de mümkün olduğunu ekleyerek, sapma durumunda fikri içtima hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığını sonucuna varmaktadır. Sonuç itibarıyla, *Merkî*'nin fiil sayısının netice esas alınarak belirlenmesi gerektiğini, TCK'nın gerekçesinin işaret ettiğinin aksine, sapma hâlinde suçların içtima hükümlerinin hiçbirinin uygulanamayacağını ve hem tek neticeli hem de çok neticeli sapma hâlinde failin cezai sorumluluğunun kast ve taksirine göre belirlenmesi gerektiğini savunduğu görülmektedir. Bkz. Merki, s. 525-528.

Kanaatimizce, hedefte sapma durumunda bileşik suç(m. 42) ve zincirleme suç (m.43/1) olmadığı izahtan varestede olmakla birlikte, aynı neviden fikri içtimaa ilişkin hükümlerin (m. 43/2,3) ve farklı neviden fikri içtimaa ilişkin hükmün (m.44) hedefte sapma durumunda uygulanması –bu başlık altında açıkladığımız gerekçelerle- **mümkün ve gereklidir.**

³³² Bkz. Eroğlu, s. 642.

³³³ Bkz. Merki, s. 528.

³³⁴ Bkz. Merki, s. 527-528. Yazarın, böyle söylemekle birlikte, bu konuda birbiri ile kıyaslanacak herhangi bir karar örneği göstermediği de göze çarpmaktadır.

Aksi yönde bkz. Koca(2009), s. 103. Koca, yeni TCK'nın suç teorisinin uygulama tarafından anlaşıldığına işaret etmek için, Yargıtay'ın bilhassa hedefte saptırma ile ilişkin verdiği kararlarda, fikri içtima ile bağlantı kurduğunu ve sonuç itibarıyla isabetli bir çözüme gidildiğini ifade etmektedir.

³³⁵ Bkz. Şen(2006), s. 87.

fail tek bir hareket icra etmiş ve tek bir netice meydana gelmiştir³³⁶.EVİK de, hedefte sapma hâlinde fikri içtima hükümlerinin her zaman uygulamanın mümkün olmayacağı yönündeki eleştirileri haklı bulduğunu ifade ederken, bu görüşünün gerekçesi olarak, fikri içtimadan bahsedilebilmesi için bir fiil ile birden fazla farklı suçun işlenmesi gerektiğini belirtir³³⁷. Bu sebeple yazar, madde gerekçesinin bağlayıcı olmadığına dayanarak, hedefte sapma hâlinin kast ve taksire ilişkin genel kurallara göre çözülmesi gerektiğini savunur³³⁸.

İfade edelim ki, biz doktrindeki hâkim görüş olan, hedefte sapmanın fikri içtima bağlamında değerlendirilmesi gereken bir mesele olduğu görüşünü isabetli bulmaktayız. Çünkü gerçekten, hedefte sapmanın sonuçlarında da ifade ettiğimiz üzere, sapma durumunda fail tek bir fiil ika etmekte ve bunun sonucunda kimi zaman hedeflemediği konu üzerinde tek bir netice kimi zaman ise hedeflediği konuya ek olarak başka bir konunun üzerinde daha birden fazla netice meydana gelebilmektedir. Tek bir netice meydana geldiği durumlarda, bu neticeye ek olarak, failin meydana gelmeyen netice açısından kasten sorumlu tutulması gereken teşebbüs aşamasında kalmış bir suç daha vardır. Meydana gelen netice sayısının birden fazla olduğu durumlarda ise zaten birden fazla suç işlendiği aşikârdır. Sonuç olarak failin işlediği bir fiili ile birden fazla suçun oluşumuna sebebiyet verdiği görülmektedir. Dolayısıyla bu aşamada, suçların içtimaı hükümlerinin uygulanması gündeme gelmelidir. Bu itibarla doktrindeki hâkim görüşe uyarak TCK'da benimsenen yeni yaklaşımı isabetli bulmakta, aksi yöndeki görüşlere iştirak etmemekteyiz.

---

³³⁶ Bkz. Şen(2006), s. 87. Yazarın açıklamaları tek neticeli sapmaya ilişkin olarak ele alındığında, tek hareket ve tek netice gerçekleşmesi göz önünde bulundurulduğunda, bu yönüyle isabetlidir. Ancak şunu eklemek gerekir ki, tek neticeli sapma halinde dahi, failin hareketi ve netice tek olsa da, bir de failin gerçekleştirmeye doğrudan kastettiği ve fakat sapma nedeniyle gerçekleştiremediği dolayısıyla teşebbüs aşamasında kalmış bir suç daha vardır. Bu itibarla fail, biri teşebbüs aşamasında kalmış ve diğeri tamamlanmış iki suç işlemiştir (Hedefte sapmanın sonuçlarına ilişkin önceki başlıkta bu konuya dair açıklamalara yer verilmiştir.). Dolayısıyla gerçekleştirdiği tek fiil ile birden fazla suç işleyen fail hakkında, somut olayın şartlarına göre aynı veya farklı neviden fikri içtimanın uygulanması gündeme gelebilir.

³³⁷ Evik, s. 284.

³³⁸ Evik, s. 284.

Nitekim aynı yöndeki görüşlerin eski TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde dahi savunulduğu görülmektedir. ÖNDER tarafından savunulan bu görüşe göre, 765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde, konuda ve şahısta yanılma ile sapmaya dair 52. madde hükmü bulunsa da aslında birçok ülkenin kanununda fiilî yanılma ve sapmaya dair açık bir hüküm sevk edilmediği ifade edilerek bu durumun bir boşluk olmadığı, zira yanılma ve sapmaya ilişkin meselelerin genel kast kuralı içinde çözülebileceği belirtilmiştir³³⁹. Benzer şekilde yine eski TCK zamanında ileri sürülen YÜCE'ye ait görüş ile de, 765 sayılı Kanun'un 52. maddesinde yer alan düzenlemenin "kendine özgü" bir düzenleme olduğu, zira hedefte sapmada gerçekte iki suçun var olduğu, bu sebeple 52. madde hükmünün hedefte sapma gerçekleşen olayların tabiatına uymadığı ifade edilmiştir³⁴⁰.

Tüm bu açıklamalardan sonra, eşdeğerlik ve somutlaştırma teorileri ile 5237 sayılı TCK'da benimsenen sisteme göre, hedefte sapma durumunda failin ne şekilde cezalandırılacağı, suç konusunun niteliğinin değişip değişmediği ihtimallerinin de göz önünde bulundurulması sureti ile tek veya çift neticeli sapma gerçekleşmesine göre ayrı ayrı ele alınarak aşağıdaki alt başlıklarda incelenmiştir. Fakat bu konuya geçmeden önce, neden fikri içtima bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini yukarıdaki paragrafta ortaya koymaya çalıştığımız hedefte sapmanın, ceza sorumluluğuna etkisini açıklayabilmek için, fiil kavramının ifade ettiği anlam özelinde, fikri içtima ilişkin açıklamalar da yapmak gerektiği kanaatindeyiz³⁴¹.

2.3.2.1. Fikri içtimada fiil tekliği-fiil çokluğu ayrımı ve hedefte sapmada önemi

5237 sayılı TCK'nın hazırlanmasında, cezaların içtimaı (gerçek içtima, Realkonkurrenz) kuralı benimsenmiştir. Adalet Komisyonu raporunda ifade edildiği üzere, kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza olduğu ceza

---

³³⁹ Bkz. Önder, s. 343-344.

³⁴⁰ Yüce(1982), s. 327-328.

³⁴¹ Ceza hukukunda "fiil" kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Göktürk(2013), s. 17 vd.

hukukunun temel kurallarından birisidir³⁴². Yeni TCK'da gerçekleşen suç sayısının belirlenmesinde netice değil, fiil esas alınmaktadır³⁴³. Dolayısıyla cezaların içtimaaında, suç sayısının belirlenmesi açısından fiil sayısının belirlenmesi gerekir, bu itibarla fiil kavramının ifade ettiği anlam önem taşımaktadır.

Cezaların içtimaa kuralının istisnaları vardır. Bu istisnalar, TCK'nın "suçların içtimaa" bölümünde düzenlenmiştir. Bu bölümde bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtimaa ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu bölümde yer alan hükümler özellik arz etmektedir. Mesela bir fiil ile birden fazla suçun oluşumuna sebebiyet verilebilir. Burada kanaatimizce, GÖKTÜRK'ün ifade ettiği üzere, ihlal edilen suç tipi sayısı esas alınarak suç sayısının belirlenmesi gerekir; çünkü tek fiile aynı suç tipinin birden fazla defa ihlal edilmesi mümkün olduğu gibi yine tek fiille farklı suç tiplerinin ihlal edilmesi de mümkündür³⁴⁴.

Hedefte sapma durumunda, hangisinin şartları gerçekleşmiş ise, TCK'nın aynı veya farklı neviden fikri içtimaa ilişkin hükümlerinin uygulanması gerekir. TCK'nın aynı neviden fikri içtimaa ilişkin hükmü 43. maddenin ikinci fıkrasında, farklı neviden fikri içtimaa ilişkin hükmü ise 44. maddesinde yer almaktadır³⁴⁵.

TCK m. 43/2' ye göre **aynı suçun tek bir fiil ile birden fazla kişiye karşı işlenmesi** hâlinde TCK m. 43/1 hükmü uygulanır. TCK m. 43/1'in uygulanması ile meydana gelen sonuç, fail hakkında bir cezaya hükmedilmesi ve fakat bu cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılmasıdır. Ancak TCK m. 43/3 gereği, kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu hükümler uygulanmaz. Bu itibarla bu sayılan suçlarda gerçek içtimaa kuralının

³⁴² TBMM Adalet Komisyonu'nun 03.08.2004 gün ve 1/593-60 sayılı Raporu

³⁴³ Özgenç(2018) s. 620.

Suç teklifi-suç çokluğu ayrımında uygulanan kriterler ile bunlara ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Göktürk(2013), s.54 vd.

³⁴⁴ Göktürk(2013), s. 58.

³⁴⁵ "...765 Sayılı TCK'nda, aynı nev'iden fikri içtimaa ile farklı nev'iden fikri içtimaa tek madde halinde 79. maddede düzenlenmiş iken, 5237 Sayılı TCK'nda bu iki hal birbirinden ayrılarak, aynı nev'iden fikri içtimaa, zincirleme suçun düzenlendiği 43. maddenin 2. fıkrasında, farklı nev'iden fikri içtimaa ise kanunun 44. maddesinde düzenlenmiştir..." Yargıtay 1. CD. E. 2017/115 K. 2017/1481 T. **08.05.2017** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

uygulanmasıyla faile işlediği suç sayısının ceza verilmelidir. TCK m. 44'te ise, **failin gerçekleştirdiği bir fiili ile birden fazla farklı suçun meydana gelmesi** hâlinde bunlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılması gerektiğine hükmedilmiştir. Görüldüğü üzere *aynı neviden fikri içtimada* fail “tek bir fiili” ile birden fazla kişiye karşı *aynı* suçu işlerken, *farklı neviden fikri içtimada* fail “tek bir fiili ile” *farklı* suçların oluşumuna sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla “failin işlediği fiilin tek olması” aynı ve farklı neviden içtimanın ortak bir şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu itibarla, öncelikle “fiil” ifadesinden anlaşılması gerekenin ne olduğu, failin cezai sorumluluğunun belirlenmesi açısından önem teşkil etmektedir. Buna bağlı olarak ise, fiilin “tekliği ve çokluğu”nun neye göre tespit edileceği de önem taşımaktadır. Zira fiil tekliği-fiil çokluğu ayrımında esas alınan kriterler, fiilin ifade ettiği anlamdan yola çıkmaktadır.

Öncelikle, suçların içtimasına ilişkin olarak³⁴⁶, “fiil” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hususuna değinmek gerekirse³⁴⁷; doktrinde bir görüşe göre bu ifadeden “hareket” anlaşılması gerekirken³⁴⁸ diğer bir görüşe göre ise de “netice” anlaşılması gerekmektedir^{349, 350}. Aslında bu görüşlerin kaynağı, neticenin fiilin bir unsuru mu yoksa başlı başına suçun maddi unsurlarından biri mi olduğu noktasından gelmektedir. Klasik suç teorisine göre “fiil” hareket, netice ve nedensellik bağından oluşurken^{351, 352}, gai (amaçsal, final) suç teorisinde ise³⁵³

---

³⁴⁶ İfade etmek gerekir ki, burada bahsedilen fiil kavramı, yalnızca içtima mevzuuna ilişkin olarak ele alınmıştır.

³⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. İçel(1972), s. 28-35.

³⁴⁸ Bu yönde bkz. Demirbaş, s. 552; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2016), s. 462; Özgenç(2005), s. 571; Özgenç(2018), s. 620; Göktürk(2013),s. 48; Göktürk(2014), s. 41; Dülger, s. 8; Öztürk/Erdem, s. 409; Koca/Üzülmez(2018), s. 535; Akbulut(2018), s. 780.

³⁴⁹ Bu yönde bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 385; Hakeri, s. 646; Özen(2008), s. 319; İçel(1964), s. 176; İçel(2018), s. 580.

Toroslu/Toroslu, sırf hareket suçlarında hareketin, neticeli suçlarda ise neticenin esas alınması gerektiğini ifade eder. Bkz. *Toroslu/Toroslu*, s.368

³⁵⁰ Ceza hukukunda fiil kavramına ilişkin olarak; ceza muhakemesinde fiil kavramı, suç teorisinde fiil kavramı ve içtima öğretisi anlamında fiil kavramlarına dair ayrıntılı bilgi için bkz. Göktürk(2013), s. 17 vd.

³⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmezer, S. (1949). **Cezai Mesuliyetin Esası**. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, s.18 vd.; Özgenç(2018), s. 153 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, 92-93; Demirbaş, s. 74 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 194 vd.; Öztürk/Erdem, s. 165 vd.; Koca/Üzülmez(2018), s. 128.

hareket, netice ve nedensellik bağı tipikliğin bağımsız birer maddi unsurudur ve fiilin alt unsuru değildir³⁵⁴. Neticeyi fiilin bir unsuru olarak kabul eden yazarların suçların içtimaı hükümlerinde ifade edilen “fiil” kavramından “netice” anlaşılması gerektiğini savunduğu görülürken, neticeyi ayrıca suçun maddi unsurlarından biri olarak kabul eden yazarların ise bu kavramdan “hareket” anlaşılması gerektiğini savunduğu görülür.

Örnek vermek gerekirse, TOROSLU/TOROSLU fikri içtimadan söz edebilmek için bir fiil ile birden fazla farklı suçun gerçekleştirilmiş olması gerektiğini ifade ederken, buradaki fiilin bir davranış olmadığını belirtmiştir. Çünkü yazar, fiil kavramını davranış, sonuç, nedensellik bağı olarak üç başlık altında incelemektedir³⁵⁵. Benzer şekilde APAYDIN’ın, tek neticeli sapmada sonucun tek bir hareketten kaynaklanmasına karşılık, çift neticeli sapmada ise iki ayrı fiil meydana geldiğini ifade ederken aslında neticeye üstünlük tanıyan görüşü benimsediği anlaşılmaktadır. Zira yazarın, fikri içtimadan bahsedebilmek için, kanunun değişik hükümlerinin tek bir fiil ile ihlal edilmiş olmasının aranmasına karşın çift neticeli sapmada, failin sorumlu tutulması gereken iki ayrı fiil bulunduğunu ileri sürdüğü görülmektedir³⁵⁶.

Neticeyi suç teorisi bağlamında fiilin bir alt unsuru olarak inceleyen yazarlardan bazıları ise, suçların içtimaı bağlamında “fiil” ifadesinden hareketin anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Mesela DEMİRBAŞ, ceza hukukunda fiilin, hareket, netice ve nedensellik bağı unsurlarından oluştuğu görüşünü savunmaktadır³⁵⁷. Ancak DEMİRBAŞ, fikri içtimada fiilin tekliğinden ne

---

³⁵² Ayrıca suç nazariyeleri hakkında bkz. Kunter(1949), s. 21 vd.

³⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenci(2018), s. 162 vd.; Koca/Üzülmez(2018), s. 94 vd.; Akbulut(2018), s. 249 vd; Önder, s. 28 vd; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 201 vd.; Öztürk/Erdem, s. 167-168.

³⁵⁴ Özen(2018), Genel Hükümler, s. 709.

³⁵⁵ Toroslu/Toroslu, s.131-132.

³⁵⁶ Apaydın, s. 139.

³⁵⁷ Demirbaş, s. 225.

anlaşılması gerektiğini izah ederken, harekete üstünlük tanıyan görüşü benimsediğini açıklamıştır³⁵⁸.

“Fiil” ifadesinden “hareket” anlaşılması gerektiğini savunan görüşe göre³⁵⁹, failin gerçekleştirdiği hareket sayısı, fiil sayısını ifade etmektedir. Bu itibarla, fiil sayısının tespiti için “hareket” bir ölçü olarak kullanılmaktadır. Bundan evvel, bu görüşe göre netice, fiilin bir alt unsuru değil ve fakat ondan ayrı olarak suçun maddi unsurlarından biridir³⁶⁰. Ceza hukuku anlamında önem taşıyan netice sadece yasal tanımda yer verilmiş olan dış dünyadaki değişikliktir³⁶¹. Her suçun mutlaka bir neticesinin olmadığı ve suçların büyük bir bölümünün sırf hareket suçu olduğu hususu dikkate alındığında, fikri içtimada fiil teklifinden anlaşılması gerekenin netice olduğu sonucuna varılamaz³⁶². Nitekim Alman doktrininde harekete üstünlük veren görüşü kullananlar bunu iki sebebe dayandırmaktadır; ilk olarak netice kanuni tip içinde görüldüğünden maddi unsur fiilden ibaret kabul edilmekte ve ikinci olarak ise “fiil” ifadesi “suç” karşılığı olarak kullanılmaktadır³⁶³.

“Fiil” ifadesinden “hareket” anlaşılması ile varılabilecek sonuca göre, fikri içtima hükümlerinin uygulanabilmesi için failin hareketinin tek olması gerekmektedir. Bu anlamda, tek bir iradi karara dayanmakta olan tek bir vücut hareketi, dış dünyada kaç tane neticenin gerçekleşmesine neden olmuş olursa olsun, tek bir fiil sayılır³⁶⁴. Alman doktrininde harekete üstünlük veren bu görüşü savunanların, hareket teklifinin üç çeşidini birbirinden ayırdığı görülmektedir³⁶⁵; her bedenî davranışın bağımsız bir fiil olduğu esasına dayanan *doğal hareket*

---

³⁵⁸ Demirbaş, s. 552.

³⁵⁹ Bu yönde bkz. Demirbaş, s. 552; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2016), s. 462; Özgenç(2005), s. 571; Özgenç(2018), s. 620; Göktürk(2013),s. 48; Göktürk(2014), s. 41; Dülger, s. 8; Öztürk/Erden, s. 409; Koca/Üzülmez(2018), s. 535; Akbulut(2018), s. 780.

³⁶⁰ Özgenç(2018), s. 184.

³⁶¹ İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 67; Özgenç(2018), s. 184-185; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 256; Hakeri, s. 181; Önder, s. 92; Koca/Üzülmez(2018), s. 129; Akbulut(2018), s. 309; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 225.

³⁶² Göktürk(2013), s. 44.

³⁶³ İçel(1972), s. 29.

³⁶⁴ Göktürk(2013), s. 45.

³⁶⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. İçel(1972), s. 30 vd.

*teklifi*³⁶⁶, kanuni tipin çeşitli doğal hareketleri birleştirip ortak bir değerlendirmeye tabi tutması durumunda da fiil teklifiyi kabul eden *tipik hareket teklifi*³⁶⁷ ve hukuki nedenlerle doğal hareketlerin birliği sonucuna gidilebileceğini ifade eden *hukuki hareket teklifi*³⁶⁸ olmak üzere bu üç durumda hareketin birlik gösterebileceği ileri sürülmüştür³⁶⁹.

5237 sayılı TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, failin hareketinin tek olması, onun *hukuki anlamda* tek bir hareket olduğu anlamına gelmektedir. Yoksa bir hareketin doğal anlamda teklifi-çokluğu, hukuki anlamda teklifi-çokluğundan ayrı bir mevzuudur ve kanaatimizce fikri içtimada fiil sayısını tespit ederken kullanılacak bir ölçüt olmamalıdır. Doğal anlamda çok gözükten hareketler aslında hukuki anlamda tek bir hareket olabilirler. Örnek olarak, mağduru kasten yaralamak isteyen failin önce onu yumruk darbesiyle etkisiz hâle getirmesi ve mağdur yere düşünce de onu tekmelemek suretiyle yaralamaya devam etmesi olayında, failin doğal anlamda çok hareketi söz konusudur. Buna karşın failin mağdura karşı doğal anlamdaki bu hareketleri, hukuki anlamda tek bir hareket oluşturmaktadır³⁷⁰.

İfade edelim ki, biz de 5237 sayılı yeni TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, fikri içtima bağlamında “fiil” ifadesinden anlaşılması gerekenin “hareket” olması gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü gerçekten, 5237 sayılı TCK'nın esas aldığı suç teorisinde fiil ile netice, suçun iki ayrı maddi unsurudur ve bu sebeptir ki neticeden yola çıkarak fiil sayısını belirleme imkânı bulunmamaktadır³⁷¹. 765 sayılı

---

³⁶⁶ natürliche Handlungseinheit

³⁶⁷ tatbestandliche Handlungseinheit

³⁶⁸ juristische Handlungseinheit

³⁶⁹ İçel(1972), s. 30-32.

³⁷⁰ Doğal anlamda hareket teklifi ve hukuki anlamda hareket teklifi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Koca/Üzülmez(2018), s. 511 vd.

³⁷¹ Özgenç(2018), s. 643, dn. 1151.

mülga TCK dönemindeki her suçta mutlaka bir netice olacağı yönündeki klasik anlayış³⁷² terk edilmiştir³⁷³.

Şunu da eklemek gerekir ki, fikri içtimada fiil sayısını belirlemek için, hareket sayısını esas alarak bir belirleme yapılması “fiil” ile “hareket” kavramlarının aynı anlama geldiği sonucunu doğurmaz. Suç teorisinde fiil, sadece insana izafe edilen bir davranış iken hareket ile insan arasında bu şekilde zorunlu bir bağ olmayıp insan dışı varlıklara da izafe edilebilmesi mümkündür³⁷⁴. Bu itibarla hareket, bir üst kavramdır. Fiil ise, insanlar tarafından gerçekleştirilen hareketler olup bu sebeple kavramsal olarak hareketin bir altında yer alır. Fiil ile hareket arasında bu şekilde bir ilişki ve fark mevcut olup fikri içtima için kanunun deyişiyle “tek fiil” şartı aranıyor olması, aslında insana izafe edilen tek bir hareket aranıyor olduğu anlamına gelmelidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, doktrinde ifade edildiği üzere suç teorisindeki fiil kavramı ile içtima öğretisinde fiil kavramı ayrı amaçlara yönelmiştir ve doktrinde, suç teorisi ve bu kapsamda hareket teorileri bağlamındaki fiil kavramının içtima öğretilerine taşınamayacağı konusunda fikir birliği vardır³⁷⁵.

“Fiil” ifadesinden “netice” anlaşılması gerektiğini savunan görüşe göre³⁷⁶ meydana gelen netice sayısı, fiil sayısını da ifade etmektedir. Bu anlayışa göre fiil sayısının tespiti için “netice” bir ölçü olarak kullanılmaktadır. Ancak bu görüş daha çok 765 sayılı eski TCK’nın yürürlükte olduğu dönemde savunulmaktaydı. Nitekim 765 sayılı Kanun’un esas aldığı suç teorisi de bu yönde idi. Örnek vermek gerekirse, ALACAKAPTAN’ın eski TCK’nın yürürlükte olduğu dönemde savunduğu görüşüne göre, “fiil” ifadesinin hem hareketi hem neticeyi kapsayacak şekilde geniş yorumlanması ve fikri içtimadan söz edebilmek için meydana gelen neticenin tek olması gerektiği ifade edilmektedir³⁷⁷. İÇEL de 765 sayılı TCK döneminde

---

³⁷² Bkz. İçel(2018), s. 284 vd.

³⁷³ Özgenç(2018), s. 184.

³⁷⁴ Özgenç(2018), s. 176.

³⁷⁵ Göktürk(2013), s. 45.

³⁷⁶ Bu yönde bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 385; Hakeri, s. 646; Özen(2008), s. 319; İçel(1964), s. 176; İçel(2018), s. 580.

³⁷⁷ Alacakaptan, s. 61.

savunduğu görüşüne göre, suç teorisinde fiili alt unsurlara bölerek hareket, netice ve nedensellik bağı olarak incelemektedir, ayrıca İÇEL'in aynı görüşünü yeni TCK döneminde de savunmaya devam ettiği görülmektedir³⁷⁸. Ancak 5237 sayılı yeni TCK'nın yürürlüğe girmesi ile bu anlayışın terk edildiği görülmektedir. Gerçekten, yeni TCK'da terk edilmiş olan, neticeden hareketle fiil sayısını belirleme anlayışı, klasik suç teorisinin günümüze bir yansımasıdır³⁷⁹. Suç teorisinde, neticenin fiilin bir unsuru olduğunu savunan görüş, içtima öğretisi bağlamında fiil sayısının tespitinde, suçun kanuni tarifinde neticeye yer verilen hâllerde bu tipik neticeyi esas alır ve dış dünyada tipe uygun birden fazla neticenin meydana gelmesi durumunda, birden fazla fiilin bulunduğunu kabul eder³⁸⁰.

Yargıtay'ın bu konuda vermiş olduğu kararlara bakıldığında ise, kimi zaman "fiil" ifadesinden "netice"yi esas aldığı görülürken³⁸¹ kimi zaman "fiil" ifadesi ile kastedilenin "hareket" olarak anlaşılması gerektiğini³⁸² ifade ettiği görülür.

³⁷⁸ Bkz. İçel(2018), s. 284 vd.

³⁷⁹ Özgenç(2018), s. 643, dn. 1151.

³⁸⁰ Göktürk(2013), s. 40-41.

³⁸¹ Yargıtay CGK E. 2012/1-1572 K. 2013/600 T. **10.12.2013** (Özgenç(2018), s.638 vd., dn. 1151.)

³⁸² I. Yargıtay 1. CD.'nin Yargıtay 1. CD. E. 2017/115 K. 2017/1481 numaralı **08.05.2017** tarihli kararına konu teşkil eden olay şu şekilde gerçekleşir (olayda, failin ve mağdurların isimlerine erişilemediğinden fail (F), mağdurlar ise (M1) ve (M2) olarak adlandırılmıştır):

(F), (M1) ile kavga eder. (F)'nin kardeşi (M2) kavgayı ayırmak için aralarına girer. (F), (M1)'e bıçak savurmaya başlar ve bunu birden çok defa gerçekleştirir. Bu sırada (M1)'in hemen yanında bulunan (M2)'ye bıçak savurma hareketlerinden birisi isabet eder ve (M2) ölür.

II. Bu konuda ilk derece mahkemesinin verdiği hüküm üzerine özel dairenin verdiği bozma kararı aşağıdaki gibidir:

"1-) Sanık ... hakkında, mağdur ...'i kasten öldürmeye teşebbüs suçundan 11.02.2016 tarihli ek iddianame ile açılan davada, iddianame okunup, sanığın üzerine atılı bulunan suç anlatılıp, yasal hakları hatırlatılarak savunmasının alınması gerektiği gözetilmeksizin, savunması alınmaksızın hüküm kurulması suretiyle CMK'nun 147 ve 191. maddelerine muhalefet edilmesi,

2-) Sanık ... hakkında, mağdur ...'i kasten öldürmeye teşebbüs suçundan 11.02.2016 tarihli ek iddianame ile dava açıldığı, mağdur ...'in 25.04.2016 tarihli oturumda sanıktan şikayetçi olduğunu bildirdiği halde, davaya katılması konusunda olumlu ya da olumsuz bir karar verilmeyerek CMK'nun 238. maddesine aykırı davranılması,

3-) Kabule göre; 5237 Sayılı TCK'nun hazırlanmasında esas alınan suç teorisine göre, suçun maddi unsurları arasında yer alan suçun konusu, kanunda tanımlanan tipik hareketin üzerinde icra edildiği kişi ya da şey olarak açıklanmaktadır.

Hedefte sapma; yapılan hareketin, gerçekleştirilmek istenen suç konusu üzerinde değil de failin yetersizliği veya yeteneğini gereği gibi kullanamaması ya da sair bir sebepten ötürü meydana

gelen sapma sonucunda başka bir konu üzerinde gerçekleşmesidir. Hedefte sapma halinde bir hata söz konusu değildir. Zira, hedefte sapmada sapan failin iradesi değil hareketidir. Bu halde hareket adeta saparak yön değiştirmekte ve neticesini istenilen konu üzerinde değil de başka bir konu ya da istenilen konu yanında istenilmeyen başka konu veya konular üzerinde gerçekleştirmektedir. Hatada ise failin bilgisizliği ya da yanlış bilgisi söz konusu olup, failin düşündüğü ile gerçek arasında zıtlık bulunmaktadır. Bu itibarla, hedefte sapma ile hatanın özel bir hali olan şahısta hata farklı hususlardır. Şahısta hatada fail mağdurun şahsında hataya düşmektedir. Örneğin, failin A'yı öldürmek isterken, A olduğunu zannederek B'yi öldürmesi gibi. Oysa hedefte sapmada fail, eylemini gerçekleştirmek istediği kişiyi karıştırmamakta, ancak hareketinin sonucunda meydana gelen sapma sebebiyle kastettiği kişi dışında bir başka kişi veya kastettiği kişiyle birlikte başka bir kişiyi de öldürmekte ya da yaralamaktadır.

765 Sayılı TCK'nda hedefte sapma, şahısta hata hali ile birlikte 52. maddesinde; "Bir kimse bir hata veya sair bir arıza yüzünden cürmü kast ettiği şahıstan başka bir şahsın zararına işlemiş olursa cürümden zarar gören kimsenin sıfatından neşet eden ve cezayı şiddetlendiren esbap faile tahmil olunmaz. Belki cürüm kast olunan şahsa karşı işlenmiş gibi telâkki olunarak, fail cürmün tazammun edebileceği esbabı muhaffefeden istifade eder" şeklinde düzenlenmiştir.

5237 Sayılı TCK'nda ise hedefte sapma haline dair özel bir hüküm bulunmadığından hedefte sapma halinde failin sorumluluğunun, meydana gelen netice bakımından failin kusurunun ne olduğu ile suçların içtimai kuralları çerçevesinde çözümlenmesi gerekmektedir. Nitekim, hata konusunun düzenlendiği 30. maddenin gerekçesinde, "Hedefte sapma hali ile ilgili olarak bu madde kapsamında düzenleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Çünkü hedefte sapma halinde bir hata söz konusu değildir. Bu durumda suçların içtimai hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gereken bir sorun söz konusudur. Nitekim uygulamada da hedefte sapma, suçların içtimai ve özellikle fikri içtima kapsamında ele alınmaktadır" denilmiştir.

5237 Sayılı TCK'nun hazırlanmasında "kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır" ilkesi esas alınmış, dolayısıyla da gerçek içtima kuralı benimsenmiştir.

765 Sayılı TCK'nda, aynı nev'iden fikri içtima ile farklı nev'iden fikri içtima tek madde halinde 79. maddede düzenlenmiş iken, 5237 Sayılı TCK'nda bu iki hal birbirinden ayrılarak, aynı nev'iden fikri içtima, zincirleme suçun düzenlendiği 43. maddenin 2. fıkrasında, farklı nev'iden fikri içtima ise kanunun 44. maddesinde düzenlenmiştir.

5237 Sayılı TCK'nun "Zincirleme Suç" başlıklı 43. maddesinin 2. fıkrasında; "Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır" denilmek suretiyle zincirleme suçtan farklı bir müessese olan aynı nev'iden fikri içtima düzenlenmiş, **tek fiil (hareket)** ile aynı suçun birden fazla kişiye karşı işlenmesi durumunda, hareketin sayısı nedeniyle, fail hakkında bir cezaya hükmolunacağı, ancak bu cezanın TCK'nun 43/1. maddesine göre artırılacağı öngörülmüştür.

TCK'nun 43. maddesinin 3. fıkrasında ise; "Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz" hükmüne yer verilmek suretiyle, bu suçlarda zincirleme suç hükümleri ile aynı nev'iden fikri içtima kuralının uygulanmayacağı, dolayısıyla sayılan bu suçlarda, failin mağdur sayısınca ayrı ayrı cezalandırılacağı kabul edilmiştir.

Bu açıklamalara göre, aynı nev'iden fikri içtimanın şartlarını, hareket ya da failin hukuki anlamda tek olması, tek fiille birden fazla aynı suçun işlenmiş olması, suç mağdurlarının farklı olması, işlenen suçun 5237 Sayılı TCK'nun 43. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen suçlardan olmaması, suç tipinde özel olarak aynı nev'iden fikri içtima hükmüne yer verilmemesi şeklinde belirlemek mümkündür.

Farklı neviden fikri içtima ise 5237 Sayılı Kanun'un 44. maddesinde; "(1) İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır" şeklinde düzenlenmiş olup, bu hükmün uygulanabilmesi için işlenen bir fiille birden fazla farklı suçun oluşması gerekmektedir.

Kanun koyucu, işlediği bir fiille birden fazla farklı suçu işleyen failin, fiilinin tek olması sebebiyle en ağır ceza ile cezalandırılmasını yeterli görmüş, bu şekilde "non bis in idem" kuralı gereğince bir fiilden dolayı kişinin birden fazla cezalandırılmasının da önüne geçilmesini amaçlamış, "erime

sistemi"ni benimsemek suretiyle, bu suçlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı ceza verilmesi ile yetinilmesini tercih etmiştir.

Farklı neviden fikri içtima kuralları da şartlarının bulunması halinde kural olarak her suç için uygulanabilir ise de, kanun koyucunun açıkça istisna öngördüğü hallerde bu kuralın uygulanması imkanı bulunmamaktadır. Nitekim, 5237 Sayılı TCK'nun 212. maddesinde, sahte resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükümlenacağı belirtilerek, açıkça fikri içtima hükümlerinin uygulanması engellenmiştir.

Bu anlatıma göre de, farklı neviden fikri içtimanın şartları da, hareket ya da fiilin hukuki anlamda tek olması, tek fiille birden fazla farklı suçun işlenmiş olması, işlenen suçlarla ilgili kanunda açıkça fikri içtima hükümlerinin uygulanmasının engellenmemiş olması şeklinde belirlenebilecektir.

Görüldüğü gibi; 5237 Sayılı TCK'nun gerek 43. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen aynı neviden fikri içtima, gerekse 44. maddesinde hüküm altına alınan farklı neviden fikri içtimada hukuki anlamda tek bir fiille birden fazla suçun işlenmesi sözkonusudur. Bununla birlikte aynı neviden fikri içtimada suçlar aynı iken, farklı neviden fikri içtimada suçların farklı olması hususu iki düzenleme arasındaki ayrımı ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, "aynı suç" ile "farklı suç" kavramlarının ve 5237 Sayılı TCK'nun 44. maddesinde yer alan "bir fiil" ibaresi ve aynı Kanunun 43. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "tek bir fiil" ifadesi ile kast edilen hususun ne olduğunun da açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

5237 Sayılı TCK'nun 44. maddesinin gerekçesinde; "Bir suçun temel ve nitelikli şekilleri dışındaki suçlar, fikri içtima uygulamasında farklı suç olarak kabul edilmelidir" şeklinde açıklamaya yer verildiğinden, buna göre, anılan maddede yer alan "farklı suç"tan kastedilen, bir suçun temel ve nitelikli şekilleri dışında kalan ve Türk Ceza Kanununda ya da özel ceza kanunlarında yer alan, yani ceza hukuku mevzuatındaki diğer suç hükümleridir. Bunun yanında, bir suçun basit hali ile nitelikli hali ya da unsurları aynı olan suçlar aynı suç sayılacağı gibi, bir suçun teşebbüs halinde kalması ile tamamlanması veya olası kastla işlenmesi ile doğrudan kastla işlenmesi hallerinde de aynı suç söz konusu olacaktır.

TCK'nun 43. maddesinin üçüncü fıkrasında aynı nev'iden fikri içtimanın uygulanamayacağı suçlar arasında "kasten öldürme" sayılmışken, 44. maddede düzenlenen farklı nev'iden fikri içtima ile ilgili olarak kasten öldürme suçları yönünden böyle bir istisnaya yer verilmemiştir. Dolayısıyla, TCK'nun 43/3. maddesinde sayılan suçlar tek fiille birden çok kişiye karşı işlendiği takdirde gerçek içtima kuralı uygulanacak, her bir suçtan dolayı fail ayrı ayrı cezalandırılacaktır. Fakat sözkonusu istisnaya Kanunun 44. maddesinde yer verilmediğinden, aynı fiille 43. maddenin 3. fıkrasında sayılan suçlarla birlikte bir başka suçun işlenmesi halinde, farklı neviden fikri içtima hükümleri gereğince en ağır suçtan ceza verilecektir. Diğer bir deyişle, hukuki anlamda tek bir fiille bir kişinin kasten öldürülmesi yanında, başka bir suçun da işlendiği durumlarda, öncelikle ikinci suçun nitelendirilmesi yapılacak, ikinci suçun kasten öldürme suçu ile aynı suç olduğunun saptanması halinde aynı neviden fikri içtima hükümleri değil, TCK'nun 43/3. maddesi göz önüne alınarak gerçek içtima kuralları uygulanacak, ikinci suçun kasten öldürme suçundan farklı bir suç olduğunun belirlenmesi halinde ise 44. maddede düzenlenen farklı nev'iden fikri içtima kuralı uyarınca sadece cezası en ağır olan suçtan ceza verilmesi ile yetinilecektir.

Aynı suç ve farklı suç kavramları bu şekilde açıklandıktan sonra **hukuki anlamda fiilin tek olması hususuna gelince:**

Doğal anlamda gerçekleştirilen her bedeni hareket ayrı bir eylemi oluşturmakta ise de, hukuki anlamda hareketin tek olması ile ifade edilmek istenen husus, doğal anlamda birden fazla hareket bulunsada dahi, bu hareketlerin, hukuki nedenlerden dolayı değerlendirmede birlik oluşturması suretiyle tek fiil olarak kabulüdür. Diğer bir anlatımla, doğal anlamda fiilin tek olduğu her halde hukuki anlamda da fiilin tek fiil olarak olduğu söylenebilirse de, doğal anlamda fiilin çok olduğu her halde hukuki anlamda da fiilin çok olduğu her zaman söylenemeyecektir. Bazen bir hareketler kümesi, hukuki açıdan tek bir fiil olarak kabul edilecektir. Bu halde suç tipinin

2.3.2.2. Tek neticeli hedefte sapma durumunda ceza sorumluluğu

Tek neticeli hedefte sapma durumunda failin ceza sorumluluğunun ne şekilde tespit edileceğine ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

*birden fazla hareketle ihlal edilmiş olması hareketin hukuken tek olmasını etkilemeyecek, doğal hareketler hukuken tek kabul edilecektir. **Fikri içtimada da, fiil ya da hareketin teklifi, doğal anlamda değil hukuki anlamda tek olmayı ifade etmektedir. Bunun sonucu olarak bir kısım suçların işlenmesi sırasında doğal olarak birden fazla hareket yapılmakta ise de, ortaya konulan bu davranışlar suçun kanuni tanımında yer alan hukuksal anlamdaki "tek bir fiili" oluşturmaktadır.***

Bu noktada; aralarında yer ve zaman bakımından sıkı bağlantı bulunmasına rağmen doğal anlamda birden fazla hareketle, doğrudan veya olası kastla kişilerin yaşam hakkı ve vücut dokunulmazlığına yönelik hukuki menfaatlerin ihlal edilmesi durumunda fiilin hukuki anlamda tek olarak kabul edilip edilemeyeceği hususu üzerinde ayrıca durulmalıdır. Doğal anlamda birden fazla hareketin hukuki anlamda tek bir fiil olarak kabul edilip edilemeyeceği işlenen suçun özelliği de gözönüne alınarak yapılacak hukuki değerlendirme sonucunda belirlenmelidir. Bu bakımdan korunan hukuki menfaatler arasında en üstte yer alan yaşam hakkı ve vücut dokunulmazlığına yönelik eylemlerde eğer fail doğal anlamda birden fazla hareketle bir ya da birkaç kişiyi öldürmek ya da yaralamak amacıyla, öldürmek ya da yaralamak istediği kişinin yanında veya yakınında bulunan başka kişilerin de ölebileceğini veya yaralanabileceğini öngörmesine rağmen bunu göze alarak hareket ediyorsa artık ortada tek bir fiil değil, mağdur sayısınca birden çok fiil bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Ancak bunun için failin doğrudan ya da olası kastla hareket ettiğinin belirlenmesi gereklidir.

Bu açıklamalar ışığında uyuşmazlık konusu değerlendirildiğinde;

*Saniğin, mağdur ...'e bıçakla saldırdığı, ancak onun yerine hedefte sapma sonucu yanında bulunan kardeşi maktul ...'i olası kastla öldürdüğü kabul edilen somut olayda, mağdur ...'e bıçakla saldıran saniğin, kavgayı ayırmak amacıyla aralarına giren ve mağduru yanında bulunan maktul ...'in ölebileceğini ya da yaralanabileceğini öngörmesine karşın, bunu göze alarak mağdura doğru birden çok bıçak savurma şeklindeki eyleminin **suçla korunan hukuki menfaatler göz önünde bulundurulduğunda hukuki anlamda tek fiil sayılması mümkün olmayıp, TCK'nun 44. maddesinin uygulanma şartları oluşmadığı, maktul ve mağdura yönelik eylemleri sebebiyle ayrı ayrı değerlendirme yapılarak saniğin hukuki durumunun değerlendirilmesi ve sonucuna göre hüküm kurulması gerektiği gözetilmeksizin, saniğin mağdur ...'e yönelik kastının öldürme mi yoksa yaralama mı olarak kabul edildiği konusunda tereddüt oluşturacak biçimde "...'nın kendisine bira şişesi ile vurması üzerine bıçakla ...'yı öldürme ya da yaralama kastı ile birkaç bıçak darbesi savurduğu" şeklindeki kabulle yazılı şekilde hüküm kurulması,**" bozmayı gerektirmiştir (www.hukukturk.com, son erişim tarihi: 24.06.2019).*

Yargıtay 1. CD.'nin kararı gerek suçun konusu gerek hedefte sapmaya ilişkin olsun, özellikle kavramsal bakımdan oldukça açıklayıcı ve yol gösterici niteliktedir. Ancak korunan hukuki menfaatlardan yola çıkılarak mağdur sayısınca fiil bulunduğunu kabul etmek, neticeden hareketle fiil sayısını tespit etmek anlamına gelir ki bu anlayış yeni TCK ile terk edilmiş bir anlayıştır. Bu itibarla karar gerekçesinin bu kısmına iştirak etmemekteyiz. Yine de, gerekçenin fiil teklifi, doğal anlamda ve hukuki anlamda hareket teklifi ile ilgili açıklamalarının önemli olduğu görülmektedir.

Kanaatimizce (F)'nin, kastı öldürmeye yönelik olduğu kabul edilirse, tek fiili ile (M1)'i kasten öldürmeye teşebbüsten (M2)'yi ise olası kastla öldürmekten cezalandırılması gerekir. Aynı suçun farklı kişilere karşı tek fiil ile işlendiği göz önünde bulundurulduğunda, durum aynı neviden fikri içtima hükmünün uygulanmasını gerektirir gibi dursa da, TCK m. 43/3 gereği gerçek içtima kuralının uygulanması gerekir.

Ayrıca bkz. Yargıtay CGK E. 2015/158 K. 2018/444 T. **18.10.2018** (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, son erişim tarihi: 24.06.2019);

ÖZGENÇ, tek neticeli sapma durumunda suçun mahiyetine göre, aynı veya farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerektiğini ifade etmektedir³⁸³. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, tek neticeli hedefte sapma sonucu failin öldürmeye kast ettiği kişinin isabet almayıp başkasının isabet alarak yaralanması olayında, failin teşebbüs aşamasında kalmış kasten öldürme ve gerçekleşen netice yönünden ise duruma göre olası kastla veya taksirle yaralama suçunu işlediğini belirterek farklı neviden fikri içtima hükümleri uyarınca bunların en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılması gerektiğini ifade etmektedir³⁸⁴. TOROSLU/TOROSLU, hedefte sapma durumunda failin ceza sorumluluğunun kast ve taksire ilişkin genel esaslara göre belirlenmesi gerektiğini savunmakta ve tek neticeli sapma hâlinde failin ceza sorumluluğunun hedef alınan kişi yönünden teşebbüs hükümlerine göre, neticenin üzerinde meydana geldiği kişi yönünden ise failin olası kastına veya taksirine göre belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir³⁸⁵. BEMMANN da sapmada failin hareketini, üzerinde neticeyi gerçekleştirmek istediği konuya yönelik icra ettiği için bu konu bakımından teşebbüsün, ancak hareket başka bir konu üzerinde etki meydana getirdiği için bu konu bakımından da taksirli suçun mevcut olduğunu belirtmektedir³⁸⁶. MERKİ, tek neticeli sapma hâlinde failin, meydana gelen netice yönünden kast ve taksirine göre cezalandırılmasına ek olarak, failin kastettiği ancak teşebbüs aşamasında kalan fiili için de teşebbüse ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği görüşünü savunmaktadır³⁸⁷. Bu görüşler, failin üzerinde neticeyi gerçekleştirmek istediği konu bakımından teşebbüs hükümlerine göre sorumlu olmasını ve gerçekleşen netice yönünden de kusuruna göre sorumlu tutulmasını savunması noktasında, aynı yöndedir. Ancak ifade etmek gerekir ki, bu görüşlerden bazıları³⁸⁸ tek neticeli sapmada dahi, fikri içtimanın uygulanması gerektiğinden bahsetmemektedir.

---

³⁸³ Özgenç(2018), s. 644, dn. 1152.

³⁸⁴ Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 719.

³⁸⁵ Toroslu/Toroslu, s. 275.

³⁸⁶ Bemmann(Çev. Önder), s. 309.

³⁸⁷ Bkz. Merki, s. 527. İfade edelim ki, yazar, failin bu iki suçtan ayrı ayrı cezalandırılıp, hakkında suçların içtimasına ilişkin hükümlerin uygulanmaması gerektiği kanaatindedir.

³⁸⁸ Bkz. Toroslu/Toroslu, s. 275; Merki, s. 527.

Doktrinde farklı yönde görüşler de vardır. DEMİRBAŞ, suçun niteliğinin değişip değişmemesine göre ikili bir ayırım yaparak durumu değerlendirmektedir. Buna göre, tek neticeli sapma hâlinde suçun niteliğinin değişmediği durumlarda sapmanın hata ile aynı esaslara tabi olması gerektiğini, suçun niteliğinin değiştiği durumlarda ise meselenin genel esaslara göre çözümlenmesi gerektiğini ifade etmektedir³⁸⁹. Benzer yönde, HAKERİ de suçun niteliğinin değişip değişmemesine göre ikili bir ayırım yaparken, tek neticeli sapma durumunda failin gerçekleşen tek neticeden sorumlu tutulması gerektiğini savunmaktadır³⁹⁰. Ancak bu hususun “failin gerçekleştirmek istediği konu ile gerçekleşen konunun aynı nitelikte olması” hâlinde geçerli olduğunu; buna mukabil, failin işlemek istediği suçun hukuki konusu ile gerçekte meydana gelen suçun hukuki konusunun farklı olması hâlinde, iki ayrı suçun bulunduğu kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir³⁹¹.

Doktrindeki görüşler bu şekilde olmakla birlikte, tek neticeli sapma durumunda gerçekleşebilecek tüm ihtimaller göz önünde bulundurulduğunda, failin tasavvurundaki suçun konusu ile gerçekleşen suçun konusunun cinsi veya niteliğinin aynı olabileceği gibi farklı da olabileceği görülmektedir³⁹². Biz, bu durumlarda failin ceza sorumluluğunun ne şekilde tespit edileceğini ayrı ayrı incelemeyi tercih ettik. Bu şekilde yaptığımız incelemeye göre, tekli bir sistemi esas alan eşdeğerlik teorisi ve ikili bir değerlendirmeyi esas alan somutlaştırma teorilerinin ulaştığı sonuç ile TCK'nın suçların içtimainasına ilişkin hükümlerinin uygulanmasıyla varılabilecek sonuçları karşılaştırarak TCK'nın benimsediği sistemin nasıl bir esasa dayandığını ortaya koymaya çalıştık.

---

³⁸⁹ Ancak eklemek gerekir ki; yazar, gerçekleşen suç ile failin işlemeye kastettiği suç arasında nitelik farkının bulunduğu durumlarda “suçta sapma” durumunun gerçekleştiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla genel esaslara göre çözümlenmesi gerektiğini ifade ettiği meseleyi “suçta sapma” olarak adlandırmaktadır. Bu husustan anlaşılmaktadır ki *Demirbaş*, hedefte sapmada suçların konusunun farklı olabileceği görüşüne katılmamaktadır. Bu itibarla yazara göre, hedefte sapmanın varlığının kabul edilebilmesi için, failin işlemeyi tasavvur ettiği suç ile sapma sonucu gerçekleşen neticeye ilişkin suçun konularının aynı nitelikte olması gerekir. Bkz. *Demirbaş*, s. 437-438.

Suçta sapmaya ilişkin olarak birinci bölümde yer verdiğimiz gerekçelerle, biz bu görüşe iştirak etmemekteyiz.

³⁹⁰ Hakeri, s. 489.

³⁹¹ Hakeri, s. 490.

³⁹² Suçun konusunun cinsine ve niteliğine ilişkin açıklamalarımız için 1. bölümün 1 numaralı başlığına bakınız.

2.3.2.2.1. Suç konusunun niteliğinin aynı kaldığı tek neticeli sapma durumunda ceza sorumluluğu

Eşdeğerlik teorisine göre, hedefte sapma sonucunda failin gerçekleştirdiği neticeye ilişkin suç tipinin konusu ile failin gerçekleştirmek istediği suç tipinin konusu “aynı nitelikte” ise sapma önemsizdir, fail tamamlanmış tek bir suçtan cezalandırılmalıdır³⁹³. Bu teoriyi savunanlar genel kastı kabul etmektedirler³⁹⁴. Sözelimi (A), öldürmek üzere (B)’yi nişan almıştır ancak sapma sonucu (C) isabet almıştır. Bu olayda (A)’nın kastı (B)’yi öldürmek iken (C)’nin ölümüne sebebiyet vermiştir. Eşdeğerlik teorisine göre, olayın özünde fail (A) bir insanı öldürmek istemiştir ve sonuç itibarıyla bir insanı öldürmüştür³⁹⁵; buna göre genel kastının varlığı kabul edilmelidir ve (A) tek bir suç işlediği için tamamlanmış kasten öldürmeden sorumlu tutulmalıdır. Başka bir örnek daha vermek gerekirse, (A)’yı öldürmek isteyen failin onun arabasına bomba koyması ancak o gün (B)’nin arabasının anahtarını alarak bombanın patlaması sonucu ölmesi ile failin arabaları karıştırması nedeniyle (A) yerine (B)’nin arabasına bomba koymasının arasında bir fark yoktur³⁹⁶. Alman doktrininde azınlıkta olan bu görüşü Türk ceza hukuku doktrininde HAKERİ’nin savunduğu görülür³⁹⁷.

Kanaatimizce, eşdeğerlik teorisinin uygulanması ile varılan sonucu eleştirmek gerekir:

- *Eşdeğerlik teorisi kullanıldığında failin “genel kastı” kabul edilmektedir. Bu durum ise ceza sorumluluğunun alanını katlanılamaz derecede*

³⁹³ Bu konuda bkz. Heinrich(Çev. Hakeri ve diğerleri), s. 161, no. 1106.

³⁹⁴ Önder, s. 354.

³⁹⁵ *Bemann*, bu anlayışı şu örnekle eleştirmiştir: Berlin’e gitmek isterken yanlış trene binerek Köln’e giden kişi için şöyle denilebilir mi, “Berlin’e gitmek istiyordu. Bu seyahati trenle yapmayı düşündü. Böylece aslında kastı genel olarak trenle seyahat etmektir. Bu kişi Köln’e de trenle seyahat ettiğine göre, Köln’e kasten mi gitmiştir?” Bkz. *Bemann*(Çev. Önder), s. 308.

Yazarın verdiği örnek, hedefte sapma durumunda genel kastın kabul edilmesinin mantığını eleştirmesi açısından kanaatimizce isabetlidir. Gerçekten de, genel kastın mantığı kişinin yapmak istediği eylemi sadece oldukça genel bir yönüyle ele almakla sınırlı kalmaktadır.

³⁹⁶ Örnekler için bkz. *Wessels/Beulke*, kn. 255’den nakleden Hakeri, s. 489.

³⁹⁷ Bkz. Hakeri, s. 489.

genişletmektedir. Nitekim eşdeğerlik teorisine yöneltilen eleştirilerin başında faile genel bir kast yükleyerek ceza prensibine aykırı olduğu eleştirisi gelmektedir³⁹⁸. Bu bağlamda, kastın özel olarak belirli bir Şeyi ihtiva ettiği zaman var olduğu ve bu zel Şeyi ihtiva etse dahi, genel nitelikteki hususun bu özel hâli de kapsadığı Şeklinde yorumlanamayacağı ileri srlmřtr³⁹⁹. Yukarıda verdiğimiz rneği bu bağlamda tekrar ele alacak olursak, eşdeğerlik teorisine göre, (A)'nın muayyen bir Şahsı öldürmeye kast etmiş olması, bu yönde icra hareketlerine gerçekleştirirken başka bir Şahsın ölümüne neden olsa dahi, öldürme suçu açısından onun kastının varlığı için yeterlidir. Ancak teoriyi bu açıdan haklı olarak eleştirenlerin yorumlarına göre de, genel olarak insan öldürme kastı, (A)'nın özel olarak muayyen bir Şahsı ldrme kastını ihtiva etmektedir ve fakat bu durum (A)'nın belirlediğinden başka birisinin ölmesi hâlinde, onun gerçekleşen bu ölüm neticesine ilişkin kastının olduğu anlamına gelmemelidir.

- *Eşdeğerlik teorisinde, fail tamamlanmış suçtan “kasten” sorumlu tutulur.* Oysa tek neticeli hedefte sapmada failin gerçekleşen neticeden sorumluluğu olası kastla veya taksirle olmalıdır. Zira failin üzerinde suçu işlemek istediği konu farklıdır. Failin kastı belirlediği konuya yönelmiştir, ancak sapma nedeniyle netice bu konu üzerinde gerçekleşmediği için kastının yönelik olduğu konu açısından işlemek istediği suç teşebbüs aşamasında kalmıştır. Bu itibarla meydana gelen neticeye yönelik failin doğrudan bir kastı söz konusu olmamaktadır. Zira kast, failin belirlediği Şey üzerinde etkili olmayıp başka bir Şey üzerinde gerçekleştiği takdirde zorunlu olarak bertaraf edilmiş olur; failin, kasten öldürme hareketinin varlığı için, hareket nedeniyle ölen kişi ile failin öldürmek istediği kişinin

---

³⁹⁸ Heinrich(ev. Hakeri ve diğerleri), s. 162, no. 1106

³⁹⁹ Bemmann(ev.nder), s. 308.

aynı olması gerekir ⁴⁰⁰. Gerçekten, kastının varlığından bahsedebilmesi için failin, suçun haksızlık içeriğini belirleyen unsurları bilmesi gerekir⁴⁰¹.

- *Eşdeğerlik teorisi ile varılan sonuçta fail “tek bir suç” işlemiştir, o da gerçekleşen neticeye ilişkin suç tipinin tamamlanması ile işlenen suçtur.* Dolayısıyla eşdeğerlik teorisinin ceza sorumluluğu açısından tekli bir sistem benimsediği görülmektedir. Oysa bir de failin üzerinde netice gerçekleştirmek istediği ve bu yönde icra hareketlerine başladığı ancak sapma sonucu üzerinde herhangi bir netice gerçekleştiremediği suç konusu vardır. Bu itibarla failin bir de üzerinde netice gerçekleştirmek istediği suç konusu yönünden teşebbüs hükümlerine göre cezalandırılması gerekirken, eşdeğerlik teorisi ile bu gerçekleştirilememektedir.

Somutlaştırma teorisine göre, hedefte sapma sonucunda failin gerçekleştirdiği neticeye ilişkin suç tipinin konusu ile failin gerçekleştirmek istediği suç tipinin konusunun “aynı nitelikte” olduğu hâllerde, fail gerçekleşen neticeden kusuruna göre sorumlu tutulmalıdır ve gerçekleştirmeyi kast ettiği suçtan da teşebbüs derecesinde ve kastı ile sorumlu tutulmalıdır. Dolayısıyla somutlaştırma sisteminin ceza sorumluluğu açısından ikili bir sistem benimsediği görülmektedir. Bir tarafta failin gerçekleştirmek üzere icra hareketlerine başladığı ancak sapma nedeniyle teşebbüs aşamasında kalmış suç varken diğer tarafta ise sapma neticesinde gerçekleşen suç ya da suçlar vardır. Eşdeğerlik teorisine ilişkin olarak yukarıda verdiğimiz ilk örnek üzerinden bu sefer somutlaştırma teorisini açıklayacak olursak, (A)'nın (B)'ye karşı kasten öldürmeye teşebbüsten, (C)'ye karşı ise kusuruna göre olası kastla veya taksirle öldürmeden sorumlu tutulması gerekir.

TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, tek neticeli sapma durumunda suç konusunun niteliğinin değişmediği hâllerde, fail aynı suçun bir teşebbüs aşamasında kalmış şeklini bir de tamamlanmış şeklini işlemiştir. Bu durumda

---

⁴⁰⁰ Bemmann(Çev. Önder), s. 311.

⁴⁰¹ Özgenç(1998), s. 345.

teşebbüs aşamasında kalmış suçtan kastı ile, bu suçun tamamlanmış şeklinden ise olası kastına veya taksirine göre sorumlu tutulması gerekir. TCK'daki sistemin, bu yönü ile somutlaştırma teorisinin ulaştığı sonuca vardığı görülmektedir. Nitekim failin, hem gerçekleştirmek için icra hareketlerine başladığı suç açısından teşebbüs hükümlerine göre sorumlu tutulduğu görülmekte hem de sapma nedeniyle gerçekleştirdiği suç açısından kusuruna göre sorumlu tutulduğu görülmektedir. Dolayısıyla somutlaştırma teorisinde olduğu gibi TCK'da da ikili bir sistemin benimsendiği göze çarpmaktadır.

Buna ek olarak, failin tek bir fiili ile birden fazla suç işlediği göz önünde bulundurulduğunda suçların içtimaı hükümlerinin uygulanması gerektiği görülmektedir. TCK'da düzenlenen aynı ve farklı neviden fikri içtimaa ilişkin hükümlere bakıldığında, gerçekleşen olayların şartları hangisine uyuyorsa ona ilişkin hükümlerin uygulanması gerekir. Bu başlık altında sapmada suçun konusunun niteliğinin değişmediği durumları incelediğimizden, failin tek fiili ile birden fazla kişiye karşı aynı suçu işlediği görülmektedir. Dolayısıyla fail hakkında, aynı neviden fikri içtimaa ilişkin TCK m. 43/2'nin yollamasıyla TCK m. 43/1'in uygulanması gerekmektedir. Ancak bunun için, failin gerçekleştirdiği suçun TCK m. 43/3'te sayılan istisnalar arasında yer almaması da gerekmektedir.

Yine, yukarıda eşdeğerlik teorisini açıklarken verdiğimiz ilk örneği bu sefer TCK'daki sistemi açıklamak için kullanacak olursak, öldürmek üzere (B)'yi nişan alan ancak sapma sonucu (C)'yi vuran (A)'nın cezai sorumluluğu; (B)'ye karşı kasten öldürmeye teşebbüs ve (C)'ye karşı olası katla veya taksirle öldürmeye ilişkin olmalıdır. İka ettiği tek bir fiili ile bu suçları işleyen (A)'nın durumu, her ne kadar aynı neviden fikri içtimaa tanımına uyuyor gibi gözükse de TCK m. 43/3 hükmü nedeni ile (A) hakkında gerçek içtima kuralı uygulanarak hakkında iki ayrı cezaya hükmedilmesi gerekir.

2.3.2.2.2. Suç konusunun niteliğinin değiştiği tek neticeli sapma durumunda ceza sorumluluğu

Eşdeğerlik teorisine göre, suç konusunun niteliğinin değiştiği tek neticeli sapma durumunda failin ceza sorumluluğu bağlamında sapma artık önemlidir.

Öyle ki, bu teoriyi savunanlar, sapma neticesinde suçun konusunun niteliğinin değiştiği durumlarda artık suçun niteliğinin de değiştiği bahsinden yola çıkarak gerçekleşen durumu “suçta sapma” olarak adlandırmaktadırlar⁴⁰² ve hedefte sapmadan ayrı bir konu olarak ele almaktadırlar. Bu durumda failin ceza sorumluluğunun belirlenmesi için hedefte sapmada kullanılan eşdeğerlik teorisi artık kullanılamamaktadır. Zira bu teoriyi savunanlar, hedefte sapmanın gerçekleşebilmesi için failin gerçekleştirmek istediği suç ile sapma neticesinde gerçekleşen suçun niteliğinin aynı kalması gerektiğini savunurlar. Bu şekilde bir nitelik değişikliğinin meydana geldiği durumlarda ise hedefte sapmanın değil, suçta sapmanın var olduğunu ileri sürerler. Failin ceza sorumluluğunun belirlenmesi için “suçta sapma” kavramına bağlanan bir sonuç olarak fail, gerçekleşmeyen neticeye teşebbüsten kastı ile gerçekleşen netice bakımından ise olası kastla veya suçun taksirli hâli düzenlenmişse taksirle sorumlu tutulur⁴⁰³. Sonuç itibarıyla ifade etmek gerekir ki, hedefte sapmada konuların aynı nitelikte -eşdeğer, denk- olmasından yola çıkan eşdeğerlik teorisi, tek neticeli hedefte sapmada suç konusunun niteliğinin değiştiği durumlara ilişkin olarak bir çözüm önerisi getirememektedir. Bu bağlamda teorinin yetersiz kaldığı görülmektedir.

Somutlaştırma teorisine göre, suç konusunun niteliğinin değiştiği tek neticeli sapma durumunda, tıpkı suç konusunun niteliğinin değişmediği tek neticeli sapma durumunda olduğu gibi, fail gerçekleşen neticeden kusuruna göre sorumlu tutulmalı ve gerçekleştirmeyi kast ettiği suçtan da teşebbüs derecesinde ve kastı ile sorumlu tutulmalıdır. Bu açıdan önceki başlıkta somutlaştırma teorisi ile ilgili olarak yaptığımız açıklamalar ve teorinin uygulanması ile varılan sonuç aynıdır.

Görüldüğü üzere, tek neticeli sapma durumunda suç konusunun niteliğinin değiştiği durumlarda, eşdeğerlik teorisi ile bir çözüm önerisi geliştirilemiyorken somutlaştırma teorisi ise tıpkı tek neticeli sapmada suç konusunun değişmediği durumda olduğu gibi, failin ceza sorumluluğunun ne şekilde belirlenmesi

---

⁴⁰² Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, biz sapma sonucunda konuların farklı olabileceği görüşüne iştirak etmekteyiz. Bu konu ile ilgili, suçta sapma kavramına ilişkin açıklamalar ve değerlendirmelerimiz için 64 numaralı dipnota bakınız.

⁴⁰³ Bkz. Dönmezer/Erman(1994), s. 324-325, no. 1058.

gerektiğini hem sapma nedeniyle teşebbüs aşamasında kalan suç açısından hem de sapma neticesinde gerçekleşen suç açısından kast ve taksire ilişkin genel prensiplerden yola çıkarak belirlemektedir.

TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, tek neticeli sapma durumunda suç konusunun niteliğinin değişmesi mümkündür. Bu durumda biri tamamlanmış ve diğeri teşebbüs aşamasında kalmış iki suç vardır. Bu itibarla kanunun hedefte sapmada ceza sorumluluğu anlamında ikili bir sistem benimseyerek somutlaştırma teorisi ile yine benzer bir yaklaşımda olduğu görülmektedir. Failin gerçekleştirmeye kastettiği neticeye ilişkin suça teşebbüsten, gerçekleşen neticeden ise olası kasti veya taksirine göre sorumlu tutulması gerekir. Yine buna ek olarak, tek bir fiil ile birden fazla suçun oluşumuna sebebiyet verildiği için suçların içtimaına ilişkin hükümlerin uygulanması gündeme gelmelidir. Suç konusunun niteliğinin değiştiği tek neticeli hedefte sapma durumunda, failin tek hareketi ile birden fazla farklı suçun oluşumuna sebebiyet vermesi söz konusu olduğu için TCK m. 44'te düzenlenen farklı neviden fikri içtima hükmünün uygulanması sureti ile failin bu suçlardan cezası en ağır olanı ile cezalandırılması gerekir.

2.3.2.3. Çift neticeli hedefte sapma durumunda ceza sorumluluğu

Çift neticeli hedefte sapma durumunda failin ceza sorumluluğunun ne şekilde tespit edileceğine ilişkin doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

ÖZGENÇ, hedefte sapma sonucunda çift neticenin gerçekleştiği durumlarda da failin ceza sorumluluğunun TCK'nın aynı veya farklı neviden fikri içtima ilişkin hükümlerine göre belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir⁴⁰⁴. ARTUK/GÖKCEN/YENİDÜNYA, çift neticeli sapma sonucunda failin öldürmek maksadıyla ateş ederek hem kastettiği kişiyi hem de oradan geçmekte olan başka bir kişiyi öldürdüğü olayda failin, ateş ettiği kişi yönünden kasten öldürme suçunu, oradan geçmekte iken isabet alan kişi yönünden ise duruma göre olası kastla veya taksirle öldürme suçunu işlediğini belirterek aynı veya farklı neviden fikri içtima

---

⁴⁰⁴ Özgenç(2018) s. 645.

hükmünün uygulanması gerektiğini ifade etmiştir⁴⁰⁵. DEMİRBAŞ da sorunun fikri içtima kuralları içinde çözülmesi gerektiği yönündeki görüşe katıldığını ifade etmiştir⁴⁰⁶. Doktrin ve uygulamamızdaki⁴⁰⁷ 5237 sayılı Yeni TCK'nın esas aldığı suç teorisine uygun olan görüş bu yöndedir.

Bu görüşün aksi yöndeki görüşler de mevcuttur. TOROSLU/TOROSLU, hedefte sapma durumunda failin ceza sorumluluğunun kast ve taksire ilişkin genel esaslara göre belirlenmesi gerektiği görüşünde olduğundan, çift neticeli sapma halinde de failin meydana gelen her iki netice yönünden cezalandırılacağını ifade etmektedir⁴⁰⁸. HAKERİ, fikri içtima hükümlerinin uygulanabilmesi için "neticenin" tek olması gerektiğini savunmakta ve her neticenin bir suç oluşturduğunu kabul ederek, çok neticeli hedefte sapmada birden çok netice olduğu için bunlardan faile ayrı ayrı ceza verilmesi yoluna gidilmesi gerektiğini ileri sürmektedir; buna göre çok neticeli sapmada fail hakkında fikri içtima değil, gerçek içtima kurallarının uygulanması gerekmektedir⁴⁰⁹. HAKERİ'ni savunduğu bu görüşe göre, hedefte sapma türlerinden sadece tek neticeli hedefte sapma hâlinde fikri içtima kurallarının uygulanabilmesi mümkündür⁴¹⁰. MERKİ, çift neticeli sapmada failin, gerçekleşen netice yönünden kasten işlediği suçtan, buna ek olarak hedef almış olmamasına rağmen gerçekleşen netice yönünden ise kast veya taksirine göre cezalandırılması gerektiği görüşündedir⁴¹¹. İfade edelim ki buradaki görüşler, fiil tekliğine verilen anlam bakımından neticeyi esas almaları itibarı ile failin her suçtan ayrı ayrı cezalandırılması gerektiği yönündedir.

---

⁴⁰⁵ Olay yerinden geçmekte iken sapma sonucu isabet alan kişinin ölümü bakımından failin taksiri söz konusu ise farklı neviden fikri içtima hükümleri uygulanacaktır; olası kastı söz konusu ise aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanabilecektir TCK m. 43/3'te yer alan istisna nedeniyle fail hakkında gerçek içtima hükümleri uyarınca her iki suçtan ayrı ayrı cezalara hükmedilecektir, Artuk/Gökçen/Yenidünya(2015), s. 719.

⁴⁰⁶ Demirbaş, s. 439.

⁴⁰⁷ Bkz. Yargıtay CGK E. 2013/431 K. 2014/377 T. 16.09.2014 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

⁴⁰⁸ Toroslu/Toroslu, s. 276.

⁴⁰⁹ Hakeri, s. 489,492.

⁴¹⁰ Hakeri, s. 489.

⁴¹¹ Bkz. Merki, s. 527. Yazar, failin gerçekleştirdiği bu iki suçtan ayrı ayrı cezalandırılıp, hakkında suçların içtimaina ilişkin hükümlerin uygulanmaması gerektiği kanaatindedir.

Doktrindeki görüşler bu şekilde olmakla birlikte, çift neticeli sapma durumunda –tıpkı tek neticeli sapmada olduğu gibi- gerçekleşebilecek tüm ihtimaller göz önünde bulundurulduğunda, failin tasavvurundaki suçun konusu ile gerçekleşen suçun konusunun cinsi veya niteliğinin aynı olabileceği gibi farklı da olabileceği görülmektedir. Bu sebeple burada da, yukarıdaki başlıkta tek neticeli sapmada yaptığımız inceleme gibi, tekli bir sistemi esas alan eşdeğerlik teorisi ve ikili bir değerlendirmeyi esas alan somutlaştırma teorisinin ulaştığı sonuç ile TCK'nın suçların içtimasına ilişkin hükümlerinin uygulanmasıyla varılabilecek sonuçları karşılaştırarak TCK'nın benimsediği sistemin nasıl bir esasa dayandığını ortaya koymaya çalıştık.

2.3.2.3.1. Suç konusunun niteliğinin aynı kaldığı çift neticeli sapma durumunda ceza sorumluluğu

Eşdeğerlik teorisi, çift neticeli sapmaya ilişkin olarak bir çözüm önerisi geliştirememektedir. Zira eşdeğerlik teorisini savunanlar, hedefte sapmada failin ceza sorumluluğunun mağdurun kimliğinde yanılma ile aynı olması gerektiğini savunmaktadırlar⁴¹². Mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde ise, fail bir kişiyi başka bir kişi ile karıştırdığı için, aslında üzerinde suç işlemek istediği konu açısından bir suç gerçekleştirilememektedir. Hedefte sapmada da ceza sorumluluğunun bu esasa göre belirlenmesi durumunda, aslında failin gerçekleştirmek istediği bir suç olduğu ve fakat sapma sonucunda bu suçu hedeflediğinden başka bir konu üzerinde gerçekleştirmiş olduğu varsayımından yola çıkılmış olur. Bu durumda ise, sadece tek neticeli sapmaya ilişkin olarak bir çözüm önerisi geliştirilmiş olunur ki yukarıdaki başlıkta buna değinilmişti.

Ayrıca şunu da eklemek gerekir ki, eşdeğerlik teorisi ceza sorumluluğu anlamında tekli bir sistem benimseyerek, faili sadece gerçekleştirdiği suçtan sorumlu tutmakta ve fakat teşebbüs aşamasında kalan suçtan dolayı sorumlu tutmamaktadır. 765 sayılı eski TCK da bu duruma uymaktadır ve daha önce de ifade ettiğimiz gibi tek suça göre sorumluluk esasını benimsemiştir. İlgili bölümde

---

⁴¹² Öztürk/Erdem, s. 340; Önder, s. 353-354.

765 sayılı TCK'ya ilişkin açıklamalara yer verirken⁴¹³, eski TCK'nın benimsediği cezalandırma sistemine yöneltile eleştirilerden birinin çift neticeli sapma durumuna ilişkin bir çözüm önerisi getirememesi olduğuna da değinmiştik. Görülmektedir ki, eski TCK'nın da esas aldığı eşdeğerlik sistemi, çift neticeli sapma durumunda ister suç konusunun niteliği aynı kalsın ister değişsin, herhangi bir çözüm önerisi geliştirememektedir. Dolayısıyla eşdeğerlik teorisi sadece tek neticeli hedefte sapmada suç niteliğinin aynı kaldığı durumlara ilişkin olarak bir çözüm şekli getirebilmektedir.

Somutlaştırma teorisine göre, hedefte sapmada ceza sorumluluğu mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde uygulanabilecek çözüm yolları ile çözümlenemez. Hedefte sapma sonucunda çift neticenin gerçekleştiği hâllerde, suç niteliğinin aynı kaldığı durumlarda, failin bir neticeden kastı ile sorumlu tutulması için, hareketini icra ederken o neticenin üzerinde meydana geleceği konuyu failin zihninde bir miktar somutlaştırması gerektiğinden dolayı⁴¹⁴, bu şartın gerçekleştiği neticeler bakımından kastı ile diğer neticeler bakımından ise kusuruna göre sorumlu tutulması gerekir. Ayrıca burada suç konusunun niteliğinin aynı kaldığı durumlara değiniyor olsak da, suç konusunun cinsinin değiştiği durumlarda da aynı şey söz konusu olur.

5237 sayılı suç teorisine göre, hedefte sapma sonucunda çift neticenin gerçekleştiği durumlarda, failin meydana gelen neticeler açısından kusuruna göre sorumlu tutulması gerekir. Ayrıca failin gerçekleştirdiği tek bir fiili ile birden fazla neticenin oluşmasına sebep olduğu dikkate alındığında, suç konusunun niteliğinin aynı kaldığı durumlarda, aynı neviden fikri içtimaa ilişkin TCK m. 43/2'nin yollamasıyla TCK m. 43/1'in uygulanması gerekir. Ancak gerçekleşen neticelerin TCK m. 43/3'te istisna olarak sayılan suçlardan birinin oluşumuna sebebiyet vermemiş olması gerekir. Zira bu istisnaların mevcudiyeti halinde gerçek içtimaa uygulanması söz konusu olur.

---

⁴¹³ Bu konuda ikinci bölümün bir numaralı başlığına bakınız.

⁴¹⁴ Erman, s. 96.

Uygulamada sıklıkla bir tartışmayı, kavgayı, arbedeyi önlemek üzere araya giren kişilerin isabet aldığı olaylar gerçekleşmektedir. Bu gibi durumlarda çift neticeli sapmanın gerçekleştiği söylenebilir. Zira bu olaylarda failin doğal anlamda birden fazla nitelikte olabilse de hukuki anlamda tek sayılan hareketi ile birden fazla kişiyi yaralaması⁴¹⁵ ya da birden fazla kişinin ölümüne sebep olması söz

---

⁴¹⁵ I. Yargıtay CGK'nın E. 2013/765, K. 2014/92 sayılı ve 25.02.2014 tarihli kararına konu teşkil eden olay şu şekilde gerçekleşir:

Muhammet, 10.07.2010 tarihinde eve geldiğinde kızı Bahar'la tartışır ve ona vurmaya başlar. Bahar, babasıyla beraber kaldığı evin alt katındaki -babaannesi Gülafer, dedesi Dursun Ahmet ve amcası Serdar'ın kaldığı- eve kaçar. Muhammet, kızının peşine gelir ve orada da ona vurmaya devam eder. Gülafer, oğlu Muhammet'i durdurmak için araya girer. Bahar bu sırada, babası Muhammet'ten korunabilmek için Gülafer'in arkasına saklanır. Muhammet'in savurduğu yumruk Bahar yerine Gülafer'in boyun bölgesine isabet eder. Olaydan sonra Gülafer'in sağlık durumu kötüye gidince, kanepeden düştüğü söylemiyle hastaneye kaldırılır. Ancak hastane görevlileri olayın adli olabileceğini düşünerek durumu polise bildirir. Olayın gerçekleşme tarihinden 13 gün sonra Gülafer, beyin kanamasına bağlı olarak ölür.

II. Kartal 3. Ağır Ceza Mahkemesi, Muhammet'in kasten yaralama sonucu ölüme neden olma suçundan 5237 sayılı TCK m. 86/3'ün yollamasıyla m. 87/4, ... gereğince 10 yıl hapis cezasıyla cezalandırılması yönünde karar vermiştir.

III. Yargıtay 1. CD. 04.06.2013 gün ve 26-4177 sayı ile "Dosya içeriğine ve gösterilen gerekçeye göre; sanık hakkında kasten yaralama sonucu annesini öldürme suçundan hüküm kurulmasında isabetsizlik bulunmadığından, tebliğnamedeki suç vasfının taksirle ölüme neden olmak suçu olarak kabulü gerektiğinden bahisle bozma öneren düşünceye iştirak edilmemiş ve hükmün onanmasına" karar vermiştir:

IV. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ise 16.07.2013 gün ve 114099 sayı ile aşağıdaki düşüncelerle itiraz kanun yoluna başvurmuştur:

"...Saniğin bir anlık öfke ile ve kendisini sinirlendiren kızı Bahar'ın üzerine doğru giderken, Bahar'ın arkasına sığınan veya araya girmek isteyen maktûl anneye değil kızı Bahar'a doğru atılan sert bir tokadın kazara maktûl anneye vurulması söz konusu olmadığından hareket iradi olmayıp, dikkat ve özen yükümlülüğüne uymamaktır. İradi bir hareketle kızına attığı yumruk veya tokat, kızı Bahar'a değil de ölene geçmiş ve öleni yaralanmıştır. Ancak gerçekleşen sonucu yani ölümü öngörememiştir. Diğer bir anlatımla, saniğin kastı, ölene yönelik kasten yaralamaya ilişkin olmayıp, meydana gelen ağır sonuç olan 'ölüme' yönelik değildir. Kızına sinirlenen şüpheli, kızının kafasına veya vücut bütünlüğüne atılan yumruğun mağduru yaralayacağı objektif olarak öngörülebilir bir sonuç olmasına karşın, araya giren annesine değen darbenin meydana gelen ölümü öngörememiştir.

Failin maktûlü yaralama kastıyla hareket ettiğine dair hiçbir somut delil bulunmadığı gibi böyle bir iddiada bulmamaktadır. Saniğin olayda meydana gelen ağır netice olan ölümden taksirle sorumlu tutulması gerektiği.."

V. Yargıtay Ceza Genel Kurulu aşağıdaki gerekçelerle itirazın reddine karar vermiştir:

"5237 sayılı TCK'nun "Kasten Öldürme" başlığı altında düzenlenen 81. maddesi; "Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır",

"Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama" başlıklı 87. maddesinin 4. fıkrası;

"Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin birinci fıkrasına giren hâllerde sekiz yıldan oniki yıla kadar, üçüncü fıkrasına giren hâllerde ise oniki yıldan onaltı yıla kadar hapis cezasına hükümlenir",

"Taksirle öldürme" başlıklı 85/1. maddesi; "Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır", 2.fıkrası ise; " Fail, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır" şeklinde hükümler içermektedir.

Konuya ilişkin olarak TCK'nun 87. maddesinin gerekçesinde ise; "Dördüncü fıkrada, kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmiş olması hâline ilişkin hükme yer verilmiştir. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış bu kasten yaralama hâllerinde, failin bu ağır neticeden sorumlu tutulabilmesi için, 'Genel Hükümler Kitabı'nda yer alan netice sebebiyle ağırlaşmış suçlara ilişkin hükümler, burada da geçerlidir" açıklamasına yer verilmiştir.

765 sayılı TCK'nda objektif sorumluluk esasına dayanan düzenlemelere yer verilmiş iken, 5237 sayılı TCK'nda objektif sorumluluk esasını benimsenmemiştir. Suçu, "kanunda tanımlanmış bir haksızlık" olarak öngören yeni suç teorisinde, bir hareketi yapan kişi, bu hareketin tüm sonuçlarından her şartta sorumlu tutulmamakta, bir başka anlatımla "kusursuz sorumluluk" terkedilmiş olmaktadır. (İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. bası, s.161 vd.). 765 sayılı TCK'ndaki objektif sorumluluk esasının yerine 5237 sayılı TCK'nda haksızlığın bir gerçekleştirilme şekli olarak kast-taksir kombinasyonuna, yani netice sebebiyle ağırlaşmış suçlara yer verilmiştir. Bu nedenle uyumsuzluğun çözümü için, 5237 sayılı TCK'nun hazırlanmasında esas alınan suç teorisinde, suçun manevî unsurları arasında gösterilen kast-taksir kombinasyonu, yani netice sebebiyle ağırlaşmış suç üzerinde durulmalıdır.

5237 sayılı TCK'nun "Netice sebebiyle ağırlaşmış suç" başlıklı 23. maddesi; "(1) Bir fiilin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşumuna sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir" şeklindedir. Buna göre; failin gerçekleştirdiği bir eylemde, kastettiğinden daha ağır veya başka bir sonucun meydana gelmesi halinde, sorumlu tutulabilmesi için, netice bakımından en azından taksirle hareket etmiş olmasının kabulü gerekmektedir. Fail, bu sonucun meydana gelmesinden taksirle bile sorumlu tutulamıyorsa, objektif sorumluluğun kaldırılmasının doğal bir sonucu olarak, sadece nedensellik bağının bulunuyor olması, neticeden sorumlu tutulması için yeterli olmayacaktır.

Öğretide, neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçun, gerçek neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç ve görünüşte ya da gerçek olmayan neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç olarak iki farklı şeklinin bulunduğu kabul edilmektedir. Gerçek neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlarda, failin hareketi sonucunda kastettiğinden daha ağır bir netice ortaya çıkmakta olup, gerçekleşen aşırı netice dolayısıyla bağımsız bir suç tipi ortaya çıkmaktadır. Örneğin, yaralama suçunda mağdurun ölmesi, gerçek neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç halidir. Görünüşte neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlarda ise, failin hareketi sonucunda suçun oluşması için aranan neticeden başka, niteliği de farklı olan daha ağır bir netice ortaya çıkmakta olup, gerçekleşen aşırı netice dolayısıyla temel suç niteliği aynı kalmakla beraber yalnızca ceza ağırlaştırılmaktadır. Örneğin, cinsel istismar suçunda mağdurun ruh veya beden sağlığının bozulması, görünüşte neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç halidir. (Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayınevi 6. Bası, İstanbul 2010 s. 409 vd.; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökcen, A.Caner Yenidünya, TCK Şerhi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, c.1, s.495 vd.)

5237 sayılı TCK'nun 23. maddesinde düzenlenmiş bulunan neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçla ilişkin genel kuralın, özel hükümler arasında kendisine yer bulduğu maddelerin başında gelen TCK'nun 87. maddenin 4. fıkrasına göre, gerçekleştirilen kasten yaralama eylemi TCK'nun 86. maddesinin 1. veya 3. fıkraları kapsamında bulunur ve bunun sonucunda da ölüm meydana gelirse, en azından taksirle hareket etmiş olmak şartıyla faile belirtilen cezaların verileceği öngörülmektedir.

Kasten yaralama sonucu mağdurun ölmesine ilişkin TCK'nun 87/4. maddesinin uygulanması için;
a- Failin yaralama kastı ile hareket etmesi,
b- Mağdurun TCK'nun 86. maddesinin birinci veya üçüncü fıkrasında düzenlenen şekilde yaralanmış olması,
c- Failin eylemi ile arasında illiyet bağı bulunacak şekilde mağdurun ölmesi,

d- Failin meydana gelen ölüm sonucuna ilişkin en az taksir derecesinde bir kusurunun bulunması, Şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

Buna göre, fail mağduru yaralamak amacıyla hareket etmeli, mağdurun yaralanacağını bilmeli ve bu sonucu istemelidir. Bununla birlikte fail mağdurun yaralanmasını değil de, ölmesini istemiş ve ölüm meydana gelmiş ise bu durumda kasten öldürmeden sorumlu tutulacaktır.

Madde metnine göre faille verilecek ceza belirlenirken kasten yaralama suçunun düzenlendiği TCK'nun 86. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarına yollama yapılmıştır. O halde, mağdurun basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek dereceden daha ağır şekilde yaralanması gerekmektedir. Bu nedenle, anılan maddenin 2. fıkrasında karşılığını bulan basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde meydana gelen yaralamalarda 87. maddenin 4. fıkrası uygulanamayacaktır.

Üçüncü şart olarak mağdurun ölmesi ve failin eylemi ile mağdurun ölümü arasında uygun nedensellik bağının bulunması gerekir.

Son olarak, failin meydana gelen bu ölüm sonucundan, en az taksir derecesinde bir kusurunun bulunması gerekir.

Diğer yandan, taksirli suçlarda gerçekleştirilen haksızlıklarda da fail iradi davranmakta, ancak öngörülebilir olan neticeyi öngöremeyerek meydana gelmesine neden olmaktadır. Öngörülemeyen bu neticenin meydana gelmesine failin objektif özen yükümlülüğüne aykırı davranışı sebep olmakta, dolayısıyla taksirli suçun haksızlık unsurunu, dikkat ve özen yükümlüğünün ihlali oluşturmaktadır.

5237 sayılı Kanunun getirdiği sistemde, taksirli haksızlıktan dolayı sorumluluk için fail kendi yetenekleri, algılama gücü, tecrübeleri, bilgi düzeyi ve içinde bulunduğu şartlar altında, objektif olarak var olan dikkat ve özen yükümlüğünü öngörebilecek ve yerine getirebilecek halde olmalıdır. Bütün bu yeteneklere sahip olmasına rağmen bu yükümlülüğe aykırı davranan kişi, suç tanımında belirlenen neticenin gerçekleşmesine neden olması durumunda, taksirli suçtan dolayı kusurlu sayılarak sorumlu tutulacaktır.

Taksir, öğretiler; failin suç tipindeki neticeye yönelik kast içerisinde olmadan ve fakat zorunlu olduğu özeni gösterdiği takdirde neticenin meydana gelmesi mümkün bulunmayan hallerde tespit edilmiş suç tipini hukuka aykırı olarak ihlal etmesi hali olarak tanımlanmıştır. (Ayhan Önder, Ceza Hukuku Genel Hükümleri, 1. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1989 c.2, s. 329; Turan Tufan Yüce, Turhan Kitabevi, Ankara 1985 Ceza Hukukunun Temel Kavramları, s. 59;

Uygulamada ve Ceza Genel Kurulunun birçok kararında belirtildiği üzere taksirin unsurları;

- 1- Failin taksirle işlenebilen bir suç olması,
- 2- Hareketin iradi olması,
- 3- Neticenin iradi olmaması,
- 4- Hareketle netice arasında nedensellik bağının bulunması,
- 5- Neticenin öngörülebilir olmasına rağmen öngörülememiş olması, şeklinde kabul edilmektedir.

Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde;

Sanığın, annesinin arkasına saklanan kızına vurmak istediği sırada kontrolsüz biçimde savurduğu yumruğun karşısında bulunan annesinin isabet alarak yaralanabileceğini bilmesine rağmen hareketine devam ederek şiddetli bir şekilde savurduğu yumruğun başına isabet etmesi sonucu yaralanan maktulenin kaldırıldığı hastanede 13 gün sonra aldığı bu darbeye bağlı olarak öldüğü, maktulenin başının arka kısmına isabet eden bu darbenin TCK'nun 86/1. maddesi kapsamında basit tıbbi müdahaleyle giderilemeyeceği ve yaşamını tehlikeye soktuğu anlaşıldığından, **kızını darp etmek suretiyle yaralamak isteyen ancak aralarında bulunan maktulenin de isabet alarak yaralanabileceğini bildiği halde sert bir şekilde savurduğu yumruğunun maktuleye isabeti sonucu yaralanmasına neden olan sanığın kasten hareket ettiğinin kabulü gerekir.** Maktulenin yaralanmasının basit tıbbi müdahaleyle giderilemeyecek nitelikli olması ve ölüm ile sanığın eylemi arasında doğrudan illiyet bağının bulunması karşısında, TCK'nun 86/3. maddesi yollamasıyla aynı kanunun 87/4. maddesi uyarınca hüküm kurulmasında bir isabetsizlik bulunmamaktadır.

konusudur. Böyle durumlarda, birden fazla kişinin yaralanması ya da birden fazla kişinin ölmesi gibi suç niteliğinin değişmediği durumlarda her ne kadar aynı neviden fikri içtimain gündeme gelebileceği ihtimali akla gelse de, kasten yaralama ve kasten öldürme TCK m. 43/3'te sayılan istisnalardan olduğundan bu suçlarda aynı neviden fikri içtima değil gerçek içtima kuralı uygulanır. Bu sebeple tartışmayı ayırmak isterken hedeflenen kişi ile birlikte yaralanan ya da hedeflenen kişi ile birlikte ölenlerin açısından failin olası kastı söz konusu ise, fail tek fiili ile hem doğrudan hem de olası kastı ile yaralanmalara ya da ölümlere sebebiyet verdiği için aynı neviden fikri içtimaa ilişkin hükümler uygulanabilecekken TCK m. 43/3 istisnası gereği, gerçek içtima kuralının uygulanması ile ayrı ayrı cezalara hükmedilmesi gerekir. Ancak sapma sonucu gerçekleşen aynı nitelikteki neticeler bakımından failin taksiri söz konusu ise, farklı neviden fikri içtimaa ilişkin TCK m. 44 hükmünün uygulanması ile failin işlediği suçlardan en ağır cezayı gerektireni hangisi ise o suçtan cezalandırılması gerekir.

İfade etmek gerekir ki, burada sapma sonucunda suç konusunun niteliğinin değişmediği durumlara işaret ettik. Lakin bu bahsettiğimiz örnekler açısından, suç konusunun niteliği aynı kalsa da (bir kişinin hayatı veya vücut bütünlüğü) failin kusurunun da suçun niteliğini değiştirebildiği görülmektedir. Örnek olarak kasten

---

Bu nedenle, suçun kasten yaralama sonucu ölüme neden olma olarak nitelendirilmesine ilişkin yerel mahkeme hükmünün Özel Dairece onanmasına karar verilmesi isabetli olup, olayda TCK'nun 85/1. maddesinin uygulanma şartları bulunmadığından, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının reddine karar verilmelidir.” Karar için bkz. ÖZGENÇ(2018), s. 643 vd., dn. 1152.

Görülmektedir ki, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, hedefte sapmanın gerçekleştiği bu olayda hedefte sapmaya ilişkin herhangi bir değerlendirme ve açıklama yapmamıştır. Ancak olayda, çift neticeli hedefte sapma mevcuttur. Muhammet, kızını yaralamak kastı ile hareket ederken, kızının yanında duran annesi de onun darbelerinden isabet almıştır. Dolayısıyla bu hâliyle olay, çift neticeli hedefte sapmanın bir örneğidir. CGK'nın vermiş olduğu kararın gerekçesi bu yönü ile eksiktir. Ayrıca kararda göze çarpan bir husus da, Muhammet'in kızı Bahar'a yönelik doğal anlamda birden fazla hareketi nedeni ile ceza sorumluluğundan hiç bahsedilmemiş olmasıdır. Oysa, Muhammet kızı Bahar'ı yaralamaya yönelik doğal anlamda birden fazla hareket ika etmiştir. Hukuki anlamda tek sayılması gereken bu fiili nedeni ile, Bahar'a karşı tamamlanmış kasten yaralama suçunu işlemiştir. Buna ek olarak, Gülafer'e karşı olası kastla işlenmiş ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama suçu işlenmiştir. CGK ise, Muhammet'in bu suçu doğrudan kastla işlediğini kabul etmiştir. Tüm bu ifade ettiğimiz yönleri ile Yargıtay CGK'nın vermiş olduğu kararının gerekçesinin ve sonucunun eksik olduğu kanaatindeyiz. Zira kanaatimizce, çift neticeli hedefte sapmanın gerçekleştiği somut olayda sonuç olarak; işlediği tek fiili ile Bahar'ın kasten yaralayan ve Gülafer'i olası kastla yaralayarak ölümüne neden olan Muhammet hakkında aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulanacak durumdadır; ne var ki TCK m. 43/3'te düzenlenen istisnadan dolayı Muhammet'in gerçekleştirmiş olduğu bu iki suçtan gerçek içtima kuralına göre cezalandırılması cihetine gidilmesi gerekirdi. Aynı yönde bkz. ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s. 644, dn. 1152.

öldürme suçu için, doğrudan kastla hedeflenen kişiye karşı ve sapma sonucu olası kastla tartışmayı ayırmayı çalışan kişiye karşı işlendiği takdirde aynı suç işlenmiş olur (TCK m. 81). Ancak sapma sonucu gerçekleşen ikinci ölüm neticesi açısından failin taksiri söz konusu olursa suçun konusunun niteliği değişmemiş olsa da suçun niteliği değişir (TCK m.85) ve artık farklı neviden fikri içtimaa ilişkin TCK m. 44'ün uygulanması gerekir. Buna karşın şu hususu da göz ardı etmemek gerekir; bir tartışmayı ayırmak üzere olaya karışan kişinin faille bulunduğu yakın mesafeden dolayı isabet alması kaçınılmaz, mutlak olmasa da çoğu zaman muhtemel bir neticedir. Bunu göze alarak hareketine devam eden fail, sapma sonucu gerçekleşen neticeye katlanmakta demektir. Dolayısıyla çoğunlukla failin olası kastı söz konusu olacağından, tek bir fiil ile birden fazla kişiye karşı kasten öldürme ya da yaralama suçu işleneceğinden bu durum aynı neviden fikri içtimain tanımına uygun olsa da TCK m. 43/3 istisnası gereği, gerçek içtima kuralı uygulanacaktır.

2.3.2.3.2. Suç konusunun niteliğinin değiştiği çift neticeli sapma durumunda ceza sorumluluğu

Eşdeğerlik teorisi, çift neticeli sapma durumunda suç konusunun niteliğinin aynı kalması ihtimaline ilişkin önceki başlıkta ifade ettiğimiz şekilde, çift neticeli sapmaya ilişkin olarak bir çözüm önerisi geliştirememiştir. Bu sebeple tekrara düşmemek adına aynı açıklamalarımızın burada da geçerli olduğunu ifade etmekle yetinmek gerekir.

Somutlaştırma teorisi için de benzer şekilde, çift neticeli sapmada suç konusunun niteliğinin aynı kaldığı durumlarda yaptığımız açıklamalar burada da geçerliliğini korumaktadır.

TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, çift neticeli hedefte sapmada suç konusunun niteliğinin değiştiği durumlarda, suçun da niteliği değiştiğinden failin tek bir hareketi ile birden fazla farklı suçu işlemesi söz konusudur. Burada failin gerçekleştirmek istediği ve gerçekleştirdiği suça ek olarak sapma sonucu isabet alan konu açısından failin kusuruna göre sorumluluğunun belirlenmesi gerektiği bir suç daha vardır. Sapma sonucunda gerçekleşen neticelerin ikiden fazla sayıda

olması da mümkündür. Bu durumlarda da failin tek hareketi ile işlediği birden fazla “farklı” suç söz konusu olacağı için gerek sapma sonucu gerçekleşen netice sayısı iki olsun gerek daha fazla olsun, farklı neviden fikri içtima ilişkisi TCK m. 44’ün uygulanması ile fail hakkında işlediği suçlardan en ağırının cezasına hükmolunması gerekir.

İfade etmek gerekir ki, çalışmamızda esas olarak hedefte sapma sonucunda gerçekleşen netice açısından failin ya olası kastının ya da taksirinin bulunması ihtimaline göre, ceza sorumluluğu açısından bir belirleme yapılmaya çalışılmıştır. Ancak kimi durumlarda, failin olası kastının bulunmasına karşın, failin gerçekleşmesine katlanarak onu göze aldığı neticenin gerçekleşmemesi mümkündür. Böyle durumlarda olası kasta teşebbüsün mümkün olup olmadığı tartışması gündeme gelir⁴¹⁶. Kanaatimizce, olası kasta teşebbüsü kabul etmenin ceza sorumluluğunun alanını katlanılamaz derecede genişleteceği yönündeki görüş isabetlidir⁴¹⁷.

Şu şekilde örnek bir olay üzerinden durum somutlaştırılabilir. Fail, (A)’yı öldürmek ister ve onu takip eder. (A), arkadaşı (B)’nin evine gider ve diğer arkadaşları (C) ve (D)’nin de bulunduğu balkonda dört kişi oturarak birlikte sohbet etmeye başlarlar. Onları balkonda gören fail, (A)’nın binadan çıkmasını beklemeyi ve nişan alarak onu balkonda vurmaya düşünür. Nişan alır ve birkaç el ateş eder. Atışlardan biri (A)’ya isabet ederek ölümüne neden olsa da, neye uğradığını anlayamadan atışlardan isabet alan (B) yaralanır, (C) ölür. (D) ise isabet almaz.

Bu şekilde gerçekleşen olayda failin, (A) açısından doğrudan kastla hareket ettiğine şüphe yoktur. Diğer kişiler açısından da failin ceza sorumluluğunun belirlenmesi gerekir. Failin doğrudan kastının olduğu tek suç, şüphesiz (A)’ya karşı işlediği suçtur. Diğer kişiler açısından ise failin doğrudan kastı olmayıp, hedefte sapmanın gerçekleştiği görülür.

---

⁴¹⁶ Olası kasta teşebbüsün mümkün olup olmadığı hakkında doktrinde farklı görüşleri sürülmüştür. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Aksoy İpekçioğlu, s. 166 vd.

⁴¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç(2018), s. 488.

(B)'ye karşı işlenen suç açısından bir değerlendirme yapmak gerekirse, failin yan yana oturan kişilere uzaktan ateş ederken, bunlardan hedef aldığından bir başkasının daha isabet almasını muhtemel kabul etmesi ve bunu göze almış olması gerekir. Zira bir arada bulunan kişilerden birisine ateş edilirken diğerlerinin de isabet alması muhakkak olmasa da muhtemel bir neticedir. Bu muhtemel neticenin gerçekleşmesi ihtimalinde, isabet alan kişi yaralanmış veya ölmüş olabilir. Somut olayda (B) isabet almış ve yaralanmıştır. Bu durumda faili, (B)'yi olası kastla öldürmeye teşebbüs etmekten mi yoksa olası kastla yaralamadan mı sorumlu tutmak gerekecektir? Kanaatimizce, fail bu açıdan sadece gerçekleşen netice ile sorumlu tutulmalıdır. Çünkü yukarıda ifade ettiğimiz gibi, olası kastta teşebbüsü kabul etmek ceza sorumluluğunun alanını oldukça genişletmek sonucunu doğuracaktır.

(C)'ye karşı işlenen suç açısından, ölüm neticesi gerçekleştiği göz önünde bulundurulduğunda ve (B)'ye karşı failin sorumluluğu belirlenirken de ifade edildiği gibi failin gerçekleşen netice ile sorumlu tutulması gerektiği kanaatinde olduğumuzdan, failin olası kastla öldürmeden sorumlu tutulması gerekir.

(D) açısından ise failin bir cezai sorumluluğunun bulunmaması gerekir. Aslında fail, (D)'nin de isabet almasını göze alarak icra hareketlerini gerçekleştirmiştir. Ancak olası kasta teşebbüsün kabul edilmemesi gerektiği görüşüne göre, failin bu açıdan olası kastla öldürmeye veya yaralamaya teşebbüsten sorumlu tutulmaması gerekir. (D) üzerinde bir netice gerçekleşmediği için de failin cezai sorumluluğu bulunmaz.

2.3.2.4. TCK m. 43/3 hükmünün getirdiği istisnaların uygulama alanı

Şu hususu da değinmek gerekir ki, farklı neviden fikri içtimada, aynı neviden fikri içtimada söz konusu olan TCK m. 43/3'teki gibi bir istisna düzenlenmiş değildir. Bu sebeple, TCK m.43/3'te düzenlenen istisnaların farklı neviden fikri içtimaa ilişkin olarak da uygulanıp uygulanamayacağı tartışma konusu olmuştur.

Bir görüşe göre, kasten öldürme ve kasten yaralama suçları ile ilgili olarak, TCK m. 43/3 hükmü ile m. 44 hükmünün uygulanmasında bir çelişkiye sebep

olmamak için, Kanun'a bir hüküm ilavesine gerek olmaksızın, örneğin bir bomba patlatılması sureti ile bir kişi ölmüş bir kişi de yaralanmış ise, gerçek içtima hükümlerinin uygulanması gerekir ve bu durum içtihatla çözülebilir⁴¹⁸. Bir görüşe göre ise, m. 43/3 hükmü kanunda yer almasaydı sorun içtihatla çözümlenebilirdi; bu yorum şeklinin cezalandırma açısından adaletsiz sonuçlara yol açabileceği aşikâr olsa da bu adaletsizlik ancak yasa değişikliği ile giderilebilir çünkü m. 43/3'te yer alan istisna hükmünün ceza sorumluluğunun sınırını genişletmesi sebebiyle, farklı neviden fikri içtima bakımından da uygulanması kıyas yasağının ihlalidir⁴¹⁹.

Yargıtay'ın görüşüne göre söz konusu istisnaya Kanun'un 44. maddesinde yer verilmediğinden, aynı fiille 43. maddenin 3. fıkrasında sayılan suçlarla birlikte başka bir suçun işlenmesi hâlinde, farklı neviden fikri içtima hükümleri gereğince en ağır suçtan ceza verilmesi gerekir^{420, 421}.

⁴¹⁸ Özgenç(2018), s. 631.

⁴¹⁹ Göktürk(2013), s. 207-208.

⁴²⁰ Bu konuda bkz. Yargıtay CGK E. 2015/158 K. 2018/444 T. **18.10.2018** (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, son erişim tarihi: 24.06.2019):

“Diğer yandan, TCK'nın 43. maddesinin 3. fıkrasındaki; “Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz” hükmüyle, bu suçlarda zincirleme suç hükümleri ile aynı neviden fikri içtima kuralının uygulanmayacağı, dolayısıyla sayılan bu suçlarda, failin mağdur sayısınca ayrı ayrı cezalandırılacağı kabul edilmişken benzer bir istisna hükmüne TCK'nın 44. maddesindeki farklı neviden fikri içtima düzenlemesinde yer verilmemiştir. Buna göre TCK'nın 43/3. maddesinde sayılan suçlar aynı fiille birden çok kişiye karşı işlendiği takdirde gerçek içtima kuralı uygulanacak, her bir suçtan dolayı fail ayrı ayrı cezalandırılacaktır. Fakat söz konusu istisnaya Kanun'un 44. maddesinde yer verilmediğinden, aynı fiille 43. maddenin 3. fıkrasında sayılan suçlarla birlikte başka bir suçun işlenmesi hâlinde, farklı neviden fikri içtima hükümleri gereğince en ağır suçtan ceza verilecektir. Diğer bir deyişle, hukuki anlamda tek bir fiille bir kişinin kasten öldürülmesi yanında, başka bir suçun da işlendiği durumlarda, öncelikle ikinci suçun nitelendirilmesi yapılacak, ikinci suçun kasten öldürme suçu ile aynı suç olduğunun saptanması hâlinde aynı neviden fikri içtima hükümleri değil TCK'nın 43/3. maddesi göz önüne alınarak gerçek içtima kuralları uygulanacak, ikinci suçun kasten öldürme suçundan farklı suç olduğunun belirlenmesi hâlinde ise 44. maddede düzenlenen farklı neviden fikri içtima kuralı uyarınca sadece cezası en ağır olan suçtan ceza verilmesi ile yetinilecektir.

Öğretide kimi yazarlarca, TCK'nın 43. maddesinin 3. fıkrası hükmü ile aynı Kanun'un 44. maddesi hükmünün kasten yaralama ve kasten öldürme suçları ile ilgili olarak çelişkili uygulamalara yol açtığı, Kanun'un mevcut hâliyle yol açtığı iddia edilen bu çelişkinin, bir fiil ile birden fazla kişiye karşı kasten yaralama ve kasten öldürme neticelerinin meydana geldiği durumda da gerçek içtima hükümlerinin uygulanması suretiyle giderilebileceği, soruna yol açan uygulamanın, Kanun'a bir hüküm ilavesine gerek olmaksızın içtihatla çözümlenebileceği savunulmuştur.

Bu aşamada "**Suçta ve cezada kanunilik**" ilkesinin üzerinde durulması gerekmektedir.

Latince "**Nullum crimen sine lege**" ve "**Nulla poena sine lege**" olarak ifade edilen kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi hukukun egemen olduğu tüm demokratik ülkelerce kabul edilmiş ve yasal güvenceye kavuşturulmuştur. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 38. maddesinde de, "Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkûmiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur." şeklinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7. maddesinde "Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez." şeklinde hüküm altına alınmıştır.

5237 sayılı TCK'nın 2. maddesinde de;

"(1) Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.

(2) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.

(3) Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz." hükmü ile belirtilen ilkeye yer verilmiştir.

Aynı Kanun'un "Cezanın belirlenmesi" başlıklı 61. maddesinin 10. fıkrasında ise; "Kanunda açıkça yazılmış olmadıkça cezalar ne artırılabilir, ne eksiltilebilir, ne de değiştirilebilir." hükmü getirilmiştir.

Ceza hukukunun temel ilkelerinden birini oluşturan suçta ve cezada kanunilik ilkesi uyarınca, hangi fiillerin suç teşkil ettiğinin ve bu fiillere uygulanacak yaptırımların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi gerekmektedir. Bireylerin yasak fiilleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle, temel hak ve özgürlüklerinin korunmasının güvence altına alınması amaçlanmaktadır.

Ceza veya güvenlik tedbiri yaptırımı uygulanabilmesi için fiili kanunun "açıkça" suç sayması gerektiğinden, suç ve cezaların şekli bakımından kanunla düzenlenmesi yeterli olmayıp, içerik bakımından da belirli amacı gerçekleştirmeye elverişli olmaları gerekir. Ceza hukukunda "belirlilik" ilkesi olarak tanımlanan ilkeye göre, suç ve ceza içeren kanun maddesinde hangi davranışların suçu oluşturduğunun açık ve anlaşılır bir biçimde tarif edilmesi, sınırlarının belli olması ve suç için uygulanacak ceza ile güvenlik tedbirlerinin gösterilmesi gerekmektedir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey hangi somut eylem ve olguya, hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını bilmelidir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını belirler. Hukuk güvenliği, normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Hem Anayasal hem de yasal düzeyde yapılan bu düzenlemelere göre suç ve cezanın kaynağı ancak kanun olabilir. Anayasa'nın 7. maddesi gereğince yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğu gözetildiğinde, kanunda suç olarak düzenlenmemiş fiillerin, kanunla suç olarak düzenlenmiş fiillerle benzerliği dolayısıyla ve kıyas yoluyla suç sayılıp yaptırıma bağlanması kabul edilemez. Çünkü kıyas bu yönüyle kanunilik ilkesinin ihlalidir. **Kanunda düzenlenen belli bir duruma benzeyen bir durum sonuçta kanunda düzenlenmemiş demektir. Bir yargısal faaliyet şeklinde ortaya çıkan kıyas bir yasama faaliyeti olan kanunun tekelciliğini bu bakımdan ihlal etmektedir.**

Roma Hukukunda kaynağını bulan Latince "**Singularia non sunt extenda**" olarak ifade edilen "**İstisnalar geniş yorumlanamaz**" ilkesi paralelinde ceza kanunlarının veya diğer kanunların, genel kurallara istisna oluşturan hükümlerinin, öngörülükleri süre ve olaylar dışında uygulanamayacakları kabul edilmiştir. **Kıyas veya genişletici yorum yoluyla, hakkında**

Aslında bu tartışmanın konusunu esas olarak ceza hukukunda kıyas ve yorum meselesi oluşturmaktadır. Kanundaki bir hükmün anlamını ve kanun koyucunun gerçek iradesini ortaya çıkarmaya yönelik bir fikrî faaliyet olan yorum, ceza hukukunda kabul edilmekle birlikte kıyas yöntemine başvurulmamaktadır⁴²².

Kimi yazarların kıyas yasağını kanunun uygulaması açısından mutlak kabul etmediği ve yasağa lehe uygulamalar bakımından istisnalar getirerek kıyas yasağını yumuşatma eğilimi gösterdiği görülürken; kimi yazarların ise kıyas yasağını mutlak anlamda gördüğü ve ceza hukukunda lehte ya da aleyhte olduğuna, genel hükümlerde ya da özel hükümlerde olduğuna bakılmaksızın, kıyasın asla uygulanamayacağı görüşünü savunduğu görülür⁴²³.

Kıyas yasağının kanuni dayanağını oluşturan TCK m. 2/3'te kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamayacağı ile suç ve ceza içeren hükümlerin, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamayacağı hüküm altına alınmıştır. Gerekçede ise, bu hükümle ceza hukukunda genişletici yorumun tümü ile yasaklanmadığına ve sadece bu yorum şeklinin kıyasa yol açacak şekilde uygulanmasının önüne geçilmek istendiğine işaret edilmiştir⁴²⁴. Bu

---

düzenleme olmayan bir ceza hukuku konusunda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı başta olmak üzere, kişi hak ve hürriyetlerinin aleyhine uygulama geliştirilemez.

⁴²¹ Yargıtay'ın daha önceki tarihli kararlarında ise, gerçek içtima kuralını uygulamakla birlikte, gerekçede suçların içtima bakımından bir değerlendirme yapmadığı görülmektedir. *Göktürk*, bu durumun temel nedenin TCK m. 44'te açık bir istisna hükmüne yer verilmemesinden kaynaklandığını ve Yargıtay'ın bu durum karşısında gerçek içtima kuralını uygulayabilmek için ya m. 44'ü tamamen göz ardı ettiğini ya da hatalı şekilde değerlendirerek koşullarının oluşmadığı sonucuna vardığını ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi ve ilgili Yargıtay kararları için bkz. *Göktürk*(2013), s. 205 vd.

⁴²² Özgenç(2018), s. 129.

⁴²³ Keçelioğlu, E. (2012). "Ceza Hukukunda İçtihadın Sınırı, Yorum ve Kıyas". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 3(11), s. 94.

Keçelioğlu, kıyasın, kanunun özel hükümlerinde düzenlenen fiil ve yaptırımlar bakımından lehe ve aleyhe olduğuna bakılmaksızın yasak; yine bu prensibi anlamlı kılacak şekilde kanunun genel hükümlerinin bazıları bakımından ister lehe ister aleyhe olduğuna bakılmaksızın yasak; bunların dışındaki hallerde ise lehe olması koşuluyla mümkün olduğu görüşündedir. Yazar, kanunun genel hükümlerinde olmasına rağmen teşebbüs ve iştirak gibi alanların cezalandırılabilir alanın sınırlarını genişlettiğinden bahisle bu alanda da kıyas yasağının kabul edilmesinin özel hükümler bakımından kabul edilmiş kıyas yasağının anlamlı olabilmesi için zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Bkz. *Keçelioğlu*, s. 97-99.

⁴²⁴ TBMM, Dönem:22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 404 vd.

sebeple bir görüşe göre, kıyas yasağının kanunda yer alan suç tanımlarının kapsamı açısından kabul edildiği dolayısıyla ceza hukukunun genel hükümleri bakımından, diğer bir ifadeyle suç teorisinin genel prensipleri bakımından kıyas yasağından söz edilemediği ifade edilir⁴²⁵. Aksi yöndeki bir görüşe göre ise de, TCK m. 2/3'te yer alan "suç ve ceza içeren hükümler" ifadesinin, somut suç tanımlarına ek olarak bunlara ilişkin genel kuralları da kapsayacak şekilde anlaşılması ve kıyas yasağının genel hükümler açısından da geçerli olması gerekir⁴²⁶.

TCK m. 43/3 ve m. 44 düzenlemeleri, genel hükümlerde, ceza sorumluluğunun esaslarına ilişkin ikinci kısmın suçların içtimasına ilişkin beşinci bölümünde yer almaktadır. TCK m. 43/3'te düzenlenen istisnaların farklı neviden fikri içtima hakkında uygulanmayacağı görüşü, bunun kıyas yasağına aykırı olduğuna dayanmaktadırlar. Dolayısıyla bu görüşün, söz konusu istisnaların farklı neviden fikri içtimada da uygulanmasını kıyas olarak nitelendirdiği ve genel hükümlerde kıyası kabul etmediği sonucuna varılır. İfade etmek gerekir ki, Yargıtay da aynı görüştedir⁴²⁷. Buna karşın doktrinde bir görüş, genel hükümler içinde yer alan, suç ve ceza içermeyen hükümlerden olan suçların içtimasına ilişkin hükümlerin, kıyasa varacak şekilde geniş yorumlanabileceği ifade edilmektedir⁴²⁸. Kanaatimizce, TCK m. 2/3 hükmü karşısında genel hükümlerde kıyas yapılabilmesini belli ölçüde kabul etmek mümkündür⁴²⁹.

Diğer taraftan, lehe kıyasın kabul edilip edilmemesi gerektiği de tartışma konusu olmuştur. Bir görüşe göre kıyas yasağı sadece failin aleyhine olan

---

⁴²⁵ Özgenç(2018), s. 132.

⁴²⁶ Koca/Üzülmez(2018), s. 65.

⁴²⁷ Yargıtay CGK E. 2015/158 K. 2018/444 T. 18.10.2018 (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

⁴²⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 119.

⁴²⁹ Bu açıdan *Keçelioğlu*'nun, özel hükümlerde kıyas yasağının kabul edilmesi prensibini anlamlı kılacak şekilde kanunun genel hükümlerinin bazıları bakımından ister lehe ister aleyhe olduğuna bakılmaksızın kıyasın yasak olması gerektiği yönündeki görüşüne katılmaktayız. Bkz. Keçelioğlu, s. 97.

durumlarda geçerli olması gerekirken⁴³⁰ bir görüşe göre ise, lehte veya aleyhte kıyas mümkün olmamalıdır⁴³¹. Gerçekten, cezanın kıyas yoluyla failin lehine hafifletilmesinin hem genel önleme fonksiyonunun yerine getirilmesinde zafiyet oluşturabileceği⁴³² hem de lehe kıyasın kabulünün mağduru göz ardı edebileceği ifade edilir⁴³³. Ancak öte yandan TCK m. 43/3'te sayılan istisnaların, farklı neviden fikri içtimada uygulanmaması sonucunda, doktrinde ifade edildiği şekilde çelişkili sonuçların ortaya çıkacağı da aşikârdır⁴³⁴. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, her ne kadar yakın zamanda verdiği karar⁴³⁵ ile bu tartışmaya nokta koymaya çalışsa da, kanaatimizce kanuni bir düzenleme yapılmadıkça bunun önüne geçilemeyecektir. Bu itibarla, meydana gelebilecek muhtemel çelişkili sonuçların önüne geçebilmek adına TCK m. 43/3 hükmüne benzer bir yasal bir düzenlemenin TCK m. 44 açısından da yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

---

⁴³⁰ Bu yönde bkz. Akbulut(2018), s. 113.

Akbulut, genel hükümler açısından lehe olmak şartıyla kıyasın mümkün olduğu görüşündedir. Bu sebeple cezanın azaltılmasını sağlayan, cezalandırmayı önleyen veya ortadan kaldıran nedenlerde kıyasın mümkün olduğunu ifade eder. Bu durumda kanunilik ilkesinin ve güvence esasının ihlal edilmediğini belirtir. Bkz. Akbulut(2018), s. 113.

⁴³¹ Bu konuda bkz. bkz. Özen(2018), Genel Hükümler, s. 62.

⁴³² Koca/Üzülmez(2018), s. 66.

⁴³³ Özen(2018), Genel Hükümler, s. 62.

⁴³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç(2018), s. 631.

⁴³⁵ Bkz. Yargıtay CGK E. 2015/158 K. 2018/444 T. **18.10.2018**

3. BÖLÜM

HEDEFTE SAPMANIN ÖZEL GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ VE CEZA MESULİYETİ BAKIMINDAN SONUÇLARI

3.1. Hedefte Sapmanın Özel Görünüm Şekilleri

3.1.1. Suçun Nitelikli Hâlinin İşlenmesi Durumunda Hedefte Sapma

Kanun koyucu, temel suç tipine nitelikli unsurlar ekleyerek o suçun daha ağır veya daha hafif cezalandırılmasını isteyebilir⁴³⁶. Böyle bir durumda, bir suçun nitelikli şekli işlenirken, hedefte sapmanın gerçekleşmesi mümkündür. İşte bu ihtimalde nitelikli unsurun, failin ceza sorumluluğunun belirlenmesi bağlamında etkili olup olmayacağını tespit edilmesi gerekir. Zira nitelikli unsurlar, fiilin haksızlık muhtevasını etkileyen nedenlerdir⁴³⁷.

Suçun nitelikli hâlinin işlenmesi durumunda failin ceza sorumluluğuna ilişkin bir belirlemenin yapılması için, olayda bulunan nitelikli unsurun neye ilişkin olduğu da önem arz eder. Örnek olarak, fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli unsur, sapma gerçekleşse de gerçekleşmese de, fail tarafından kanuni tipteki hareket o şekilde icra edildiği için mevcuttur. Dolayısıyla failin iradesine dâhildir ve somut olayda bulunup bulunmaması bakımından sapmanın varlığından esas olarak etkilenmeyebilir. Buna karşın, mağdurun vasfından kaynaklanan bir nitelikli unsur, sapmanın gerçekleşmesine bağlı olarak bir olayda mevcut olmuş ya da olmamış olabilir. Diğer bir ifadeyle, sapmanın varlığından etkilenebilir.

Şöyle ki, sapma gerçekleşmeden netice tüm yönleriyle failin tasavvurundaki gibi gerçekleşmiş olsaydı mağdurun vasfından kaynaklanan bir nitelikli unsur somut olayda bulunmayabilirdi; oysa gerçekte, olayda sapma gerçekleşmiş ve bunun sonucunda meydana gelen netice açısından mağdurun vasfı bir nitelikli

---

⁴³⁶ Koca/Üzülmez(2018), s. 141-142.

⁴³⁷ Akbulut(2018), s. 380.

unsur teşkil etmiş olabilir. Bu ihtimalin tam aksi de söz konusu olabilir. Failin işlemek istediği suçta mağdurun vasfından kaynaklanan bir nitelikli unsur bulunabilir ve fakat sapma nedeniyle meydana gelen neticenin üzerinde gerçekleştiği kişi açısından, mağdurun vasfından kaynaklanan bir nitelikli unsur bulunmayabilir.

Bunlar gibi tüm olasılıkları ele alabilmek adına, suçun nitelikli unsurlarının neye yönelik oldukları ayrı ayrı değerlendirilerek inceleme yapılması yerinde olacaktır. Çünkü bir suçun nitelikli unsuru, o suçun maddi unsurlarına dâhildir⁴³⁸ ve dolayısıyla failin bundan sorumlu tutulabilmesi için söz konusu nitelikli unsurun somut olayda gerçekleştiğini bilmesi gerekir. Suçun kanuni tanımında yer alan maddi unsurlar, fiilin suç oluşturması için bulunması gereken hususlardır⁴³⁹. Haksızlık olarak fiilin kanuni tarifinde bulunan tüm unsurlar ise kastın kapsamına dâhildir⁴⁴⁰. Suçun oluşması kastın varlığına bağlı olduğuna ve kast suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi(TCK m. 21/1) olduğuna göre de, failin işlediği suçta bulunan nitelikli unsurdan sorumlu tutulabilmesi için kastının bu nitelikli unsuru da kapsamaması gerekir. Hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda failin kastının nitelikli unsuru kapsayıp kapsamadığı ise, söz konusu unsurun neye ilişkin olduğu da göz önünde bulundurularak somut olayın şartlarına göre değerlendirilmelidir.

Suçun nitelikli unsurları çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Öncelikle, bir suçun nitelikli şekli, daha az ceza verilmesini gerektirebileceği gibi daha fazla ceza verilmesini de gerektirebilir. 765 sayılı mülga TCK'da yer alan "ağırlaştırıcı sebep", "hafifletici sebep" kavramlarının 5237 sayılı Yeni TCK'da esas olarak kullanılmadığını ifade etmek gerekir^{441,442}. 5237 sayılı TCK'da, verilecek cezaya

---

⁴³⁸ Bkz. Özgenç(2018), s. 220 vd.; Hakeri, s. 148 vd.; Akbulut(2018), s. 379; Koca/Üzülmez(2018), s. 141 vd.

⁴³⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 422.

⁴⁴⁰ Özgenç(1998), s. 345.

⁴⁴¹ Buna karşın 42. ve 15. madde hükümlerinde istisnai bir durum göze çarpmaktadır. 42. maddenin metninde "ağırlaştırıcı neden" ifadesi kullanılırken, 15. maddenin metnin de ise "kanuni ağırlatıcı neden" ifadesine yer verilmiştir.

etkisi bakımından nitelikli unsurların, cezanın azaltılmasını veya artırılmasını gerektiren nitelikli unsurlar olarak ikiye ayrıldığı görülür.

Dayandığı sebeplere göre nitelikli unsurlar ise fiilin işleniş şekline veya işlendiği yer ve zamandan, failin veya mağdurun vasfından, suçun konusundan, fail ile mağdur arasındaki ilişkiden, fiilin işleniş şekli ile güdülen amaç veya saikten kaynaklanan nitelikli unsurlar olmak üzere tasnife tabi tutulabilir^{443,444}. Nitelikli unsurların, bundan başka, fiilî ve kişisel nedenler, kanuni ve takdirî nedenler, genel ve özel nedenler olarak ayrımlara tabi tutulduğu da görülür⁴⁴⁵. Ayrıca, cezayı artıran ve azaltan nitelikli hâller ile şahsa, fiile ve suçun konusuna bağlı nitelikli hâlleri temele almak üzere de bir sınıflandırma yapılmaktadır⁴⁴⁶.

Bir suçun nitelikli şeklinin hedefte sapma ile aynı olayda bulunması bakımından o nitelikli unsur açısından önem arz eden husus, cezanın artırılması veya azaltılmasına olan etkisinden ziyade, failin iradesine dâhil olup olmaması ve sapma sonucunda gerçekleşen suç tipinde bulunup bulunmamasıdır. Bu itibarla, söz konusu nitelikli unsurun neye ilişkin olduğu saptanarak somut olayın şartlarına göre failin iradesi ile mukayese edilmesi ve gerçekleşen suç veya suçlara ait kanuni tipte düzenlenip düzenlenmediğinin araştırılarak bu yönde bir değerlendirme yapılması sonucunda failin ceza sorumluluğuna etkisinin belirlenmesi gerekir.

Hedefte sapma ile birlikte bulunması açısından önem arz edeceği düşünülen mahiyetteki nitelikli unsurlar, aşağıdaki şekilde belirlenerek ele alınmıştır⁴⁴⁷.

---

⁴⁴² Bu konuyla ilgili değerlendirmeler için bkz. Özgenç(2018), s. 220; Koca/Üzülmez(2018), s. 142-143; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 542-543.

Karş. Hakeri, s. 149-150. *Hakeri*, nitelikli hâller için "türeyen suçlar" ifadesini kullanmaktadır.

⁴⁴³ Özgenç(2018), s. 221 vd.; Akbulut(2018), s. 380; Koca/Üzülmez(2018), s. 143 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 89-90; İçel/Evik, s. 80.

⁴⁴⁴ Ayrıca çeşitli tasnifler için bakınız. Dönmezer/Erman(1994), s. 342 vd, no. 1081 vd.

⁴⁴⁵ Bkz. Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2016), s. 720.

⁴⁴⁶ Bkz. Özen(2018), Genel Hükümler, s. 545 vd.

⁴⁴⁷ Esas aldığımız tasnif ve ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç(2018), s. 221 vd.

Şimdiden şunu ifade etmek gerekir ki, tek veya çok neticeli sapma gerçekleşmesi ihtimallerinin ve failin manevi unsurunun her somut olayda ayrıca araştırılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira failin manevi unsurunun hedefte sapma sonucunda gerçekleşen suç yönünden farklı olması durumunda, ilgili suç tipi değişeceğinden nitelikli unsurun mevcudiyeti bundan etkilenecektir.

3.1.1.1. Fiilin İşleniş Şeklinden Kaynaklanan Nitelikli Unsurlar

Fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan nitelikli unsurlar, failin gerçekleştirdiği “fiile” dair hususları kapsar ve fiilin icra tarzına ilişkindir. Fiilin “nasıl” işlendiği sorusunun cevabı, eğer kanunda bir nitelikli unsur olarak düzenlenmişse, fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli hâl mevcut demektir. Ceza kanunlarında en çok yer alan nitelikli hâller, fiilin işleniş şeklinden kaynaklanmaktadır⁴⁴⁸.

Nitelikli hâlin fiilin işleniş şeklinden kaynaklandığı durumlarda hedefte sapma gerçekleşirse, o fiilin işleniş şekli failin iradesine dâhil bir husus olduğundan dolayı, faili suçun nitelikli şeklinden sorumlu tutmak gerekir. Zira bir suçun nitelikli unsurları, o suçun maddi unsurları arasında yer alır ve suçun kanuni tanımında yer alan bütün maddi unsurlar, kastın kapsamına dâhildir; kastın varlığından bahsedebilmek için bir suçun haksızlık muhtevasını belirleyen unsurların failce bilinmesi gerekir⁴⁴⁹. Dolayısıyla failin, fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan nitelikli hâlde belirtilen hususlardan sorumlu olması için bunların bilincinde olması gerekir, bu hususlar failin kastının kapsamında olmalıdır.

Bir fiilin “nasıl, ne şekilde” işleneceği hususu, failin iradi olarak karar verip bilinçli bir şekilde izlediği yoldur. Bu sebeple, fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan nitelikli unsurların, failin kastı kapsamında olduğu göz önünde bulundurularak bunlardan sorumlu tutulması gerekir. Bu itibarla failin fiili işleyiş şeklinin bir suçun nitelikli şeklini oluşturduğu hâllerde hedefte sapma gerçekleşmesi ile failin

---

Ayrıca bkz. İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 89-90; Koca/Üzülmez(2018), s. 143 vd.

⁴⁴⁸ Koca/Üzülmez(2018), s. 144.

⁴⁴⁹ Özgenç(2018), s. 220, 240.

hedeflediğinden başka bir konunun isabet alması ya da hedeflediği konu ile birlikte başka bir konunun daha isabet alması durumunda, eğer fiilin işleniş şekli gerçekleşen suç açısından da bir nitelikli unsur teşkil ediyorsa, faili bu nitelikli unsurdan sorumlu tutmak gerekir.

Bu anlamda değinilmesi gereken başka bir husus, TCK'da düzenlenen nitelikli hâllerden hangilerinin "fiilin işleniş şeklinden" kaynaklandığı olmaktadır⁴⁵⁰ Örnek vermek gerekirse, kasten yaralama suçunun silahla işlenmesi faile verilecek cezanın artırılmasını gerektiren bir nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir (TCK m. 86/3-e). Kasten yaralama suçunun bu nitelikli şekli, suçun işlenmesinde kullanılan aracı temele aldığı için, aslında fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli hâl olarak karşımıza çıkar. Fiilin "nasıl" işlendiği sorusunun cevabı, "silahla"^{451, 452} işlendiğidir.

Keza, kasten öldürme suçunun canavarca hisle veya eziyet çektirerek işlenmesi (TCK m. 82/1-b); yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle işlenmesi (TCK m. 82/1-c) suçun temel şekline (TCK m. 81) nazaran daha ağır ceza verilmesini gerektiren nitelikli hâller olarak düzenlenmiştir. Mala zarar verme suçunun nitelikli şekillerden birisi de yakarak, yakıcı veya patlayıcı madde kullanarak bu suçun işlenmesidir (TCK m. 152/2-a). Bunlar, mahiyetleri itibarıyla fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan nitelikli hâllerdir. Bu tasnifte yer alan örnekleri çoğaltmak mümkün

⁴⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç(2018), s. 221; Koca/Üzülmez(2018), s. 144; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 89.

⁴⁵¹ TCK m. 6/1-f: *Silah deyiminden;*

1. *Ateşli silahlar,*
2. *Patlayıcı maddeler,*
3. *Saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet,*
4. *Saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler,*
5. *Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler, ...*

Anlaşılır.

⁴⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. Özen(2018), Genel Hükümler, s. 547 vd.

olsa da⁴⁵³, hedefte sapma ile birlikte bulunma ihtimalinin olması açısından örnekleri bu kadarla sınırlı tutmak yeterlidir.

Şunu belirtmek gerekir ki, burada esas olarak failin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli hâl mevcutken sapma gerçekleşmesi hâlinde failin cezai sorumluluğunun ne şekilde etkileneceği incelenmektedir. Ancak kimi durumlarda hedefte sapma gerçekleşmesi, failin icra tarzından kaynaklanan bir nitelikli hâlin oluşumuna da meydan verebilir. Dolayısıyla bu çeşitteki bir nitelikli hâlin mevcudiyeti, hedefte sapmanın varlığından esas olarak etkilenmese de kimi durumlarda, failin gerçekleştirmek istediği suçta failin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli unsur bulunmamakla beraber, sapma sonucunda gerçekleşen suçta örneğin failin kullandığı araçla o suçun işlenmiş olması bu çeşitte bir nitelikli hâlin oluşumuna sebebiyet verebilecektir.

Tüm bu açıklamalardan sonra konu, TCK'da yer alan, failin işleniş şeklinden kaynaklanan nitelikli unsurların mevcudiyeti hâlinde hedefte sapma gerçekleşmesi ihtimali göz önünde bulundurularak somutlaştırılabilir. Konuya ilişkin yapılan açıklamalar ve bu kapsamda yukarıda örnek gösterilen nitelikli hâller üzerinden problemi daha belirgin hâle getirmek için, kasten yaralama suçunun silahla işlenmesi üzerinden çeşitli ihtimaller de göz önüne alınarak durum açıklanmaya çalışılabilir.

Kasten yaralama suçunun silahla işlendiği bir olayda, *tek neticeli hedefte sapma* meydana gelmesi ile failin hedeflediğinden başka birisinin üzerinde suç gerçekleşmiş olabilir. Bu durumda sapma nedeniyle gerçekleşemeyen netice açısından failin silahla kasten yaralamaya teşebbüsten (TCK m. 86/3-e, 35) ve sapma sonucu gerçekleşen netice açısından ise kusuruna göre ya silahla yaralamadan olası kastla (TCK m. 86/3-e, 21/2) ya da taksirle yaralamadan (TCK m. 89) sorumlu tutulması gerekir. Görüldüğü üzere, sapma sonucunda gerçekleşen netice yönünden failin olası kastının bulunması ihtimalinde, faili

---

⁴⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç(2018), s. 221; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 546 vd.; Koca/Üzülmez(2018), s. 144; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 89; İçel/Evik, s. 80.

nitelikli hâlden sorumlu tutmak mümkün ve gereklidir. Ayrıca bu ihtimalde, failin gerçekleştirdiği tek bir fiil ile aynı suçu (TCK m. 86/3-e) birden fazla kişiye karşı işlemesi söz konusu olduğu için, aynı neviden fikri içtimain (TCK m. 43/2) uygulanması akla gelse de, kasten yaralama suçu TCK m. 43/3'te sayılan istisnalardan olduğundan, gerçek içtimain uygulanması ile fail bu suçlardan ayrı ayrı cezalandırılmalıdır. Ancak failin bu netice yönünden taksirinin söz konusu olması ihtimalinde, faili taksirle yaralama suçundan (TCK m. 89/1) sorumlu tutmak gerekeceği ve taksirle yaralama suçunun silahla işlenmesi ilgili suç tipinde bir nitelikli hâl olarak düzenlenmediği için, fiilin işlenişinde silah kullanılması bu açıdan bir nitelikli unsurun gerçekleşmesine sebep olmayacaktır. Buna ek olarak, failin taksirinin bulunduğu bu ihtimalde, gerçekleştirdiği tek fiil ile birden fazla farklı suçun (TCK m. 86/3-e, 89/1) oluşumuna sebebiyet vermesi söz konusu olduğu için, farklı neviden fikri içtimain (TCK m. 44) uygulanması gerekir⁴⁵⁴. Bu örnekte, suç konuları nitelikleri itibarıyla aynıdır.

Suç konularının nitelikleri itibarıyla farklı olduğu olaylar da gerçekleşebilir. Sözgelimi, bir taşla hasmına ait dükkânın camını kırmak isteyen failin, taşın yanlış isabet alarak tek neticeli hedefte sapmanın gerçekleşmesi sonucunda bir kişiyi yaraladığı düşünülebilir. Kasten yaralama suçu açısından taş, silah sayılabilir. Ancak taksirle yaralama suçu açısından, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bu suçun silahla işlenmesi bir nitelikli hâl değildir. Sapma sonucunda gerçekleşen yaralama yönünden failin ya olası kastı vardır ve bu durumda silahla yaralamadan olası kastla sorumlu tutulması gerekir (TCK m. 86/3-e, 21/2) ya da taksiri vardır ve bu durumda taksirle yaralamadan (TCK m. 89) sorumlu tutulması gerekir. Sapma nedeniyle tamamlanamayan mala zarar verme suçu açısından ise, failin teşebbüs hükümlerine göre sorumlu tutulması gerekir (TCK m. 151/1, 35). Verilen bu son örnekte, failin doğrudan kastı mala zarar vermeye yönelik iken sapma sonucunda gerçekleşen yaralanma neticesi yönünden olası kastının olduğu durumlarda failin silahla yaralama nitelikli hâlden sorumlu tutulmasının gerekliliği, failin suçu silahla işlediğinin en başından beri bilincinde olmasından ve bunu göze

---

⁴⁵⁴ Kasten ve taksirle işlenen suçlar birbirine göre farklı suç tipleri olduğundan her halükarda farklı neviden fikri içtima ilişkisi söz konusudur. Bu durum bilhassa hedefte sapma hâlinde gerçekleşir; Göktürk(2013), s. 215-216.

almasından kaynaklanır. Dolayısıyla bu ihtimalde, failin bu nitelikli unsurdan sorumlu olmasının nedeni, failin kastının bu hususu da kapsamındadır. Ayrıca yine failin olası kastının bulunması ihtimalinde hedefte sapmanın gerçekleşmesi, gerçekte meydana yeni bir suç gelmesine sebebiyet vermiştir ve failin işlenişinden kaynaklı olarak, bu meydana gelen suçun nitelikli şekli gerçekleşmiştir. Kısaca ifade etmek gerekirse, sapma sonucunda failin doğrudan kast ettiği başka bir suç meydana gelmiş ve meydana gelen yeni suç açısından failin fiili icra tarzı bir nitelikli unsur teşkil etmiştir. Fikri içtimaa gelince, bu örnekte failin gerek olası kastının gerek taksirinin söz konusu olduğu durumda, gerçekleştirdiği tek fiil ile birden fazla farklı suçun (TCK m. 151/1 ile 86/3-e veya 89) oluşumuna sebebiyet vermesi söz konusu olduğu için hakkında farklı neviden fikri içtimaa (TCK m. 44) uygulanması ile bunlardan en ağır cezayı gerektireninden cezalandırılması cihetine gidilmesi gerekir.

Kasten yaralama suçunun silahla işlendiği bir olayda, *çift neticeli hedefte sapma* da gerçekleşebilir. Örnek olarak, hasmını korkutmak için failin onun ayağına ateş etmesi sonucunda, kurşunun mağduru sıyrarak yaraladıktan sonra başka birisini daha yaralaması veya olay yerinde bulunan bir otomobile isabet edip hasara yol açması söz konusu olabilir. Bu ihtimallerden ilkinde suç konularının nitelikleri aynı iken ikincisinde değişmektedir. Bu durumda failin silahla kasten yaralama suçundan (TCK m. 86/3-e) sorumlu tutulmasına ek olarak, sapma sonucunda gerçekleşen diğer yaralama açısından; olası kastı söz konusu ise olası kastla yaralamanın silahla işlenmesinden (TCK m. 86/3-e, 21/2), taksiri söz konusu ise taksirle yaralamadan sorumlu tutulması gerekir. Şayet sapma sonucunda meydana gelen diğer suç mala zarar verme ise; failin olası kastı söz konusu ise bundan sorumlu tutulması gerekir (TCK m. 151, 21/2), ancak taksiri söz konusu ise, mala zarar verme suçunun taksirle işlenmesi kanunda düzenlenmediği için failin hareketi suç teşkil etmeyeceğinden ceza sorumluluğu olmayacaktır.

Sonuç itibarıyla, yukarıda somut olarak yapılan değerlendirmeleri genelgeçer bir kalıba sokmak gerekirse, failin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli unsurun, bir olayda hedefte sapma ile birlikte bulunması hâlinde failin ceza

sorumluluğunun belirlenmesi için kanaatimizce şu şekilde bir değerlendirme yapmak gerekir;

- Tek neticeli hedefte sapma gerçekleşmesi ihtimalinde, sapma nedeniyle gerçekleşmeyen netice yönünden failin kasten işlemeye teşebbüs ettiği suç açısından fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli hâl mevcutsa failin ceza sorumluluğu bundan etkilenir. Çünkü kastın kapsamına suçun maddi unsurlarından olan nitelikli unsurlar da dâhildir. Ayrıca fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan nitelikli unsurun bulunması teşebbüs aşamasında kalan bu suçun haksızlık muhtevasını da etkilemektedir, bu sebeple failin ceza sorumluluğunun da etkilenmesi gerekir. Dolayısıyla failin sapma nedeniyle tamamlanamayan suçun nitelikli şekli yönünden, kastı ile ve teşebbüs hükümlerine göre sorumlu tutulması gerekir, bu husus gayet açıktır. Sapma sonucunda gerçekleşen netice yönünden ise ikili bir değerlendirme yapmak gerekir; failin ya olası kastı söz konusudur ya taksiri söz konusudur. Failin olası kastının söz konusu olduğu hâllerde ilgili suç tipinde yer alan nitelikli unsurdan sorumlu tutulması gerekirken taksiri söz konusu ise, aynı nitelikli unsur suçun taksirle işlenmesine ilişkin kanuni tipte de yer almadığından failin bu nitelikli hâlden sorumlu tutulamaması gerekir. Failin olası kastı söz konusu iken, fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan nitelikli unsurdan sorumlu tutulmasının nedenleri vardır; suçun kasten işlenmesine ilişkin kanun maddesi olası kastla işlendiği durumlarda da uygulandığından nitelikli unsurlar da olası kastla işlenen hâllerde uygulanır. Ayrıca olası kastta failin göze aldığı tek husus neticenin gerçekleşmesi değildir, fail suçun diğer maddi unsurlarını da göze almıştır. Bu itibarla fiilin işleniş şeklinin bilincinde olan fail, göze aldığı neticeler açısından da fiilinin icra tarzı dolayısıyla gerçekleşen nitelikli unsurlardan cezai anlamda sorumlu tutulmalıdır. Ayrıca gerçekleşen suçların mahiyetlerine göre eğer şartları gerçekleşmiş ise aynı veya farklı neviden fikri içtima uygulanabilir.

- Çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmesi ihtimalinde, failin gerçekleştirmek istediği ve gerçekleştirdiği suç açısından fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli unsur mevcutsa, failin doğrudan kast ile işlediği bu suçun nitelikli şeklinden sorumlu tutulacağı aşikârdır. Sapma sonucunda gerçekleşen diğer netice veya neticeler açısından ise, suç aynı nitelikte bir konu üzerinde meydana gelmişse fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli unsur yine mevcut olabilir. Bu durumda failin olası kastı söz konusu ise, gerçekleşen suçun nitelikli şeklinden olası kastı ile sorumlu tutulur; taksiri söz konusu ise suçun taksirli şekli kanunda düzenlenmişse bundan sorumlu tutulur, ayrıca fiilin işlenişinden kaynaklanan aynı nitelikli unsur suçun taksirle işlenmesine ilişkin maddede yer almadığından bundan sorumlu tutulmaması gerekir. Suç farklı nitelikte bir konu üzerinde meydana gelmişse, sapma sonucunda gerçekleşen diğer netice veya neticeler açısından failin olası kastının söz konusu olduğu durumlarda, meydana gelen yeni suç açısından failin fiili işleyiş şekli bir nitelikli hâlin oluşumuna sebebiyet verdi ise failin kastı bunu kapsadığından bu nitelikli unsurdan sorumlu tutulması gerekir. Şayet failin taksiri söz konusu ise, suçun taksirli hâli kanunda düzenlendiği takdirde bundan sorumlu tutulması gerekir, ancak aynı nitelikli unsur taksirli suç tipinde yer almadığından fail bundan sorumlu olmayacaktır. Ayrıca gerçekleşen suçların mahiyetlerine göre eğer şartları gerçekleşmiş ise aynı veya farklı neviden fikri içtima uygulanabilir.

3.1.1.2. Mağdurun veya Suçun Konusunun Vasfından Kaynaklanan Nitelikli Unsurlar

Mağdurun vasfından kaynaklanan nitelikli unsurlar, mağdurun şahsiyetine ilişkin hâlleri kapsar. TCK'nın, kimi zaman bir suçun belli bir vasma sahip olan mağdura karşı işlenmesi durumunda, bu ihtimali bir nitelikli unsur olarak düzenlediği görülür. Örnek olarak, kasten öldürme suçunun çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı (TCK m. 82/1-e) işlenmesi, yine kasten öldürme suçunun gebe olduğu bilinen kadına karşı (TCK m. 82/1-f) işlenmesi, kasten yaralama suçunun beden veya ruh

bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi (TCK m. 86/3-b) mağdurun vasfından kaynaklanan nitelikli unsurlardır⁴⁵⁵.

Bazen de, bir suçun temel şeklinin, birtakım niteliklere sahip suç konularına karşı işlenmesi nitelikli unsur olarak kabul edilmiştir. Bunlar, suçun konusunun vasfından kaynaklanan nitelikli unsurlardır. Örnek olarak, mala zarar verme suçunun (TCK m. 151), kamu kurum ve kuruluşlarına ait, kamu hizmetine tahsis edilmiş veya kamunun yararlanmasına ayrılmış yer, bina, tesis veya diğer eşya hakkında işlenmesi, mala zarar verme suçunun nitelikli şekli olarak (TCK m. 152/1-a) kabul edilmiştir⁴⁵⁶.

Hedefte tek veya çok neticeli sapma gerçekleştiği hâllerde, failin gerçekleştirmeye doğrudan kastettiği suçta veya sapma sonucunda gerçekleşen suçta mağdurun veya suçun konusunun vasfından kaynaklanan bir nitelikli unsur bulunması durumunda, bu nitelikli hâl bakımından failin ceza sorumluluğunun etkilenip etkilenmeyeceğinin belirlenmesi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu problemin çözümü açısından çeşitli ihtimalleri göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapmak gerekir.

İlk ihtimal, tek neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ve failin gerçekleştirmeye doğrudan kastettiği suçta mağdurun veya suçun konusunun vasfından kaynaklanan bir nitelikli unsur vardır. Bu durumda sapma sonucunda gerçekleşen suçta bu yönde bir nitelikli unsur yoktur. Örnek olarak, kasten öldürme suçunu çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı (TCK m. 82/1-e) işlemeye kasteden failin, tek neticeli hedefte sapmanın gerçekleşmesi ile bu özelliklere sahip olmayan bir kişiyi olası kastla vurarak öldürmesi hâlinde, faili kasten öldürme suçunun nitelikli şekline (TCK m. 82/1-e) teşebbüsten ve gerçekleşen ölüm neticesi için ise kasten öldürmenin temel şeklinden (TCK m. 81) olası kastı ile sorumlu tutmak gerekir. Bu

---

⁴⁵⁵ Ayrıca bkz. Özen(2018), Genel Hükümler, s. 546; Özgenç(2018), s. 222; Koca/Üzülmez(2018), s. 143; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 90; İçel/Evik, s. 80.

⁴⁵⁶ Ayrıca bkz. Özen(2018), Genel Hükümler, s. 550; Özgenç(2018), s. 222; Koca/Üzülmez(2018), s. 143; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 90; İçel/Evik, s. 80.

durumda, failin gerçekleştirdiği tek bir fiili ile birden fazla kişiye karşı aynı suçu işlediği göz önünde bulundurulduğunda hakkında aynı neviden fikri içtima (TCK m. 43/2) uygulanması gerektiği akla gelse de, kasten öldürme suçu TCK m. 43/3'te sayılan istisnalardan olduğundan gerçek içtima uygulanarak ayrı ayrı cezalar verilmesi gerekir. Eğer failin gerçekleşen ölüm neticesi açısından taksiri söz konusu ise de, taksirle öldürmeden (TCK m. 85) sorumlu tutulması gerekir ve failin gerçekleştirdiği tek bir fiili ile birden fazla farklı suçu işlemesi söz konusu olduğu için (TCK m. 82/1-e, 85) hakkında farklı neviden fikri içtima (TCK m. 44) uygulanarak en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılması gerekir.

İkinci ihtimal, tek neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ve sapma sonucunda gerçekleşen suçta mağdurun veya suçun konusunun vasfından kaynaklanan nitelikli unsur vardır. Bu durumda, failin işlemeye doğrudan kastettiği suçta bu yönde bir nitelikli unsur yoktur. Örnek olarak, fail hasmına ait otomobile zarar vermek isterken sapma sonucunda kamu kurumuna ait bir araca zarar vermiştir. Böyle bir durumda, failin hasmının otomobiline yönelik gerçekleştirdiği hareketinden dolayı mala zarar verme suçuna (TCK m. 151/1) teşebbüsten sorumlu tutulması gerektiği açıktır. Sapma sonucunda gerçekleşen netice yönünden ise, failin olası kastı söz konusu ise mala zarar verme suçunun nitelikli şeklinden (TCK m. 152/1-a) olası kastı nedeniyle sorumlu tutulması gerekir. Ancak dikkat etmek gerekir ki, bu ihtimalde failin söz konusu nitelikli unsura ilişkin bilgi sahibi olması, kastının bunu da kapsamı gerekir. Böyle bir durumda failin hakkında, gerçekleştirdiği tek fiili ile aynı suçu birden fazla kişiye karşı işlediği dikkate alındığında aynı neviden fikri içtimanın uygulanması gerekir. Ancak eğer gerçekleşen netice yönünden failin taksiri söz konusu ise, mala zarar verme suçunun taksirli şekli kanunda düzenlenmediğinden, fail hakkında bu netice yönünden herhangi bir cezaya hükmedilmez. Bu durumda faile sadece mala zarar verme suçuna (TCK m. 151/1) teşebbüsten ceza verilmelidir.

Üçüncü ihtimal, çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ve failin gerçekleştirmeye doğrudan kastettiği suçta mağdurun veya suçun konusunun vasfından kaynaklanan nitelikli unsur vardır. Örnek olarak, failin, gebe olduğunu bildiği bir kadınla tartışırken ona ateş ederek öldürmeye karar verdiği bir olayda,

olaya müdahale etmek isteyen bir kişi de gebe kadınla birlikte atıştan isabet almış olabilir. Bu olayda hem gebe kadın hem de sapma sonucunda isabet alan diğer kişi ölmüştür. Failin, gebe olduğunu bildiği kadına karşı gerçekleştirdiği hareketinden dolayı kasten öldürmenin nitelikli şeklinden (TCK m. 82/1-f) sorumlu tutulacağı açıktır. Gerçekleşen diğer ölüm neticesinden de failin olası kastına veya taksirine göre sorumlu tutulması gerekir. Olası kastı söz konusu ise, gerçekleştirilen tek fiil ile aynı suçun birden fazla kişiye karşı işlenmesi (TCK m. TCK m. 81, 82/1-f) söz konusu olsa bile TCK m. 43/3 gereği kasten öldürme suçu hakkında aynı neviden fikri içtima (TCK m. 43/2) uygulanamayacağı için gerçek içtima uygulanır. Gerçekleşen diğer ölüm neticesi bakımından failin taksiri söz konusu ise de, failin gerçekleştirdiği tek fiili ile birden fazla farklı suçu (TCK m. 82/1-f, 85) işlemesi söz konusu olduğu için farklı neviden fikri içtima uygulanarak en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı ceza verilir.

Dördüncü ihtimal, çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ve sapma sonucunda gerçekleşen suçta mağdurun veya suçun konusunun vafından kaynaklanan nitelikli unsur vardır. Örnek olarak, aralarında husumet bulunan kişiyi yolda gören fail, yerden birkaç tane taş alıp hasmına art arda atmaya başlamış ve fakat doğru isabet alamaması sonucu taşlardan biri yolun kenarında bulunan, beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda olan başka bir kişiye isabet etmiştir. Failin hasmı bakımından kasten yaralama suçu (TCK m. 86) işlenmiştir, hatta failin attığı taş silah sayılarak kasten yaralamanın nitelikli şeklinin (TCK m. 86/3-e) işlendiği görülür. Burada dikkat edilmesi gereken, sapma sonucu isabet alan kişinin vafından kaynaklanan durum, kasten yaralama suçunun nitelikli şeklidir. Bu sebeple, sapma sonucunda gerçekleşen netice açısından failin olası kastı söz konusu ise, bu nitelikli unsurun da failin kastı kapsamında olduğu hâlde, failin suçun bu nitelikli şeklinden (TCK m. 82/1-e) sorumlu tutulması gerekir. Olası kastı değil taksiri söz konusu ise, taksirle yaralamadan (TCK m. 89) sorumlu tutulması gerekir. Şayet failin sapma sonucunda gerçekleşen netice yönünden olası kastı söz konusu ise, tek fiil ile birden fazla kişiye karşı aynı suç işlenmiş olsa da kasten yaralama TCK m. 43/3'te sayılan istisnalardan olduğundan aynı neviden fikri içtima uygulanmaz, gerçek içtima uygulanır. Ancak eğer failin sapma sonucunda gerçekleşen ikinci netice yönünden taksiri söz konusu ise, bu sefer

failin gerçekleştirdiği tek bir fiili ile birden fazla farklı suçu (TCK m. 86/3-e, 89) işlemesi söz konusu olduğu için farklı neviden fikri içtima uygulanarak hakkında en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezaya hükmolunur.

Tüm bunlara ek olarak, hem failin hedef aldığı konudan hem de sapma sonucunda isabet alan konudan kaynaklanan nitelikli unsurların mevcut olduğu ihtimaller de gündeme gelebilir. Bu ihtimaller, mahiyetlerine göre yukarıda sayılan diğer dört ihtimalin içinde değerlendirilebilir. Örnek olarak, kardeşini öldürmek isteyen fail, tek neticeli hedefte sapma neticesinde babasını öldürmüş olabilir. Bu durumda fail, kardeşini kasten öldürmeye (TCK m. 82/1-d) teşebbüsten sorumlu tutulabilir. Babasının ölüm neticesi açısından ise olası kastı söz konusu ise, olası kastla babasını öldürmekten (TCK m. 82/1-d), taksiri söz konusu ise de taksirle öldürmeden (TCK m. 85/1) sorumlu tutulması söz konusu olmalıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır; failin olası kastının söz konusu olduğu durumda, göze aldığı ölüm neticesi açısından mağdurun, babası olduğunu bilmesi gerekir. Çünkü nitelikli hâlin uygulanması için failin kastı bulunmalıdır⁴⁵⁷. Söz gelimi, kardeşi ile gece vakti sokakta kavga ederken onu silahla öldürmeye karar veren failin ateş ederken araya giren kişinin karanlıkta babası olduğunu fark edemediği olayda, olası kastla öldürmenin temel şeklinden sorumlu tutulması gerekir. Çünkü bu durumda fail, öldürmeye göze aldığı kişinin babası olduğunu bilmemektedir. Bu sebeple söz konusu nitelikli unsur (TCK m. 82/1-d) kastının kapsamına dâhil değildir. Ayrıca nitelikli unsurun fail tarafından bilinmediği durumlarda, “gerekli özeni gösterseydi öngörebilecekti” denilerek faili nitelikli hâlin taksirle gerçekleştirilmesinden sorumlu tutmak da mümkün değildir⁴⁵⁸.

Yargıtay, 765 sayılı mülga TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde verdiği bir kararda, eşi ile tartışan failin ona silahla ateş etmesi sonucunda eşini yaraladığı ve sapma sonucunda kayınvalidesini öldürdüğü olayda, kayınvalidenin ölüm neticesi açısından m. 449'da yer alan nitelikli hâlin uygulanmaması gerektiği ve m. 448'de

---

⁴⁵⁷ Akbulut(2018), s. 379.

⁴⁵⁸ Akbulut(2018), s. 380.

yer alan kasten öldürmenin temel şeklinden cezalandırılması gerektiği görüşündedir⁴⁵⁹.

3.1.1.3. Fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan nitelikli unsurlar

Fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan nitelikli unsurlarda, hem failin hem de mağdurun şahsiyeti etkilidir. Özellikle toplumumuzun sosyal yapısı itibarıyla ailevi ilişkilerin önemi göz önünde bulundurulduğunda, kişiler arasındaki belli düzeydeki akrabalık bağının nitelikli unsur olarak düzenlenebildiği görülür. Örnek olarak, kasten öldürme suçu ile kasten yaralama suçunun üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı işlenmesi (TCK m. 82/1-d ve 86/3-a) nitelikli unsur olarak kabul edilmiştir⁴⁶⁰.

Bir kavga vuku bulup da kavgayı ayırmaya çalışan aile bireylerinin hedefte sapma sonucunda isabet aldığı durumlara uygulamada sıklıkla rastlanmaktadır. Bu itibarla hedefte sapma gerçekleşen olaylarda fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan bir nitelikli unsur bulunması durumunda failin ceza sorumluluğunun bu nitelikli unsurun mevcudiyetinden ne şekilde etkileneceğinin belirlenmesi gerekir. Tek veya çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiş olması hâlinde, failin gerçekleştirmeye doğrudan kast ettiği suçta ya da sapma neticesinde gerçekleşen suçta, fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan bir nitelikli unsur bulunabilir.

İlk ihtimal, tek neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ve failin işlemeye doğrudan kastettiği suçta fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan bir nitelikli unsur vardır. Örnek olarak, babası ile tartışan fail ona yumruk atacakken,

---

⁴⁵⁹ “..ölenin öldürülmesi kastedilmemiş ve öldürülmek istenende ölmemiş olmasına nazaran eyleminin kasten adam öldürmek olarak tavsifi ve hakkında TCK.nun 448. maddesi uygulanmak suretiyle tecziyesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde TCK.nun 449. maddesi ile mahkumiyetine karar verilmesi...” bozmayı gerektirmiştir. Yargıtay 5. CD. E. 1987/4306 K. 1987/4251 T. 02.12.1987 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 03.06.2019)

Söz konusu kararda, ölenin öldürülmesine kastedilmediğine ilişkin ifade yer almasına karşın, diğer yandan, failin 765 sayılı Kanun'un kasten öldürmeye ilişkin 448. maddesi uygulanarak cezalandırılması gerektiğinin savunulduğu göze çarpmaktadır.

⁴⁶⁰ Ayrıca bkz. Özgenç(2018), s. 222; Koca/Üzülmez(2018), s. 143; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 546; İçel/Sokullu-Akinci/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Unver, s. 90; İçel/Evik, s. 80.

failin babası değil de onları ayırmak için aralarına giren komşuları isabet almış olabilir. Bu durumda faili babasına karşı gerçekleştirdiği hareketinden dolayı kasten yaralamanın nitelikli şekline teşebbüsten (TCK m. 86/3-a, 35) ve komşunun yaralanması neticesinden ise olası kastının veya taksirinin bulunmasına göre olası kastla yaralamadan (TCK m. 86/1, 21/2) veya taksirle yaralamadan (TCK m. 89) sorumlu tutmak gerekecektir. Eğer failin, komşusu açısından olası kastı söz konusu ise, gerçekleştirilen bir fiil ile aynı suçun (TCK m. 86) birden fazla kişiye karşı işlenmesi söz konusu olduğu için aynı neviden fikri içtimain uygulanabileceği akla gelse de, kasten yaralama suçu TCK m. 43/3'te sayılan istisnalar olduğundan fail hakkında gerçek içtima uygulanır ve ayrı ayrı cezalara hükmolunur. Eğer failin komşusu açısından taksiri söz konusu ise, gerçekleştirilen bir fiil ile birden fazla farklı suçun (TCK m. 86, 89) oluşumuna sebebiyet verildiği için farklı neviden fikri içtima uygulanarak bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı failin cezalandırılması gerekir.

İkinci ihtimal, tek neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ve sapma sonucunda gerçekleşen suçta fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan bir nitelikli unsur vardır. Örnek olarak, fail artık aralarında husumet olduğu eski bir arkadaşıyla yolda karşılaşır ve bir tartışma çıkar. O sırada failin yanında bulunan babası oğlunu sakinleştirmeye çalışsa da, fail yanındaki tabancayı çıkararak arkadaşına doğru ateş eder. Ne var ki kurşun, oğlunu engellemeye çalışan babaya isabet eder. Böyle bir durumda, failin doğrudan kastı hasmını öldürmeye yöneliktir. Bu itibarla failin hasmına karşı gerçekleştirdiği hareketten, kasten öldürmeye teşebbüsten (TCK m. 81, 35) sorumlu tutulacağı açıktır. Gerçekleşen ölüm neticesi açısından ise, failin olası kastla mı yoksa taksirle mi hareket ettiği önem taşır. Somut olayın şartlarına göre bu durum değerlendirildiğinde, şayet failin olası kastı söz konusu ise artık üstsoyunu öldürmeyi göze alan bir failden bahsedildiği için, kasten öldürmenin nitelikli şeklinin olası kastla işlenmesi (TCK m. 82/1-d, 21/2) söz konusu olur. Bu durumda fail, gerçekleştirdiği tek bir hareketi ile aynı suçu birden fazla kişiye karşı işlediği için ayı neviden fikri içtimain uygulanabileceği akla gelse de, kasten öldürme suçu TCK m. 43/3'te sayılan istisnalardan olduğundan fail hakkında gerçek içtima uygulanarak ayrı ayrı cezalara hükmolunur. Ancak eğer gerçekleşen ölüm neticesi açısından failin taksiri söz konusu ise, failin taksirle

öldürmeden (TCK m. 85) sorumlu tutulması gerekir. Bu durumda ise, failin gerçekleştirdiği tek fiili ile birden fazla farklı suçu işlemesi söz konusu olduğu için hakkında farklı neviden fikri içtima uygulanarak bunlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılması cihetine gidilmesi gerekir.

Üçüncü ihtimal, çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ve failin işlemeye doğrudan kastettiği suçta fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan bir nitelikli unsur vardır. Örnek olarak, kardeşi ile sokak ortasında tartışan fail ona vurmaya başlayınca yoldan geçmekte olan birisi onları ayırmak için aralarına girer ve o da isabet alarak yaralanır. Failin buradaki hareketleri hukuki anlamda tek fiil teşkil etmektedir. Fail, kardeşine karşı kasten yaralamanın nitelikli şeklinden (TCK m. 86/3-a) sorumludur. Onları ayırmak için aralarına giren yaralanan kişi açısından ise, failin sorumluluğu olası kastına veya taksirine göre belirlenecektir. Şayet failin olası kastı söz konusu ise, gerçekleştirdiği bir fiil ile aynı suçu (TCK m. 86/1) birden fazla kişiye karşı işlediği için aynı neviden fikri içtimanın uygulanabileceği akla gelse de kasten yaralama TCK m. 43/3'te sayılan istisnalardan olduğundan gerçek içtima uygulanarak fail hakkında ayrı ayrı cezalara hükmedilir. Ancak eğer failin, onları ayırmaya çalışan kişinin yaralanması açısından taksiri söz konusu ise, bu sefer failin gerçekleştirdiği bir fiil ile birden fazla farklı suçu işlemesi (TCK m. 86/3-a, 89) söz konusu olduğu için farklı neviden fikri içtima uygulanarak bunlardan en ağır cezayı gerektireni ile failin cezalandırılması gerekir.

Dördüncü ihtimal, çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ve sapma sonucunda gerçekleşen neticeye ilişkin suçta fail ile mağdur arasındaki ilişkiden kaynaklanan bir nitelikli unsur vardır. Örnek olarak, hasmına gözdağı vermek için onu sıkıştırmaya başlayan failin hasmını yumruklamaya başladığı olayda, failin kardeşi, failde silah bulunduğunu bilerek onun suç işlemesinden korktuğu için araya girer. Hâlbuki failin silahı kullanma niyeti yoktur ve araya giren kardeşi de yumruk darbelerinden isabet alarak yaralanır. Bu durumda failin hasmına karşı gerçekleştirdiği hareketinden kasten yaralamadan (TCK m. 86/1) sorumlu tutulması gerektiği açıktır. Failin kardeşinin yaralanması neticesi açısından ise, olası kastının veya taksirinin varlığı araştırılmalıdır. Şayet failin olası kastı söz konusu ise, olası kastla yaralamanın nitelikli şeklinden (TCK m. 86/3-a, 21/2)

sorumlu tutulması gerekir. Tekrar ifade etmek gerekir ki, bu ihtimalde failin söz konusu nitelikli unsurdan olası kastı ile sorumlu olması için bunun kastının kapsamında olması gerekir. Diğer bir ifade ile fail araya giren kişinin kardeşi olduğunu bilmelidir. Aksi hâlde, sadece suçun temel şeklinden olası kastı ile sorumlu olur. Bu ihtimalde fail aynı suçu tek fiili ile birden fazla kişiye karşı işlediği için aynı neviden fikri içtimanın uygulanabileceği akla gelse de, kasten yaralama TCK m. 43/3'te sayılan istisnalardan olduğundan gerçek içtima kuralı uygulanarak fail hakkında ayrı cezalara hükmedilmesi gerekir. Eğer failin, kardeşinin yaralanması açısından taksiri söz konusu ise de taksirle yaralamadan (TCK m. 89) sorumlu tutulması gerekir. Bu durumda fail gerçekleştirdiği bir fiil ile birden fazla farklı suçu (TCK m. 86, 89) işlediği için farklı neviden fikri içtima uygulanarak fail hakkında bunlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezaya hükmolunması gerekir.

3.1.1.4. Fiilin işlenişiyile güdülen amaç veya saik itibarıyla nitelikli unsurlar

Fiilin işlenişiyile güdülen amaç veya saik itibarıyla nitelikli unsurlar, faile ilişkin olup onun suç teşkil eden fiiline ilişkin iç dünyasından kaynağını alır. Örnek olarak, kasten öldürme suçunun kan gütme saikiyle (TCK m. 82/1-j)^{461, 462, 463} töre saikiyle (TCK m. 82/1-k) veya bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla (TCK m. 82/1-h), kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle (TCK m. 82/1-g)⁴⁶⁴, bir suçu işleyememeden dolayı duyulan infialle (TCK m. 82/1-i) işlenmesi fiilin işlenişiyile

⁴⁶¹ *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe*, yanılma ve sapma hâllerinin kan gütme saiki ile işlenen suçlar açısından özellik göstermediğini ifade ederek, yanılma ve sapma durumunda bu nitelikli hâlin uygulanmaya devam edeceğini ifade etmektedirler. Bu konuda bkz. *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe* (2018), *Özel Hükümler*, s.136.

⁴⁶² Yargıtay, 765 sayılı mülga Kanun'un yürürlükte olduğu dönemde, kan gütme saiki ile öldürme nitelikli hâlinin, mağdurun sıfatından kaynaklandığını kabul etmekteydi. Bkz. Yargıtay 5. CD. E. 1987/1316 K. 1987/1205 T. **13.04.1987** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

Ayrıca söz konusu kararda, "hedefte hata" ifadesine yer verilmekle birlikte, "şahısta hata" kavramının da hedefte sapmayı karşılamak üzere kullanıldığı görülmektedir.

⁴⁶³ Ayrıca bkz. Çakıcı Gerçek, L., Bafra, J. (2005). "Kan Gütme Saiki İle İşlenen Adam Öldürme Suçu". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-29.

⁴⁶⁴ *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe*, kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeni ile öldürülmesi nitelikli şeklinin, mağdurun sıfatından doğması sebebi ile yanılma ve sapma hâlinde uygulanmayacağını ifade etmektedir. Bkz. *Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe* (2018), *Özel Hükümler*, s. 132.

güdülen amaç veya saikten kaynaklanan nitelikli unsurlardır⁴⁶⁵. Failin fiili işlerken güttüğü amaç veya saik itibarıyla bir nitelikli unsurun bulunması durumunda, hedefte tek veya çift neticeli sapma gerçekleşmiş olabilir. Burada da çeşitli ihtimaller üzerinden değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

İlk ihtimal, failin güttüğü amaç ve saik nedeniyle bir suçun nitelikli şeklinin işlendiği durumda tek neticeli hedefte sapmanın gerçekleşmesi ile failin hedeflediğinden başka bir konu üzerinde aynı suç işlenmiş olabilir. Örnek olarak, fail, babasının katilinin cezaevinden çıkacağı günü bekleyerek ona pusu kurar. Fail, daha önceden babasını öldüren kişiyi tanır ve ona nişan alarak ateş eder. Ancak rüzgârın yön değiştirmesi sonucunda failin hedef aldığı kişi değil, o sırada orada bulunan bir cezaevi personeli isabet alır ve hayatını kaybeder. Burada kan gütme saikiyle öldürülmek istenen kişi açısından failin kasten öldürmenin nitelikli şekline teşebbüsten (TCK m. 82/1-j, 35) sorumlu tutulması gerektiği açıktır. Sapma sonucunda gerçekleşen netice açısından ise, ölen kişi bakımından failin kan gütme saiki söz konusu değildir. Gerçi bu saik, mağdurun kimliğine ya da fiilin işleniş şekline ilişkin olmayıp tamamen failin kendi iç dünyasına aittir ancak failin bu yönde bir saiki olup bu nedenle hareketini gerçekleştirmiş olsa bile, bu saik sapma sonucunda ölen kişiye değil, öldürülemediği için failin hareketinin teşebbüs aşamasında kaldığı kişiye yöneliktir. Bu sebeple, sapma sonucunda gerçekleşen ölüm neticesinden failin olası kastı söz konusu olsa dahi, bu nitelikli şekilden bu suç yönünden sorumlu tutulmaması gerekir. Bu durumda failin olası kastla öldürmeden (TCK m. 81, 21/2) sorumlu tutulması söz konusu olmalıdır. Bu olasılıkta gerçekleştirilen tek bir fiil ile aynı suçun birden fazla kişiye karşı işlenmesi söz konusu olsa da, kasten öldürme suçu TCK m. 43/3'te sayılan istisnalardan olduğundan fail hakkında gerçek içtima uygulanarak ayrı cezalara hükmedilir. Ancak eğer, sapma sonucunda gerçekleşen ölüm neticesi açısından failin taksiri söz konusu ise, failin bu netice bakımından taksirle öldürmeden (TCK m. 85) sorumlu tutulması gerekir. Bu durumda ise, fail hakkında farklı neviden fikri içtima uygulanarak hakkında en ağır cezayı gerektiren suçtan cezaya

---

⁴⁶⁵ Ayrıca bkz. Özgenç(2018), s. 223; Koca/Üzülmez(2018), s. 144; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 546; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Unver, s. 90; İçel/Evik, s. 80.

hükmedilmesi gerekir; çünkü gerçekleştirdiği tek bir fiili ile birden fazla farklı suçu (TCK m. 82/1-j, 85) işlemiştir.

İkinci ihtimal, failin güttüğü amaç ve saik nedeniyle bir suçun nitelikli şeklinin işlendiği durumlarda çift neticeli hedefte sapmanın gerçekleşmesi ile failin hedeflediği konu ile birlikte başka bir konu üzerinde daha aynı suç işlenmiş olabilir⁴⁶⁶. Örnek olarak, failin töre saikiyle kasten öldürme suçunu işlediği bir olayda çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmesi sonucunda failin hedeflediğinden bir başkası daha ölmüştür. Böyle bir durumda, failin doğrudan kastettiği ölüm neticesi açısından, töre saiki bulunduğu için kasten öldürmenin nitelikli şeklinden (TCK m. 82/1-k) sorumlu tutulması gerekir. Hedefte sapma sonucunda gerçekleşen netice açısından ise olası kastına veya taksirine göre sorumlu tutulmalıdır. Ancak eğer failin ikinci ölüm neticesinden olası kastı söz konusu ise, bu netice açısından failin kasten öldürmenin temel şeklinden sorumlu tutulması gerekir. Töre saiki bu mağdur açısından geçerli olmadığı için, fail asıl hedefindeki mağdura yönelik bu saikle hareket etmiş olup bu hareketten aynı zamanda diğer mağdur da etkilenmiş olsa da, kanaatimizce faili ikinci neticeden de töre saikiyle öldürmeden sorumlu tutmamak gerekir. Bu ihtimalde kasten öldürme suçu söz konusu olduğu için aynı neviden fikri içtima uygulanmaz, gerçek içtima uygulanır. Ancak eğer gerçekleşen ikinci netice açısından failin taksiri söz konusu ise, taksirle öldürmeden (TCK m. 85) sorumlu tutulması gerekeceğinden, hakkında farklı neviden fikri içtima uygulanarak en ağır cezayı gerektiren suçtan cezaya hükümlenmesi gerekir.

---

⁴⁶⁶ Yargıtay CGK, iki maktulün bulunduğu kan gütmeye saiki ile işlenen bir kasten öldürme suçunda, maktullerden birisine 5 değerine, 6 mermi isabet etmiş olması karşısında; sanığın, aslında maktullerden sadece birisini öldürmek istediği yönündeki savunmasının kabule olanaklı olmadığını belirtmiştir. Kaldı ki maktullerden birinin, sanığın yakın akrabasını öldüren kişinin kardeşi olduğu görülürken diğeri ise bu kişinin oğludur. Bu sebeple Yargıtay CGK, iki öldürme fiilinin bağımsız olduğuna hükmetmiştir ve yerel mahkemenin vermiş olduğu, hedefte sapma ve fikri içtima hükümlerinin uygulanması yönündeki direnme kararını bozmuştur. Yargıtay CGK E. 1990/310 K.1990/333 T. **10.12.1990** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

3.1.1.5.Kasten öldürme suçunun tasarlayarak işlenmesi hâli

Kasten öldürme suçunun tasarlayarak işlenmesi TCK m. 82/1-a'da nitelikli unsur olarak düzenlenmiştir. Bu nitelikli unsur, fiilin nasıl işlendiği sorusunun cevabı olmakla fiilin işleniş şekline kaynaklanan bir nitelikli unsurun özelliğini taşımaktadır. Ancak bunun yanı sıra, failin tasarlayarak öldürme suçunun işlerken kastını yönlendirdiği belli bir kişi de vardır. Bu sebeple tasarlamanın, suçun mağduru ile ilişkili olduğu da açıktır. Aynı zamanda tasarlama, failin iç dünyasına da ilişkin bir husustur. Dolayısıyla kasten öldürme suçu açısından, tasarlama nitelikli unsurunun yukarıda yapılan sınıflandırmadan ayrı ve kendi başına ele alınması gereken bir nitelikli unsur olduğu kanaatindeyiz.

TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, tasarlamanın mağdurun kimliğine ya da faille ilişkisine bağlı bir nitelikli hâl olmadığını, diğer bir ifade ile şahsa bağlı bir nitelikli hâl olmadığını⁴⁶⁷ ifade ederek bunun fiilin işleniş şekline kaynaklanan bir nitelikli hâl olduğunu belirtmiştir. Bu görüşten yola çıkan yazarlar, bu durumda bir “fiili ağırlatıcı sebep” mevcut olduğunu ileri sürerek mağdurun şu veya bu kimse olmasının önem arz etmeyeceğini savunmaktadırlar. Bu sebeple yanlış veya sapma nedeniyle, failin öldürmek istediği kişi yerine başkasını öldürdüğü durumlarda da tasarlamanın nitelikli hâl olarak uygulanabileceği görüşündedirler⁴⁶⁸. Yazarların bu değerlendirmelerinde yer alan “fiilî ağırlatıcı sebep” ifadesinden de anlaşılacağı üzere, 765 sayılı TCK'nın anlayışında yer alan “şahsi nitelikli hâl” – “fiilî nitelikli hâl” ayrımını benimsedikleri görülmektedir.

KOCAÜZÜLMEZ'e göre, yanlış veya sapma nedeniyle failin gerçekte öldürmek istediği kişiden bir başkasını tasarlayarak öldürmesi hâlinde, cezasının tasarlama dolayısıyla artırılmaması gerekir. Çünkü bu durumda mesele kastın kapsamına ilişkindir ve failin öldürülen kişiye karşı bir tasarlama kastı yoktur. Yazarlara göre burada faili tasarlayarak öldürme fiilini gerçekleştirmeye sürükleyen neden, failin gerçekte öldürmek istediği mağdurla ilgili olduğundan, tasarlamanın

⁴⁶⁷ Aynı yönde bkz. Dönmezer/Erman(1994), s.331.

⁴⁶⁸ Bkz. Tezcan/Erdem/Önok, s. 153.

mağdurun şahsından bağımsız ve fiile ilişkin olduğunu söylenemeyecektir. Zira fail böyle bir durumda, herhangi bir kişiyi değil, öldürmek istediği kişiyi savunmasız olarak yakalayıp suçu daha kolay işlemeyi planladığı için, fail açısından kimin tasarlanarak öldürüldüğünün bir öneminin olmadığı söylenemez⁴⁶⁹. Biz de bu görüşü isabetli bulmaktayız. Çünkü tasarlayarak öldürme eylemi fiilin işleniş şekline ilişkin olduğu kadar, mağdurun kimliği ile de bir o kadar ilişkilidir. Bu sebeple, tasarlamanın salt fiile ya da şahsa ilişkin olduğunu kabul edip bir değerlendirme yapmak isabetli sonuç doğurmayacaktır.

Nitekim Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlarda, bizim de isabetli bulduğumuz şekilde, tasarlayarak öldürme fiilinin failin gerçekte öldürmek istediği kişiye karşı değil de, hata veya sapma nedeniyle başka bir kişiye karşı gerçekleştirilmiş olması hâlinde, failin cezasının tasarlama dolayısı ile artırılmaması gerektiği belirtilmiştir⁴⁷⁰.

3.1.2. Hedefte Sapma Sonucunda Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Bir Suç İşlenmesi

Hedefte sapmanın gerçekleştiği bir olayda, neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir suç meydana gelmiş olabilir⁴⁷¹. Bu durumda, neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçlara ilişkin hükümlerin hedefte sapma hâlinde de uygulanabilmesi mümkündür⁴⁷².

Tek neticeli hedefte sapmada, neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir suç gerçekleşmesine şöyle bir olay örnek olarak gösterilebilir: Bir kahvehanede (A) ile (B) arasında sözlü bir tartışma çıkar. (A), bıçağını çıkararak (B)'nin üzerine doğru

⁴⁶⁹ Bkz. Koca/Üzülmez(2017), Özel Hükümler, s. 56.

⁴⁷⁰ Yargıtay İBK T. 13.11.1936, S. 14/32 (Savaş/Mollamahmutoğlu, s. 1040-1041.); Yargıtay 1. CD. E. 2013/2229 K. 2013/5446 T. 2.10.2013 (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi: 24.06.2019)

"Hata sebebiyle kastedilenden başkasına karşı işlenen adam öldürme suçundan teammütten dolayı ceza arttırılmaz." Yargıtay 1. CD. E. 1963/189 K. 1963/939 T. 17.04.1963 (Koca/Üzülmez(2017), Özel Hükümler, s. 56.)

"Asıl mağduru değil de, yanında bulunanlardan birisini öldüren kimse hakkında teamüden değil, fakat basit adam öldürme cezasının verilmesi icap edeceğine..." Yargıtay 1. CD. E. 1950/38 K. 1950/362 T. 07.02.1950 (Koca/Üzülmez(2017), Özel Hükümler, s. 56.)

⁴⁷¹ Akbulut(2018), s. 450; Akbulut(2019), s. 189.

⁴⁷² Hakeri, s. 490. Aynı yönde Yargıtay 1. CD, 13.05.1992, 1442(Hakeri, s. 491).

yürürken (C) araya girer ve olayın büyümesini engellemek ister. (C), (A)'yı durduramaz ve (B)'nin yanına giden (A) bıçağını savururken, (B) değil (C) isabet alır ve hayati tehlikeye sebebiyet verecek derecede yaralanır.

Örnekteki şekilde gelişen bir olayda, (C) açısından (A)'nın olası kastı olduğu açıktır. Zira kavga eden iki kişiyi ayırmak için aralarında bulunan üçüncü kişinin yaralanması, muhtemel bir neticedir ve bu derecede kendisine yakınında bulunan birisine rağmen eylemlerine devam eden fail bu neticeyi göze almış demektir. Bu sebeple (A)'nın, (B)'yi kasten yaralamaya teşebbüsten ve (C)'yi olası kastla yaralamaktan sorumlu tutulması gerekirken, (C)'nin aldığı darbenin hayati risk oluşturduğu da göz ardı edilmemelidir. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralamayı düzenleyen TCK m. 87/1-d, kasten yaralama fiilinin mağdurun yaşamını tehlikeye sokan bir duruma neden olmasını hüküm altına almıştır. Bu sebeple (A)'nın, (C)'ye karşı olası kastla yaralamanın neticesi sebebiyle ağırlaşmış şekliyle sorumlu tutulması gerekeceği için, TCK m. 86/3'ün yollamasıyla TCK m. 87/1-d'den sorumluluğuna gidilerek TCK m. 21/2 uyarınca olası kastının olduğu da göz önünde bulundurularak hakkında cezaya hükmedilmesi gerekir. Burada fail tek fiili ile iki kişiye karşı "kasten yaralama" suçunu işlediği için TCK m. 43/3 gereği gerçek içtima uygulanır, aynı neviden fikri içtima uygulanmaz⁴⁷³.

Çift neticeli hedefte sapmada, neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir suç gerçekleşmesine şöyle bir olay örnek olarak gösterilebilir: (A), hasmı (B)'nin park hâlindeki aracını görür ve zarar vermek için ona taş atar ancak aracın içindeki (B)'nin oğlu (C)'yi görmez. (C)'nin yüzünde, kırılan bir cam parçasının çizmesinden dolayı sabit iz kalır. Böyle bir durumda, (A)'nın araca verdiği zarardan dolayı mala zarar verme suçunu işlediği açıktır. Bunun yanında (C)'ye karşı taksirle yaralama suçunu işlemiştir ve bunun neticesinde (C)'nin yüzünde sabit iz kaldığı için, TCK m.89//2-d gereği taksirle yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış şekli işlenmiştir. Fail hakkında farklı neviden fikri içtima uygulanarak bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan cezalandırılması yoluna gidilmelidir.

---

⁴⁷³ Ayrıca, neticesi sebebiyle ağırlaşan suçlarda fikri içtima ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Göktürk(2013), s. 232 vd.

Görüldüğü üzere, gerek tek neticeli hedefte sapmada olsun gerek çift neticeli hedefte sapmada olsun, neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış bir suçun gerçekleşmiş olması mümkündür. Hedefte sapmanın gerçekleşmiş olmasının, neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış suçlara ilişkin hükümlerin uygulanması açısından bir engel teşkil etmesi söz konusu olmamaktadır.

3.1.3. Hukuka Uygunluk Sebeplerinin Mevcudiyeti Hâlinde Hedefte Sapma

Hedefte sapmanın gerçekleştiği olaylarda gerek tek netice gerek birden çok netice meydana gelmiş olsun, failin gerçekleştirdiği fiil sayısı tek olduğundan, bu fiil bir hukuka uygunluk sebebi altında gerçekleştirilmiş ise, failin hukuka uygunluk sebebi altında gerçekleştirdiği bu fiilin meydana getirdiği neticelerden ötürü ceza sorumluluğu tespit edilirken titiz davranılması gerekir.

Doktrindeki ağırlıklı görüş, bir hukuka uygunluk nedeninin varlığı hâlinde mağdurun kimliğinde yanılma sonucunda bir başkası üzerinde gerçekleştirilen veya hedefte sapma sonucunda bir başkasını etkileyen fiilin tümü ile hukuka uygun olduğu ve bu sebeple failin, fiilin sonucunda meydana gelen bütün neticelerden hukuka uygunluk nedeninden yararlanması gerektiği yönündedir⁴⁷⁴. Gerçekten failin, fiilini bir hukuka uygunluk sebebi içinde gerçekleştirmiş ise hedefte sapmaya rağmen, içinde bulunduğu hukuka uygunluk sebebinden yararlanması gerektiği savunulmaktadır⁴⁷⁵. Yargıtay'ın da aynı yönde vermiş olduğu kararlar mevcuttur⁴⁷⁶. Aksi yöndeki bir görüşe göre ise, "hataya düşülmemiş veya hedefte sapma gerçekleşmemiş olsa idi, fiil hukuka uygun olacak idi" yönündeki bir değerlendirme ile sonuca varmak hatalıdır ve hukuka uygunluk sebepleri ancak bir hakkın korunması amacıyla hakkı ihlal eden kişiye karşı gerçekleştirildiğinde söz konusu olabilir⁴⁷⁷.

---

⁴⁷⁴ Bu konuda bkz. Koca/Üzülmez(2018), s. 304.

⁴⁷⁵ Hakeri, s. 490.

⁴⁷⁶ Yargıtay 1 CD. E. 1958/567 K. 1958/505 T **26.02.1958** (Karar için bkz. Önder, s. 355.)

⁴⁷⁷ Koca/Üzülmez(2018), s. 304.

5237 sayılı TCK'da meşru savunma, hakkın kullanılması, kanunun emrini ifa ve ilgilinin rızası olmak üzere başlıca dört hukuka uygunluk nedenine yer verilmiştir⁴⁷⁸; olayda hukuka uygunluk nedenlerinden birinin bulunması hâlinde, fiilin suç olması engellenmiş olacağından, fail hakkında beraat kararı verilmesi gerekir⁴⁷⁹. Aynı olayda hedefte sapma ile birlikte bulunabilme ihtimallerini değerlendirdiğimiz hukuka uygunluk sebepleri ve bu durumun sonuçlarına ilişkin açıklamalar aşağıdaki başlıklarda yer almaktadır.

3.1.3.1. Görevin yerine getirilmesi

TCK m. 24/1, kanun hükmünü yerine getiren kişiye ceza verilmeyeceğini hüküm altına almıştır. Esasen, 24. maddenin başlığı “kanun hükmü ve amirin emri”dir. 24. maddenin birinci fıkrasında “kanun hükmünü yerine getirme” hukuka uygunluk nedenine yer verilse de aslında, kanun hükmünün yerine getirilmesinin söz konusu olduğu hâllerde, bu durumdaki kişi açısından bir “görev” var olduğundan “görevin ifası” veya “görevin yetirilmesi” adında bir hukuka uygunluk nedeninden bahsedilmesinin, bizim de katıldığımız şekilde, daha doğru olduğu ifade edilmektedir⁴⁸⁰.

Görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk nedeni söz konusu olduğunda⁴⁸¹, hedefte sapmanın gerçekleşebilme ihtimali ile ilgili olarak kolluğun zor ve silah kullanma yetkisi akla gelmektedir. Kolluk, bazı durumlarda zor kullanma yetkisi

---

⁴⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yüce(1982), s. 255 vd.; İçel/Evik, s. 101 vd.; Dönmezer/Erman(1994), s. 18 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 383 vd.; Özgenç(2018), s. 315 vd.; Demirbaş, s. 274 vd.; İçel(2018), s. 326 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 278 vd.; Akbulut(2018), s. 460 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 118 vd.; Koca/Üzülmez(2018), s. 274 vd.; Toroslu/Toroslu, s. 156 vd.

⁴⁷⁹ Yargıtay CGK E. 2013/1-60 K. 2013/603 T. **10.12.2013**. Bkz. Özgenç(2018), s. 315.

⁴⁸⁰ Özgenç(2018), s. 322-323.

⁴⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yüce(1982), s. 273 vd.; İçel/Evik, s. 103 vd.; Dönmezer/Erman(1994), s. 82 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 383 vd.; Özgenç(2018), s. 322 vd.; Demirbaş, s. 281 vd.; İçel(2018), s. 327 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 281 vd.; Akbulut(2018), s. 465 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 120 vd.; Koca/Üzülmez(2018), s. 275 vd.; Toroslu/Toroslu, s. 158 vd.

bağlamında silah kullanabilir; ancak kolluğun silah kullanması bu durumda, zor kullanma yetkisi kapsamında ve bu yetkinin sınırları dâhilindedir⁴⁸².

Örnek olarak, başka surette ele geçirilmesi mümkün olmayan bir kişiye karşı kolluk kuvvetleri silah kullanma yetkisini kullanmıştır. Sözelimi gece vakti suçüstü hâlinde görülen kimliği belirsiz bir şüphelinin kaçması hâlinde, bu kişinin kimliği belli olmadığı için, yakalanmasını sağlamak amacıyla ve bu ölçüde yaralanması neticesini doğuracak şekilde hedef gözetilerek silahla ateş edilebilir⁴⁸³. Böyle bir durumda, rüzgârın yön değiştirmesi ile kolluk kuvvetinin hedef gözettiği kimliği belirsiz kişi değil de o sırada sokakta bulunan bir kişi isabet almış olabilir. Bu şekilde gerçekleşmiş olan tek neticeli hedefte sapma sonucunda şüpheli kişi değil, sapma sonucu isabet alan kişi yaralanmıştır. Bu bağlamda, kolluk kuvvetinin ceza sorumluluğunu tespit etmek gerekir.

Şüpheli şahıs açısından zaten kolluk kuvvetinin hukuka uygunluk nedeninden yararlanması söz konusudur. Bu sebeple yaralamaya teşebbüsten cezai sorumluluğu yoktur. Sapma sonucunda gerçekleşen yaralanma neticesinden ise kolluk kuvvetinin bu sefer hukuka uygunluk nedeninden yararlanmaması gerektiği kanaatindeyiz. Burada görevini yerine getirdiğini düşünen kolluk kuvveti bir hukuka uygunluk bilinci ile hareket etmiş olsa da, sapma sonucunda gerçekleşen neticelerden kastına veya taksirine göre sorumlu tutulması gerektiği kanaatindeyiz. Aynı durum çift neticeli sapma için de söz konusu olmalıdır. Çünkü “hedefte sapma gerçekleşmemiş olsaydı, fiil hukuka uygun olacaktı” şeklindeki bir değerlendirme ile sonuca varmak isabetli değildir⁴⁸⁴.

Örnek verdiğimiz olayda hem şüpheli şahıs hem de sokakta bulunan başka birisi isabet alarak yaralansaydı, sadece şüpheli şahsın yaralanması neticesi açısından hukuka uygunluk nedeninden kolluk kuvvetini yararlandırmak gerekecekti. Çünkü hukuka uygunluk nedenleri ancak bir hakkın korunması

---

⁴⁸² Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Özgenç(2018), s. 328.

⁴⁸³ Özgenç(2018), s. 329.

⁴⁸⁴ Koca/Üzülmez(2018), s. 304.

amacıyla ve hakkı ihlal eden kişiye karşı gerçekleştirildiğinde söz konusu olabilir⁴⁸⁵. Eğer gerçekleşen suçların konuları farklı niteliklerde olursa da varılan sonucun yine değişmemesi gerekir.

3.1.3.2. Meşru savunma

TCK m. 25/1, kendisine veya başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşmekte olan, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve şartlara göre saldırı ile orantılı olacak biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmeyeceğine hükmetmiştir⁴⁸⁶. Meşru savunmanın şartlarının gerçekleştiği bir olayda tek veya çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmesi mümkündür. Böyle bir olayda failin ceza sorumluluğunun ne şekilde tespit edileceğinin belirlenmesi gerekir.

Doktrinde, meşru savunma hâlinde hedefte sapma gerçekleşmiş olması ihtimalinde failin hukuka uygunluk nedeninden yararlanıp yararlanamayacağı açısından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Ağırlıklı görüşe göre, failin meşru savunma hukuka uygunluk nedeninden yararlanması gerekir. Yargıtay'ın 765 sayılı mülga TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde verdiği bir kararında benimsenen görüş de bu yöndedir⁴⁸⁷. Ancak meşru savunmanın, haksız saldırıyı gerçekleştirene karşı yapılmış olması gerektiğinden yola çıkarak, bu durumda hedefte sapmanın gerçekleşmesi hâlinde, failin hukuka uygunluk nedeninden yararlanmaması gerektiği yönünde görüşler de mevcuttur.

AKBULUT, saldıran kişi dışındaki bir kişinin, haksız saldırısı söz konusu olmadığından dolayı, ona karşı gerçekleştirilen davranışta meşru savunmanın

---

⁴⁸⁵ Koca/Üzülmez(2018), s. 304.

⁴⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yüce(1982), s. 255 vd.; İçel/Evik, s. 109 vd.; Dönmezer/Erman(1994), s. 105 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 393 vd.; Özgenc(2018), s. 358 vd.; Demirbaş, s. 290 vd.; İçel(2018), s. 335 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 297 vd.; Akbulut(2018), s. 469 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenc/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 129 vd.; Koca/Üzülmez(2018), s. 278 vd.; Toroslu/Toroslu, s.162 vd.

⁴⁸⁷ Yargıtay 1 CD. E. 1958/567 K. 1958/505 T **26.02.1958** (Karar için bkz. Önder, s. 355.)

bulunmadığını ifade etmektedir⁴⁸⁸. BİRTEK'e göre, meşru savunma hâlinde tek veya çok neticeli hedefte sapma gerçekleşirse, failin hareketinden zarar gören üçüncü kişi yönünden meşru savunma söz konusu olmaz ancak failin doğrudan kast ile hareket ettiği de kabul edilemez; fail olası kast veya taksir ile sorumlu tutulmalı ayrıca failin meşru savunma hâlinde suç işlediği TCK m. 61 kapsamında temel cezanın belirlenmesi aşamasında göz önünde bulundurulmalıdır⁴⁸⁹. KOCA/ÜZÜLMEZ, saldırıda bulunan kişinin kimliğinde bir hataya düşülmüş olması veya hedefte sapma nedeniyle savunmadan, saldırandan bir başkası da etkilenirse bu üçüncü kişiler bakımından meşru savunmanın varlığını kabul etmenin mümkün olmadığı görüşündedir. Bu sebeple yazarlar, meselenin meşru savunmanın maddi şartlarında hata ya da hedefte sapma hükümlerine göre değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar⁴⁹⁰.

Diğer yöndeki görüşe göre ise, meşru savunma hâlinde sapma gerçekleşirse, failin yine hukuka uygunluk nedeninden yararlanması gerekir. DEMİRBAŞ'a göre, meşru savunma hâlinde, savunma hareketi sapma nedeniyle saldırgan dışında başka birisine yönelirse, savunmada bulunan yine meşru savunmadan yararlanmalıdır⁴⁹¹. BİRDİŞLİ'ye göre, meşru savunmanın saldırıya veya saldırıyı yapana karşı gerçekleştirilmesi gerekse de, fiil bütünüyle hukuka uygun iken meydana gelen bir sapmadan dolayı gerçekleşen fiilin de hukuka uygun sayılması gerekir⁴⁹². ÖZTÜRK/ERDEM'e göre de, hedefte sapma nedeniyle sadece saldırıyı

---

⁴⁸⁸ Akbulut(2019), s. 213.

⁴⁸⁹ Birtek, s. 183.

⁴⁹⁰ Koca/Üzülmez(2018), s. 283.

Yazarların bu konuda yaptığı değerlendirmeye göre, sapma hâlinde üçüncü kişi bakımından bir hukuka uygunluk nedeni bulunmamaktadır. Bir hukuka uygunluk nedeni bulunmadığından, sınırın aşılmasından da bahsedilemez. Sapma sonucunda meydana gelen netice/neticeler açısından failin kastına veya taksirine göre bir değerlendirme yapmak gerekir. Savunmada bulunan kişi, bu hareketinin bir başkasına isabet edebileceğini öngörmüş ve buna rağmen fiilini gerçekleştirmiş ise olası kastla hareket etmiş demektir. Bu kişi açısından fail, taksirle de hareket etmiş olabilir. Ancak bu gibi durumlarda failin, hedefte sapma sonucunda ortaya çıkan neticeler bakımından şartları oluşmuş ise zorunluluk hâlinde yararlandırılması mümkündür. Bu konuda bkz. Koca/Üzülmez(2018), s. 305.

⁴⁹¹ Yazar, saldırgan (A)'ın ateşine karşılık veren (B)'nin, (A)'nın kendisini yere atması nedeniyle o sırada arkasında bulunan (C)'yi vurmasını bu duruma örnek olarak göstermektedir. Bkz. Demirbaş, s. 299.

⁴⁹² Birdişli, s. 165.

gerçekleştiren kişinin değil, onun birlikte ya da tek başına başka bir kimsenin savunma niteliğindeki hareket sebebiyle zarar görmesi durumunda fail, hukuka uygunluk nedeninden yararlanmalıdır⁴⁹³. Yargıtay'ın da bu yönde vermiş olduğu kararı mevcuttur⁴⁹⁴.

Kanaatimizce, failin meşru savunmada bulunduğu sırada gerçekleşen bir hedefte sapma sonucunda, saldırandan başka birisinin (tek neticeli hedefte sapma) veya saldıranla birlikte başka birisinin (çift neticeli hedefte sapma) daha sapma nedeniyle failin hareketinden etkilenmesi hâlinde, sapma sonucunda gerçekleşen suçtan dolayı failin hukuka uygunluk nedeninden yararlanamaması gerekir. Çünkü her ne kadar burada fail savunma hareketini aslında saldırıyı hedef alarak ika etmekte olsa da, failin iradesine dâhil olmayan nedenlerden dolayı savunma hareketinden bir başkası ya da başkaları da etkilenmektedir. Hâlbuki meşru savunmanın saldırıya karşı gerçekleştirilmiş olması gerekir. Zira burada, saldırıya karşı yapılan bir savunma söz konusudur⁴⁹⁵. Bu sebeple, meşru savunma hâlinde iken hedefte sapma gerçekleşmesi sonucunda oluşan suç veya suçlardan dolayı failin meşru savunma hukuka uygunluk nedeni içinde hareket ettiğinden yola çıkılarak ceza sorumluluğunun bulunmaması, kanaatimizce isabetli bir sonuç olmayacaktır. Ayrıca doktrindeki katıldığımız görüşe göre⁴⁹⁶, meşru savunma hâlinde iken sapma sonucu meydana gelen netice veya neticeler açısından failin kastının veya taksirinden hangisinin bulunduğuna yönelik bir değerlendirme yapılması ve daha sonra şartları da oluşmuşsa zorunluluk hâline ilişkin hükümlerin uygulanması sureti ile failin ceza sorumluluğunun belirlenmesi gerekir.

---

⁴⁹³ Yazarlar, mağdurun kimliğinde yanılma hâli ile ilgili olarak da aynı sonuca ulaşmaktadırlar. Bkz. Öztürk/Erdem, s. 251.

⁴⁹⁴ **“Nefsine karşı vukubulan silahla tecavüzü defetmek zarureti ile öldürülmesi kastedilen şahsa yapılan atışta, çıkan merminin başka bir kişiye isabetle öldürülmesinde, meşru müdafaa hali mevcuttur.”** Yargıtay 1 CD. E. 1958/567 K. 1958/505 T 26.02.1958 (Karar için bkz. Önder, s. 355.)

⁴⁹⁵ Yavuz, Ö.C. (2018). “Ceza Mahkemesi Kararlarında Meşru Savunma ve Zorunluluk Hâlinin Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi”. **Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1(2), s. 126.

⁴⁹⁶ Koca/Üzülmez(2018), s. 305; Akbulut(2019), s. 213-214.

Nihayet, bu kapsamda değerlendirilmesi gereken bir mesele olarak, kolluk görevlilerinin bir saldırıyı defetmek amaçlı olarak silah kullandığı durumlarda hedefte sapmanın gerçekleşmesi ile saldırı olayıyla ilgisi bulunmayan üçüncü şahısların isabet almaları durumunda kimin ne şekilde cezai anlamda sorumlu tutulması gerektiğine değinilmelidir. Şüphesiz, bu durumda silah kullanan kolluk görevlisi açısından görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk nedeni söz konusu olsa da, aslında bir saldırıya karşı harekete geçildiği için meşru savunma hukuka uygunluk nedeni de gündeme gelir. Zira meşru savunmanın varlığı ve şartları açısından kolluk görevlileri ile herhangi bir şahıs arasında fark bulunmamaktadır⁴⁹⁷. Böyle bir durumda iki hukuka uygunluk nedeninin aynı olayda birlikte bulunduğu, birbiri ile yarıştığı görülür.

Birden fazla hukuka uygunluk nedeninin bir olayda gerçekleşmesi hâlinde bunların yan yana uygulanmasının mümkün olduğu ifade edilir⁴⁹⁸. Zira hukuka uygunluk sebeplerinin etkisi açısından derecelendirilmesi mümkün olmayıp⁴⁹⁹ hepsinin aynı etkiye sahip olduğu görülür⁵⁰⁰. Ancak kolluk görevlileri bakımından görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk nedeninin söz konusu olduğu bir olayda, meşru savunma hukuka uygunluk nedeninin mevcudiyeti hâlinde, kolluk görevlilerinin zor veya silah kullanma yetkisini düzenleyen kanun hükümlerine müracaat edilmeksizin doğrudan TCK'nın meşru savunmaya ilişkin hükümlerine istinaden değerlendirme yapılması gerektiği kabul edilir⁵⁰¹. Böyle bir durumda, hedefte sapmanın gerçekleşmesi sonucunda saldırı ile ilgisi bulunmayan üçüncü kişilerin kolluk görevlilerinin atışlarından isabet alarak zarar görmesi ihtimali söz konusu olabilir. Kanaatimizce, kolluk görevlileri bu kişiler açısından meşru savunma hukuka uygunluk nedeninden yararlanamayacakları gibi görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk nedeninden de yararlanamamaları gerekir. Çünkü

---

⁴⁹⁷ Özgenç(2018), s. 328.

⁴⁹⁸ Akbulut(2018), s. 464; Öztürk/Erdem, s. 237. Ayrıca yazarlar, özel bir hukuka uygunluk nedeni varsa, bunun genel hukuka uygunluk nedenine göre öncelikli olarak uygulanması gerektiğinin kabul ettiğini de belirtmektedirler.

⁴⁹⁹ Demirbaş, s. 278.

⁵⁰⁰ Akbulut(2018), s. 464.

⁵⁰¹ Özgenç(2018), s. 328.

kolluk görevlilerinin gerek kendilerine karşı gerekse başka kişilere karşı gerçekleşmekte olan ya da gerçekleşmesinin muhakkak olarak öngörüldüğü bir saldırıyı etkisiz kılmak amacıyla yönelik olarak ve bu saldırıyı etkisiz kılacak ölçüde savunma hareketi gerçekleştirmesi, TCK'nın meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde hukuka uygundur⁵⁰². Ancak meşru savunmanın, saldırıyı gerçekleştiren kişiye karşı gerçekleştirilmiş olması gerektiğini de göz ardı etmemek gerekir. Dolayısıyla sapma sonucunda isabet alan kişilere karşı kolluk görevlilerinin hareketi açısından meşru savunma hukuka uygunluk nedeni söz konusu olmamalıdır. Ayrıca hukuka uygunluk nedenlerinin ancak bir hakkın korunması amacıyla ve hakkı ihlal eden kişiye karşı gerçekleştirildiğinde söz konusu olabileceği⁵⁰³ göz önünde bulundurulduğunda, kolluk görevlilerinin sapma sonucunda isabet alan kişilere karşı hareketlerinden dolayı görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk nedeninden de yararlanmaması gerekir.

Bu mülahazalarla, olası kastları ya da taksirleri varsa, sapma sonucunda gerçekleşen neticeden kolluk görevlilerinin sorumlu tutulmaları gerekir. Ancak bu sonuca varmak, kolluk görevlilerinin cezai anlamda sorumlu tutulması ihtimali ile karşı karşıya kalmasına sebep olur ki bu durum saldırı hareketlerinin önlenmesi açısından etkisini menfi anlamda gösterebilir. Hem bunun önüne geçmek hem de sapma sonucunda zarar gören masum üçüncü kişilerin haklarını korumak açısından hassas bir denge gözetilmesi gerekir. Kuşkusuz, bu dengeyi kuracak kişi somut olayı değerlendirecek olan hâkimdir. Bu dengenin gözetilmesi bağlamında, kolluk görevlilerinin sapma sonucunda isabet alarak zarar gören üçüncü kişiler açısından, şartları gerçekleşmiş ise zorunluluk hâlinde istifade edebilmelerinin mümkün olduğu kanaatindeyiz. Şayet somut olayda zorunluluk hâlinin maddi şartları da gerçekleşmemiş ise, kolluk görevlilerinin sapma sonucunda meydana gelen netice veya neticelerden olası kastına veya taksirine göre artık sorumlu tutulmaları gerekir.

---

⁵⁰² Özgenç(2018), s. 328

⁵⁰³ Koca/Üzülmez(2018), s. 304.

3.1.4. Kusurluluğu Etkileyen Nedenlerin Mevcudiyeti Hâlinde Hedefte Sapma

Kusurluluğu etkileyen nedenlerin⁵⁰⁴ mevcut olduğu bir olayda hedefte sapmanın gerçekleşmesi mümkündür. Hedefte sapma ile birlikte bulunması bakımından özellik arz edebilecek kusurluluğu etkileyen nedenler cebir veya tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi ile haksız tahrik hâlleridir. Bu hâllerde hedefte sapmanın gerçekleşmesi ile doğacak sonuçlar aşağıda yer alan başlıklarda açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1.4.1. Cebir veya tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi

TCK m. 28, karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebrin ve şiddetin veya muhakkak ve ağır bir korkutmanın veya tehdidin sonucunda suç işleyen kişiye ceza verilmeyeceğine hükmederek bu gibi hâllerde, failin cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi olduğunu düzenlemektedir. Maddede cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit hâllerinde kimlerin ceza sorumluluğunun ne şekilde belirleneceği açıklanmıştır⁵⁰⁵. İşte böyle bir durumun varlığında hedefte sapma gerçekleşirse, bu ceza sorumluluklarının belirlenmesinde bir değişiklik gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Örnek olarak cebir hâline değinmek gerekirse, cebre maruz kalan kişinin gerçekleştirdiği fiil eğer bir haksızlık teşkil etmekte ise, kişinin bu haksızlık nedeniyle, bunu gerçekleştirmeye mecbur edilmiş olmasından dolayı, kusurunun varlığından bahsedilememesi gerekir⁵⁰⁶. İşte böyle bir durumda tek veya çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiş olabilir. Söz gelimi bir kişinin kolu arkadan

---

⁵⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk/Erdem, s.332 vd.; Özgenç(2018), s. 402 vd.; Akbulut(2018), s. 535 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, 448 vd.; Koca/Üzülmez (2018), s. 317 vd.; Demirbaş, s. 351 vd.; Hakeri, s. 412 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 358 vd.

⁵⁰⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk/Erdem, s.333 vd.; Özgenç(2018), s. 422 vd.; Akbulut(2018), s. 572 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, 493 vd.; Koca/Üzülmez (2018), s. 356 vd.; Demirbaş, s. 444vd.; Hakeri, s. 438 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 404 vd.; Yüce(1982), s. 319 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 279 vd.

⁵⁰⁶ Özgenç(2018), s. 423-424.

kıvrılarak, kurtulması için eline verilmiş olan taşı bir mağaza vitrinine atmak zorunda bırakılması hâlinde⁵⁰⁷, cebre maruz kalan kişinin korkarak elinin titremesi nedeniyle attığı taşın yan mağazanın vitrinine isabet etmesi ihtimalinde tek neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir ya da taşın doğru mağazanın vitrinine isabet edip camı kırarak içeride bulunan birisini yaralaması ihtimalinde çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiştir. Burada cebir kullanan failin ceza sorumluluğunun, gerçekleşen hedefte sapma dolayısıyla ne şekilde etkileneceğini tespit etmek gerekir. Kanaatimizce, bu durumda failin cebir kullanarak birisini etki altında bırakmadan tıpkı kendisi doğrudan suçu işlemiş gibi ceza sorumluluğunun tespit edilmesi gerekir. Bu sebeple tek neticeli ve çift neticeli hedefte sapmada ceza sorumluluğunun ne şekilde belirlenmesi gerektiğine ilişkin açıklamalarımız burada da geçerlidir.

Sonuç itibarıyla, cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit uygulayan fail, sapma sonucunda gerçekleşen netice veya neticelerden tıpkı kendisi doğrudan suçu işleyen kişiymiş gibi, tek veya çift neticeli hedefte sapmada ceza sorumluluğunun belirlenmesine ilişkin esaslara göre sorumlu tutulmalıdır.

3.1.4.2. Haksız tahrik

TCK m. 29, haksız bir fiilin meydana getirmiş olduğu hiddet veya şiddetli elemin tesiri ile suç işleyen kişinin cezasının indirileceğini düzenler⁵⁰⁸. Haksız bir fiil nedeniyle meydana gelen hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında diğer bir ifadeyle haksız tahrik hâlinde suç işlenirken, hedefte sapma gerçekleşebilir.

Haksız tahrik hâlinde gerçekleşen hedefte sapma sonucunda, failin hareketi haksız tahrikte bulunan kişi üzerinde netice meydana getirmeyip başka bir konu üzerinde netice meydana getirebilir (tek neticeli hedefte sapma) veya haksız tahrikte bulunan kişi ile birlikte başka bir konu üzerinde daha netice meydana

⁵⁰⁷ Örnek için bkz. Koca/Üzülmez(2018), s. 358.

⁵⁰⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk/Erdem, s. 348 vd.; Özgenç(2018), s.451 vd.; Akbulut(2018), s. 575 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, 529 vd.; Koca/Üzülmez (2018), s. 359 vd.; Demirbaş, s. 446 vd.; Hakeri, s. 443 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 413 vd.; Toroslu/Toroslu, s. 283 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 282 vd.

getirebilir (çift neticeli hedefte sapma). Böyle bir olayın gerçekleşmesi hâlinde, haksız herhangi bir tahrikte bulunmamasına karşın, haksız tahrikin etkisi altındaki kişinin hareketlerinden etkilenen suç konusu yönünden, fail hakkında TCK m. 29'un uygulanması suretiyle cezada indirim yapılıp yapılmayacağı tartışması gündeme gelir. Doktrinde bu konuda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür:

ÖZGENÇ, tek neticeli hedefte sapmanın gerçekleştiği bir olayda, sadece sapma nedeniyle teşebbüs aşamasında kalmış olan suçta haksız tahrik hükümlerinin uygulanabileceğini belirtmiştir⁵⁰⁹.

KANGAL ise durumu tek neticeli ve çift neticeli sapma gerçekleşmiş olması ihtimaline göre ayrı ayrı ele alarak fikri içtima kuralları çerçevesinde bir değerlendirme yapmaktadır: Bu değerlendirmeye göre, tek neticeli sapma gerçekleşmiş ve TCK m 43/3 uygulanıyorsa failin, haksız fiili gerçekleştiren kişiye karşı işlediği suçta haksız tahrik hükmü uygulanmalıyken, farklı neviden fikri içtimain uygulandığı durumlarda cezası ağır suç bakımından haksız tahrik indirimi yapılmalıdır. Çift neticeli sapmanın gerçekleştiği durumlarda ise yine fikri içtima kurallarına göre değerlendirme yapmak gerektiğini ifade ederek, bu durumda sadece haksız fiili gerçekleştiren mağdura karşı işlenen suçtan haksız tahrik indiriminin uygulanması gerektiğini ifade eder⁵¹⁰.

ÖZTÜRK/ERDEM'e göre, hedefte sapma nedeniyle neticenin haksız tahriki oluşturan hareketi gerçekleştiren kişiden başka birinin üzerinde meydana gelmesi durumunda fail haksız tahrik indiriminden yararlanmalıdır⁵¹¹.

---

⁵⁰⁹ Özgenç(2018), s. 646.

Yazarın verdiği örnekte A, B'ye kendisine hakaret ettiği için elindeki sopayı fırlatır ancak sopa C'ye isabet eder ve C yaralanır. Burada biri teşebbüs aşamasında kalmış kasten yaralama, diğeri ise tamamlanmış olası kastla yaralama olmak üzere iki suç işlenmiştir.

⁵¹⁰ Kangal, Z. T. (2010). "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik". *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 14(3-4), s. 54-55.

⁵¹¹ Ayrıca yazarlar, suçun konusunda yanılma hâli ile ilgili olarak da aynı sonuca ulaşmaktadırlar. Bkz. Öztürk/Erdem, s. 361.

Aynı yönde bkz. Gerçekler, s. 392.

AKBULUT, haksız tahrikin şartlarından birinin “suçun haksız fiili gerçekleştiren kişiye karşı işlenmesi” olduğundan yola çıkarak ve sapmada haksız fiili gerçekleştirmeyen bir kişiye zarar verildiğinden bahisle, haksız tahrikin bu şartı gerçekleşmediği için sapma neticesinde işlenen suç yönünden haksız tahrik hükmünün uygulanmaması gerektiği kanaatindedir⁵¹². Yalnızca hedefteki, haksız fiili gerçekleştiren kişiye yönelik işlenen suçta haksız tahrik indirimi yapılması gerektiğini ifade etmektedir⁵¹³.

Yargıtay uygulamalarına bakılacak olursa, 765 sayılı Kanun’un yürürlükte olduğu dönemde, hedefte sapmanın bulunduğu durumlarda tek suçtan dolayı ceza verildiği ve bunda haksız tahrik indirimi yapıldığı görülmektedir⁵¹⁴.

Kanaatimizce, tek neticeli hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda yalnız teşebbüs aşamasında kalmış suç açısından; çift neticeli hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda ise yalnız failin doğrudan kastının söz konusu olduğu suç açısından haksız tahrik hükümlerine göre indirim yapılması gerekir. Çünkü haksız tahrikte, suçun, tahrikin nedeni olan haksız fiili gerçekleştiren kişiye karşı işlenmesi gerektiği için, indirimin sadece bu şartın gerçekleştiği suçlara uygulanması gerekir. Bu suçlar ise tek neticeli sapmada teşebbüs aşamasında kalmış olan suç, çift neticeli sapmada ise failin doğrudan kastının söz konusu olduğu suçtur. Bu sebeple, hedefte sapmanın meydana gelmesi nedeniyle gerçekleşen netice veya

---

⁵¹² Akbulut(2016), s. 518.

⁵¹³ Akbulut(2019), s. 246.

⁵¹⁴ Sanığın, tavuklarını yediği gerekçesiyle Nuri'nin köpeğini öldürdüğü olayda, Nuri ile sanık arasında çıkan tartışmaya katılan Ali, sanığı tokatlar. Tahrike kapılan sanık, av tüfeği ile Ali'ye yönelik ancak rastgele ateş etmeye başlar. Hedefte sapma sonucu atışlardan, olayı yatıştırmak için orada bulunan Şevket isabet alır ve yaralanır. İlk derece mahkemesi, hedefte sapma neticesinde öldürmeye tam derecede teşebbüsten hüküm kurar. Yargıtay, sanığın eyleminin müessir fiil olarak değerlendirilmesi gerektiği gerekçesi ile bozma kararı verir. Verdiği kararda, sanık hakkında 765 sayılı mülga TCK'nın haksız tahrike ilişkin 51. maddesi hükmünün uygulanması gerektiği belirtilirken, hedefte sapmanın varlığı kabul edilmesine rağmen mülga TCK m. 52'ye ilişkin bir değerlendirme yer almamaktadır. Bkz. Yargıtay 5. CD. E. 1987/3221 K. 1987/3998 T. **17.11.1987** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi 31.05.2019)

Başka bir karara konu teşkil eden olayda, sanığın, kardeşini döven kişiye attığı taşın hedefte sapma sonucunda mağdureye isabet etmesi sonucunda, 765 sayılı mülga TCK uyarınca sanık yararına haksız tahrik hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına ilk derece mahkemesince tartışılmaması, bozma nedeni sayılmıştır. Bkz. Yargıtay 4. CD E. 2000/1097 K. 2000/1523 T. **28.2.2000** (<http://www.hukukturk.com>, son erişim tarihi 31.05.2019)

neticeler açısından haksız tahrik hükümlerinin uygulanmaması gerektiği kanaatindeyiz.

3.1.5. Suça İştirak Hâlinde Hedefte Sapma

3.1.5.1. Müşterek faillik

TCK m. 37/1, suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her birinin, fail olarak sorumlu olacağına hükmetmiştir⁵¹⁵. Nitekim madde gerekçesinde suçun birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi hâlinde bu kişilerden her birinin müşterek fail olarak sorumlu tutulacağına işaret edilmektedir⁵¹⁶.

Müşterek faillerin tümünün, şayet ortak karardan önemsiz sapsalar gerçekleşirse ve bilhassa somut olayın özellikleri göz önünde bulundurulduğunda hesaba katılması gereken durumlar mevcutsa, bundan sorumlu tutulması gerekir⁵¹⁷. Çünkü burada faillerin icraya geçirmiş oldukları ortak bir suç işleme kararı söz konusudur. Bu sebeple ortak kararları ile mukayese edildiğinde, faillerden birinden kaynaklanan önemsiz kalacak düzeydeki bir değişikliğin diğer faillerin ceza sorumluluğunu etkilememesi gerekir. Bu sebeple bizim de katıldığımız görüşe göre, müşterek faillerden birisinin suçun konusunda yanılmış olması ya da hareketi sonucunda hedefte sapma gerçekleşmesi önemsiz ise diğer müşterek faillerin ceza sorumluluğu açısından bunun bir etkisi olmamalıdır⁵¹⁸. Diğer bir ifadeyle, müşterek faillerden birinden kaynaklı olarak gerçekleşen hedefte

---

⁵¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk/Erdem, s. 422.; Özgenç(2018), s. 523 vd.; Akbulut(2018), s. 671 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, s. 623 vd.; Koca/Üzülmez (2018), s. 453 vd.; Demirbaş, s. 505 vd.; Hakeri, s. 573 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 519 vd.; Özgenç, İ. (1994). "Failliğin Üçüncü Bir Görünüş Şekli Olarak Müşterek Faillik". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1-2), 159-190; Toroslu/Toroslu, s. 351 vd.; Özgenç(1996), s. 261 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 371 vd.

⁵¹⁶ TBMM, Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 444 vd.

⁵¹⁷ Demirbaş, s. 512.

⁵¹⁸ Öztürk/Erdem, s. 424; Demirbaş, s. 507.

Aksi yöndeki başka bir görüşe göre ise, suç ortağının davranışı, böyle bir durumda objektif olarak suç planı haricinde kalmaktadır ve bu sebeple netice, diğer faillere isnat edilememelidir. Bu konuda bkz. Ingelfinger, in GS, §25 no. 1 ve Roxin II, § no. 195'den nakleden Öztürk/Erdem, s. 424.

sapma sonucunda meydana gelen netice veya neticelerden, şayet ortak karar ile mukayese edildiğinde sapma önemsiz derecede kalıyorsa, sapmaya neden olan fail ile birlikte diğer müşterek faillerin de sorumlu tutulması gerektiği kanaatindeyiz.

Hatta öyle ki, söz gelimi hedefte sapma neticesinde müşterek faillerden biri ölmüş olsun; bunun dahi durumda bir değişiklik meydana getirmemesi gerektiği ifade edilmektedir⁵¹⁹. Bu şekilde bir olay 765 sayılı Kanun döneminde Yargıtay CGK'nın bir kararına konu da teşkil etmiştir ve ÖZGENÇ, 765 sayılı mülga Kanun'un mağdurun kimliğinde yanılma veya suçun konusunda yanılma ve hedefte sapmaya ortak bir çözüm getiren 52. maddesinin isabetsizliğinin, müşterek failler tarafından işlenen bir suçta hedefte sapmanın gerçekleşmesi ve aynı zamanda kimin silahından kurşunun çıktığının saptanamadığı bir olay karşısında iyice anlaşıldığını ifade etmiştir⁵²⁰.

⁵¹⁹ Öztürk/Erdem, s. 424.

⁵²⁰ I. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun E. 1987/1-229 K. 1987/440 numaralı **05.10.1987** tarihli kararına konu teşkil eden olay şu şekilde gerçekleşir:

Yusuf, Mehmet'in kızını, kardeşinin oğlu ile evlendirmek ister. Mehmet bunu kabul etmez ve kızını başkası ile nişanlar. Bunu öğrenen Yusuf yanına Zülfü, Halit ve Zeki'yi de alarak Mehmet'i korkutmak için evinin bulunduğu köyle giderler. Zeki tabanca ile, Yusuf av tüfeği ile Mehmet'in evine yirmi metreden ateş etmeye başlarlar. Yusuf ve Zülfü ise Mehmet'in evine 40 metreden av tüfeği ile ateş etmeye başlarlar. Böylece Mehmet'i korkutarak kızını başkası ile evlendirmekten vazgeçireceklerini düşünürler. Yusuf ve Zülfü'nün hangisinin tüfeğinden çıktığı bilinmeyen iri bir saçma tanesi Zeki'ye isabet eder ve Zeki ölür.

II. Elazığ 1. Ağır Ceza Mahkemesi, sanık Yusuf ve arkadaşlarının kasten adam öldürmek suçundan mahkûmiyetine dair karar verir.

III. Yargıtay 1. CD. Aşağıdaki gerekçelerle bozma kararı verir:

*“Sanık Yusuf ve Zülfü'nün gece karanlığında 40 metre uzakta bulunan Mehmet'in evine ateş ederken 20 metre ilerdeki arkadaşları Zeki ve Halit'i **tam olarak görmeleri istedikleri vücut nahiyelerini hedef seçerek ve nişan alarak isabet kaydetmeleri mümkün bulunmadığından öldürme kastı ile hareket etmedikleri aşikar olmakla, eylemlerinin müessir fiil sonucu telefi nefis olarak tavsifi ve haklarında TCK.nun 452/1, 463, 59. maddeleri uygulanmak suretiyle tecziyelerine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsizliğinden...***”

IV. İlk derece mahkemesi, *“gece yarısı sanıkların bir mezraya giderek Mehmet'in evini ve bilhassa yattığı odanın pencerelerini hedef alıp, uzun menzili silahlarla 30 dakikadan fazla bir müddet kurşun yağmuruna tutmaları, Mehmet'i öldürme kastıyla hareket ettiklerini gösterdiği”* gerekçesiyle verdiği hükümde direnmiştir.

V. Yargıtay CGK *“sanıklar Yusuf ve Zülfü'nün atış mesafe ve yerlerine hedef seçilen evin keşfen tesbit edilen bu atışlardan meydana gelen kurşun izlerinin yerine evde bulunanların ışıkları söndürmüş ve yatmış vaziyette olmalarına muhtarı korkutmak ve nişandan caydırmak maksadıyla hareket ettiklerinin hadisenin seyrinden ve oluştan kesinlikle anlaşılmasına göre eylemlerinin*

3.1.5.2. Dolaylı faillik

TCK m. 37/2 suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişinin de fail olarak sorumlu tutulacağına ve kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezasının üçte birden yarısına kadar artırılacağına hükmetmiştir⁵²¹. Nitekim madde gerekçesinde de, bu fıkra hükmü ile dolaylı failliğin düzenlendiğine ve dolaylı faillikte arka plandaki kişinin, suçun icra hareketlerini gerçekleştiren kişinin ve hareketin üzerinde hâkimiyet kurduğuna ve bu hakimiyet sebebiyle fail olarak sorumlu tutulduğuna işaret edilmiştir⁵²².

Dolaylı failin araç olarak kullandığı kişinin yanılma veya sapma nedeniyle hedeflenenden başka bir konu üzerinde fiili gerçekleştirmesi söz konusu olmuşsa, bu durum dolaylı faile de isnat edilebilir⁵²³. Dolaylı failin araç olarak kullandığı kişinin hareketinde bir sapma meydana gelirse, dolaylı fail, işlemeyi istediği suçta teşebbüs, sapma neticesinde işlenen suçtan taksirle sorumlu tutulmalıdır; bu durumda fikri içtima uygulanarak en ağır cezayı gerektiren suçtan ceza verilmelidir⁵²⁴. Ayrıca araç olarak kullanılan kişinin sınırı aşmış olması, dolaylı failin kastı bunu içermiyorsa, yalnızca taksirli sorumluluğu gündeme getirecektir⁵²⁵.

Araç olarak kullanılan kişinin hareketleri sonucunda hedefte sapmanın meydana gelmesinden başka, dolaylı faillikle ilgili olarak, araç olarak kullanılan kişinin yanılmasına da değinmek gerekir. Doktrinde, böyle bir durumun, arka plandaki kişi tarafından hedefte sapma oluşturduğu ifade edilmiştir. Buna bağlı

---

müessir fiil sonucu ölüme neden olma şeklinde nitelendirilmesinde zorunluluk bulunduğundan” bahisle direnme hükmünün bozulmasına karar vermiştir.

Bkz. Özgenç(1996), s. 284 vd.

⁵²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk/Erdem, s. 427 vd.; Özgenç(2018), s. 549 vd.; Akbulut(2018), s. 657 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, 634 vd.; Koca/Üzülmez (2018), s. 461 vd.; Demirbaş, s. 512 vd.; Hakeri, s. 579 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 525 vd.; Özgenç(1996), s. 197 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 399 vd.; İçel/Evik, s. 274 vd.

⁵²² TBMM, Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 444 vd.

⁵²³ Wessels/Beulke, §13, n. 545 ve Öztürk/Erdem, n. 442'den nakleden Demirbaş, s. 514.

⁵²⁴ Özen(2018), Genel Hükümler, s. 638.

⁵²⁵ Demirbaş, s. 514.

olarak da, dolaylı failin işlemeye kastettiği suçtan dolayı teşebbüs aşamasında kalmış suçun, araç olarak kullandığı kişinin işlediği suçtan dolayı tamamlanmış taksirli suçun gündeme gelmesi gerektiği ve fikri içtima gereğince hangi suçun cezası daha ağır ise o suçtan dolayı cezalandırılması gerektiği kabul edilmektedir⁵²⁶.

3.1.5.3. Azmettirme

TCK m. 38/1, başkasını suç işlemeye azmettiren kişinin işlenen suçun cezası ile cezalandırılacağına hükmetmiştir⁵²⁷. Madde gerekçesinde ifade edildiği üzere azmettirme, belirli bir suçu işleme konusunda henüz bir fikri olmayan kişinin bir başkası tarafından bu suçu işlemeye karar verdirilmesidir⁵²⁸.

Azmettirmenin söz konusu olduğu bir durumda, azmettirilenin işlediği suçta hedefte sapma gerçekleşmesi hâlinde konuyu tek neticeli veya çift neticeli sapma gerçekleşmiş olması ihtimallerine göre ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

İlk olarak, azmettirilenin işlediği suçta tek neticeli hedefte sapma gerçekleşmiş olabilir. Örnek olarak (A), (B)'yi öldürmesi için (C)'yi azmettirmiştir. (C), (B)'yi öldürmek için nişan alarak ateş ettiğinde hedefte sapma sonucunda sadece (D) isabet alarak ölmüştür.

Verilen örnekte (C)'nin ceza sorumluluğunun (B)'ye karşı kasten öldürmeye teşebbüs, (D)'ye karşı olası kastla veya taksirle öldürme olduğunu ifade etmek gerekir. Olası kastı söz konusuysa, gerçekleştirdiği bir fiil ile birden fazla kişiye karşı aynı suçu işlediği için aynı neviden fikri içtima uygulanabileceği düşünülebilirse de TCK m. 43/3 gereği gerçek içtima uygulanarak hakkında ayrı

⁵²⁶ Öztürk/Erdem, s. 432.

⁵²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk/Erdem, s. 436 vd.; Özgenç(2018), s. 552 vd.; Akbulut(2018), s. 700 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, 652 vd.; Koca/Üzülmez (2018), s. 485 vd.; Demirbaş, s. 520 vd.; Hakeri, s. 585 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 538 vd.; Toroslu/Toroslu, s. 352 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 401 vd.; İçel/Evik, s. 276 vd.;

⁵²⁸ TBMM, Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 448. İçel/Evik, s. 276 vd.;

cezalara hükmolunur. Taksiri söz konusu ise, gerçekleştirdiği bir fiili ile birden fazla farklı suçu işlediği için TCK m. 44 gereği farklı neviden fikri içtimain uygulanması suretiyle hakkında en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezaya hükmolunur.

Azmettiren (A)'nın bu örnekteki ceza sorumluluğuna bakmak gerekir. Suça iştirakte, şeriklerin ceza sorumluluğu bağlılık kuralına göre belirlenir. TCK'nın "Bağlılık kuralı"⁵²⁹ başlıklı 40. maddesinin birinci fıkrasında, suça iştirak için kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığının yeterli olduğu ve suçun işlenmesine iştirak eden her kişinin, diğerinin cezalandırılmasını engelleyen kişisel nedenler göz önünde bulundurulmadan kendi kusurlu fiiline göre cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu niteliksel bağlılık kuralıdır⁵³⁰. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, suça iştiraktan dolayı sorumlu tutulabilmek için, ilgili suçun en azından teşebbüs aşama varmış olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu niceliksel bağlılık kuralıdır.

Bu durumda (A), (C)'nin (B)'ye karşı gerçekleştirdiği teşebbüs aşamasında kalmış kasten öldürme suçundan dolayı azmettiren olarak sorumlu tutulmalıdır. Çünkü hem niceliksel bağlılık kuralı (TCK m. 40/3) gereği (C)'nin işlediği suç icra hareketlerini gerçekleştirme boyutuna vararak en azından teşebbüs aşamasına ulaşmıştır hem de niteliksel bağlılık kuralı gereği (TCK m. 40/1) kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiil vardır. (D)'nin ölümünden (A)'nın ne şekilde sorumlu tutulacağına gelinecek olursa; (C)'nin bu açıdan taksirinin söz konusu olduğu durumlarda, zaten kasten işlenmiş bir suç olmadığı için niteliksel bağlılık kuralı gereği (A)'nın ceza sorumluluğu olmaz⁵³¹. (C)'nin olası kastının söz konusu olduğu durumda ise, (A)'yı bu sefer ölüm neticesinden sorumlu tutmak gerekir. Zira (C)'nin olası kastının bulunması hâlinde, niteliksel bağlılık kuralı sağlanacaktır. Bu sebeple azmettiren (A)'nın sorumlu tutulabilmesi mümkün olacaktır.

---

⁵²⁹ Bağlılık kuralı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Demirel, M. (2017). **Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı**. (1. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

⁵³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Koca/Üzülmez(2018), s. 477 vd.; Akbulut, B. (2010). "Bağlılık Kuralı". **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**,14(1), s. 167-214; Savaşçı Temiz, B. (2016). "İştirak Hükümleri Açısından Bağlılık Kuralı". **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 65 (4), 2487-2512.

⁵³¹ Aynı yönde bkz. Öztürk/Erdem, s. 441.

İkinci olarak, azmettirilenin işlediği suçta çift neticeli hedefte sapma da gerçekleşmiş olabilir. Bu durumda, yukarıda verilen örneğin şu şekilde değiştirilmesi mümkündür; (A), (B)'yi öldürmesi için (C)'yi azmettirmiştir. (C), (B)'yi öldürmek için nişan alarak ateş ettiğinde çift neticeli hedefte sapmanın gerçekleşmesi sonucunda hem (D) hem de (B) isabet almıştır. (D) de (B) de ölmüştür.

Bu örnekte fail (C)'nin sorumluluğu (B)'ye karşı kasten öldürme, (D)'ye karşı ise olası kastla veya taksirle öldürmedir. (D)'nin ölüm neticesi açısından (C)'nin olası kastı söz konusu ise, gerçekleştirdiği bir fiili ile birden fazla kişiye karşı aynı suçu işlediği için aynı neviden fikri içtimanın uygulanabileceği düşünülse de TCK m. 43/3 gereği hakkında gerçek içtima kuralı uygulanır ve ayrı cezalara hükmedilir. (C)'nin taksiri söz konusu ise, gerçekleştirdiği bir fiili ile birden fazla farklı suçu işlemesi söz konusu olduğu için TCK m. 44 gereği farklı neviden fikri içtima uygulanarak hakkında en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezaya hükümlenir.

Bu son örnek açısından azmettiren (A)'nın ceza sorumluluğuna da bakmak gerekir. (B)'ye karşı kasten öldürme suçuna azmettirmeden sorumlu tutulması gerektiği açıktır. (D)'ye karşı ise, ancak (C)'nin olası kastının söz konusu olduğu durumda sorumlu tutulması gerekir. Zira sapma sonucunda gerçekleşen suç açısından, azmettirenin ceza sorumluluğu kastı olmadığı müddetçe söz konusu değildir⁵³². Bu durum niteliksel bağlılık kuralının bir gereğidir. Bu sebeple (D)'nin ölüm neticesi açısından (C)'nin taksirinin söz konusu olması hâlinde, (A)'nın gerçekleşen ölüm neticesinden azmettiren olarak sorumlu tutulması mümkün değildir.

Azmettirmenin olduğu bir olayda mağdurun kimliğinde yanılma da gerçekleşmiş olabilir. Yargıtay uygulamalarına bakıldığında, mağdurun kimliğinde yanılmanın gerçekleştiği durumlarda, azmettirenin ancak azmettirdiği fiilden

---

⁵³² Akbulut(2019), s. 297.

sorumlu olacağı ve üzerinde anlaşılma fiile bağlı olmayan neticelerin azmettirenin yüklenemeyeceğinin vurgulandığı görülmektedir⁵³³.

Alman doktrininde, mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde, azmettirenin ceza sorumluluğunun belirlenmesi açısından hedefte sapmaya ilişkin genel esasların uygulanması gerektiği yönündeki görüşün hâkim olduğu belirtilmiştir⁵³⁴. Bunun

⁵³³ "...Somut olayda;

a-)Sanık ...'ün, para karşılığında yardımı ile diğer sanık ...'un, ...'u öldürdüğü olayda, töre saikiyle insan öldürme suçunun unsurlarının bu sanık açısından oluşmadığı halde, sanık hakkında tasarlayarak kasten öldürmeye yardım suçundan TCK.nun 82-1-a, 39/1. maddeleri gereğince hüküm kurulması yerine, suç vasfında yanılığa düşülerek yazılı şekilde "töre saikiyle tasarlayarak öldürmeye yardım suçundan TCK.nun 82/1-a,k, 39/1. maddeleri" uyarınca hüküm kurulması,

b-)Sanık ...'un, diğer sanık ...'ü, maktul ...'u para karşılığı öldürmesi için azmettirdiği, ancak havanın da karanlık olduğu bir ortamda, öldürülmek istenilen ve hedef kişi olan ... zannedilmek suretiyle ve hataen maktul ...'in öldürüldüğü olayda; azmettirenin ancak azmettirdiği fiilden sorumlu olacağı, üzerinde anlaşılma fiile bağlı olmayan neticelerin azmettirenin yüklenemeyeceği gözetilerek, sanık ...'ün iştirak iradesi dışında işlediği maktul ...'in öldürülmesi eyleminden dolayı sanık ...'un azmettiren olarak sorumlu tutulamayacağı ve bu suçtan beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeksizin yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi,..." bozmayı gerektirmiştir. Yargıtay 1. CD. E. 2016/249 K. 2017/514 T. 21.2.2017

⁵³⁴ Bu konuda bkz. Eryıldız, H. S. (2016). "Alman Ceza Hukukunda Suça Azmettirme". *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, 11(120), s. 46.

Mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde, azmettirenin durumunun ne olacağının Alman hukukunda oldukça detaylı şekilde ele alındığı ve bu konuda etkili olan hususun "Rose-Rosahl" ve "Çiftlik Mirası" isimleriyle anılan olayların çözülmesi için mahkemenin önüne gelmesinin olduğu belirtilmiştir; Demirel(2017), s. 412.

Rose-Rosahl olayı ile ilgili açıklamalarımız için bkz. dn. 198.

"Çiftlik Mirası" ya da "Hoberfen Olayı" denilen olay ise şundan ibarettir:

Oğlu ile arasında tartışma olan çiftçi B, onu öldürmesi için birisine ödül vaadinde bulunarak bu konuda anlaşır. Yapılan plana göre, çiftçinin oğlu her akşam uğradığı at eğitim alanından eve dönüş yolunda öldürülecektir. B, oğlunun fiziki özelliklerini azmettirdiği kişiye anlatır ve hatta oğlunun bir fotoğrafını da kendisine verir. Azmettirilen ahırda pusu kurarak karanlık ortamda beklerken, çiftliğin komşusu ahıra girer. Komşuyu, B'nin oğluna benzeten azmettirilen onu öldürür.

Söz konusu olay için bkz. Eryıldız, s. 45; Demirel(2017), s. 413.

Bu olayda Alman Yüksek Mahkemenin verdiği kararda, mağdurun kimliğinde yanılmanın, genel ilkeler uyarınca, hem fail hem de azmettiren açısından önemsiz olduğu kabul edilerek, azmettirenin cezalandırılma sebebi dikkate alındığında, failin şahsında önemi olmayan bir hususun azmettiren açısından önem arz edebilmesi için özel bir hukuki dayanağa ihtiyaç olduğu belirtilmiştir; Eryıldız, s. 45.

Mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde azmettirenin ceza sorumluluğunun ne şekilde belirleneceğine ilişkin teoriler ve ayrıntılı bilgi için bkz. Demirel(2017), s. 413 vd.

Mağdurun kimliğinde ve suçun konusunda yanılma, genel yaşam deneyimlerine göre eğer öngörülebilirlik sınırları dâhilinde ise, azmettirenin sorumluluğu bakımından önemi yoktur. Buna karşın failin, mağdurun kimliğinde yanılmasını azmettiren açısından hedefte sapma olarak gören ve

yanında, azmettirmede hedefte sapma gerçekleşmesi sonucu failin başka bir kişiyi öldürmesi durumunda, Alman doktrinindeki çoğunluk görüşü, azmettirenin kastının öldürülen kişiyi kapsamadığı ve bu nedenle sadece sonuçsuz kalan azmettirmenin söz konusu olacağı yönündedir⁵³⁵.

3.1.5.4. Yardım etme

TCK m. 39/2 suç işlemeye teşvik eden veya suç işleme kararını kuvvetlendiren veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat eden, suçun nasıl işleneceği hususunda yol gösteren veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlayan ve suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştıran kişinin, işlenen suçtan dolayı “yardım eden” sıfatıyla sorumlu olacağına hükmetmiştir⁵³⁶. TCK m. 39/1 de ise yardım edenin cezai sorumluluğu düzenlenmiştir. Buna göre suçun işlenmesine yardım eden kişiye, işlenen suçun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, onbeş yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirmesi halinde, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilecektir; diğer hâllerde ise cezanın yarısı indirilir, ancak bu durumda verilecek ceza sekiz yılı geçmemelidir.

Bir suçun işlenmesine yardım eden kişinin, failin işlediği suçta hedefte sapma gerçekleşmesi hâlinde, cezai sorumluluğunun bundan nasıl etkileneceği bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun tek neticeli hedefte sapma ve çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiş olması ihtimalleri ayrı ayrı değerlendirilerek ele alınması gerekir.

Tek neticeli hedefte sapmada, örnek olarak, failin birisinden aldığı silahla, öldürmek istediği kişiyi vuramayıp yanında bulunan başka bir kişiye kurşunun

---

bunun sonucu olarak da azmettirenin kastının failin tarafından işlenmiş olan suçu kapsamadığını belirten yazarlar vardır. Bu konudaki açıklamalar için bkz. Öztürk/Erdem, s. 441, dn. 341.

⁵³⁵ Bu konuda bkz. Öztürk/Erdem, s. 441, dn. 342.

⁵³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk/Erdem, s. 443.; Özgenç(2018), s. 558 vd.; Akbulut(2018), s. 712 vd.; Özen(2018), Genel Hükümler, 663 vd.; Koca/Üzülmez (2018), s. 496 vd.; Demirbaş, s.; 523 vd.; Hakeri, s. 595 vd.; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe(2018), Genel Hükümler, s. 543 vd.; Toroslu/Toroslu, s. 352 vd.; İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver, s. 404 vd.; İçel/Evik, s. 281 vd.

isabet edip ölmesinde; yardım eden, hedef alınan kişi yönünden öldürmeye teşebbüsten, neticenin üzerinde gerçekleştiği kişi yönünden ise ancak eğer olası kast söz konusu ise olası kastla öldürmeden sorumlu tutulabilir, zira taksirli suçlara iştirak mümkün değildir⁵³⁷. Gerçekten yardım eden, birisinin kasten işlemekte olduğu bir suçun icrasını kasten destekleyen kişidir⁵³⁸. Böyle bir olayda failin bir taraftan kasten öldürmeye teşebbüsten, diğer taraftan olası kastla veya taksirle öldürmeden sorumlu tutulması gerekir. Failin olası kastı söz konusu ise TCK m. 43/3 gereği hakkında gerçek içtima uygulanarak ayrı ayrı cezalara hükmedilmesi gerekir. Failin taksirinin söz olması hâlinde ise, farklı neviden fikri içtima uygulanarak hakkında en ağır cezayı gerektiren suçtan cezaya hükmedilmesi gerekir. Yardım edenin sorumluluğu, bir taraftan kasten öldürmeye teşebbüse yardım etmeye ilişkin iken diğer taraftan sapma sonucu gerçekleşen neticeden eğer failin olası kastı söz konusu ise sorumlu tutulabilecektir. Failin tek neticeli hedefte sapma sonucunda gerçekleşen netice açısından taksirinin söz konusu olduğu durumlarda yardım edenin bu açıdan ceza sorumluluğu bulunmamaktadır.

Çift neticeli sapmada, örnek olarak, failin birisinden aldığı silahı ateşlemesi ile öldürmek istediği kişi ile birlikte başka birisinin daha isabet alıp ikisinin birlikte ölmesinde; yardım eden, hedef alınan kişi yönünden kasten öldürmeden, diğer kişi açısından ise ancak olası kast söz konusu ise olası kastla öldürmeden sorumlu tutulabilir, zira taksirle işlenen suçlara iştirak söz konusu olamayacağından, ölen diğer kişi yönünden fail taksirle öldürmeye iştiraktan sorumlu tutulamaz⁵³⁹. Böyle

---

⁵³⁷ Evik(2011), s. 284-285.

Ancak şunu da eklemek gerekir ki, *Evik* burada yardım edenin cezai sorumluluğuna gelmeden, failin ceza sorumluluğunu belirlerken, tek neticeli sapmada failin hedef alınan kişi açısından öldürmeye teşebbüsten, neticenin üzerinde gerçekleştiği kişi açısından ise olası kastının veya taksirinin bulunmasına göre olası kastla veya taksirle öldürmeden sorumlu tutulduğunu ifade etmiştir. Bu açıklamaya yukarıdaki tek neticeli hedefte sapma örneğine binaen yer verilmiş olsa da, yazarın sapma hâlinin kast ve taksire ilişkin genel prensiplerin uygulanması ile çözümlenmesi gerektiğini ifade ettiği görülmektedir. Bkz. Evik(2011), s. 284. Belirtmek gerekir ki, ikinci bölümün üçüncü başlığı olan "Hedefte Sapma Hâlinde Ceza Sorumluluğu" başlığı altında yer vermiş olduğumuz açıklamalardan dolayı, biz hedefte sapma hâlinde, TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, fikri içtimain uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

⁵³⁸ Özgenç(2018), s. 558.

⁵³⁹ Evik(2011), s. 285.

Yazarın açıklamalarının devamında, suçta sapma durumunda yardım edenin cezai sorumluluğuna ilişkin açıklamalar yaptığı görülmektedir. Buna göre, TCK'da bu konuda açık bir düzenleme

bir olayda failin ceza sorumluluğu bir taraftan tamamlanmış kasten öldürmeden ve diğer taraftan olası kastla ya da taksirle öldürmeden dolaydır. Sapma sonucunda gerçekleşen suç açısından failin olası kastı söz konusu ise TCK m. 43/3 gereği gerçek içtima uygulanırken, söz konusu suç açısından failin taksirinin söz konusu olması hâlinde farklı neviden fikri içtima uygulanır. Yardım edenin ceza sorumluluğu ise tamamlanmış suç açısından kasten öldürmeye yardım etmek iken sapma sonucunda meydana gelen suç açısından, ancak failin olası kastı mevcutsa buna yardım etmekten sorumlu tutulabilir. Zira ancak kasten işlenen suçlara iştirak mümkündür.

3.2. Hedefte Sapmanın Türk Ceza Kanunu'na Göre Ceza Sorumluluğu Bakımından Sonuçları

3.2.1. Tek Neticeli Hedefte Sapma Yönünden

Tek neticeli hedefte sapmanın gerçekleştiği durumlarda, fail sapma nedeniyle gerçekleşmeyen netice açısından teşebbüs aşamasında kalmış suçtan doğrudan kastı ile, sapma sonucunda gerçekleşen neticeden ise olası kastı veya taksiri ile tamamlanmış suçtan sorumlu tutulur. Suçların mahiyetine göre;

- a) Aynı neviden fikri içtima (TCK m. 43/2) uygulanabilir. Bu durumda (TCK m. 43/1 gereği) fail hakkında bir cezaya hükmedilir, ancak bu ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır.
- b) Aynı neviden fikri içtimanın uygulanması gereken bir olayda, TCK m. 43/3'te sayılan istisnalar söz konusu ise gerçek içtima uygulanabilir. Bu

---

bulunmadığından kast ve taksire ilişkin genel hükümlere göre uygulama yapılması ile; yardım edenin, hedef alınan netice açısından eğer gerçekleşmiş ise tamamlanmış suçtan, gerçekleşmemiş ise teşebbüsten, hedef alınmamasına rağmen gerçekleşen suçtan ise ancak olası kastı varsa ilgili suçtan olası kastı ile tutulması gerekir.

Biz daha önce, hedefte sapma hâlinde suçun konusunun niteliğinin aynı olabileceği gibi farklı da olabileceği yönündeki görüşe katıldığımızı ifade ettiğimizden, "suçta sapma" kavramının kullanılmasını, 5237 sayılı TCK'ya egemen olan suç teorisi açısından isabetli bulmadığımızı belirtmiştik.

durumda gerekleŒen suçlardan dolayı fail hakkında ayrı ayrı cezalara hükmedilir.

- c) Farklı neviden fikri içtima (TCK m. 44) uygulanabilir. Bu durumda fail, iŒlediđi suçlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılır.

3.2.2. Çift Neticeli Hedefte Sapma Yönünden

Çift neticeli hedefte sapmanın gerekleŒtiđi durumlarda, fail gerekleŒtirmek istediği netice açısından doğrudan kastı ile tamamlanmış suçtan, sapma sonucunda gerekleŒen diğer neticeden ise olası kastı veya taksiri ile sorumlu olur. Suçların mahiyetine göre;

- a) Aynı neviden fikri içtima (TCK m. 43/2) uygulanabilir. Bu durumda (TCK m. 43/1 gereği) fail hakkında bir cezaya hükmedilir, ancak bu ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır.
- b) Aynı neviden fikri içtimanın uygulanması gereken bir olayda, TCK m. 43/3'te sayılan istisnalar söz konusu ise gerçek içtima uygulanabilir. Bu durumda gerekleŒen suçlardan dolayı fail hakkında ayrı ayrı cezalara hükmedilir.
- c) Farklı neviden fikri içtima (TCK m. 44) uygulanabilir. Bu durumda fail, iŒlediđi suçlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılır.

SONUÇ

Fail, gerçekleştirmeyi istediği suçu her zaman düşündüğü konu üzerinde işleyemeyebilir. Bu durum kimi zaman failin yanılmasından kimi zaman ise hedefte sapmadan kaynaklanır. Failin yanılmasının söz konusu olduğu hâllerde, bahsedilen yanılma çeşidi “suçun konusunda yanılma”dır. Suçun konusunun bir kişi olduğu hâllerde mağdurun kimliğinde yanılma söz konusudur. Bu ihtimalde fail, üzerinde suç işlemek istediği kişiyi bir başkası ile karıştırarak, onu aslında üzerinde suç işlemek istediği kişi zannederek hareketlerini gerçekleştirmektedir. Suçun konusunun bir eşya olduğu durumlarda ise fail, eşya hakkında bir yanılma içindedir ve üzerinde suç işlediği eşyayı bir başka eşya ile karıştırmaktadır. Hedefte sapmada ise bir yanılma söz konusu değildir ve fail hareketlerini gerçekleştirdikten sonra, onun elinde olmayan ve iradesine dâhil olmayan birtakım nedenlerden dolayı, hareketler hedeflediğinden bir başka konu üzerinde etkisini göstermektedir ya da hedeflediği konu ile birlikte başka bir konu üzerinde daha etkisini göstermektedir. Bunlardan ilki tek neticeli hedefte sapma, ikincisi ise çift neticeli hedefte sapmadır.

Hedefte sapma sonucunda üzerinde neticenin gerçekleştiği konu, failin asıl hedeflediği konu ile aynı nitelikte de olabilir, farklı nitelikte de olabilir. Bu açıdan hedefte sapmanın gerçekleşmesine engel bir durum söz konusu olmamalıdır. Suç konusunun niteliğinin değişmiş olabilmesinin etki edeceği husus hedefte sapmanın mevcudiyeti değil, aynı veya farklı neviden fikri içtimain hangisinin uygulanması gerektiğine ilişkindir. Bu itibarla, suç konusunun cinsinin veya niteliğinin değişmiş olması hâlinde hedefte sapmanın varlığı bundan etkilenmez. Suç konusunun cinsinin değişmesi, suçun aynı nitelikteki başka bir konu üzerinde gerçekleşmesidir. Bu sebeple suçun konusunun cinsi ile niteliği ayrı kavramlardır. Suçun konusunun hedefte sapmada önemi bu şekilde, ceza sorumluluğunun belirlenmesi aşamasında fikri içtimain türlerinden hangisinin uygulanacağına etki etmesi yönünden karşımıza çıkmaktadır.

Hedefte sapmada ceza sorumluluğunun belirlenmesine ilişkin iki ayrı sistem vardır. Birincisi hedefte sapma hâlinde tek suçun varlığını kabul eden eşdeğerlik

teorisinin getirdiği çözüm önerisidir. Burada tek suçun varlığı kabul edildiği için buna tekli sistem denilebilir. Günümüzde Türk ve Alman ceza hukuku doktrininde azınlıkta olan bu görüşün sistemini, 765 sayılı eski TCK'nın benimsediği görülmektedir. Hedefte sapma hâlinde yanılmaya ilişkin esasların uygulanması gerektiğini savunan bu görüş, çift neticeli sapma durumuna ilişkin bir çözüm önerisi geliştiremeyerek yalnızca tek neticeli hedefte sapmada suç niteliğinin değişmediği durumlarla sınırlı olarak uygulanabilmekteydi ve bu durumda genel kastı kabul etmekteydi. Bu sistemde, hedefte sapma hâlinde tek suçun varlığının kabul edilmesinin gerekçesi, yanılmaya ilişkin esasların uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü mağdurun kimliğinde yanılma hâlinde, fail sadece şahsında yanıldığı kişiye karşı bir suç işlediği için bundan cezalandırılmaktadır. Oysa hedefte sapmada durum böyle olmamasına rağmen, yanılmaya ilişkin esasların sapmada uygulanmasının kabul edilmesi ile bu şekilde bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

İkinci sistem ise, hedefte sapma hâlinde iki suçun varlığını kabul eden somutlaştırma teorisinin getirdiği çözüm önerisidir. Burada iki ayrı suçun varlığı kabul edildiği için buna ikili sistem denilebilir. Bu teoriye göre, failin bir neticeden kastı ile sorumlu tutulması için onun belli bir derecede zihninde somutlaşmış olması gerekir, bu itibarla eşdeğerlik teorisinin yaptığına aksine aslında genel kast kabul edilmemelidir. Ayrıca hedefte sapma ile yanılma ayrı kavramlar olduğundan dolayı, bunlara ilişkin problemlerin aynı esaslara dayanılarak çözümlenmesi mümkün değildir. Günümüzde Türk ve Alman ceza hukuku doktrininde hâkim olan görüş bu yöndedir. 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesinin gerekçesinden anlaşılan husus da, bu anlayışın benimsendiği yönündedir. Çünkü kanaatimizce, 5237 sayılı TCK'ya egemen olan suç teorisine göre, hedefte sapmada failin ceza sorumluluğunu belirlemek için iki yönlü bir değerlendirme yapmak gerekir. Birinci yönden; failin gerçekleştirmek istediği netice gerçekleşmişse (çift neticeli sapma) kastıyla bu neticeden, gerçekleşmemiş ise (tek neticeli sapma) yine kastıyla ve fakat bu sefer teşebbüs hükümlerine göre sorumlu tutulması gerekir. İkinci yönden ise, hedefte sapma neticesinde gerçekleşen diğer netice veya neticeler açısından failin kusuruna göre sorumlu tutulması gerekir. Bu yönden, failin olası kastı, bilinçli veya basit taksiri söz konusu olabileceği gibi, kaza ve tesadüf gerçekleşmesi

sonucu hiç kusurunun bulunmaması da mümkündür. Bu şekilde yapılacak değerlendirme sonucunda, hangisinin şartları gerçekleşiyorsa aynı veya farklı neviden fikri içtimaa (TCK m. 43/2 ve 44) ilişkin esasların uygulanması gerekir. Fakat TCK m. 43/3'te sayılan suçlar istisna kapsamında olup, bu sebeple gerçek içtima kuralının uygulanması da mümkündür.

Hedefte sapmada fikri içtimanın uygulanması meselesinden bahsedilirken, aynı ve farklı neviden fikri içtimanın tanımlarında geçen "tek fiil" ifadesinden ne anlaşılması gerektiği bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkar. Kimi yazarlar fiil tekliğini tanımlamak için neticeye üstünlük tanırken kimi yazarlar ise harekete üstünlük tanırlar. Neticeye üstünlük tanıyan yazarlar, çok neticeli sapma durumunda meydana gelen netice sayısının birden fazla olduğundan yol çıkarak fiil sayısının da tek olmadığını, bu sebeple böyle bir durumda fikri içtimanın uygulanamayacağını savunurlar. İfade edelim ki, bu şekilde bir görüşün 765 sayılı Kanun'un anlayışının devamı olduğu yönündeki eleştirileri haklı bulmaktayız. Kimi yazarlar ise, harekete üstünlük tanıyarak hukuki anlamdaki hareketin tek olduğu durumlarda fiilin de tek olduğunu kabul ederler ve bu durumda meydana gelen netice birde çoksa farklı neviden fikri içtima uygulanması gerektiğini savunurlar. Bizim, çalışmamızı yaparken, 5237 sayılı TCK'ya egemen olan suç teorisine uygun bulduğumuz harekete üstünlük tanıyan görüşü benimsediğimizi ifade etmemiz gerekir.

Hedefte sapmanın bazı özel durumlarla birlikte bulunduğu olaylarda ceza sorumluluğunun ne şekilde belirleneceği değişiklik arz edebilir. Bir suçun nitelikli şeklinin işlenmesi durumunda, nitelikli şeklin mahiyeti de önem arz etmektedir. Ayrıca nitelikli şeklin failin işlemeye kastettiği suçta bulunması, sapma sonucunda gerçekleşen suçta bulunması ve tek veya çift neticeli hedefte sapma gerçekleşmiş olması gibi ihtimaller ve kombinasyonlar gündeme gelebilir. Ancak kısaca, fiilin işleniş şeklinden kaynaklanan bir nitelikli hâl varsa, bu durum failin iradesine zaten dâhil olan bir husus olduğundan kanaatimizce bu nitelikli hâl açısından failin ceza sorumluluğunun hedefte sapmadan etkilenmesi gerekmez. Mağdurun veya suçun konusunun vasfından kaynaklanan nitelikli hâller varsa ve failin kastı bunları içermiyorsa failin bunlardan sorumlu tutulmasını engeller. Fail ile mağdur

arasındaki ilişkiden kaynaklanan nitelikli hâllerin varlığı hâlinde de durum böyledir. Fiilin işlenişi ile güdülen amaç veya saik itibarıyla nitelikli hâlin bulunduğu durumda ise, bu amaç veya saikin yönelik olduğu suç konusu açısından nitelik hâl mevcut olsa da, böyle bir durumda sapma sonucunda gerçekleşen neticeye ilişkin suç hakkında da bu nitelikli hâli uygulamak kanaatimizce isabetli olmayacaktır.

Hedefte sapma sonucunda neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir suç gerçekleşmiş olabilir. Bu durumda neticesi sebebiyle ağırlaşan suçlara ilişkin hükümlerin uygulanmasında bir sakınca olmadığı görüşüne iştirak etmekteyiz.

Hukuka uygunluk nedenlerinin bulunduğu bir olayda hedefte sapma gerçekleşebilir. TCK'da sayılan hukuka uygunluk nedenlerinden görevin yerine getirilmesi ve meşru savunma hukuka uygunluk nedenlerinin varlığında hedefte sapma gerçekleşmiş olabilir. Bu durumda kişinin içinde bulunduğu hukuka uygunluk nedeninden, sapma nedeniyle üçüncü şahıslar bakımından gerçekleşen neticeler yönünden, yararlanamayacağı kanaatindeyiz. Doktrinde bu yönde görüşler olduğu gibi aksi yönde görüşler de mevcuttur.

Kusurluluğu etkileyen nedenlerin mevcudiyeti hâlinde hedefte sapma gerçekleşmiş olabilir. Cebir veya tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilendiği hâllerde hedefte sapma sonucunda gerçekleşen suçtan, cebir veya tehdit uygulayan kişinin fail olarak tıpkı kendisi suçu bizzat işlese idi ne şekilde sorumlu olacaktı ise o şekilde sorumlu tutulması gerekir. Haksız tahrikin mevcut olduğu olaylarda ise, doktrinde çeşitli görüşler mevcut olmakla birlikte, sadece haksız tahriki gerçekleştiren kişiye karşı işlenen suçtan haksız tahrik indiriminin uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

Suçta iştirak hâlinde de hedefte sapmanın gerçekleşmesi mümkündür. Müşterek faillerin olduğu bir suçta, faillerden biri açısından hedefte sapma gerçekleşmesi ihtimalinde, sapmanın önemsiz olduğu hâllerde diğer faillerin ceza sorumluluğunun sapmadan etkilenmemesi ve meydana gelen neticelerden sorumlu tutulabilmeleri gerekir. Dolaylı faillikte ise, hedefte sapmanın dolaylı faile isnat edilebileceği görüşüne iştirak etmekteyiz. Azmettirmede ve yardım etmede ise bağıllık prensibi önem kazanacaktır. Buna göre, en azından teşebbüs

aşamasında kalmış bir suçun varlığı gerekmektedir. Ayrıca taksirli suçlara iştirak kabul edilememektedir. Azmettirilenin fiili sonucunda hedefte sapma gerçekleşmesi hâlinde; azmettirenin sorumluluğu tek neticeli sapma hâlinde, teşebbüs aşamasında kalmış suç ile eğer azmettirilenin olası kastı söz konusu ise gerçekleşen suçtan ve çok neticeli sapma meydana gelmişse de gerçekleşen suç ile sapma sonucunda gerçekleşen diğer suç açısından azmettirilenin olası kastı söz konusu ise bununla sınırlı olmalıdır. Benzer durum yardım etme açısından da geçerlidir.

Tüm bu açıklamalardan sonra, hedefte sapmanın mevcudiyeti tespit edildiğinde, TCK'ya göre, gerçekleşen suçların mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda aynı neviden fikri içtima (TCK m. 43/2), gerçek içtima (TCK m. 43/3 nedeni ile) veya farklı neviden fikri içtima (TCK m. 44) uygulanabilir. Gerçek içtimanın uygulaması ile fail hakkında, işlediği suçlardan ayrı ayrı cezalara hükmedilir. Aynı neviden fikri içtimanın uygulandığı durumlarda fail hakkında bir cezaya hükmedilir ve bu ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Farklı neviden fikri içtimanın uygulandığı durumlarda ise fail, işlediği suçlardan en ağır cezayı gerektireni ile cezalandırılır.

KAYNAKLAR

- Akbulut, B. (2010). "Bağlılık Kuralı". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), s. 167-214.
- Akbulut, B. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akbulut, B. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (5. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akbulut, B. (2019). *Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler*. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aksoy İpekçioğlu, P. (2009). *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Alacakaptan, U. (1975). *Suçun Unsurları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları no. 372, Sevinç Matbaası.
- Apaydın, C. (2018). *Ceza Hukukunda Kusurluluk*. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Artuk, M.E., Gökçen, A., Yenidünya, A. C. (2015). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (9. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Avcı, M. (2018). *Osmanlı Ceza Hukuku II Özel Hükümler*. (3. Bası). Ankara; Adalet Yayınevi.
- Bemmann, G. (2011). "Rose-Rosahl Olayı (Çev. Önder, A.)". *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 13(1), 306-320. (Orijinal makalenin yayım tarihi,1958)
- Bengü, C. H. (1948). *Ceza Hukukunda Hata*. Ankara: Sakarya Basımevi
- Birdişli, F. (2018). *Ceza Hukuku Ders Notları*. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Birtek, F. (2014). *Ceza Hukuku Genel Hükümler: Temel Bilgiler*. (3. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi

- Böse, M. (2014). "Alman Ceza Kanunu §242'de Düzenlenen Hırsızlık Suçunda Malın Bulunduğu Yerden Alınmasının Ve Mal Edinmenin Konusu Hakkında Hata(Çev. Meraklı, S.)". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 3621-3636. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 2010)
- Çakıcı Gerçek, L., Bafra, J. (2005). "Kan Gütme Saiki İle İşlenen Adam Öldürme Suçu". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-29.
- Değirmenci, O. (2014). "Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı Ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:110, 129-188.
- Demirbaş, T. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (13. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirel, H. (1955). "Ceza Hukukunda Bilmeme ve Hata". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(3), 100-110.
- Demirel, M. (2017). *Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı*. (1. Baskı) İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Dönmezer, S. (1949). *Cezai Mesuliyetin Esası*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Dönmezer, S. (1971). *Ceza Hukuku Hususi Kısım Şahıslara Karşı Ve Mal Aleyhinde Cürümler*. (8. Bası) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından No: 1692 Hukuk Fakültesi No: 369.
- Dönmezer, S., Erman, S. (1987). *Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*. (Cilt:I). (10. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Dönmezer, S., Erman, S. (1994). *Nazarî Ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım*. (Cilt: II). (10. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Dülger, M. V. (2014). "Suçların Birleşmesine İlişkin Tanımlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Leges Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı: 1, 4-87.
- Erem, F. (1968). "Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(1), 11-33.

- Erem, F. (1984). *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (Cilt: I). (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erem, F. (1993). *Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler*. (Cilt: I). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erem, F., Danışman, A., Artuk, M.E. (1997). *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (14. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Erman, R. B. (2006). *Yanılgmanın Ceza Sorumluluğuna Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul.
- Erman, S. (1946). "Ceza Hukukunda Hukuki Bilmeme ve Yanılma". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 12(2-3), 509-536.
- Eroğlu, F. (2012). "Sapma Kavramı Ve Türk Ceza Hukukunda Sapma Hâlinde Uygulanacak Hükümler". *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Duygun Yarsuvat'a Armağan*, 9(2), 633-658.
- Ersoy, Y. (1967). "Ceza Hukukunda Bilmeme ve Hatanın Hukuki-Psikolojik Anlamı". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 22(4), 249-259.
- Eryıldız, H. S. (2016). "Alman Ceza Hukukunda Suça Azmettirme". *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, 11(120), 38-49.
- Evik, V. S. (2011). *Suçta İştirakte Yardım Edenin Ceza Sorumluluğu*. (1.Baskı) İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Gazi Üniversitesi Türk Ceza Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi(2018). *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*. (Cilt: I, Kanunlar). (21. Bası). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gerçekler, H. (2017). *Yorumlu&Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*. (3. Baskı). Ankara; Seçkin Yayıncılık.
- Göktürk, N. (2013). *Fikri İçtima (Suçların İçtimaı)*. (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.

- Göktürk, N. (2014). "Türk Hukukunda Suçların İçitmaı". *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 2(1-2), 31-59.
- Gözübüyük, A.P. (1980). *Türk Ceza Kanunu Açıklaması (Madde 1-124)*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Güngör, D. (2006). *Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara.
- Hafizoğulları, Z., Özen, M. (2016). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (9. Baskı). Ankara: US-A Yayıncılık.
- Hakeri, H. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (21. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Heinrich, B. (2015). *Ceza Hukuku Genel Kısım-II*. (Editör: Ünver, Y.). (Cilt: II). (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi. (Eserin orijinali 2014'te yayımlandı).
- İçel, K. (1964). "Fikri İçtima Üzerine Bir İnceleme". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 30(1-2), 171-200.
- İçel, K. (1967). *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- İçel, K. (1972). *Suçların İçitmaı: Genel Bilgiler-Fikri İçtima-Müteselsil Suçlar-Görünüşte İçtima*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- İçel, K. (2018). *İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (5. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- İçel, K., Evik, A.H. (2007). *İçel Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (2. Kitap). (4. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- İçel, K., Sokullu-Akıncı, F., Özgenç, İ., Sözüer, A., Mahmutoğlu, F. S., Ünver, Y. (2000). *İçel Suç Teorisi*. (2. Kitap). (2. Bası). Kırklareli: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

- İnternet: Toepel, F. (1994). "Error In Persona Vel Objecto Und Aberratio Ictus", *Jahrbuch für Recht und Ethik*, Vol.2, 1994, s. 413. (www.jstor.org, son erişim tarihi: 24.06.2019)
- Kangal, Z. T. (2010). "Türk Ceza Hukukunda Haksız Tahrik". *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 14(3-4), 19-68.
- Keçelioğlu, E. (2012). "Ceza Hukukunda İçtihadın Sınırı, Yorum ve Kıyas". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 3(11), 77-100.
- Koca, M. (2009). Türk Ceza Hukukunda Hata, *Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu* (Editör:Öztürk, B.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Koca, M., Üzülmöz, İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Koca, M., Üzülmöz, İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. (4. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Koca, M., Üzülmöz, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kunter, N. (1948). "Fikri İçtima Sebebiyle Suçların Birleştirilmesi". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 14(1-2), 359-379.
- Kunter, N. (1949). *Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Loewenheim, U. (1970). "Error In Obiecto ve Aberratio Ictus (Mahkeme Kararı Kroniği)" (Çev. İçel, K.). *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 36(1-4), 422 – 438.
- Majno Ceza Kanunu Şerhi, Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, Cilt: I, Yargıtay Başkanlığı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1977
- Merki, D. (2013). "Türk Ceza Hukukunda Sapma". *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Doğan Soyaslan Armağanı, 8(2), 515-530.

- Ozansü, M. C. (2006). "Yeni Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Hata Kavramı"., İçel, K., Ünver, Y. (Editörler). *Suç Politikası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Önder, A. (1989). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (Cilt: II). (1. Bası) İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Öz, K. (2013). "Türk Ceza Kanunu'nda Fiili Hata"., Duttge, G., Ünver, Y. (Editörler). *Alman Ceza Hukuku Açısından TCK'nın Kusur İlkesi* (Cilt:II), 199-209.
- Özar, S. (2006). "Türk Ceza Hukukunda Sapma". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 66, 225-256.
- Özbek, V. Ö. (2008). "Türk Ceza Hukukunda Hata". *Ceza Hukuku Dergisi*, 3(7), 83-99.
- Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ. (2016). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. (13. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özbek, V. Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özen, M. (2007). "Ceza Hukukunda Fikri İçtima". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 73, 132-145.
- Özen, M. (2008). *Suçların İçtimaı (Zincirleme Suç - Fikri İçtima - Bileşik Suç)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara.
- Özen, M. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri*. (3. Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özen, M. (2018). *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler*. (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.

- Özgenç, İ. (1994). "Failliğin Üçüncü Bir Görünüş Şekli Olarak Müşterek Faillik". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1-2), 159-190.
- Özgenç, İ. (1996). *Suçta İştirakin Hukukî Esası ve Faillik*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hukuk Müşavirliği Yayın No: 2.
- Özgenç, İ. (1998). "Kast-Taksir Kombinasyonları". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof.Dr. Süleyman Arslan Armağanı*, 6(1-2), 345-375.
- Özgenç, İ. (2005). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*. (2. Bası). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (14. Bası). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk, B., Erdem, M. R. (2018). *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*. (18. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Roxin, C. (2006). *Strafrecht Allgemeiner Teil*. (Band 1). (4. Auflage). München: Verlag C.H. Beck.
- Savaş, V., Mollamahmutoğlu, S. (1999). *Türk Ceza Kanunu'nun Yorumu*. (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Savaşçı Temiz, B. (2016). "İştirak Hükümleri Açısından Bağlılık Kuralı". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65 (4), 2487-2512.
- Soyaslan, D. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. (7. Baskı) Ankara: Yetkin Yayınları.
- Şen, E. (2006). *Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu*. (Cilt: I) (1. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Şenol, C. (2018). "5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Suçun Maddi ve Nitelikli Unsurlarında Hata". *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 38, 117-145.
- Tezcan, D., Erdem, M. R., Önok, R. M. (2018). *Teorik Ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. (16. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Toroslu, N., Toroslu, H. (2018). *Ceza Hukuku Genel Kısım*. (24. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Yavuz, Ö. C. (2018). "Ceza Mahkemesi Kararlarında Meşru Savunma ve Zorunluluk Hâlinin Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi". *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 121-138.
- Yenisey, F., Plagemann G. (2015). *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*. (2. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Yüce, T. T. (1985). *Ceza Hukukunun Temel Kavramları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Yüce, T.T. (1982). *Ceza Hukuku Dersleri*. (Cilt: I). Manisa: Şafak Basım ve Yayınevi.
- Zafer, H. (2015). *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75*. (5. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Yavuz, Özge Ceren
Uyruğu : T.C.
e-mail : ocyavuz@erbakan.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2017-2019
Lisans	Atılım Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Tam Burslu)	2013-2017
Lise	Aydınlıkevler Anadolu Lisesi	2009-2013

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2017-Halen	Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Araştırma Görevlisi

Yayınlar

Yavuz, Ö. C. (2018). "Ceza Mahkemesi Kararlarında Meşru Savunma ve Zorunluluk Hâlinin Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi". Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), 121-138.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

